

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ALANI
YARDIMCI DERS MATERYALİ

ÖZEL EĞİTİM VE REHBERLİK HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ALANI
YARDIMCI DERS MATERYALİ

ANKARA, 2022

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Prof. Dr. Kemal VarİN NUMANOĞLU

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

M. Ramazan BARIN

YAYIN ETİĞİ KOMİSYONU

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Doç. Dr. Ömer Can SATIR

Dr. Özkan APAYDIN

PROJE KOORDİNATÖRÜ

Dr. Derya YÜREĞİLLİ GÖKSU

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

Doç. Dr. Ahmet BENZER

YAZARLAR

Dr. Murat UZUN

Ferhat ONGUN

Melek DİNÇER

Murat DEMİR

Nevin ZORLU

Sibel SELÇUK

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANLARI

Dr. Öğr. Üyesi Yeliz BOLAT

Dr. Derya YÜREĞİLLİ GÖKSU

ÖLÇME DEĞERLENDİRME UZMANI

Prof. Dr. İsmail KARAKAYA

DİL UZMANI

Nalan ÜSTÜN

GÖRSEL TASARIM

SUDE AJANS REKLAM ORG. TAN. LTD. ŞTİ.

ISBN

978-975-11-5819-2

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

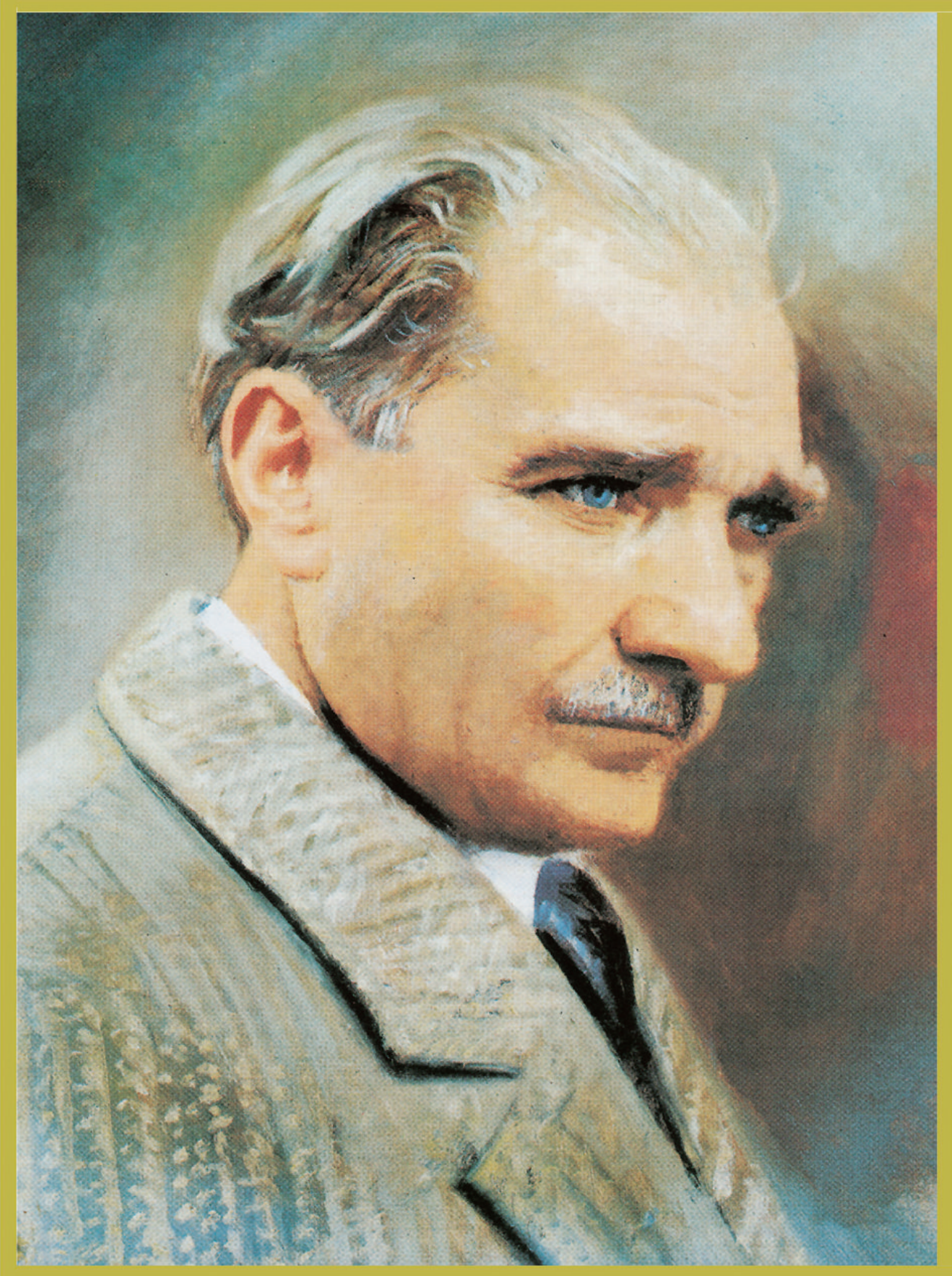
Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

GENEL MÜDÜRDEN ÖN SÖZ	11
GİRİŞ	13

BYFP-2 ETKİNLİKLERİ

Dinleme Modülü

İki Dinle Bir Söyle	18
Emlakçım Sensin	21
Tuz Varmış Tuz Yokmuş	25

Konuşma Modülü

Dilin Serüveni	31

Okuma Modülü

Eve Doğru	38
Çocukluğum	44
Siyah İnci	47
Toprak Ana	53
Konuşan Çoraplar	57
Yazma Modülü	
Kelimelerin Gücü	61
Macera Peşinde	64
Şekiller Öyküye Dönüşüyor	67

ÖYGP-1 ETKİNLİKLERİ

Hikâye Modülü

Sonsuz Hikâyeler	73
Üçümüzün Kalbi	81
Dede Korkut	87
Kara Toprak	94
Hikâye Anlatıyor	98
Hakkımı Arıyorum	108
Değişim	115

Olağanüstülükten Gerçekliğe	120
Gülümse, Çekiyorum!	130
Roman Modülü	
Ve Roman Doğdu!	137
Çare-Sizsiniz	142
Roman Gerçekliği	149
Genç Çobanın Rüyası	155
Bir Bilim İnsanı	158
Gün Olur	162
Ben Eleştirmen Oldum	168
Roman Dünyası	174
Roman İklimi	180
Medeniyet Tramvayı: Fatih Harbiye	185
Bilgilendirici Metinler Modülü	
Yazarak Düşünmek	189
Sosyal Mühendislik	195
Mimar Sinan Olmak	198
İletişiyorum, Öyleyse Varım	205
İyi ve Kötü	209
Bilinçli Yatırımcı	213
Yaz Dostum	217
Futbol	220
Gerçeğin Peşinde	226
Sanat/kâr	235
Türkçenin Sınırları	239
Şiir Modülü	
Meşale	242
Dünden Bugüne	247
Güzel mi Dedin?	251
Yaşamdan Şiire	254
Kutlu Şiirler	259
Eşeğin Hazin Sonu	263
Rüzgâr	267

“Postmodern”	271
Yansımalar	275
Şiirin Rüzgârıyla	280
Türkçenin Renkleri	285
Türkistan’dan Dünyaya	290
Mehlika Sultan	296
Göstermeye Bağlı Edebî Metinler Modülü	
Dünya Sahnesi	301
Koroğlu Sahnede	308
Motor, Kamera!	310
Homo Ludens	314
Yazının Krallığı	319
Hayat ve Oyun	325
Oyun Saati	333
Osmanlı Türkçesi Modülü	
Merhaba Osmanlı Türkçesi	338
Harf Harfe Benzer	342
Başta Ortada Sonda	345
Okutucu Harfler	350
Rakamların Sırrı	355
Ekler	358

GENEL MÜDÜRDEN ÖN SÖZ

Teknolojik gelişmeler, toplumsal ve kültürel değişimler eğitim sistemlerini de büyük ölçüde etkilemektedir. Bu süreçte eğitim programlarının çağın gerekleri doğrultusunda öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Çoklu potansiyele sahip özel yetenekli öğrencilere yönelik farklılaştırılmış ve zenginleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması ayrı bir önem taşımaktadır.

Özel yetenekli öğrenciler genel anlamda akranlarına göre farklı gelişim özellikleri gösteren, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri kolay anlayabilen, akıl yürütme ve muhakeme becerileri güçlü olan bireylerdir. Özel yetenekli öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla 1995 yılında bilim ve sanat merkezleri (BİLSEM) açılmış olup Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermeye başlamıştır. BİLSEM’lerde resim, müzik ve genel zihinsel yetenek alanlarında tanınan öğrencilere alan uzmanları tarafından hazırlanmış programlar uygulanmakta; öğrenciler uyum (oryantasyon) programı, destek eğitimi programı, bireysel yetenekleri fark ettirme programı, özel yetenekleri geliştirme programı ve proje üretimi/yönetimi programı olmak üzere beş aşamalı bir süreçten geçmektedirler.

Özel yetenekli öğrencilerimize yönelik uygulanan BİLSEM programlarının ve kullanılan yardımcı ders materyallerinin güncel gelişmeler dikkate alınarak revize edilmesi, programların farklı becerilerin gelişimini destekleyecek şekilde hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda alanında yetkin öğretmen ve akademisyenlerin bulunduğu komisyonlar oluşturulmuş ve 19 branşta eğitim programlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Genel Müdürlüğümüz bünyesinde faaliyet gösteren Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı tarafından yürütülen bu çalışmayla, ülke genelinde özel yetenekli çocuklarımızın gelişimlerinin desteklenmesi ve onlara sunulan eğitimin niteliğinin artırılması amaçlanmıştır. Buna ek olarak özgün ve işlevsel materyaller ile özel eğitim alanında hizmet veren öğretmenlere uygulamalarında rehberlik edecek bir yol haritası da sunulmuştur. Öğretmenlere rehber olması ve özel yetenekli öğrenciler ile çalışan tüm kurumlara ışık tutması amacıyla 19 branş bazında hazırlanan yardımcı ders materyalleri esnek bir yapıya sahiptir. Covid-19 pandemi sürecindeki tüm zorluklara rağmen titiz çalışmalar yürüten Genel Müdürlüğümüz personeline, akademisyenlerimize ve öğretmenlerimize verdikleri emekler için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Daha nice yeni çalışmalarda buluşmak dileğiyle...

Prof. Dr. Kemal Varın NUMANOĞLU
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri
Genel Müdürü

Giriş

Bilim ve Sanat Merkezleri Türk Dili ve Edebiyatı dersi etkinlik kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Bilim ve Sanat Merkezlerinde Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı'na (BYFP-2) ve Özel Yetenekleri Geliştirme Programı'na (ÖYGP-1) devam eden özel yetenekli öğrenciler için hazırlanmıştır.

Alan yazında özel yetenekli bireylerin hızlı öğrenme, güçlü bir hafızaya sahip olma, gelişmiş dikkat ve algıya sahip olma gibi özellikleri ile toplumun diğer bireylerinden ayrılan bir özel grubu oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu öğrencilerin eğitimi bir taraftan toplumların geleceği için önemli bir beklenti ortaya koyarken diğer taraftan birçok toplumda önemli bir çalışma alanı olarak görülmektedir. Çünkü özel yetenekli öğrenciler, diğer öğrencilere göre daha hızlı öğrenebilme, daha iyi muhakeme yapabilme ve güçlü bir hafızaya sahip olma gibi özellikler göstermektedirler. Dolayısıyla eğitim sistemlerini bu öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlemek kolay bir iş değildir.

Özel yetenekli bireylerin eğitiminde zenginleştirme ve hızlandırma stratejileri alan yazında sıkça dile getirilen işlemlerdir. Ancak bu noktada önemli olan, bu stratejilerin nerede ve nasıl kullanması gerektiğidir. Ayrıca alanlara ve konulara göre hangi öğretim yöntemlerine yer verilebileceği ile uygulamaların nasıl değerlendirilmesi gerektiği de önemlidir.

Türkiye'de Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) özel yetenekli öğrencilerin eğitiminin icra edildiği kurumlardır. Bu merkezlerdeki eğitim-öğretim, BİLSEM yönergesi çerçevesinde yürütülmektedir. Yönergede özel yetenekli bireylerin yaratıcılık, problem çözme, liderlik, bilimsel düşünme, teknik beceriler ve disiplinler arası düşünme gibi alanlarda eğitim almalarına vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda MEB tarafından önce BİLSEM'ler için öğretim programları düzenlenmiş akabinde ise bu programa uygun etkinlikler tasarlanmıştır.

BİLSEM Türk Dili ve Edebiyatı dersi için hazırlanmış olan bu kitap, daha önce hazırlanan programın güncellenmesi ve güncellenen programa uygun yeni etkinliklerin tasarlanmasından oluşmaktadır. Ölçme değerlendirme uzmanlarından alınan destekle oluşturulan ölçme değerlendirme araçları da kitabın sonuna eklenmiştir.

Bu çalışma hazırlanırken özel yetenekli öğrencilerin alan yazında belirtilen özellikleri dikkate alınmıştır. Yine bu çalışmada özel yetenekli öğrencilerin hem 21. yüzyıl becerileri hem de üst düzey düşünme becerileri esas alınarak hazırlanan etkinlikler yardımıyla, şu yönlerde geliştirilmeleri hedeflenmiştir:

- Farklı bakış açısı geliştirme
- Bilgiyi günlük hayatla ilişkilendirme
- Analiz yapma

- Eleştirme
- Problem çözme
- Karşılaştırma yapma
- Empati kurma
- Hızlı öğrenme
- Güçlü hafıza ve detaylara dikkat
- Karışıklık, asimetri, açık uçluluğu tercih etme
- Kolay ayırt edebilme
- Mizah sahibi olma
- Sentez yapma
- Tanıma ve paylaşma ihtiyacı
- Üstün gözlemlleme yeteneği
- Yüksek estetik değerler

Etkinlikler bu doğrultuda, 5E modeline göre ve programda yer alan kazanımların hemen hemen hepsini kapsayacak şekilde, Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme Programı (BYFP-2) ve Özel Yetenekleri Geliştirme Programı (ÖYGP-1) için tasarlanmıştır. BİLSEM’lerde görev yapan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin bu kitaptaki etkinlikleri örnek alarak kendi öğrencilerine/öğrenci gruplarına, çalıştığı kurumun fiziki ve bölgesel şartlarına göre yeni etkinlikler üretmeleri önerilmektedir.

BİLSEM Türk Dili ve Edebiyatı dersi için hazırlanmış olan bu kitabın başta öğretmenlerimize ve dolayısıyla öğrencilerimize önemli katkılar sunabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu kitabın bundan sonraki çalışmalara zemin oluşturulabileceği ve bilimsel araştırmalara konu olabileceği öngörülmektedir.

Bu kitap, bilim ve sanat merkezi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim sürecine uygun bir şekilde, esnek bir yapıda öğretmenlerimize yol göstermesi ve derslerin organizasyonunda fikir vermesi gayesiyle hazırlanmıştır. Bu bağlamda her ne kadar öğretim programında yer alan kazanımlar temel alınsa da öğretmenlerimiz uygulama aşamasında bu temel kazanımların çerçevesini öğrencilerin seviyesi, okul imkânları gibi değişkenleri göz önüne alarak uygun hale getirebilirler. Böylece BİLSEM öğrencilerinin yaratıcı yetenekleri, bireysel becerileri düşünüldüğünde bu rehber materyalin esnek kullanımı söz konusu olacaktır. Kitapta yer alan öğretim etkinlikleri; öğrencilerin yeni fikir üretmelerine, var olan fikirleri eleştirmelerine, kendi yeteneklerini fark etmelerine, bireylerarası farklılıkları ve benzerlikleri hoş karşılamalarına, öğrenme ürünlerini kendi tercihlerine göre seçebilmelerine, üst düzey düşünme ve 21. yy. becerilerini kazanabilmelerine olanak sağlayacak yapıda hazırlanmıştır.

Bu kitapta yer alan her bir etkinlikte, ele alınan kazanım doğrultusunda farklı öğretim yöntemleri örnek mahiyetinde kullanılmıştır. Bu yöntemler kuşkusuz uygulama esnasında farklılık gösterebilir. Öne çıkan diğer bir unsur ise öğrencilerimizin sınıf dışarısında farklı okul dışı öğrenme ortamları ile tanıştırılması ve bu ortamların eğitim sürecini geliştirme ve zenginleştirme aracı olarak kullanılmasıdır. Her bir merkezin bu kapsamda kendi bulunduğu bölgede yer alan üniversiteler, bilim merkezleri, doğa parkları gibi farklı öğrenme ortamlarını kullanması önerilmektedir. Böylece BİLSEM temel felsefesine en yakın şekilde yaşam temelli bir öğrenme gerçekleşecektir.

Bu yardımcı ders materyali bilim ve sanat merkezinde görev yapan alanında uzman Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretmenleri ve akademisyenlerden oluşan bir komisyonun uzun bir süre ve yoğun emekleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Ele alınan konuların ve öğretim yaklaşımlarının seviyeye uygun, güncel ve yaşam temelli olması hedeflenmiştir. Ayrıca ölçme değerlendirme uzmanlarından alınan destekle oluşturulan ölçme değerlendirme araçları da etkinlik değerlendirmeleri için kullanılmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı yetkilileri başta olmak üzere, bu ürünün ortaya çıkmasında emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Alanında ilk olma niteliği taşıyan bu kitabın ülkemiz özel yetenekliler eğitimine ve Türk Dili ve Edebiyatı eğitimine katkı sağlamasını temenni ederiz.

Faydalı olması dileğiyle...

Türk Dili ve Edebiyatı Komisyonu

Mart, 2022

BYFP-2 ETKİNLİKLERİ

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: İki Dinle Bir Söyle

Kazanımlar

Dinleme ve izleme stratejilerini kullanır.

Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

Dinlediklerinin/izlediklerinin ana düşüncesini belirler.

Dinledikleri/izledikleri ile ilgili çıkarımlar yapar.

Hazırlıklı/hazırlıksız konuşma yapar

Tartışmalara katılır.

Konuşmalarını geri bildirimleri göz önünde bulundurarak değerlendirir.

Farklı türlerde özgün metinler yazar.

*Yazım ve anlatım kurallarına uyarak yaratıcı yazma tekniklerine uygun şekilde farklı türlerde ürün oluşturma-
ması desteklenir.*

Süre : 40+40

Modül : Dinleme

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Dinleme stratejileri, araştırma, tartışma, soru-cevap, grup çalışması, beyin fırtınası.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Dinleme aygıtı.

Disiplinler Arası İş Birliği : Felsefe, Tarih, Sosyal Bilgiler

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğretmen dersten önce, etkinlik karekoduna yüklü olan sesli hikâyeyi (Memduh Şevket Esendal'ın "Pazarlık" adlı hikayesi) dinler ve etkinlikte kullanmak üzere hikâyenin çatışma noktalarının yerini dakika-saniye olarak belirler.

Etkinlikten en az bir hafta önce öğrencilerden dinleme stratejileri hakkında araştırma yapmaları istenir.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğrencilerden dinleme stratejileri hakkında yaptıkları araştırmaları sözlü olarak paylaşımları ve konu hakkında birbirlerine soru sormaları istenir. Sonra, "Karşınızdaki kişiyi dinliyor musunuz, yoksa konuşmak için sıra mı bekliyorsunuz?" sözü üzerine bir tartışma başlatılır.

Keşfetme:

Tartışma bittikten sonra şu soru sorulur:

“Belirli bir mekânda hazırlıklı yapılan bir konuşmayı dinlemekle, günlük hayatta arkadaşlarımızla, ailemizle vb. konuşmalarda yaptığımız dinlemeler arasındaki benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” Verilen cevaplar birlikte değerlendirilir.

Değerlendirmenin ardından yukarıdaki görsel öğrencilere incelenir ve bu görselden yola çıkarak dinlenilecek metnin türü, konusu, zamanı, mekânı ve kişileri hakkında tahminlerde bulunmaları istenir.

Ardından, konuyu araştırmadan önce dinleme stratejilerinden hangilerini fark etmeden kullandığımız üzerine sohbet edilir.

Günlük hayatta karşılaştığımız haber, film, müzik vb. zorunlu ya da keyfi dinlemelerde hangi dinleme stratejilerinin tercih edildiği üzerine beyin fırtınası yapılır.

Açıklama:

Öğretmen sorulan soruların, yapılan tartışmaların ve ulaşılan sonuçların ışığında, etkili bir dinleme için gerekli olan dinleme stratejilerinin neler olduğunu açıklar.

Kaliteli bir dinleme için, seçilen dinleme stratejisinin önemi vurgulanır ve öğrencilerin bunu fark etmeleri sağlanır.

Derinleştirme:

Öğrencilere sesli hikâye dinlemesi yapılacağı bilgisi verilir. Dinleme sırasında öğrencilerden farklı dinleme stratejilerini kullanmaları istenir ve Memduh Şevket Esendal'a ait "Pazarlık" adlı hikâye etkinlik karekodu okutularak öğrencilere dinletilir. Dinleme, daha önce öğretmen tarafından belirlenen çatışma yerlerinde durdurulur. Öğrencilerden çatışmalara dair farklı çözüm yolları üretmeleri istenir. Öğrencilerin, önerilen çözüm yollarını tartışmaları ve önerilerden en iyi olanını gerekçesiyle birlikte belirlemeleri sağlanır. Hikâyenin devamı hakkında tahminler alınır. Dinlemenin sonunda öğrencilerin, dinleme stratejilerinin işlevsellik bakımından farklılıklarını görmeleri sağlanır. Başta yapılan metnin türü, konusu, zamanı, mekânı ve kişileri hakkındaki tahminler değerlendirilir ve öğretmen tarafından "Durum Hikâyesi" hakkında kısaca bilgi verilir.

1. Dinlediğiniz hikâyede ne anlatılıyor?
2. Bu hikâyenin bizlere vermek istediği mesaj nedir?
3. Kahramanın hangi tutumu hikâyedeki çatışmayı oluşturmaktadır?
4. Çevrenizde böyle insanlar var mı ve benzer durumlarda onlara karşı nasıl bir tutum sergiliyorsunuz?
5. Hikâyeye göre İstanbul'un o günkü nüfusu için ne söylenebilir? Günümüzde İstanbul'da bir deprem yaşanacak olsa ne gibi sonuçlar ortaya çıkabileceği hakkında tahminlerinizi sıralayınız.
6. Hikâyede sözü edilen deprem hangi tarihte meydana gelmiştir? Bulduğunuz sonuca nasıl ulaştığınızı açıklayınız.
7. Yazar bu hikâyeyi planlama sürecinde hangi konularda araştırma yapmış olabilir?
8. Metinde İstanbul'a ve o döneme dair başka hangi detaylara yer verilmektedir?

Değerlendirme:

Aşağıdaki görevleri yerine getirmek üzere öğrenciler gruplara ayrılır.

1. **Görev:** Abartmayı çok seven bir kahramanın hikâyesini dijital panoya yazınız ve arkadaşlarınızın hikâyelerini değerlendiriniz.
2. **Görev:** Hikâyesini yazmak istediğiniz dönemleri sıralayınız ve en çok ilgilendiğiniz dönemi seçiniz. Seçtiğiniz dönem hakkında araştırma yaparak bu araştırmaya dayalı bir hikâye yazınız.
3. **Görev:** Dönemin İstanbul'unu yansıtan bir sunu veya poster hazırlayınız.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Bu etkinliğe ait "Pazarlık adlı hikâyenin seslendirmesine" karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

Kaynakça:

Esendal, M. Ş. (2004). "Pazarlık", Otlakçı.Bilgi Yayınevi.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 19'da kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Emlakçım Sensin

Kazanımlar

Dinleme ve izleme stratejilerini kullanır.

Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

Dinlediklerinin/izlediklerinin ana düşüncesini belirler.

Herhangi bir konuda hazırlıklı konuşma metni tasarlar.

Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirler.

Konuşmasının içeriğini zenginleştirir.

Sınıf içi çalışmalarda oluşturulan bir ürün hakkında görüş bildirir.

Tartışmalara katılır.

Sınıf içi tartışmalara, münazaralara vb. katılmaları konusunda yönlendirilir.

Tartışmalarda konuşmalarını belirli bir mantık silsilesi içerisinde sunma, farklı görüşlere saygı duyma vb. konulara dikkat etmeleri sağlanır.

Konuşmalarını geri bildirimleri göz önünde bulundurarak değerlendirir.

Süre : 40+40

Modül : Dinleme

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap, anlatım.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, projeksiyon cihazı, internet.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Sosyal Bilgiler, Matematik.

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğrencilerden derse gelmeden önce “Göbeklitepe” hakkında araştırma yapmaları istenir. Öğretmen tarafından Göbeklitepe konulu bir belgesel hazır bulundurulur. Ayrıca Göbeklitepe’ye ait plan ve kroki örnekleri sınıfa getirilir.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

“Tarih nedir?” sorusu ile öğrencilerin önceki bilgileri harekete geçirilir. Öğrencilerden söz alarak konuşmaları, konuşmacıları saygı ile dinlemeleri ve konuşmalarını arkadaşlarının cevaplarının üzerine kurgulamaları ve konu dışına çıkmadan konuşmaları istenir.

Keşfetme:

Öğrencilere Göbeklitepe belgeseli izletilir. Belgeselin konusu ve hazırlanış amacı sorgulanır.

Açıklama:

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.

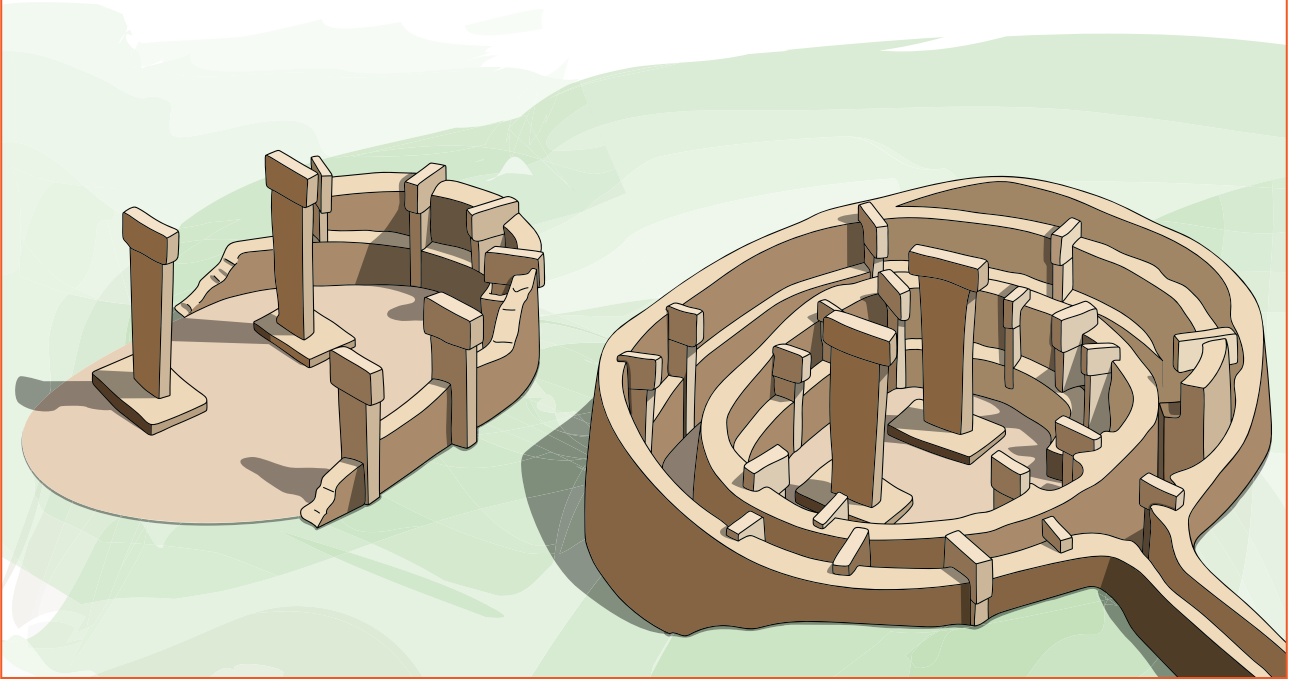
1. Göbeklitepe neden inşa edilmiştir?
2. O dönemde yaşayan bir mimar olsaydınız hangi amaçlarla ve nasıl binalar tasarlardınız?
3. Göbeklitepe neden tarihin sıfır noktası olarak tanımlanmaktadır?

Bu sorularla Göbeklitepe belgeselinin konusu ve ana düşüncesi üzerine konuşulur. Göbeklitepe'nin tarihi önemi değerlendirilir.

“Göbeklitepe hangi şehirdedir? Bu şehirde başka hangi tarihi, kültürel mekânlar vardır?” soruları ile öğrencilerin ön bilgileri ile yeni öğrendikleri bilgileri birleştirerek konuşmalarını kurgulamaları sağlanır. Konuşurken ses tonlarına, jest ve mimiklerine dikkat etmeleri konusunda öğrenciler bilgilendirilir. Konu bütünlüğünü bozmadan konuşmaları teşvik edilir.

“Göbeklitepe'nin günümüz mimarisiyle benzerlik ve farklılıkları nelerdir?” sorularına cevaplar alındıktan sonra Göbeklitepe'ye ait plan ya da krokileri öğrencilerin incelemeleri sağlanır.

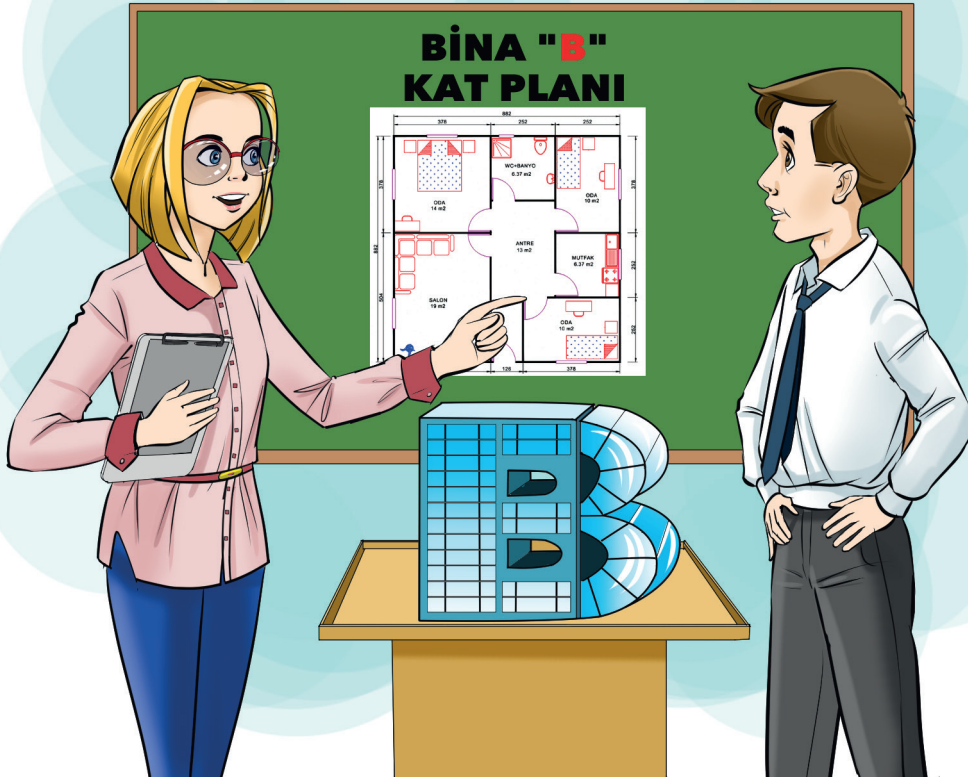
GÖBEKLİTEPE PLANI

Plan ve krokiler incelendikten sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorularak yorum yapmaları sağlanır.

1. Yapılar hangi şekil ya da harflere benziyor?
2. Yapıların bu şekil ya da harflere benzemesinin sebepleri neler olabilir? Tartışınız.
3. Bu tarihî yapıyı inşa eden ilk insanlar bize hangi mesajı vermek istemiş olabilirler?
4. Bu binaları siz yapsaydınız hangi şekil veya harflere benzer binalar yapardınız?
5. Gelecekteki insanlar için binanızın duvarına hangi mesajı yazardınız?
6. Göbeklitepe’de görev yapan bir bilim insanı olduğunuzu düşününüz. Bugün haber kanalında önemli bir açıklama yapıyorsunuz. “Kazılarda tarihi değiştirecek yeni bir nesne buldunuz. Acaba ne buldunuz ve bu nesne tarihi nasıl değiştirecektir?” sorularına öğrencilerin bir bilim insanı gibi cevap vermesi teşvik edilir.
7. Bir gazeteci olduğunuzu hayal ediniz. Göbeklitepe kazılarında bu sabah inanılmaz bir nesne (heykel, resim, araç gereç vb.) bulundu. Bu keşfi anlatan bir haber metni yazınız.

Derinleştirme:

Öğrencilerden seçtikleri bir harfe benzeyen yapıların yer aldığı bir bina tasarımları istenir. Öğrencilere binalarının krokisi çizdirilir. Binalarının özelliklerinin ve fiyatının yer aldığı afişlerini web araçlarıyla veya kâğıda çizerek hazırlamaları istenir. Öğrencilerin sunum yaparak arkadaşlarına binalarını tanıtmaları, yaptığı yenilikleri anlatmaları, binalarının diğer binalardan farklarını ve benzerliklerini belirtmeleri beklenir. Bina planında kullandıkları harf ve semboller ile hangi mesajı verdiklerini açıklamaları ve müşteri rolündeki izleyicileri bu binayı satın alma konusunda ikna etmeleri istenir. Müşteri rolündeki dinleyici ve emlakçı rolündeki anlatıcının pazarlık yapması ve emlakçi en uygun fiyata satması beklenir. Öğrenciler arkadaşlarının ürettikleri projeleri, sunumları hakkında yorum ve değerlendirmeler yapmaları için desteklenirler.

Etkinlikten sonra öğrencilere öz değerlendirme formu dağıtılarak öğrencilerin ürünlerini ve sunumlarını değerlendirmeleri sağlanır.

Değerlendirme:

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

<http://www.sanliurfa.gov.tr/gobeklitepe>

Görsel Kaynakça:

Sayfa 22'de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 01.11.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1273530886).

Sayfa 23'te kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 01.11.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1661472817).

Sayfa 24'te kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Tuz Varmış Tuz Yokmuş

Kazanımlar

Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

Dinlediklerinin/izlediklerinin ana düşüncesini belirler.

Dinlediklerinin/izlediklerinin yardımcı fikirlerini belirler.

Dinledikleri/izledikleri ile ilgili çıkarımlar yapar.

Hazırlıklı/hazırlıksız konuşma yapar.

Tartışmalara katılır.

Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamlarını araştırır.

Yazma stratejilerini uygular.

Yazacağı metnin taslağını oluşturur.

Olay merkezli bir metni yeniden tasarlar.

Atasözü, deyim ve söz kalıplarını metin içinde doğru şekilde kullanır.

Dijital ortamlarda yazılarını paylaşır.

Güvenli dijital ortamlarda, kaynak göstererek yazılarını yayınlamaları konusunda yönlendirilir.

Süre : 40+40

Modül : Dinleme

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, beyin fırtınası, anlatım, soru-cevap, not alarak dinleme, yaratıcı yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Türkçe sözlük, masal kitapları.

Disiplinler Arası İş Birliği : Sosyal Bilgiler, Bilişim Teknolojileri.

HAZIRLIK SÜRECİ

Etkinlikten bir hafta önce öğrencilerden masallar hakkında araştırma yapmaları istenir. Öğrencilerin etkinlik konusu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır. Etkinlik öncesinde “Masal Yazma Yönergesi” öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak hazır bulundurulur.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğrencilere, “Masal nedir, bize neler anlatır?”, “Sevdiğiniz masallar hangileridir?” soruları sorularak derse başlanır. Öğrencilerin cevapları dinlenir. Ardından masalların niçin anlatıldığı, okunduğu ve dinlendiği hakkında beyin fırtınası yapılır. Masalın var oluş amacı sorgulanır. Sundukları görüşlerden en önemli gördükleri seçilir.

Keşfetme:

Aşağıdaki masal öğrencilere okunur. Öğrencilerin masalı dinlerken masalda geçen deyimleri, anlamlarını bilmedikleri kelimeleri, bu metnin bir masal olduğunu gösteren unsurları not etmeleri istenir.

PADİŞAHIN KIZLARI MASALI

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, tilkiler berber iken, kuzular tellal iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken. Tıngır elek, tıngır felek demişler, bu masalı şöyle anlatmışlar.

“Masala niçin böyle bir giriş yapma gereği duyulmaktadır?” sorusuyla tekerlemelerin masala hazırlık aşamasındaki önemi ve özellikleri tartışılır. Tekerlemedeki ses benzeşmelerine dikkat çekilir.

Bir zamanlar bir padişah ile üç kızı varmış. Bir gün bu padişah kızlarını başına toplamış. Beni ne kadar seversiniz, demiş. En büyük kız:

– Sevgili babacığım seni dünyalar kadar seviyorum, demiş. Babası sevinmiş kızım beni çok seviyor diye. Sıra ortanca kıza gelmiş. O da:

– Kıymetli babacığım seni kucaklar dolusu kadar seviyorum, demiş. Babası buna da memnun olmuş. Sıra küçük kızına gelmiş. Küçük kız da:

– Muhterem babacığım seni tuz kadar çok seviyorum, demiş.

Padişah küçük kızın cevabına çok sinirlenmiş, insan hiç tuz kadar sevilir mi, demiş ve ardından küçük kızını muhafızlara teslim etmiş. Muhafızlar, küçük kızı kolundan tuttıkları gibi zindana atmışlar. Küçük kızın zindanda yatmasına dayanamayan bir muhafız, onu gizlice zindandan çıkarıp saraydan uzaklaştırmış. Küçük kız yollara düşmüş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Ben diyeyim yedi gün, sen de kırk gün. Sonunda bir köye varmış. Köyün zenginlerinden biri onu evine köle olarak almış. Gel zaman git zaman büyümüş, çok güzel bir kız olmuş. Güzelliği dillere destan olmuş. Yedi düvelde kızı istemeye gelenler olmuş. Kız bunları istememiş. Zengin adam, iyi kalpli biriymiş, kıza sormadan onu kimseyle evlendirmemiş. Kız da kendisini istemeye gelenlerin hiçbirini beğenmemiş. Kızın güzelliğini duyan komşu ülkenin padişahının oğlu da gelip kıızı babalığından istemiş. Padişah oğluna kız vermek herkese nasip olmaz. Mutluluktan az kalsın akıllarını kaybediyorlarmış. Şehzade kırk gün, kırk gece düğün yaparak kızla evlenmiş.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra kız, başından gecenleri kocasına anlatmış. Babamı yemeğe çağıralım, demiş. Kocasını da olur, demiş. Gereken hazırlıklar yapılmış, kızın padişah babası ziyafete çağırılmış. Kızın padişah babası söylenen günde avanesiyle birlikte ziyafete gelmiş. Padişah ve beraberindekiler sofraya oturduğunda yemekler sırayla gelmeye başlamış. Ama kız, aşçısına bütün yemeklerin tuzsuz olmasını tembih etmiş. Padişah hangi yemeği yemek istese nafile! Yemeklerin hiçbirini yiyememiş. Tok oturup aç kalkmış. Padişah açlıktan kıvranınca küçük kıızı:

– Padişahım, duyduk ki siz tuzu sevmiyormuşsunuz. O yüzden yemekleri tuzsuz yaptık, demiş. İyice karnı acıkan padişah:

– Ne münasebet, tuzsuz yemek mi olur, demiş. Bunun üzerine küçük kız sabredemeyip:

– Seni tuz kadar seviyorum dediği için küçük kızını zindanlara atmışsın, demiş. Padişahın söz söylemesine fırsat vermeden:

– İşte o küçük kız benim, demiş ve bütün yemekleri tuzsuz yaptırdım ki kıymetimi anlayasın, diye devam etmiş. Padişah, yaptığından utanarak küçük kızının boynuna sarılmış, ondan kendisini affetmesini istemiş. Kız affetmez mi, zaten babasını çok sevmiş. Babası da hem tuzun ne kadar kıymetli olduğunu anlamış hem de kızına kavuşmuş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

İstanbul'un Yüz Masalı

Derleyen: Ali Fuat Arıcı

Öğrencilerden aşağıdaki kelimelerin masal-
da geçtiği yerleri bulmaları ve bunların anlamları-
nı bağlamdan yararlanarak tahmin etmeleri istenir.
Tahminlerden sonra sözlük çalışması yapmaları ve
tahmin ettikleri anlam ile kelimelerin sözlük anlam-
larını karşılaştırmaları sağlanır.

- Kerevet
- Nafile
- Felek
- Muhterem
- Avane
- Düvel
- Kalbur
- Tellal

Kelime çalışmasının ardından öğrencilere aşağı-
daki sorular sorulur.

1. Masaldaki olay hangi zamanda yaşanmış olabilir?
2. Sizce masalın ana kahramanı, babasına sevgisini anlatmak için neden tuzu seçmiştir?
3. Masaldaki problem nedir? Masaldaki probleme farklı bir çözüm yolu bulunuz.
4. Masalda hangi değerler vurgulanmak istenmiştir?
5. Masalda hangi deyimlere yer verilmiştir? Bulduğunuz deyimlerle örnek cümleler kurunuz.
6. Sizce bu masal insanoğlunun hangi sorunlarına işaret ediyor?
7. Masaldan yola çıkarak tuzun insanoğlu için önemi belirtiniz.

Açıklama:

Öğrencilerin masalı okurken tuttıkları notla-
rı gözden geçirerek bu metni masal yapan unsurları
değerlendirmeleri sağlanır. Masal ile diğer türler ara-
sındaki farklar açıklanır.

Derinleştirme:

Öğrencilere masalların ortaya çıkış nedenleri,
özellikleri, beslendiği kaynaklar, masalın yapısı, ma-
sal türleri, masallarda kullanılan motifler hakkında
kısa bilgi verilir. Örnek tekerleme ve masal bitiş for-
melleri okunur.

Değerlendirme:

Öğrencilerden padişahın üçüncü çocuğunun ye-
rine geçerek sevgilerini ifade etmek için tuz yerine
başka bir nesne bulmaları istenir ve “Masal Yazma
Yönergesi” dağıtılır. Yönergede verilen akışa ve gele-
neksel masal unsurlarına uyarak masalı yeniden kur-
gulamaları istenir. Yazılan masallar sınıfta okunur.
Öğrencilerin masallarını güvenli dijital ortamlarda
paylaşmaları sağlanır.

Masal Yazma Yönergesi

Masalın adı: .....

Başlangıç: (Tekerleme)

Serim: (Babanın sorusu, birinci ve ikinci çocukların babalarını memnun edici cevapları, üçüncü çocuğun sevgisini bir nesneyle ifade etmesi)

Düğüm: (Sevgisini ifade etmesinden sonra çocuğun zor duruma düşmesi ve zorluklarla mücadelesi)

Çözüm: (Yıllar sonra babası ile buluşması ve seçtiği nesneyle, babasına sevgisini ispatlaması)

Kapanış: (Dilek)

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir. Çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşımlarına destek olunur.

- Görev:** Türk kültüründe “tuz” konulu bir sunum hazırlayıp arkadaşlarınızla paylaşınız. Sunumuzu görsel ve grafiklerle destekleyiniz.
- Görev:** Okuduğunuz bu masalı bir şiire dönüştürünüz.
- Görev:** Masallardaki sayı motifleriyle ilgili araştırma yapıp araştırma sonuçlarınızı raporlaştırınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Arıcı, A.F. (2021). İstanbul'un Yüz Masalı. (Basım aşamasında).

Samsakçı, M. (2007). Türk Kültür ve Edebiyatında Tuz ve Tuz Ekmek Hakkı, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 36.181-199.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 26'da kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 665613772).

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Dilin Serüveni

Kazanımlar

Hazırlıklı/hazırlıksız konuşma yapar.

Herhangi bir konuda hazırlıklı konuşma metni tasarlar.

Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirler.

Konuşmasının içeriğini zenginleştirir.

Konuşmalarını deyim, atasözü, anı, şiir, fıkra, vb. ile istatistiklerden yararlanarak zenginleştirebilmesi için desteklenir.

Konuşmalarında mizahi unsurlara ve mecaz anlamlı ifadeler yer vermeleri teşvik edilir.

Konuşmalarını konu bütünlüğünü bozmadan yapmaları için desteklenir.

Duygu ve düşüncelerini kişiler arası iletişim becerilerini kullanarak etkili bir şekilde ifade eder.

Sınıf içi çalışmalarda oluşturulan bir ürün hakkında görüş bildirir.

Tartışmalara katılır.

Sınıf içi tartışmalara, münazaralara vb. katılmaları konusunda yönlendirilir.

Tartışmalarda konuşmalarını belirli bir mantık silsilesi içerisinde sunma, farklı görüşlere saygı duyma vb. konulara dikkat etmeleri sağlanır.

Konuşmalarını geri bildirimleri göz önünde bulundurarak değerlendirir.

Okuma stratejilerini uygular.

Metnin tema/konusunu belirler.

Metnin dil ve anlatım özelliklerini değerlendirir.

Farklı türlerde özgün metinler yazar.

Yazım ve anlatım kurallarına uyarak yaratıcı yazma tekniklerine uygun şekilde farklı türlerde ürün oluşturma desteklenir.

Düşünceyi geliştirme yollarını metinde doğru ve etkili şekilde kullanır.

Bilgilendirici metin türünde özgün ürünler oluşturur.

Dijital ortamlarda yazılarını paylaşır.

Güvenli dijital ortamlarda, kaynak göstererek yazılarını yayınlamaları konusunda yönlendirilir.

Yazdığı metni paylaşmaya istekli olur.

Yazılarını sınıf ortamında veya dijital ortamda güvenli bir şekilde paylaşmaya teşvik edilir.

Süre

: 40+40

Modül

: Konuşma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, problem çözme, soru-cevap, görüş geliştirme, tartışma, çember tekniği.

Çember Tekniği

10-15 kişilik öğrenci grubunun çember şeklinde dizilip oturarak ya da ayakta durarak sıraları geldiğinde soruları cevaplamasına dayalı tartışma tekniğidir. Ünite başlarında açılış yapmak ve sonlarında genel özet yapmak için kullanılır. Uygulama sürecinde öğrencilerin yerleşimi için daire ya da yarım ay biçimi belirlenir. Açılış konuşmasını yapan, zamanı ayarlayan ve tartışmayı yöneten bir lider ve süreç işlerken öğrenci görüşlerini not eden bir sekreter seçilir. Lider katılımcılara sıra ile soru yöneltir (liderin sağındaki öğrenciyle başlanır). Her konuşmacıya her defasında birkaç dakikalık konuşma hakkı tanınır (daha fazla süre verilmez). Her konuşmacının görüşü sekreter tarafından not edilir. Öğrencilerin konuşma sırasını atlamamalarına dikkat edilir. Hatalı cevap verildiğinde lider düzeltme yapar. Tartışma sonucunda ana noktalara vurgu yapılır, bu vurgular özetlenir ve rapor hâline getirilir.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Yaka kartı (Öğrencinin rol gereği adını yazması için ders esnasında öğrenciler tarafından basitçe hazırlanabilir); akıllı tahta/bilgisayar; “İkna Edici Konuşmada Dikkat Edilecek Hususlar Değerlendirme Formu”nun 4 adet kopyası, görev sonu değerlendirmelerine ait “Öz Yansıtım Formu”

Disiplinler Arası İş Birliği : Felsefe, Biyoloji, Bilişim.

HAZIRLIK SÜRECİ

Etkinlik işlenişinden bir hafta önce dilin ortaya çıkışı üzerine teoriler, konuşmanın kökeni, süreç içinde konuşmanın gelişimi üzerine yapılmış çeşitli çalışmalar öğrenciler tarafından araştırılarak konu ile ilgili hazır bulunuşluk sağlanır. Etkinlik içindeki “İlk Söz Dizimi Sözcüklerle mi, Ellerle mi?” adlı metin de öğretmen tarafından önceden okunmuş olmalıdır.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Etiemble’in (Etiembıl) şu sözü tahtaya yazılır:

“İnsanlar, bir milyon yıldan beri doğup ölmekte; ama yalnızca 6000 yıldır yazmaktadırlar.” Ardından: “Peki, sizce ne kadar zamandır konuşuyoruz?” diye

sorulur. Görüşler kısaca alınır. Öğretmen görüşlere müdahale etmez. Öğrencilerin görüşlerini -etkinlik öncesi yaptıkları araştırma sonuçlarından da istifade ederek- rahatça dile getirmeleri sağlanır.

Görüşler alındıktan sonra öğrencilere ikinci olarak:

“İlk söz dizimi, sözcüklerle mi (sesli mi) yoksa eller kullanılarak mı gerçekleşmiştir? Uzmanların bu konuda farklı görüşleri var, peki sizce ilk söz dizimi nasıl/ne ile başlamıştır?” sorusu yöneltir. Öğrenciler cevaplarını gerekçeleriyle açıklamaları için yönlendirilir. Cevaplar alındıktan sonra öğrencilerin tüm görüşleri bir iki cümleyle öğretmen tarafından özetlenir ve aşağıdaki metnin kopyası öğrencilere dağıtılır veya metin tahtaya yansıtılır. Metin, bölüm bölüm okunurken öğrencilerin “İlk söz dizimi, sözcüklerle mi yoksa ellerle mi gerçekleşmiştir?” sorusunun yanıtı üzerine düşünerek, metinden bu sorunun cevabına ulaştıracak bilgileri bulup not almaları sağlanır.

Keşfetme:

İLK SÖZ DİZİMİ SÖZCÜKLERLE Mİ, ELLERLE Mİ?

(...) Ayna nöronları kuramı, ilk dilin (yani herhangi bir ‘söz dizimi’ kuralına bağlı olarak üretilen sembolik ses ya da jestlerin) sesli mi olduğu yoksa eller kullanılarak mı üretildiği sorularının her iki yandaşına da bir tür başvuru noktası olmaya devam ediyor. Oyunu jest ve hareketlerden yana verenlerden Michael Corballis (MaykılKorbalis) (Auckland Üniversitesi, Yeni Zelanda), ayna nöronlarının, kavrama-yakalamadan sorumlu beyin bölgelerinde bulunduğunu, dilin de bir milyon yıl kadar önce el hareketleri ve işaretleriyle başladığını düşünüyor. Konuşma yetilerini kaybeden insanların, bir işaret dilini hızla benimseyebiliyor olmaları da araştırmacının dikkat çektiği noktalardan biri. El hareketleri ve yüz mimiklerinin konuşma ve iletişimde oynadıkları önemli rol ve FOXP2 genindeki görece yakın sayılabilecek nihai mutasyondan yola çıkan Corballis, “otonom” konuşmanın 50.000 yıl kadar önce başlayan kültür patlamasından önce tam anlamıyla gelişmemiş olabileceği, ayna nöronlarının ise kuramını desteklediği görüşünde. Araştırmacıya göre konuşma, elleri iş için kullanma gereksinimi ya da karanlıkta iletişim kurma gibi nedenlere bağlı olarak yeğlenir oldu. Bu nedenle de söz konusu nöronların olasılıkla önce el hareketleri için evrimleştikleri, ses ve yüz denetiminiyse insansı evriminin oldukça geç bir döneminde ele almış olabileceklerini akla uygun buluyor.

Herkes aynı görüşte değil. Ve diyorlar ki, hareket ve dil birbirinden ayrılmaz olsalar da, dil temel olarak el değil, ağıza dayalı bir davranış. Texas Üniversitesi psikologlarından Peter MacNeilage (PitırMekNılc) bu kişilerden biri. Araştırmacı, maymunlarda ağız hareketlerinin (ama seslerin değil) insan konuşmasındaki hecelerin öncülü olduğunu, ayna nöronları sisteminin keşfinin de (özellikle de dudak şapırdatma ve fıstık kırmayla etkinleşen son keşfin) görüşlerini desteklediğini savunuyor. MacNeilage, beyindeki yardımcı motor bölgenin (ana motor bölgenin hemen bitişiğinde olup harekete ilişkin bellek ve hareket dizilerinde rol oynayan bölge) sesli ifadedeki fiziksel sınırlamaları denetleyebileceğini düşünüyor. Senaryosu da şöyle: Çiğneme, emme ve yalama hareketleri, Broca (Broka) alanının öncülü olan bölgenin denetimi altında, iletişime yönelik farklı biçimler kazandı; dudak şapırdatma, dil şaklatma, dişleri birbirine vurma gibi. Bundan sonraki aşama, larinks (gırtlak) devreye sokarak bu davranışlara ses kazandırmak oldu. Bu varsayım, kimine göre ilk “ana dil” olmuş olabilecek ve kendilerine özgü seslerle tanınan “tıkırtılıdiller”de (bkz. “İlk Dil?”) larinksin kullanılmayışı gerçeğiyle de uyumlu. Larinks devreye bir kez girdikten sonra da birbirleriyle sınırsız biçimde birleştirilerek geniş bir sözcük hazinesi oluşturabilecek bir sesler kümesi ortaya çıktı. Ve bu da kaçınılmaz olarak söz dizimine (sentaks) kapıyı aralamış oldu.

“El işaretleriyle iletişimin, bu tür kombinasyonlara elverecek düzeye ulaşmış olabileceğini hiç sanmıyorum.” diyor MacNeilage. “Öyle olsaydı, hâlâ bunu kullanıyor olurduk. İşaretler sistemi bu derecede karmaşık bir düzeye gelmiş olsaydı, sesli konuşmaya geçiş için yeterince sağlam bir gerekçe de (gece karanlıkta konuşma gereksinimi dâhil) olmayacaktı. İşaret dilinden sesli konuşmaya geçtiğimizi iddia eden hiç kimse de, bugüne kadar tatminkâr bir geçiş kuramıyla öne çıkabilmiş değil.” Kimilerine göre de bu “Hangisi önce geldi?” tartışmalarının pek bir önemi yok; önemli olan, birinin diğeri olmadan gelişemeyeceği gerçeği. İnsanların nasıl simgelerle düşünür hale geldikleri, ya da bir başkasının düşünce süreçlerinin nasıl bilincine varmaya başladıkları gibi daha derin soruların çözümüyse çok daha uzakta görünüyor. Araştırmacılar, bu konularda da

gelişmekte olan beyin görüntüleme tekniklerine güveniyorlar. Belki bu şekilde, beyinde oluşan bir cümle için bir akış şeması bile oluşturulabilecek. Hauser (Hazar) ve ekibinin inancı, hayvanlarla yapılan araştırmalarla, sözcüklerin sonsuz kombinasyonlarla bir araya getirilmesi yeteneğinin hayvanlardaki davranışsal karşılıklarının bulunabileceği yönünde. Arbib'in (Arbıb) gözü de yeni ayna nöronları sistemlerinin keşfinde. Bickerton'a (Bikırtın) göreyse "bilinmeyenler alanı giderek küçülüyor. Sorun, alan sıfırlandığında çözülmüş olacak. Birileri ortaya çıkıp da 'Çözüm bende!' dediğinde değil."

C. Holden

Çev. Zeynep Tozar

Bilim ve Teknik Dergisi

Öğrencilerin metni okurken aldıkları notlardan da istifade ederek aşağıdaki soruları yanıtlamaları istenir:

1. Metinde söz dizimi ile ilgili ileri sürülen görüşler açıklamalarıyla birlikte verilmiştir. Bu görüşlerden hangisine katılıyorsunuz? Gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.
2. "İlk söz dizimi sözcüklerle mi, ellerle mi gerçekleşmiştir?" sorusu üzerindeki fikirlerinizde metni okuduktan sonra bir değişiklik oldu mu? Açıklayınız.
3. "...bilinmeyenler alanı giderek küçülüyor. Sorun, alan sıfırlandığında çözülmüş olacak. Birileri ortaya çıkıp da 'Çözüm bende!' dediğinde değil." cümlesiyle vurgulanmak istenen nedir? Bu görüşe katılıyor musunuz? Neden?

Açıklama:

“İlk Söz Dizimi Sözcüklerle mi, Elleriyle mi?” başlıklı metinde ileri sürülen görüşler özetlenir, anlaşılmayan hususlar varsa açıklanır. Okuduğunu anlama stratejileri hakkında bilgi verilerek bu etkinlik sürecinde sınıfta kullandıkları okuma stratejilerinin hangileri olduğuna ve işlevselliğine dair gerekli açıklamalar yapılır.

Bilgilendirici metinlerin genel özellikleri belirtilir; etkinlikte okunan metin üzerinde bu özellikler örneklenir, metnin dil ve anlatım özelliklerine dikkat çekilir. Bilgilendirici metinlerde kullanılan düşünceyi geliştirme yollarından biri olan bilimsel verilerden yararlanmanın, hedef kitleyi ikna etmedeki rolüne dikkat çekilir. Bununla birlikte verilen bilimsel verilerin doğruluğunun ve güncelliğinin önemi vurgulanır.

Derinleştirme:

Dil bilimci Derek Bickerton’un “...bilinmeyenler alanı giderek küçülüyor. Sorun, alan sıfırlandığında çözülmüş olacak. Birileri ortaya çıkıp da ‘Çözüm bende!’ dediğinde değil.” sözü hatırlatılır ve bu sözle ne anlatılmak istendiği öğrencilerle tartışılır. “Bilimsel bir çalışmada önemli olan bilinmeyenleri çözerek adım adım çözüme ulaşmaktır, bu amaçla farklı görüşler karşılaştırılıp tartışılarak araştırmalara yön verilebilir. Bu süreçte önemli olan düşüncenin/iddianın kime ait olduğu değildir, önemli olan bu düşüncelerin/iddiaların soruna ne derece bilimsel yaklaştığı ve çözüm ürettiğidir. Bu doğrultuda iyi bir bilim insanı ‘tek bir görüşe bağlanmadan’ zengin ve bilimsel bir bakış açısıyla her görüşe açık olmalı, bulguları kişiselleştirmeden, nesnel olarak değerlendirebilmeli, varsa yanlışını kabul ederek doğru bilgiye ulaşmayı ilke edinmelidir.” bilgisine ulaşmaları için öğrenciler soru-cevap tekniğiyle yönlendirilir.

Daha sonra, dil bilimi ve bu alanda çalışan bilim insanlarının çalışma alanları üzerine kısaca bilgi verilir. Çalışma konularından birinin de dilin ortaya çıkışı olduğu belirtilerek Psammetikos’un çalışması gibi çok eski çağlardan bugüne dek yapılmış ilginç çalışmalardan, konuya dair ortaya atılmış teorilerden örnekler verilir.

Felsefe alanı ile dil felsefesi üzerine; biyoloji alanı ile beynin özellikleri, beyinde konuşmanın gerçekleşme süreci vb. ilişkili konular üzerine iş birliği hâlinde çalışılabilir.

Öğrencilere, “Dilin Serüveni” konulu bir tartışma programına bir dil bilimci olarak katıldıklarını hayal etmeleri söylenir. Bunun için kendilerine yaka kartı/isimlik hazırlamaları, bu isimliklere, unvanlarıyla birlikte isimlerini ve çalıştıkları üniversitenin adını (örneğin; Prof. Dr. Alp Yılmaz, Boğaziçi Üniversitesi) yazıp yakalarına takmaları istenir. Bu süreçte öğrenciler ve öğretmen birbirlerine bu unvanlarla hitap edecektir. Öğretmen de moderatör olarak süreci yönetecektir.

Bu önemli tartışma programında ülkemizin ve dünyanın pek çok önemli araştırma merkezi ve üniversitesinden, dilin ortaya çıkışı ve gelişimi üzerine uzmanlaşmış birçok dil bilimci, konuyla ilgili araştırmalarına dayanan iddialarını sunmaya gelmişler, tabii henüz çözüme ulaşmamış konularda farklı görüşler var. Bu programda siz hangi görüşün doğru olduğuna inanıyorsunuz? Etkinlik sürecinde sınıfta üzerine düşünülmüş olan iki görüş hatırlatma için tahtaya yazılır:

1. Görüş	İlk söz dizimi sözcüklerle (sesli) gerçekleşmiştir.
2. Görüş	İlk söz dizimi eller kullanılarak gerçekleşmiştir.

Öğrenciler iki gruba ayrılır: (Gruplar oluşturulurken öğrencilerin seçimi temel alınır, süreç içerisinde öğrenci, görüşü değişirse, grubunu değiştirebilir.)

1. gruptan, birinci görüşü, araştırma verilerinden, gözlem ve deneyimlerimden yararlanarak savunan, “ikna edici bir konuşma metni” yazmaları istenir.

2. gruptan, ikinci görüşü araştırma verilerinden, gözlem ve deneyimlerimden yararlanarak savunan, “ikna edici bir konuşma metni” yazmaları istenir.

İkna edici konuşmada dikkat edilecek belli başlı hususların yazılı olduğu Ek’teki form, gruplara dağıtılır veya tahtaya yazılır/yansıtılır; grupların konuşmalarını hazırlarken bu hususları dikkate almaları belirtilir.

Gruplara yazılarını hazırlamaları için, grubun yapısına ve düzeyine uygun olarak belli bir süre verilir. Dersin başında okunan metinle ilgili aldıkları notlardan yararlanmaları hatırlatılır. (Gruplar talep ettiği takdirde metinlerini oluştururken internetten, kütüphaneden vb. yararlanabilirler.)

Çember tekniğine uygun olarak etkinlik süreci yönetilir.

Konuşma metinlerinin yazımı tamamlanınca grupların U düzeninde oturmaları sağlanır. Öğretmen moderatör olarak oturumu açar ve konuşmacıları (grup sözcülerini) takdim eder, oturum kurallarını hatırlatarak (süreyi iyi kullanma, saygılı olma, söz kesmeme, etkin dinleme ve konuşma vb.) ilk konuşmacıya sözü verir. Birinci konuşma sonunda, varsa ikinci grubun soruları alınır. Gelen sorular, grup sözcüsü öncelikli olmak üzere, dileyen grup üyesi tarafından cevaplanabilir. Konuşma ve soru-cevap bölümünde ortaya çıkan görüşler moderatör tarafından özetlenip ikinci konuşmacıya söz verilir. Konuşmaların ardından konuşmacılar gelen dönütlere göre konuşmalarını gözden geçirerek değerlendirir. Soru-cevap süreci ardından oluşan görüşler toparlanır ve iki gruba da teşekkür edilir.

Tartışma programı sonunda, öğrencilere savundukları görüş yerine, karşı oldukları görüşe ikna olup olmadıkları veya kendi savundukları görüşten uzaklaşma durumları sorulur. Görüşlerinde değişiklik

meydana gelen öğrenci(ler) varsa sebebini açıklaması istenir. Bilimsel düşüncede, elde edilen bilgiler ışığında görüşlerin değişmesinin doğal ve bilimsel bir süreç olduğuna tekrar dikkat çekilir. Bilimsel araştırmalara dayanarak, konuyu zengin bakış açısıyla tartışıp nesnel değerlendirmeler yaparak en iyi sonuca ulaşılabilceğinin fark edilmesi önemlidir.

Değerlendirme:

Gruplar, hazırlayıp sundukları ikna edici konuşma metinlerini Ek'teki "İkna Edici Konuşmada Dikkat Edilecek Hususlar Değerlendirme Formu"na göre değerlendirirler. Varsa eksikler ve hatalar yapıcı eleştirilerle fark ettirilip giderilir.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Öğrenciler 2'li gruplar hâlinde veya bireysel olarak aşağıdaki görevleri yerine getirirler.

Etkinlik Sonu Görevleri	
1. Görev	Dil binlerce yıl içerisinde gelişim göstererek bugünkü hâlini almıştır. Dilin gelişim sürecini göz önünde bulundurarak gelecekte dilin hangi boyutlara taşınabileceğine (muhtemel gelişme veya gerileme durumunda) dair teorinizi anlatan bilgilendirici metin yazınız. Yazılarınızı güvenli dijital ortamda paylaşınız. (Telif haklarını koruma ile ilgili öğrenciler bilgilendirilmeli)
2. Görev	Teknolojideki gelişimin dile etkisini düşünerek gelecekte dilin hangi boyutlara taşınabileceğini hayal ediniz. Gelişmiş bir teknoloji sayesinde, bugünkünden çok daha farklı bir yolla iletişim kuran insanların olduğu bir bilim-kurgu öyküsü yazınız, öykünüzü güvenli bir dijital ortamda paylaşınız.
3. Görev	Okuduğunuz "İlk Söz Dizimi Sözcüklerle mi, Ellerle mi?" adlı araştırma yazısı 2004 yılına aittir. O yıldan günümüze kadar konuya dair ne gibi gelişmeler olduğunu araştırınız. Araştırma sonuçlarından hareketle bir sunum hazırlayınız.

Kaynakça:

Aktaş, E. (2020). Konuşma Eğitimi Açısından Türkçe Öğretmeni Adaylarının İkna Edici Konuşmalarında Kullandıkları İkna Teknikleri. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (21), 180-197. DOI: 10.29000/rumelide.839173

Holden, C. (2004). İlk Söz Dizimi Sözcüklerle mi, Ellerle mi? (Z. Tozar, Çev.). Dilin Serüveni, Bilim ve Teknik Dergisi. TÜBİTAK Yayınları.

EK 1

İKNA EDİCİ KONUŞMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

DEĞERLENDİRME FORMU

Gruplar, kendilerinin ve arkadaşlarının hazırlayıp sundukları konuşmaları, “İkna Edici Konuşmada Dikkat Edilecek Hususlar” tablosuna göre değerlendirirler.

İkna Edici Konuşmada Dikkat Edilecek Hususlar:	Evet	Kısmen	Hayır
Hedef kitlenin konuya dikkatini çekecek bir başlangıç yapıldı.			
Beden dili, verilen bilgiler ve yapılan açıklamalar ile güven uyandırıldı.			
Zıt fikirler sunulup çürütüldü.			
Etkili sorular yöneltilerek muhatap konuya dahil edildi.			
Ana fikir ve anahtar kelimeler tekrar edilerek vurgulandı.			
Doğru ve anlaşılır, tutarlı ve bilimsel bir dil kullanıldı.			
Konuşma sürecinde ses düzeyi, vurgu ve tonlama doğru ayarlandı.			
Süre etkin ve verimli kullanıldı.			

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Eve Doğru

Kazanımlar

Olay merkezli ürünlerin tür özelliklerini açıklar.

Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını araştırır.

Metnin tema/konusunu belirler.

Olay merkezli bir ürünü biçim ve içerik yönüyle değerlendirir.

Düşünce merkezli metinlerin dili ile kurmaca metinlerin dil farklılıklarını kıyaslar.

Yazdığı metni paylaşmaya istekli olur.

Yazılarını sınıf ortamında veya dijital ortamda güvenli bir şekilde paylaşmaya teşvik edilir.

Süre : 40+40

Modül : Okuma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, soru-cevap, anlatma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, dünya siyasi haritası, Türk dünyası haritası.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya, Bilişim Teknolojileri.

HAZIRLIK SÜRECİ

Etkinlikten bir hafta önce Asya Taburu konusunda araştırma yapıp bu konu hakkında bilgi edinilir. Öğrencilerin konu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

“Türk Dünyası” kavramı hakkında birkaç dakikalık beyin fırtınası yapılarak ders başlatılır. Öğrencilere “Türk Dünyası” ve “Asya Taburu” arasında ne gibi bağlantılar kurulabileceği sorulur. Asya Taburu

hakkında kitap, makale, roman, dergi vb. kaynaklardan ulaştıkları araştırma sonuçlarını sınıf ortamında paylaşımları istenir. Öğrencilerden, belirttikleri unsurlar arasında en önemli bulduklarını seçmeleri ve bunlar hakkında bilgi vermeleri istenir.

Asya Taburu’nun I. Dünya Savaşı’nda Rus ordusunda Almanya’ya karşı savaşırken esir düşen İdil-Ural Müslüman Türklerinden bin kişilik gönüllü askerden oluştuğu belirtilir ve bu taburun savaşta gösterdiği yararlılıklar hakkında sohbet edilir.

Aşağıda Asya Taburu’ndan esinlenerek yazılmış olan “Üyge Taba” adlı eserin giriş kısmındaki açıklama bölümü öğretmen tarafından sesli okunur.

ÜYGE TABA

“Üyge Taba” eserim;

Cihan Harbi günlerinde Rus devletinin askerleri sıfatiyle Almanya’ya esir düştükten sonra benliklerini, Türklüklerini anlıyarak, Türkiye’ye gönüllü asker tarzında gelen, Cihan Harbine, Türkiye tarafında, iştirak ederek Bağdad cephesinde büyük yararlıklar gösteren ve anavatan için şehit olan İdil-Uralı gençlerin ruhuna ithaf edilmek üzere Berlin’de, 1922 senesinde, Şimal Türk lehçesiyle yazılmış ve tabedilmişti. 1927 senesinde Anadolu lehçesine çevrilerek Türkiye’de neşredilmesi için Türk Ocakları neşriyatı sırasına kabul edilmiş ise de neşredilememiş, tercüme de kaybolmuştu.

Türkiyeli bazı Türkçü ve milliyetçi ahabpların ısrarı üzerine, ikinci defa Anadolu lehçesine çevirerek Türk okuyucularıma takdim ediyorum. ‘Eve Doğru’ mânasını ifade eden eserin ‘Üyge Taba’ ismini aynen muhafaza ettim. Çünkü bence, dağınk Türk illerini birbirine bağlayan ve coğrafi şerait altında kuvvetini muhafaza eden mânevî bağlarının en sağlamı Türk evi yani anânevî Türk aile hayatıdır.

Uzak İdil sahilleri, Ural dağları gençlerinin anavatan Türkiye için kanlarını ve canlarını feda etmeleri, işte, bu anânevî ‘Ana evi’ni Türk benliğini korumak içindir. Eserim Türkiye Türklerinin de küçük bir kısmına diğer illerdeki Türklerin yaşayış tarzını, düşünce, kaygu ve dertlerini az çok tanıtabilirse, kitabımın hikmeti vücudu boşuna gitmemiş olacaktır. Ve ben de Türklük vazifelerimin binde birini ifa etmiş olacağım (İshâkî, 1967:7).”

Keşfetme:

Aşağıdaki metin öğretmen ve öğrenciler tarafından okunur.

ÜYGE TABA

Üyge Taba adlı roman, I. Dünya Savaşı esnasında Rus ordusunda görev yapmakta olan Müslüman Türk askerlerin Kafkas Cephesine gönderilmesi ile başlar. Romanın başkahramanı (protagonist) olan Miralay (Albay) Demir Ali, cephe hattında topa tutulan camiler ve Türk evlerini görür ve bundan çok müteessir olur. Tiflis’te tanıştığı Azerbaycanlı bir Türk ailesinden ve ailenin reisi olup romanda yönlendirici rolünü üstlenen bir avukat olan Arslan Ölmezoğlu’ndan da çok etkilenir. Milli kimliğinin uyanışı sonrasında bir plan yapan Miralay Demirali, yirmi sekiz yıl görev yaptığı Rus ordusunun saflarını terk edip emrindeki İdil-Uralı Türk askerleri ile birlikte Türk ordusunun tarafına geçer. Savaşın seyrini etkileyebilecek kadar önemli çok gizli planlar ve haritalar getirmeyi başaran Miralay Demirali, Türk saflarına geçerken Rus ordusu tarafından açılan ateş sonucu aldığı yaralar dolayısı ile Türk tarafına geçip belgeleri teslim ederken şehit olur. Aşağıda romanın son bölümünden bir kesit okuyacaksınız.

(...) Ve nihayet geçit geçildi.

Asker selâmete kavuştu. Hangi taraftan geldiği belli olmayan bir projektör askeri aydınlattı. Bu projektöre süngülerin, kılıçların, mızrakların parıltısı cevap verdi. Miralay Demir Ali sersem bir halde “Askerler, yerli yerine, sıralanınız. Herkes kendi bölümüne!” diye bağırdı.

Bir dakika esnasında sıralandılar ve herkes yerini buldu. Miralay gömleği altından akan sıcak şeylere katıyen ehemmiyet vermeden askeri gözden geçirdi. Yaralananlar çok idiyse de ölenler azdı. Zabitanın çoğu sağdı. Yaralıların yaralarını sarmak için emir verdi. Beyaz sargılarla yanına gelen Feride’ye:

– Benim yaram ehemmiyetsizdir.

Diye ehemmiyet vermeden askerlerin önüne geçti ve kanlı eliyle beyaz bayrağı kaldırdı. Feride de beyaz bayrağın yanına gelerek neredense çıkardığı Türk bayrağını kaldırdı ve:

– Yaşasın Türkiye!

Diye bağırdı. Onun bağırmasına asker de mukabele etti.

Türk tarafından top sesleri durdu. Düşman askeri diye karşı gelen Türk süvarisi şaşırıp kaldı. Birden Rus tarafından top sesleri yeniden işitildi. Miralay Demir Ali askere “İleri!” emrini verdi. Süvariler ok gibi ilerlediler. Rus topu onları Türkiye’nin daha içerilerine götürdü.

Sabah olmuştu. Yeni doğan gün anayurda kavuşmak hasretiyle çırpınan muhtelif Türk kabilelerinden mürekkep Türk çocuklarını şefkatle selâmladı. Uzak olmayan bir mesafede birkaç minareli küçük bir Türk şehri görüldü. Miralay o şehre doğru yol aldı. Şehre yaklaşınca askeri bir de gözden geçirdi. Alay bandosunun da hazır olmasını emretti. Askerin nizam ve intizam ile şehire girmesini emretti. Üzerinde bulunduğu kana boyanmış at şehre ayak basmak üzere iken dört beş minareden ezan sesleri işitildi. Miralay bilâihtiyar atını durdurdu. Emre alışmış olan at durdu. Arkasından bütün alay da durdu. Hattâ gömleğinin altından akan kan bile durdu (...).

M. Ayas İshâkî

Üyge Taba

Aşağıda verilen açıklamaların, okuduğunuz metinde geçen hangi kelimeye karşılık geldiğini sağ taraftaki kutucukların içine yazınız. Yazdığınız kelimelerin anlamlarını sözlükten kontrol ediniz.

Kelimelerin Anlamları	Kelimeler
Rütbeli asker, subay.	Zabit
Karşılık verme durumu, karşılık.	
Çeşit çeşit, çeşitli.	
Hiçbir zaman, asla.	
Elinde olmayarak, kendiliğinden.	
Esen olma durumu, esenlik.	
Atlı, atlı asker.	
Takımlardan oluşan, üçü veya dördü bir tabur oluşturan ve öbür birliklerin temeli sayılan birlik.	

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

- Okuduğunuz metinde ne anlatılmaktadır?
- Okuduğunuz metnin yazılış amacı nedir?
- Üyge Taba ne anlama gelmektedir?
- Dağınık Türk yurtlarını birbirine bağlayan ve onların birliğini muhafaza eden manevi bağların en önemlisi hangisidir? Neden?
- Metinde devrin sivil mimarisi ile ilgili hangi unsurlara yer verilmiştir?
- Tarihî bir gerçeğe dayanan Asya Taburu'nda yer alan askerleri böyle bir eyleme sevk eden unsurlar neler olabilir?
- İdil-Uralı askerlerin Türk ordusu safında savaşmak için Almanya'dan Türkiye'ye gelmiş olmalarının arka planında ne gibi etkenler olabilir?
- Herhangi bir tarih kitabı ile tarihî bir romanın dil özellikleri arasında ne gibi farklılıklar vardır?
- Tarih konulu bilimsel eserler ile konusunu tarihten alan romanların gerçeklik algısı arasında ne gibi farklılıklar vardır?
- Kurmaca metinlerin öğrenme/öğretme adına ne gibi yararları olabilir?
- Tezli roman nedir? Tezli bir roman hangi amaç veya amaçlar ile yazılmış olabilir?
- Bir sanat dalı olarak edebiyatın tarih ile ne tür ilişkileri vardır? Metinden hareketle açıklayınız.
- Metinde günümüz Türkçesine uygun olmayan yazım özellikleri var mıdır? Bu durumun sebepleri neler olabilir?
- Türk dünyası haritası üzerinde romanda geçen yerleri ve güzergâhları işaretleyiniz.

15. İdil-Ural Bölgesi ile Türkiye arasındaki ortak kültür unsurları var mıdır? Tartışınız.

Açıklama:

Roman türünün doğuşu ve gelişimi ile ilgili kısa bilgiler verilir. Türk edebiyatında roman türünün görülmeye başladığı dönem, roman türünün Batı edebiyatlarından, özellikle Fransız edebiyatından, Türk edebiyatına geçiş süreci hakkında bilgi verilir. Roman türünden önce Türk edebiyatında bu türün yerini tutan ve onunla benzer bir işleve sahip olan manzum ve mensur türler hakkında kısa bilgiler verilir.

Çok geniş bir coğrafi alana yayılmış olan Türk dünyasının farklı bölgelerinde edebiyat ve edebiyat ile ilgili gelişimlerin de doğal olarak farklı bir seyir izlediği ifade edilir. Bu bağlamda Kazan-Tatar edebiyatının kendi özgün çizgisini takip ederken Türkistan ve Osmanlı Türkleri yanında Rus edebiyatı ve edebiyatçıları ile de etkileşime girdiği ifade edilir.

Çağdaş Tatar edebiyatının özellikle nesir alanındaki kurucu şahsiyetlerinden biri olan Ayaz İshaki'nin hayatı ve edebiyat anlayışı ile ilgili kısa bilgiler öğrenciler ile paylaşılır.

Derinleştirme:

Öğrencilere okudukları metnin türü sorulur. Öğrencilerin cevaplarını gerekçeleriyle açıklamaları sağlanır. Bu metnin tarih içerikli bir roman olduğunu fark etmeleri sağlanır.

Öğrencilerden, okudukları romanlar ile ilgili örnekler vermeleri istenir.

Roman türünün özelliklerinin neler olabileceği hakkında öğrenci görüşleri alınır.

Konusuna göre romanların türlere ayrılıp ayrılamayacağı sorulur. Roman türlerini fark etmeleri sağlanır.

Hangi roman türlerinden hoşlandıkları ve bunun sebepleri sorulur.

Türk ve dünya edebiyatında romanın tarihî gelişimi üzerinde durulur. Türün önemli örneklerine değinilir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden, aşağıdaki görevlerden birini seçerek yapmaları istenir.

- Görev:** İdil-Ural Bölgesi'nden Türkiye'ye doğru karayolu ile seyahat edecek bir kişi için iki farklı güzergâh belirleyiniz. Seçtiğiniz güzergâh üzerinde yer alan ve Türk milletine ait olan tarihî ve kültürel unsurları tespit ediniz. web araçlarını da kullanarak bu bilgilerin yer alacağı bir seyahat planı oluşturunuz.
- Görev:** Web araçlarını kullanarak okuduğunuz metni esas alan bir çizgi roman hazırlayınız (Çevre düzenlemesi, kılık kıyafet, mimarî yapılar, cephe hattı gibi unsurlara dikkat edilecektir).
- Görev:** Türk edebiyatında romanın tarihî gelişimi ile ilgili bir tarih şeridi hazırlayınız. Bu tarih şeridini dijital ortama taşıyıp sanal bir sergi haline dönüştürünüz.
- Görev:** Web araçlarını kullanarak bağımsız veya özerk Türk Cumhuriyetlerinden birini tanıtan bir sunum hazırlayıp sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Devlet, N. (1999). “I. Dünya Savaşı'nda Osmanlılar Safında Çarpışan ‘Tatar Taburu’.” 13. Türk Tarih Kongresi, Ankara.

İshâkî, M.A. (1967). Üyge Tabâ. Ötüken Yayınevi.

Sazyek, H. (2013). Roman Terimleri Sözlüğü. Hece Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 42'de kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Çocukluğum

Kazanımlar

Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.

Dinledikleri/izledikleri ile ilgili çıkarımlar yapar.

Dinlediklerinin/izlediklerinin tutarlılığını sorgular.

Tartışmalara katılır.

Farklı türdeki metinleri kurallarına uygun şekilde okur.

Metnin dil ve anlatım özelliklerini değerlendirir.

Metinleri tahlil ederken kendi araştırma/sorgulama yöntemlerini belirler.

Farklı türlerde özgün metinler yazar.

Yazdığı metni paylaşmaya istekli olur.

Yazılarını sınıf ortamında veya dijital ortamda güvenli bir şekilde paylaşmaya teşvik edilir.

Süre : 40+40

Modül : Okuma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma, tartışma, soru-cevap, beyin fırtınası, yaratıcı yazma.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Felsefe.

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğrencilerden, etkinlikten bir hafta önce “çocuk ve çocukluk” hakkında özlü sözler, atasözü, deyim, şarkı gibi türlerde araştırma yapmaları istenir.

Öğretmen, “çocuk” temalı bir şarkıyı sınıf ortamında dinletmek için hazırlık yapar.

Öğretmen işlenecek şiirde geçen “Affan Dede” hakkında araştırma yapar.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğrencilerden “çocuk ve çocukluk” hakkında özlü sözler, atasözü, deyim, şarkı gibi türlerde yaptıkları araştırmaları paylaşmaları istenir. Çocuk ve

çocuklukla ilgili şarkılar dinletilir. Edebiyatımızda ve kültürümüzde çocuk ve çocuklukla ilgili sayısız unsurlara rastlamamızın gerekçeleri üzerine bir sohbet ortamı oluşturulur. Kültürümüzde çocuğa verilen önem ön plana çıkarılır.

Öğretmen konu hakkında genel bir değerlendirme yapar ve öğrencilere şu soruyu sorar: “Yaşlandıktan sonra çocukluğunuzu satın alabilir misiniz?” verilen cevaplar birlikte değerlendirilir.

Değerlendirmeden sonra öğretmen Cahit Sıtkı Tarancı’nın “Çocukluk” adlı şiirini okur ve ardından öğrencilere okutur.

ÇOCUKLUK

Affan Dede'ye para saydım,
Sattı bana çocukluğumu.
Artık ne yaşıam var ne adım;
Bilmiyorum kim olduğumu.
Hiçbir şey sorulmasın benden;
Haberim yok olan bitenden.

Bu bahar havası, bu bahçe;
Havuzda su şırıl şırıldır.
Uçurtmam bulutlardan yüce,
Zıpızıplarım pırıl pırıldır.
Ne güzel dönüyor çemberim;
Hiç bitmese horoz şekerim!

Cahit Sıtkı TARANCI

Keşfetme:

Okuma tamamlandıktan sonra öğretmen şu soruları öğrencilere yöneltilir:

1. Şiirde geçen ifadelerle bakılırsa şair, parasını sayıp Affan Dede'den çocukluğunu satın aldığını iddia ediyor. Sizce bu mümkün müdür, bu nasıl olur?

Verilen cevaplar üzerine bir tartışma başlatılır. Sonuçlar değerlendirilir.

2. Şiirde geçen Affan Dede sizce kimdir?
3. Sizce şair bu şiiri neden yazmıştır?
4. Şiirde geçen zıpzip ve çember nedir? Bu nesneleri hiç gördünüz mü veya onlarla oynadınız mı?

Açıklama:

Öğretmen oyun ve oyuncakların dönemlere göre gösterdiği değişim üzerine açıklama yapar. Anıların insan yaşamındaki önemini çocukluk döneminde geçirilecek kaliteli zamanın değerini açıklar. İnsanların çocukluğuna duydukları özlemin nedenlerini sıralar. Oyun ortamının, oyunların ve oyuncakların fizyolojik ve psikolojik gelişimimizdeki önemini açıklar. Hem çocukların hem de ailelerin bu konuda tutum geliştirmesi için neler yapmaları gerektiği konusunda öğrencilerin fikir sunmaları, çözüm yolları önermeleri sağlanır.

Derinleştirme:

Öğrencilerden, dinledikleri metinde tutarlı olmayan ifadeleri belirleyerek açıklamaları desteklenir ve aşağıdaki görevleri yerine getirmeleri istenir.

1. **Görev:** Şiirde geçen “Affan Dede” hakkında bir araştırma yapınız ve araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. **Görev:** “Çocukluk” adlı şiiri, aile büyüklerinizin çocukluk döneminde oynadığı oyunlar ve oyuncaklar ile ilişkilendirerek öyküleştiriniz veya şiirleştiriniz. Yazdığınız öykü veya şiiri güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.

Değerlendirme:

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Tarancı, C.S. (1998). “Çocukluk”, Otuz Beş Yaş. Can Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 45'te kullanılan görseller, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Siyah İnci

Kazanımlar

Hazırlıklı/hazırlıksız konuşma yapar.

Okuma stratejilerini uygular.

Farklı türlerdeki metinleri kurallarına uygun şekilde okur.

Şiir, haber metni, hikâye, makale vb. kurallarına göre okumaları sağlanır.

İlgi duyduğu alanlarla ilgili kitap veya dergilerle kişisel kütüphanesini zenginleştirmesi sağlanır.

Kütüphane veya elektronik ortamda okumalar yapması için teşvik edilir.

Olay merkezli ürünlerin tür özelliklerini kavrar.

Metnin tema/konusunu belirler.

Metnin dil ve anlatım özelliklerini değerlendirir.

Olay merkezli bir ürünü biçim ve içerik yönüyle değerlendirir.

Okuduğu metinlerden hareketle yazar veya şair hakkında çıkarımlarda bulunur.

Olay merkezli bir metni yeniden tasarlar.

Süre : 40+40

Modül : Okuma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim stratejisi, sesli okuma, soru cevap, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, atasözü ve deyimler sözlüğü.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Matematik.

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğrencilerden, “Hayvan Hakları” konulu bir konuşma metni hazırlayıp konuşma metnini hayvanlarla ilgili atasözü, deyimler ve görsel unsurlar (grafik, tablo, resim, fotoğraf vb.) ile destekleyerek bir sunum hazırlamaları istenir. Öğrencilerin sunum öncesi prova yaparak hazırlanmaları sağlanır.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğrencilere çevrelerinde hangi hayvanları gördükleri sorulur. Bu hayvanlardan hangisini en çok sevdiklerini gerekçeleriyle ifade etmeleri sağlanır. Görmeyi istediği hayvanların neler olduğu sorulur.

“Bir atı yakından gördünüz mü? Ata bindiniz mi? Atlar hakkında neler biliyorsunuz?” soruları sorulur. “Dilimizde at ile ilgili hangi deyim ve atasözleri vardır?” sorusuna verilen cevaplar tahtaya yazılır. Eski-mo dilinde atla ilgili kavram, deyim ve atasözleri az sayıda yer alırken Türkçede bu ifadelerin çok sayıda olmasının nedenlerini tartışmaları sağlanır.

Keşfetme:

Aşağıdaki metin öğrencilere paylaştırılarak okutulur. Öğrencilerin metni okurken vurgu ve tonlamalara dikkat etmeleri desteklenir.

SİYAH İNCİ

Çok zeki, uysal ve yetenekli bir at olan Siyah İnci, büyük bir çiftlikte dünyaya gelir. Sahibi onu çok iyi yetiştirir. Çiftlikte diğer atlarla mutlu ve huzurlu günler geçirir. Bir gün sahibi, hastalanır ve çiftlikten taşınmaya karar verir. Sahibi, Siyah İnci'yi ve diğer atları yanında götüremeyeceği için onları başka bir çiftliğe satar. İlk sahibinden ayrılan Siyah İnci'yi yeni hayatında büyük zorluklar beklemektedir. Kiralık at, yük ve fayton atı olarak ağır işlerde çalıştırılır. Her türlü zorluğa rağmen ümitsizliğe kapılmayan, uyumlu yapısı ve sabrıyla her ortama çabuk alışan Siyah İnci, sonunda hak ettiği mutlu yuvaya kavuşur. Aşağıdaki bölümde Siyah İnci'nin ilk sahibinden ayrılışı ve yeni çiftlikteki ilk günleri anlatılmaktadır.

AYRILIK

Bu güzel yerde üç yılım geçti. Hanımımız sık sık hastalanıyor, eve doktor gelip gidiyordu. Sonunda Bayan Gordon'un iki üç yıl sıcak bir ülkede yaşaması gerektiğini duyduk ve çok üzüldük, yas tuttuk.

Efendimiz Zencefil'e beni eski arkadaşlarından Kont W...'ye satmış, Neşeli Bacakları da rahibe vermişti. Ona bakması için Joe tutulmuştu. Joe' nun sayesinde Neşeli Bacaklar rahat edecek, ölünceye dek rahibin yanında kalacaktı.

Ertesi sabah malikânedden ayrılacak olan sahibimle eşi son hazırlıklarını yaptılar. Sahibim üzgün bir tavırla ahıra geldi. John'la konuştu. "Ne yapacağına karar verebildin mi? Yapılan tekliflerin hiçbirini kabul etmemişsin." diye sordu.

John, iyi bir at yetiştiricisinin yanına girip at eğitmek istediğini söyledi. "Atları iyi eğitip onların ziyan olmalarını önlemek istiyorum." dedi.

Sahibim onun bu iş için çok uygun olduğunu belirtti. "Sen atlardan çok iyi anlıyorsun. Onlar da seni seviyorlar. Eğer sana yardımım dokunabileceğini sanıyorsan bana da yaz. Londra'daki avukatımla konuşurum. Zaten bonservisini de ona bırakacağım." diyerek avukatının adını, adresini verdi.

Uşak ağır sandıkları bir gün önceden yükleyip götürmüştü. Geride kalan sahibim, karısı ve oda hizmetçisi arabalarına yerleştiler. Eşyalar arabaya konuldu. Zencefil'le ben arabaya koştuk.

Arabayı John sürüyordu. Joe da onun yanına atlamıştı. Kasaba yolunda ilerledik. Ağır ağır gidiyorduk. Dostları kapılarının önüne çıkmış, onları uğurluyorlardı. Tren istasyonuna gelince durduk. Bayan Gordon arabadan inip bekleme salonuna giderken: "Hoşça kal John, Tanrı seni korusun." dedi.

John üzüntüsünden bir şey diyemedi. Joe eşyaları arabadan indirip taşıdı.

Birazdan tren homurdana homurdana geldi. Joe ağladığı belli olmasın diye başını yana çevirdi.

Tren uzaklaştıktan sonra John geri dönerek: "Bir daha hanımımızı göremeyeceğiz. Göremeyeceğiz onu!" diye söylenerek dizginleri eline aldı. Joe'yla birlikte ağır ağır eve yollandık. Ama artık bizim değildi orası.

EARLSHSELL (ÖRLŞEL) MALİKÂNESİ

Ertesi sabah kahvaltıdan sonra Joe, Neşeli Bacakları, arabaya koştu, bizimle vedalaşarak yola çıktı. John da Zencefil'i eyerledi, bana dizgin taktı. Zencefil'e binip beni de dizginlerimden tuttu. On beş mil gittikten sonra W... Kontu'nun malikânesine vardık. Taş bir araba kapısından geçerek avluya girdik. Arkada birkaç ahır bulunuyordu. John, Bay York'u görmek istediğini belirtti.

Bir süre sonra adam geldi. Yakışıklı, orta yaşlı biriydi. Bize yakınlık gösterdi. Bir seyis çağırıp atları ahıra götürmesini emrettikten sonra John'u bir şeyler içmeye davet etti.

Götürüldüğümüz ahır ışıklı, temiz havalıydı. Zencefil'le beni yan yana iki bölmeye koydular. Seyisler bizi kurulayıp sildiler, doyurdular.

Yarım saat sonra John'la yeni arabacımız yanımıza geldiler. Adam ikimizi de dikkatle inceledikten sonra ne gibi huyumuz olduğunu sordu. "Garip huyları varsa anlatmalısınız. Biz de ona göre davranırız." dedi. John da ona bizim özelliklerimizi söyledi. "İkisi de yumuşak başlı hayvanlardır. Sertlikten, kamçılanmaktan hoşlanmazlar. Doru kırsığı zamanında çok kötü davrandıkları için sert hareketlerden çok etkilenir ve hemen huysuzlanır. Dikkat edin. Sakın çift gem takmaya çalışmayın. Bundan hiç hoşlanmazlar, sinirlenebilirler." dedi (...)

Öğleden sonra bizi arabaya koştular. Saat üçte malikânenin ön kapısına geldik. Burası Birtwick'deki evden üç kat daha büyüktü ama pek hoşuma gitmedi. Kapıda koyu renkli üniformalar giymiş iki uşak vardı. İpekli giysisiyle Lady hazretleri merdivenlerden ağır ağır indi. Durup bizi süzdü. Uzun boylu kibirli bir kadındı. Arabaya bindi. Ömrümde ilk kez takılan çift gem canımı sıktı.

Ertesi gün yine aynı saatte evin kapısına geldik. Lady kibirle: "Şu atların başlarını havaya kaldır." diye emretti. (...) York bu emri yerine getirmek zorunda kaldı, gemlerimizi kısaltıp tokları bir delik geriye taktı. Dik bir yokuşu tırmanırken zorlandım ve keyfim kaçtı. Bacaklarım, sırtım ağrıdı, çok acı çektim...

Anna Sewell

Siyah İnci

Çev. Hüseyin Bengi Şen

Metin öğrenciler tarafından okunduktan sonra aşağıdaki sorular sorulur:

1. Anlatıcı, romanı hangi bakış açısıyla yazmıştır? Bu bakış açısının romana katkısı nedir?
2. Siyah İnci'nin sahibi siz olsaydınız taşınırken onunla ilgili nasıl kararlar alırdınız, neden?
3. Arabacı, yeni atların özelliklerini neden öğrenmek istiyor?
4. Siyah İnci ve arkadaşlarının yeni çiftliklerinde ilk gün neler hissettiğini romandan hareketle yorumlayınız. Siyah İnci, yeni çiftlikteki zorluklarla nasıl baş etmiştir? Atlar yeni hayatlarına uyum sağlamak zorundalar mı? Tartışınız.
7. Kitabın orijinal adı "Black Beauty" (Siyah Güzel) olduğu halde Türkçeye "Siyah İnci" olarak tercüme edilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Kitabı siz tercüme etseydiniz bu ata hangi ismi verirdiniz? Neden?
8. Siyah İnci'nin yazarı Anna Sewell nasıl biridir? Romandan yola çıkarak tahminlerde bulununuz.
9. Bu roman çocuk romanı olarak bilinmektedir. Sizce yazar bu romanı kimler için yazmıştır? (Çocuklar, hayvan yetiştiricileri için..?). Düşüncelerinizi romandaki cümleler ile gerekçelendiriniz.
10. Siyah İnci romanı ile yazar okuyucuya hangi mesajı/mesajları vermek istemiştir?

Açıklama:

Okuduğunuz romandaki mekânı ve zamanı günümüze taşıyarak bir hikâye yazınız. Hikâyenizi yazarken mekân ve kahraman tasviri yapınız.

Anna Sewell'in hayatından ve bu kitabı yazma sürecinden bahsedilir. Anna Sewell'in hayatı ve kişiliği ile bu roman arasındaki ilişki değerlendirilir.

Derinleştirme:

Türk kültüründe ata verilen önem ve atın yetiştirilme amaçları vurgulanır. At mezarları, atların soy ağaçlarının tutulduğu belgeler, atlı sporlar, atlara verilen isimler göz önünde bulundurularak atın Türk kültüründeki yeri açıklanır.

Öğrencilere, "Dünyada ve ülkemizde at üreticiliğinde artış mı düşüş mü yaşanmaktadır? Peki, at neslini gelecekte ne beklemektedir? En çok at yetiştiren ülke hangisi, sebebi ne/neler olabilir? gibi sorular sorulur. Bu soruların cevabı için coğrafya dersi ile iş birliği yapılabilir. "Dünyada atların yaşayabileceği verimli ovalar, meralar nerelerdedir? Küresel ısınma bu alanları nasıl etkilemektedir? Günümüzde atlardan ne şekilde yararlanılmaktadır?" gibi sorulara yorum yapmaları istenir.

Öğrencilerin hazırladıkları "Hayvan Hakları" konulu sunumlarını yapmaları sağlanır. Sunumdan sonra öğrencilerin Siyah İnci romanını hayvan hakları açısından ele alarak değerlendirmeleri istenir. Öğrencilere hangi hayvanla ilgili böyle bir roman yazmak istedikleri sorulur. İstekli öğrencilere bu konuda roman taslağı hazırlamaları teşvik edilir.

Değerlendirme:

Aşağıdaki görevlerden size uygun olanı seçiniz.

1. **Görev:** Türkler tarafından evcilleştirilen ilk at türünü araştırınız. Bu atı konu edinen bir hikâye yazınız.

Not:

Hikâye atın dilinden yazılacaktır. Hikâyenizde atı fiziksel ve ruhsal yönlerden betimlemeyi unutmayınız.

2. **Görev:** "Ertesi sabah kahvaltıdan sonra Joe, Neşeli Bacakları, arabaya koştu, bizimle vedalaşarak yola çıktı. John da Zencefil'i eyerledi, bana dizgin taktı. Zencefil'e binip beni de dizginlerimden tuttu. On beş mil gittikten sonra W... Kontu'nun malikânesine vardık. Taş bir araba kapısından geçerek avluya girdik. Arkada birkaç ahır bulunuyordu. John, Bay York'u görmek istediğini belirtti."

Romandan alınan bu paragraf hangi bakış açısıyla yazılmıştır? Aynı paragrafı farklı bir bakış açısıyla yeniden yazınız. İki bakış açısı arasındaki farkları değerlendiriniz.

3. Görev: “At” ile ilgili farklı türlerde (masal, türkü, şiir, fıkra vb.) yazılmış metinleri araştırınız. Yaptığınız çalışmaları web araçlarından birini kullanarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Sewell, A., (1989). Siyah İnci, Çev. Hüseyin Bengi Şen. Eğitim Yayınları.

TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, www.tdk.gov.tr adresinden 03.06.2021 tarihinde erişilmiştir.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 48’de kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Toprak Ana

Kazanımlar

Tartışmalara katılır.

Metnin tema/konusunu belirler.

Metnin dil ve anlatım özelliklerini değerlendirir.

Metinleri zihniyet, tema, yapı, dil ve ahenk unsurları bakımından karşılaştırır.

Metinleri tahlil ederken kendi araştırma/sorgulama yöntemlerini belirler.

Süre : 40+40

Modül : Okuma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, soru-cevap, problem çözme, beyin fırtınası.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Web araçları, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Teknoloji tasarımı.

HAZIRLIK SÜRECİ

Etkinlikten bir hafta önce; öğrencilerden toprak, tabiat, çevrecilik konularından herhangi birini içeren şiir, hikâye, masal gibi birer eser bulmaları ve bunları etkinliğe getirmeleri istenir.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğretmen çağrışım etkinliği için tahtaya bir daire çizer ve içine “toprak” yazar. Her öğrenci bu dairenin dışına toprak kelimesinin kendisine neyi çağrıştırdığını yazar. Uygulama çağrışımlar bitene kadar devam eder. Yazdıkları ile toprak arasındaki ilişkiyi en iyi yansıtan cevapları belirlemeleri istenir.

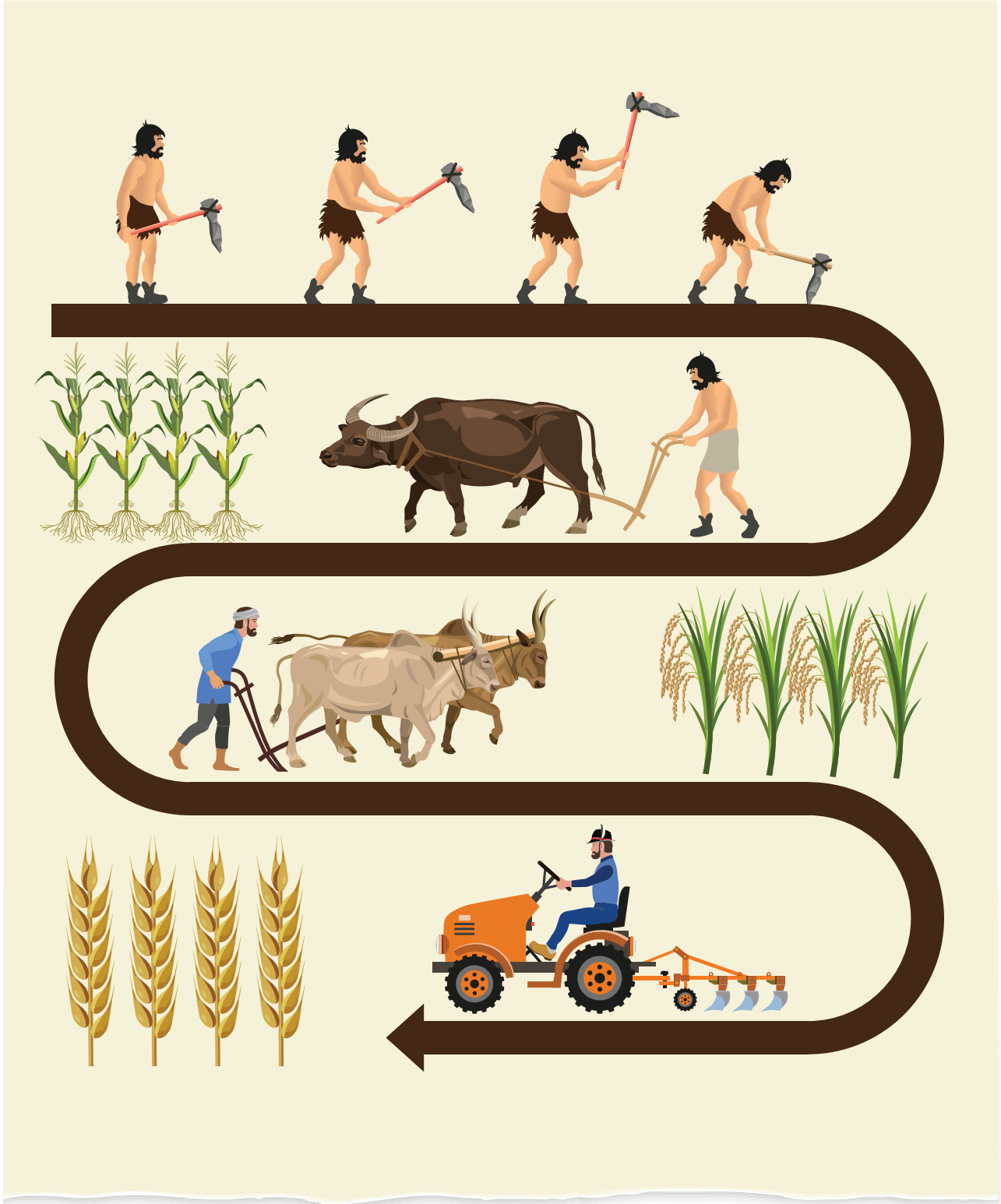
Etkinlik metnine geçmeden önce öğrencilerden aşağıdaki soruları sözlü olarak cevaplamaları istenir:

1. Tarım niçin önemlidir?
2. Tarım ve teknoloji ilişkisi nasıl açıklanabilir?
3. Tarım aletleri neden zamanla değişir?
4. Bildiğiniz tarım aletleri ve makineleri var mı? Bunların kullanım alanlarını açıklayınız.

Keşfetme:

Öğrencilere akıllı tahta veya bilgisayar yardımıyla metinle ilgili bu görsel gösterilir. Öğrencilerin görseli değerlendirmeleri ve görselden hareketle metnin konusu hakkında yorum yapmaları istenir.

Aşağıdaki metin öğretmen tarafından okunur. Öğrencilerin bu metni dinlemeleri istenir.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TARIMIN ÖYKÜSÜ

Eski zamanlardan beri insanlar tarım yapıyorlar. Yani toprağı işleyip bitkilerden ürün elde ediyorlar ve hayvan yetiştiriyorlar. Peki tarım eski zamanlarda nasıl yapılıyordu, günümüzde nasıl yapılıyor? Yaklaşık on iki bin yıl öncesine kadar insanlar, bitki toplayarak ve hayvanları avlayarak yaşamlarını devam ettiriyorlardı. Yiyecek bulmak için sürekli yer değiştirmek zorundaydılar. Zamanla yerleşik hayata geçmeye başladılar. Yabani bitki ve hayvanları evcilleştirdiler, bitki ve hayvan yetiştirip onlarla beslendiler. Giyinme ve barınma gibi gereksinimlerini karşılayabilmek için daha çok bitki ve hayvan yetiştirdiler. Yiyecekleri pişirmek ve saklamak için çömlekler yaptılar. Ayrıca hayvanlardan yün elde ettiler. Yünü eğirerek iplik haline getirdiler. İpliklerle kumaş dokudular.

Yiyecek üretimi zamanla arttı ve çiftçiler tüketemedikleri fazla yiyecekleri başka mallarla değiş tokuş etmeye başladılar. Yani ticaret yapılmaya başlandı. Bazı küçük yerleşim yerleri giderek büyüdü ve kalabalıklaştı. Böylece kentler oluştu.

Zamanla tarımda farklı teknikler, farklı alet ve makineler kullanıldı. Bunlar ürün miktarının daha da artmasını sağladı. 1900'lü yılların başlarına kadar çiftçiler tarlalarını sabanla sürerlerdi. Yetiştirdikleri hayvanların dışkısını gübre olarak kullanırlardı. Çiftçilerin işi zordu. Çünkü kas gücüyle çalışır, basit aletler kullanarak ürünü hasat ederlerdi.

1900'lü yılların başlarından itibaren tarım makineleri yaygınlaştı. Bu sayede çiftçilerin işi kolaylaştı. Daha geniş alanlarda tarım yapılır oldu. Yabani otları ve zararlı böcekleri öldüren ilaçlar ve yapay gübreler kullanılmaya başlandı. Tüm bunlar da ürün miktarının artmasını sağladı. İnsanlar zamanla tarımda kullanılan kimyasal ilaçların doğaya ve insan sağlığına zarar verdiğini fark ettiler. Bu kimyasal maddeler, suyu ve toprağı kirleterek doğal dengeyi bozuyordu.

Bazı çiftçiler tarım yaparken yapay gübre ve tarım ilaçları kullanmak yerine çevreyle uyumlu ve doğaya fazla zarar vermeyen yöntemler kullanmaya başladı. Organik tarım bu yöntemlerden en yaygın olanı. Organik tarımda gübre olarak bitkisel ve hayvansal atıklar gibi doğal maddelerden yararlanılır. Ayrıca böcekleri öldüren ilaçlar yerine ise kimi zaman onları yiyen başka canlıların kullanıldığı farklı yöntemler tercih edilir.

F. Kübra Gökdemir
Bilim Çocuk Dergisi

Metinle ilgili aşağıdaki sorular sorulur. Öğrencilerin sorulara sözlü cevaplar vermeleri istenir:

1. Metne göre eski zamanlarda tarım nasıl yapılmaktadır?
2. Metne göre organik tarıma yeniden yönelmenin gerekçeleri nelerdir?
3. Metne göre tarım makinelerinin yaygınlaşması tarımı nasıl etkilemiştir? Sizce gelecekte tarım makinelerindeki gelişim tarımı nasıl etkileyecektir?
4. Metinde problemlere nasıl çözümler üretilmiş, bu çözümler yeterli mi? Sizin çözüm önerileriniz neler olurdu? (Öğrencilerden arkadaşlarının çözüm önerilerini irdelemeleri istenir.)
5. Sizce neden toprak ana, tabiat ana gibi sözcük gruplarında ana kelimesi kullanılmaktadır? Siz de bunlara başka örnekler verebilir misiniz?
6. Tarım aletlerinin yaygınlaşmasının olumsuz yanları var mıdır? Bunlara çözüm önerileriniz nelerdir?

Öğrencilerin getirdikleri toprak, tabiat, çevrecilik konulu farklı metin türlerinden bazıları okunur. Daha sonra, öğrencilerin getirdikleri metinler ve etkinlik metni, öğretmen rehberliğinde şekil, konu, anlatım, içerik, kurgu-gerçeklik yönleriyle öğrenciler tarafından karşılaştırılır.

Açıklama:

Bilgilendirici metinler hakkında öğretmen tarafından açıklama yapılır.

Daha sonra aşağıdaki soruların öğrenciler tarafından cevaplanması beklenir. Öğretmen gerekli gördüğü noktalarda sorularla ilgili açıklamalar yapar.

Derinleştirme:

Öğretmen aşağıdaki soruları öğrencilere yöneltir verilen cevaplardan sonra gerekli açıklamaları yapar.

1. Bilgilendirici metinler niçin yazılır?
2. Bilgilendirici metinler nerelerde yayımlanır?
3. Bilgilendirici metinler ile diğer metin türlerini dil ve anlatım yönünden değerlendiriniz.
4. Bilgilendirici metinler Türk Dili ve Edebiyatı dersleri için gerekli midir? Açıklayınız.

Değerlendirme:

1. **Görev:** “Günümüzden Geleceğe Tarımın Öyküsü” adlı bilgilendirici bir metin yazmaları istenir.
2. **Görev:** Dilediğiniz web araçlarını kullanarak günümüz tarım sorunlarına çözüm olacak bir tarım aleti veya tarım uygulama yöntemi tasarlayınız. Tasarımınızın kullanım alanlarını açıklayan bir metin veya kullanma kılavuzu yazınız.
3. **Görev:** Patent ve faydalı model bir buluşun, ürünün kime ait olduğunu gösterir. Benzer ve farklı yanları olan patent ve faydalı modelin tanıtımını içeren bir sunum hazırlayınız.
4. **Görev:** Toprak niçin kutsal kabul edilir? Bu anlayış bütün milletler için geçerli midir?

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Gökdemir, F.K. (2015). Geçmişten Günümüze Tarımın Öyküsü. Bilim Çocuk Dergisi, 211, 11-13.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 54’te kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Konuşan Çoraplar

Kazanımlar

Farklı türlerdeki metinleri kurallarına uygun şekilde okur.

Metnin tema/konusunu belirler.

Metnin dil ve anlatım özelliklerini değerlendirir.

Duygu merkezli metinleri biçim ve içerik yönüyle tahlil eder.

Metinleri tahlil ederken kendi araştırma/sorgulama yöntemlerini belirler.

Farklı türlerde metinler yazar.

*Yazım ve anlatım kurallarına uyarak yaratıcı yazma tekniklerine uygun şekilde farklı türlerde ürün oluşturma-
ması desteklenir.*

Sevdiği şiirleri ve manzumeleri ezberler.

Şiir dinletileri düzenlemeleri, ezberledikleri şiirleri burada seslendirmeleri konusunda destek olunur.

Atasözü, deyim ve söz kalıplarını metin içinde doğru şekilde kullanır.

Duygu ve düşüncelerini şiirle ifade eder.

Dilin kültür taşıyıcılığı rolünü açıklar.

Yazdığı metni gözden geçirerek yeniden düzenler.

Yazdığı metni paylaşır.

Yazılarını sınıf ortamında veya dijital ortamda güvenli bir şekilde paylaşmaya teşvik edilir.

Süre : 40+40

Modül : Okuma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim stratejisi, tartışma, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Halk Bilimi, Tarih, Sosyoloji, Bilişim Teknolojileri, Görsel Sanatlar ve Müzik.

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğrencilerden derse gelirken evlerinden birer tane el işi ürünü (oyalı yemeni, el örgüsü patik, kanvas vb.) getirmeleri istenir. Bu el işi ürünü için bir tanıtım kartı hazırlamaları sağlanır. Karta bu ürünün kim tarafından, ne zaman işlendiği, ürünündeki desenin, motifin adı, yöresi ve işleniş amacı yazdırılır. Ürün, öğrenci tarafından tanıtım kartı ile birlikte sınıfa getirilir. Öğretmen de evinde varsa örgü patik ya da çorap ile Türk el sanatlarında yaygın olarak kullanılan motiflerin görsellerini getirir. Öğretmen, Ke-

nan Hulûsi Koray'ın "Miras Keçe" adlı hikâyesini etkinlikte kullanmak üzere hazır bulundurur.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğretmen tarafından tahtaya "el sanatları" yazılır. Bu ifadede neler anladıkları konuşulur. Unutulan el sanatlarının hangileri olduğu ve neden artık yapılmadığı tartışılır.

KONUŞAN ÇORAPLAR

Hangi eller kondurmuş bu kuşları,
Anadolu yankısı leylâktan nakışları.
Duruşları uçuşları ağır- aksak bir süre,
Kanat vuruşları öyle güzel,
Türkülerde haşır neşir bahçelerde.
Hangi parmaklar çekmiş bilir bilmez büyülü,
Ayakları sularda o serin çizgileri.
Bu parmaklar hangi ince ellerin,
Körpecik tazecik telâşlı ve ürkek gelinlerin.
Bir ışık bir motif daha bir aydınlık sonra,
Telgraf tellerinde dizi dizi,
Düşünüp duran kırlangıç kuşları,
Dostluklar, sevgilerle yüklü gökyüzü.
Konuşan çoraplar dedim adına,
Her çorap bir masal başlı başına.
Çiçek-çiçek açılan bir yavru umut,
Büyük pullu ışıltılı deniz balıkları.
Gün ışığında başka başka türlü yanan, ay ışığın-
da başka,

Kadınlar, kızlar yorgun ve cıvıl- cıvıl çocuk-
ları.
Şu Sivas cimcimesi, bu çoban gelin,
Topal Ayşe, kurtağzı, bindallı,
Suyolu Çanakkale'nin.
Bu çoraplar bizim kendi malımız.
O mor-mor pıtraklı yol bir muhabbet çengeli,
Yalansız dolansız alın teri, namuslu el emeği.
Basık odalarda didinip duran,
Anamız, kadınıımız ve üç ev ötedeki bacımız,
Ve onların menekşe gözlerinin gürül-gürül iş-
lediği,
Temmuz sıcaklarına, Ağustoslara inat,
Dışına soğuk soğuk sular sızdıran testi...

Sabih ŞENDİL

Dilek ile İpek

Keşfetme:

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur. Öğrencilerin sorulara metinden hareketle cevap vermeleri istenir.

1. Şaire göre çorap ne/neler anlatmaktadır?
2. Şiirde anlatılan çorabın üzerinde hangi desenler, motifler vardır?
3. Şair, şiirin adını neden “Konuşan Çoraplar” koymuştur?
4. Şiirde çorap nelere benzetiliyor?
5. Şiirdeki ikilemeleri bulunuz. İkilemelerin şiire kattığı anlamı yorumlayınız.
6. “Bu çoraplar bizim kendi malımız.” sözü ile ne anlatılmaktadır? Açıklayınız.
7. Kırıldığınız birine çorap ördüğünüzü düşününüz. Duygularınızı anlatmak için çorabınızda ne tür motif, desen ve renkleri kullanırsınız?

Açıklama:

Öğrencilere şiir türü hakkında bilgi verilir. Şiirin nazım şekilleri, ölçü ve kafiye konularına kısaca değinilir. Şiiri zenginleştirmek için söz sanatlarından, deyim, atasözü ve imgelerden nasıl yararlanıldığı belirtilir. Şiir poetikasından kısaca bahsedilir. Şiir incelemesinin nasıl yapıldığı anlatılır.

Derinleştirme:

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Şiirde en çok beğendiğiniz dize/bölüm neresidir? Neden?
2. Şiirin hangi dizesini ya da bölümünü değiştirmek isterdiniz? Neden? Bu dizeyi/bölümü yeniden yazınız. Şiiri tekrar okuyunuz.
3. Şiire yaptığınız bu değişikliğin şiire olan etkisini sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.

Öğrencilerin kendi şiir tanımlamalarını yapmaları, iyi bir şiirin nasıl olması gerektiğini yorumlamaları sağlanır. Şiirdeki şekil, içerik ve ahenk unsurları üzerinde durulur. Bir şiirde olması gereken özellikleri belirleyerek okudukları şiiri kendi belirledikleri ölçütlere göre tahlil etmeleri sağlanır.

Öğrencilerden bu şiiri veya beğendikleri bir şiiri ezberlemeleri istenir. Öğrencilerin şiir dinletisi yapmaları teşvik edilir.

Değerlendirme:

Kenan Hulûsi Koray'ın "Miras Keçe" isimli hikâyesi okutulur. Bu hikâyeden hareketle el sanatlarının önemi vurgulanır. Müzede sergilenen Miras Keçe'nin ziyaretçilerine neler anlattığını tahmin etmeleri istenir. Miras Keçe'nin neden müzeye konulduğu, insanların müzede bu eseri ne amaçla ziyaret ettiği tartışılır. Keçe sanatının da boyası, yünü, motifleri ve işlenme tekniği ile Türk kültürünün bir ürünü olduğu üzerinde durulur. El sanatlarının Türk kültüründeki yeri ve öneminden bahsedilir. El sanatlarında kullanılan renklerin, motiflerin dili konuşulur. Öğrencilere Türk el sanatlarında kullanılan motifler incelenir. Öğrencilere "Türk halılarında, kilimlerinde en çok kullanılan motifler nelerdir ve bu motiflerin anlamları nelerdir?" sorusu sorulur.

Öğrencilere bazı motiflerin anlamlarından bahsedilir. Öğrenciler evlerinden getirdikleri el sanatı ürünü tanıtan bir hazırlıklı konuşma yapar. (Bu ürünü kim işlemiş, ne zaman işlemiş, ürün üzerinde hangi motifler kullanılmış, hangi renkler tercih edilmiş, bu ürün hangi amaçla yapılmış, ürün hangi bölgeye ait vb. sorularına cevap verecek bir konuşma metni hazırlamaları desteklenir.)

Öğrencilere aşağıdaki görevlerden istediklerini seçmeleri istenir.

- Görev:** Kodlama yoluyla motifler oluşturunuz. İhtiyaç duyduğunuz konularda bilişim alanından destek alabilirsiniz.
- Görev:** Evinizden getirdiğiniz el sanatı ürününü konu alan bir afiş tasarlayınız.
- Görev:** Web araçlarıyla motifler geliştiriniz ve bu motiflere isim veriniz. Çizimlerinizi tanıtan bir broşür hazırlayınız.
- Görev:** Bir çorap görseli çiziniz. Çorabınızın üzerine desenler motifler çizip boyayınız. Görselinizi web araçlarıyla konuşturunuz.
- Görev:** Müzik biriminden destek alarak "Konuşan Çoraplar" şiirini besteleyiniz.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Şendil, S. (1976). Dilek ile İpek. Su Yayınları.

Dilçin, C. (2016). Örneklerle Türk şiir bilgisi. TDK Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 58 ve sayfa 59'da kullanılan görseller, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Kelimelerin Gücü

Kazanımlar

Duygu ve düşüncelerini kişiler arası iletişim becerilerini kullanarak etkili bir şekilde ifade eder.

Yazma stratejilerini uygular.

Kurallarına uygun şekilde uzun ve anlamlı cümleler oluşturur.

Betimlemelerinde duyuları ve söz sanatlarını etkin şekilde kullanır.

Anlatım biçimlerini metinde kullanır.

Kavram ve nesnelere yeni anlamlar yükleyerek yaratıcı imgeler oluşturur.

Süre : 40+40

Modül : Yazma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, betimleme örnekleri içeren metinler, görseller.

Disiplinler Arası İş Birliği : Müzik, Resim.

HAZIRLIK SÜRECİ

Etkinlikten bir hafta önce öğrencilerden okudukları kitaplardan betimleme örnekleri bulmaları istenir. Öğrencilerin etkinlik konusu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğrencilerden gözlerini kapatmaları ve öğretmenlerini dikkatle dinlemeleri istenir. Öğretmen tarafından aşağıdaki metin okunur.

“Derin, çok derin bir nefes aldı. Heybetli ağaçlarla, yabani otlarla ve rengârenk kır çiçekleri ile kaplı ovaya uzun uzun baktı. Gökyüzünün duru maviliğine bulutların beyazlığı eşlik ediyordu. Derin bir nefes daha aldı. Sonra yavaşça oturdu. Sırtını genişçe bir ağacın yaşlı gövdesine dayadı. Bu heybetli adam, koskoca ovada pek de küçük göründü. Elinde sıkıca tuttuğu deri kaplı defteri özenle açtı.”

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur. Öğrencilerin sorulara detaylı cevaplar vermesi beklenir. Öğrenciler konuşmaları için cesaretlendirilir.

1. Dinlediklerinizden hareketle gözünüzde nasıl bir yer canlandı?

2. Bu mekânda burnunuza hangi kokular geliyor? Hangi sesleri duyuyorsunuz?

3. Buradaki kişi kimdir? Nasıl bir ruh halindedir? Bu kişiyi burada anlatılanlarla ne kadar tanıyabiliriz?

4. Buradaki anlatıma hangi ifadeler eklenebilir ya da anlatımdan hangi ifadeler çıkarılabilir? Gerekçeleriyle anlatınız.

Öğrencilerden dinledikleri metinle ilgili resim çizmeleri istenir. Dinledikleri metin ile çizdikleri resmi karşılaştırmaları sağlanır. Yazarın gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini sözcüklerle nasıl anlattığı öğrencilere sorgulattırılır.

Keşfetme:

“Ada eve geldi.” cümlesi tahtaya yazılır. Öğrencilerden Ada’yı ve evini betimlemeleri istenir. Betimleme ifadeleri ekleyerek bu cümleyi zenginleştirmeleri sağlanır. Öğrencilerden anlamlı ve kurallı betimleme cümleleri oluşturmaları beklenir. Bu cümleye eklenen betimlemenin anlamı nasıl etkilediği öğrencilere sorgulattılır. Aşağıdaki metin öğretmen tarafından okunur.

“Kenar mahalleler birbirine ufunetli adaleler gibi geçmiş, yaslanmış tahta evler. Her yağmurda, her küçük fırtınada sancılanan ve biraz daha eğrilip büğrülen bu evlerin önünden her geçişimde, çoğunun ayrı ayrı maceralarını takip ederim. Kiminin kaplamaları biraz daha kararmıştır, kiminin şahnişini biraz daha yumrulmuştur, kimi biraz daha öne eğilmiş, kimi biraz daha çömelmiştir; ve hepsi hastadır, onları seviyorum; çünkü onlarda kendimi buluyorum; ve hepsi iki üç senede bir ameliyat olmadıkça yaşayamazlar, onları çok seviyorum; ve hepsi, rüzgârdan sancıldıkça ne kadar inilderler ve içlerinde ne aziz şeyler saklarlar, onları çok... çok seviyorum.” (Peyami Safa, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu.)

Metindeki betimlemenin çevre betimlemesi mi, çevre üzerinden kahramanın ruh betimlemesi mi olduğu tartışılır. Tartışma yapılırken öğrencilerin konuşmacıları saygıyla dinlenmeleri, söz alarak konuşmaları sağlanır. Tartışmaya katılmaları konusunda öğrenciler desteklenir. Fikirlerini kanıt ve gerekçeyle desteklemeleri sağlanır. Tartışmadaki görüşleri ön yargısız ve nesnel bir şekilde değerlendirmeleri beklenir. Betimleme yapılırken söz sanatlarından da yararlanıldığı böylece anlatımın zenginleştirildiği vurgulanır. Yukarıdaki paragrafta yer alan kişileştirme sanatına dikkat çekilir.

“Sizin mahallenizdeki evler nasıl insanlara benziyor?” ve “Eviniz nasıl bir insana benziyor?” sorularıyla öğrencilerin yukarıdaki paragrafı kendi mahallelerine göre kısa bir metin olarak yazmaları istenir. Gözlem ve izlenimlerini betimleme ve söz sanatlarından yararlanarak anlatımları sağlanır.

Tahtaya aşağıdaki cümleler yazılır.

1. Çok seviyorum.

2. Sevgim güneş gibidir.

1. Çok işim var.

2. Dünya kadar işim var.

Birinci ve ikinci cümleler arasındaki farkların neler olduğu, ikinci cümlelerde hangi söz sanatların olduğu, bunların cümleye kattığı anlam sorgulanır. Böylece söz sanatlarının metne kattığı ifade gücü pekiştirilmiş olur.

“Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Han yerinden kalktı, ... kılıcını beline kuşandı, ... yayını eline aldı, ... mızrağını koluna aldı, ... atını tutturdu ..... bindi, ... yiğidini beraberine aldı, ...gitti.”

Dede Korkut Hikâyeleri’nden alınan bu metin tahtaya yazılır. Boşlukları öğrencilerin betimleme ifadeleri ile doldurmaları istenir. Öğrenciler yazılarını arkadaşları ile paylaşırlar. Ardından öğretmen tarafından metnin özgün hâli okunur.

“Oğlan anasının sözünü kırmadı. Boğaç Han, yerinden kalktı, kara çelik öz kılıcını beline kuşandı, ak kirişli sert yayını eline aldı, altın mızrağını koluna aldı, büyük cins atını tutturdu sıçrayıp bindi, kırk yiğidini beraberine aldı, babasının ardınca koşturup gitti.”

Metnin özgün hâli ile öğrencilerin yazıları karşılaştırılır. Orijinal metindeki betimlemeler ve öğrencilerin betimlemeleri, kelime tercihleri ve dönemsel farklılıklar açısından karşılaştırılır. Betimlemelerin metne ve bakış açılarına etkisi üzerinde konuşmaları sağlanır. Metnin özgün hâlinde hangi duylardan yararlanıldığı üzerinde durulur. Bu betimlemelerin yansıttığı dönemsel özellikler öğrencilere sorgulattılır.

Açıklama:

Betimleme, betimleme türleri ve söz sanatları hakkında kısa bilgiler verilir. Duyların ve söz sanatlarının betimlemeye neler kattığından bahsedilir. Betimlemenin uygun ve yerinde yapılmadığında anlamı olumsuz etkileyebileceği, okuyucuyu yorabileceği belirtilir. Öğrencilerin okuduğu kitaplardaki betimlemeleri bu yönden değerlendirmeleri sağlanır. Betimleme ne kadar, nerede ve neden yapılmalı, solları üzerinde tartışılır.

Derinleştirme:

Öğrencilere sınıf penceresinden sokağa bakmaları söylenir. İki dakika sonra gördüklerini, duyduklarını, hissettiklerini anlatmaları istenir. Yazıları okunduktan sonra gözlem gücünün betimleme ile ilişkisi değerlendirilir. Renklerin, şekillerin, dokuların betimlemedeki önemi ve gereği sorgulanır. Öğrencilerin birbirlerinin metinlerini okuyup değerlendirmeleri sağlanır.

Öğrencilere Vivaldi'nin "Sonbahar" bestesi dinletir, Monet'in "Sonbahar" tablosu gösterilir. Ardından Cahit Külebi'nin "Sonbahar Geliyor" şiiri okunur. Bu eserlerde sonbaharın nasıl anlatıldığı değerlendirilir. Farklı disiplinlerin bir konuyu ifade etme biçimleri karşılaştırılır.

Değerlendirme:

Öğrenciler gruplara ayrılır ve aşağıdaki görevlerden seçtiklerini yapmaları sağlanır. Daha sonra öğrencilerin yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşımları teşvik edilir.

1. **Görev:** Okuduğunuz kitaplardaki size göre en güzel betimlemeleri derleyiniz.
2. **Görev:** Cahit Külebi'nin şiirini temaya bağlı olarak devam ettiriniz.
3. **Görev:** Farklı bir mevsimi betimleyen bir şiir yazınız.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Safa, P. (1996). Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Ötüken Neşriyat.

Ergin, M. (1969). Dede Korkut Kitabı, Millî Eğitim Basımevi.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Macera Peşinde

Kazanımlar

Yazma stratejilerini kullanır.

Yazacağı metnin taslağını oluşturur.

Anlatım biçimlerini metinde kullanır.

Yazılarında mecaz, mizah içeren ifadeler kullanır.

Atasözü, deyim ve söz kalıplarını metin içinde doğru şekilde kullanır.

Dijital ortamlarda yazılarını paylaşır.

Güvenli dijital ortamlarda, kaynak göstererek yazılarını yayınlamaları konusunda yönlendirilir.

Yazdığı metni gözden geçirerek yeniden düzenler.

Yazdığı metni paylaşır.

Yazılarını sınıf ortamında veya dijital ortamda güvenli bir şekilde paylaşmaya teşvik edilir.

Süre : 40+40

Modül : Yazma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim, beyin fırtınası, zihin haritası.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Kâğıt, kalem, Türkçe sözlük.

Disiplinler Arası İş Birliği : Görsel Sanatlar.

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğrencilerden “yazma stratejileri” ve “hikâye unsurları” üzerine araştırma yapmaları ve sevdikleri bir hikâyeyi sınıfa getirmeleri istenir.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

“İnsan niçin yazar?” sorusu üzerine beyin fırtınası yapılır. Verilen cevaplar üzerinde tartışılır. Öğrencilerden tartışma sonunda ulaştıkları sonuçlar hakkında değerlendirme yapmaları istenir.

Keşfetme:

Öğrencilere ne tür hikâyeler okumayı ve yazmayı sevdikleri sorulur. Sevdikleri kitapların ana karakterlerinin ve kurgusunun onları etkileyen taraflarından kısaca bahsetmeleri istenir.

Öğrencilere bir macera hikâyesinin olmazsa olmazları sorulur. Daha sonra, öğrencilerden bilmediği bir mekânda kaybolan bir karakterin maceralarını anlatan bir hikâyeye yazmak için taslak oluşturmaları istenir. Yazma sürecinde bu karakterin nasıl biri olduğu, nerede ve nasıl kaybolduğu ve buradan nasıl kurtulduğuna odaklanarak taslaklarını oluşturmaları sağlanır.

Öğrencilere on dakika verilir. Bu aşamada öğrenciler zamana karşı yarışarak doğaçlama bir hikâye taslağı yazarlar. Öğrencilerden sadece yazma sürecine odaklanmaları ve zihinlerini serbest bırakmaları istenir. Süre bittikten sonra aşağıdaki sorular sorulur.

1. Yazdığınız hikâye taslağındaki ana karakter olaylardan nasıl etkilendi? Açıklayınız.
2. Yazdığınız hikâye taslağındaki ana karakterin karşılaştığı sorunlar nelerdir, bunları nasıl çözdü? Bu çözümler sizce yeterli miydi? Bu problemlere farklı çözüm yolları geliştiriniz.
3. Hikâye taslağındaki mekân, kahramanı nasıl etkiledi?
4. Yazdığınız taslakta değişiklik yapmak veya çıkarmak istediğiniz bölümler hangileridir? Nedenlerini belirtiniz.
5. Hikâyedeki kahraman gerçek hayatta karşınıza çıkabilecek bir kişi midir? Değerlendiriniz.
6. Hikâyenin ana kahramanı sizin özelliklerinizi de yansıtıyor mu? Açıklayınız.

Öğrencilerden yazdıkları hikâye taslağının zihin haritasını çıkarmaları istenir. Zihin haritasını hikâyelerini içerik ve yapı bakımından geliştirmek için bir araç olarak kullanmaları ve haritalarına eklemeler yapmaları sağlanır.

Açıklama:

Hikâyenin yapısı ve unsurları açıklanır. Hikâyede çatışma kavramı üzerinde durulur. Karakter gelişimi ve çatışmanın bir hikâye için öneminden bahsedilir.

Yazma stratejileri ile ilgili açıklamalar yapılır. Bu stratejilerden yararlanarak yazma becerilerinin geliştirilebileceği, yazmanın bir süreç olduğu ve her beceri gibi yazma becerisinin de pratik yaparak gelişebileceği üzerinde durulur. Okuma ve yazmanın birbiri ile ilişkisi ve yazma becerisinde kelime hazinesinin önemi anlatılır. Yazmada temel olarak iki aşama olduğu vurgulanır. İlk aşamanın zihnin serbest bırakıldığı ve yaratıcılığın ön planda olduğu, ikinci aşamanın ise bu taslağın okur için hazır hâle getirildiği aşama olduğu belirtilir.

Bir hikâye kitabının basım serüveninden bahsedilir.

Derinleştirme:

Öğrencilerin hazırladıkları taslakları aşağıdaki sorulara verdikleri cevaplar ile geliştirmeleri istenir. Cevaplarını not etmeleri sağlanır. Aşağıdaki sorulara başka sorular da eklenebilir.

Ana kahraman (Protagonist): Ana kahraman genellikle maceraya atılmadan önce sıradan bir insan olarak karşımıza çıkan kişidir. Aşağıdaki soruları cevaplandırarak öğrencilerin ana kahramanı geliştirmeleri istenir.

Ana kahramanınızın adı nedir? Ona bu isim neden verilmiştir?

Kahramanınızın yeteneklerinden bahsediniz.

Onu en iyi anlatan üç kelimeyi yazınız.

Hiç unutamadığı bir anısını kısaca yazınız.

En sıra dışı özelliği nedir?

En büyük hayali nedir?

En iyi arkadaşı nasıl biridir? En iyi arkadaşı bu macerada ona nasıl yardımcı olmaktadır?

Öğrencilerden ana kahramanlarını resmetmeleri istenir.

Karşı kahraman (Antagonist): Ana kahramanı engellemek için onun peşine düşen ve hikâyenin gerilimini artıran kişidir. Öğrencilerden aşağıdaki soruları cevaplandırarak bir karşı kahraman (antagonist) oluşturmaları istenir.

Ana karakteri niçin ve nasıl engelliyor?

En belirgin özellikleri nelerdir?

Çevrenizde böyle bir karakter var mıdır? Açıklayınız.

Çatışma: Ana kahramanın çözmesi gereken problemdir. Hikâyedeki problemlere çözüm arayışı hikâyeyi geliştirecek ve ana kahramanın değişimini sağlayacaktır. Öğrencilerden aşağıdaki sorular doğrultusunda hikâyelerindeki çatışma unsurlarını geliştirmeleri sağlanır.

Ana kahramanın karşılaştığı sorunlar nelerdir?

Ana kahraman karşılaştığı sorunlara nasıl çözümler buluyor? Bulduğu çözümlerden hangileri işe yarıyor, hangileri işe yaramıyor? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Mekân: Ana kahramanın yolculuğu bilindik bir mekândan bilinmedik bir mekâna doğrudur. Bu mekân yabancı bir ülke, bir binanın gizli bir bölümü veya yeni bir şehir gibi daha önce gidilmemiş bir yerdir. Aşağıdaki sorularla öğrencilerin mekân ve kurgu ilişkisi kurmaları beklenir.

Hikâyedeki mekân nasıl bir yerdir? Betimleyiniz.

Ana kahraman bu mekâna niçin geliyor? Bu mekânın kurgudaki etkisini değerlendiriniz.

Zaman: Hikâyenin geçtiği zaman dilimleri hikâyeye kurgusunu destekler. Aşağıdaki sorular doğrultusunda zaman ve kurgu ilişkisini kurmaları sağlanır.

Hikâyeniz hangi zamanda geçiyor?

Zaman, hikâyenizin kurgusunu nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.

Öğrencilerin hikâyelerini deyim ve atasözleriyle zenginleştirmeleri ve yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarını kullanmaya özen göstermeleri sağlanır. Öğrencilerin hikâyelerini yazım kuralları, noktalama işaretleri, anlatım bozuklukları açısından gözden geçirmeleri sağlanır. Öğrencilerin hikâyelerini güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları desteklenir.

Değerlendirme:

Öğrencilerin aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. Yazarların yazma serüvenlerini araştırarak bir sunum hazırlayınız.
2. Hikâyenizin ana kahramanı ile onu daha yakından tanımak için onunla bir röportaj yapınız.
3. Hikâyenizi çizgi romana dönüştürünüz.
4. Hikâyenizi animasyon hâline getiriniz.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Campbell, J. (2017). Kahramanın Sonsuz Yolculuğu (Çev. Selçuk Aylar). İthaki Yayınları.

Sazyek, H. (2013). Roman Terimleri Sözlüğü. Hece Yayınları.

Yoğurtçu, M. (2019). Yaratıcı Yazarlık Atölyesi. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Şekiller Öyküye Dönüşüyor

Kazanımlar

Yazma stratejilerini uygular.

Yazacağı metnin taslağını oluşturur.

Farklı türlerde özgün metinler yazar.

Yazım ve anlatım kurallarına uyarak yaratıcı yazma tekniklerine uygun şekilde farklı türlerde ürün oluşturma desteklenir.

Kurallarına uygun şekilde uzun ve anlamlı cümleler oluşturur.

Kavram ve nesnelere yeni anlamlar yükleyerek yaratıcı imgeler oluşturur.

Dijital ortamlarda yazılarını paylaşır.

Güvenli dijital ortamlarda, kaynak göstererek yazılarını yayınlamaları konusunda yönlendirilir.

Yazdığı metni gözden geçirerek yeniden düzenler.

Yazdığı metni paylaşmaya istekli olur.

Yazılarını sınıf ortamında veya dijital ortamda güvenli bir şekilde paylaşmaya teşvik edilir.

Süre : 40+40

Modül : Yazma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, problem çözme, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Tangram (Temel 7 şekilden oluşmalı), bilgisayar, internet, yazma stratejileri kontrol formu kopyası.

Disiplinler Arası İş Birliği : Matematik ve Görsel Sanatlar.

HAZIRLIK SÜRECİ

Etkinlik işlenişinden önceki hafta, öğrencilerin gelirken yanlarında tangram getirmeleri istenir. Ya da tangramlar kurumdan temin edilir. Sınıftaki öğrenci sayısının yarısı kadar tangram paketinin etkinlikte hazır olması gerekmektedir. Öğrenciler, geometrik şekillerin sanat dallarında kullanış biçimlerine dair bir araştırma yapmaları ve sınıfa örnek görseller getirmeleri için yönlendirilir.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Aşağıdaki sorular çerçevesinde öğrencilerin bilgilerini sınıfla paylaşmaları, örneklerle açıklamaları teşvik edilir; konuyla ilgili derse getirilen örnek görseller birlikte incelenir.

1. Geometrik şekillerin sanat dallarında (resim, heykel, edebiyat, mimari...) kullanış biçimleri ne ne gibi örnekler verebiliriz?
2. Araştırmalarınızda ve sınıfta incelediğiniz örneklerde hangi geometrik şekilleri tespit ettiniz?

Keşfetme:

“Tangram, bir yaratıcı zekâ oyunudur. Kemik, tahta, taş, plastik vb. malzemelerden yapılmış 7 adet geometrik şekilden (üçgen, kare, paralelkenar) oluşur ve bu parçaların bir araya getirilmesiyle çeşitli formların oluşturulmasına dayanır.” şeklinde tangramlarla ilgili kısa bir açıklama yapılır. Öğrencilere aşağıdaki sorular yöneltilir, yanıtlarını gerekçe ve örneklerle açıklamaları istenir:

1. Bugüne dek tangramlarla ne gibi etkinlikler yaptınız veya ne gibi etkinliklere katıldınız?
2. Sizce tangramlar, yazma çalışmalarında nasıl kullanılabilir? Açıklayınız.

Aşağıdaki sözler tahtaya yazılır.

- a) “Yazmaya başlamadan önce düşünmeyi öğreniniz.” (Nicolas Boileau- şair, eleştirmen)
- b) “Düşünmenin en iyi yolu, yazmaktır.” (Pascal Quignard, yazar)
- c) “Düşünme, yazma sanatının ilk adımıdır.” (Emile Chartier - filozof, yazar)
- d) “Yazmasaydım, delirecektim...” (Sait Faik Abasıyanık, yazar)
- e) “Yazıyorum, çünkü içimde susturamadığım bir ses var...” (Sylvia Plath - şair, yazar)
- f) “İyi yazmak; iyi düşünmek, iyi hissetmek ve iyi ifade etmektir. Buhem zekâ hem ruh hem zevk sahibi olmayı gerektirir.” (Buffon - doğa tarihçisi, matematikçi, evrenbilimci ve ansiklopedi yazarı)

3. Tahtaya yazılan sözlerde sizce “yazmak” ve “yazı”nın hangi yönüne dikkat çekilmek istenmiştir? Bu sözleri anlatmak istedikleri bakımından gruplandırınız.

Açıklama:

Öğrencilerin yanıtları toplanıp özetlenir; yazıyla ilgili verilen sözler açıklanır, bu sözlerden hareketle yazının ve yazmanın önemine, katkılarına dikkat çekilir. Yazma stratejileri hakkında genel bilgi verilir; bu etkinlikte ağırlıklı olarak kullanılacak stratejilerden “zihinde canlandırma, anlamlı ve kurallı cümleler yazma, anlam bütünlüğünü koruma, yazının bitiminde tekrar okuyup içeriğe yönelik düzeltme yapma, yazım-noktalama kontrolü ve yazdıklarını başkasına okuma” stratejileri açıklanır.

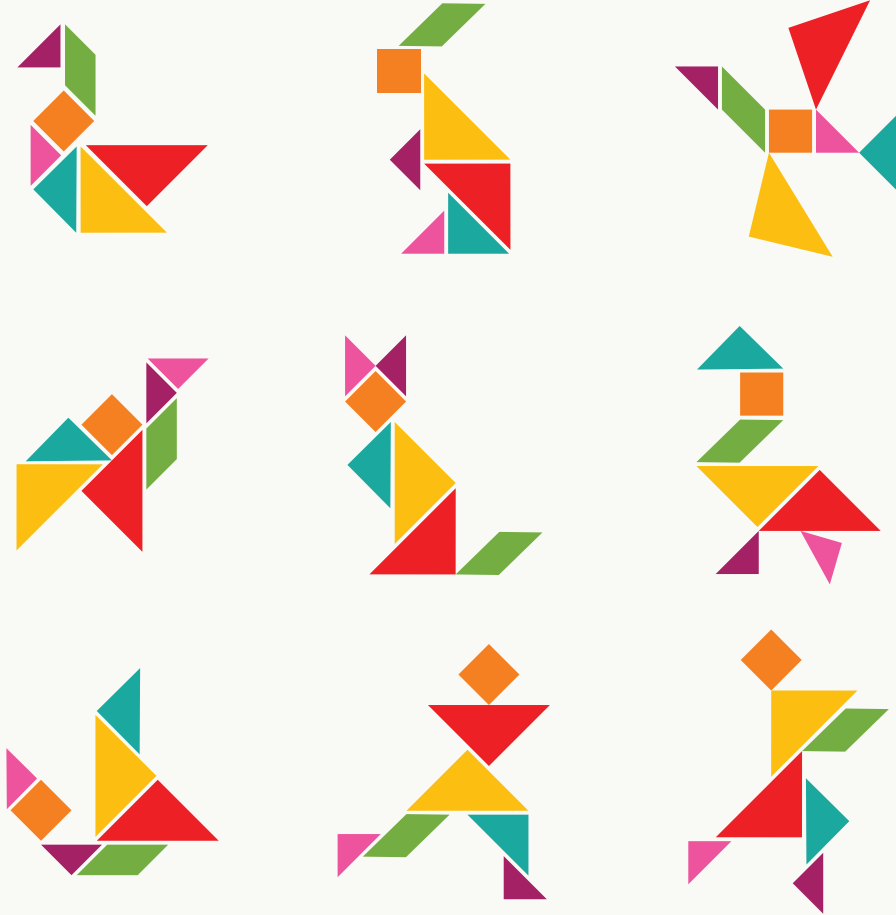
Derinleştirme:

Birçok dil bilgisi ve edebiyat konusunun öğretiminde tangramlarla oyunlar tasarlanabildiği, ayrıca tangramlarla yapılan figürlerin yaratıcı yazıda malzeme olarak kullanılabileceği ifade edilir.

Öğrenciler 2’li gruplara ayrılır. Her gruba 7 parçadan oluşan tangram setinden birer tane verilir.

Örnek tangram figürleri tahtaya yansıtılır. Her grup tahtaya yansıtılmış figürlerden en az ikisini tangramlarla oluşturur ve ortalama 15 dakika süre içerisinde bu figürlerin içinde geçtiği kısa bir hikâyeye yazar. Yazılan hikâyeler sesli okunur, dil ve içerik bakımından yapıcı eleştirilerle eksik ve hatalar fark ettirilerek düzeltilmesi sağlanır.

TANGRAM SET

Verilen süre sonunda öğrencilerden tangram ile hayal gücüne dayalı olarak en az bir figür oluşturmaları; bu figürü bir hikâye veya masal kahramanı olarak kurgulamaları ve tanıtmaları istenir. Oluşturulan figür, kahraman olarak kurgulanırken hazırlanacak tanıtım kartında aşağıdaki soruların cevapları verilmiş olmalıdır.

Tangram parçalarıyla oluşturduğum hikâye veya masal kahramanı:	
1. Kim/ne?	4. Neler yapıyor?
2. En belirgin özellikleri (fiziki/ruhsal) nelerdir?	5. Güçlü/zayıf yönü nedir?
3. Nerede yaşıyor?	6. Amacı/hayali nedir?

Gruplar, tangramlardan hazırladığı figürleri arkadaşlarına tanıtır.

Aşağıdaki yarım bırakılmış hikâye, öğretmen tarafından tahtaya yansıtılır ve okunur. Öğrencilerden hikâyeye tangram parçalarından figürlerin eklenebileceği bölümleri belirlemeleri istenir.

CANI SIKILAN ÇOCUĞUN ÖYKÜSÜ

Canı sıkılan çocuk, derlerdi ona; kendisi bile neredeyse unutacaktı adını. Birkaç aydır kırık bacağı sebebiyle evinden çıkamayan Hayal, anne ve babası isteyken anneannesiyle kalıyordu. Müstakil evlerinin geniş bahçesinin bir köşesinde, adeta doğal bir sığınak oluşturmuş küçük erik ağacının dalları, onun gizli odası gibiydi.

Hayal, sabah dış kapının kapanmasıyla birlikte, yine kocaman bir yalnız güne gözlerini açmıştı. İsteksizce yatağından doğrulduğunda masası üzerinde bir tilki gördü. Küçük Prens'in sevgili arkadaşı tilki geliverdi aklına. Akşam uyurken dağınık şekilde bırakmış olduğu tangram yapbozunun bulunduğu masaya heyecanla yaklaştığında, bu tilkinin tangram yapbozundan yapılmış olduğunu fark etti. Kendisini oluşturan geometrik parçalara hiç aldırış etmeden yüzünde geniş bir gülümsemeyle Hayal'e: "Merhaba, benimle bir oyuna var mısın?" dedi.

(...)

Öğrenci gruplarından, ellerindeki tangram parçalarıyla bu hikâyede geçen çocuk ve tilki formlarını oluşturmaları istenir (Hikâye içinde tangramlarla yapılmış bir tilki örneği görülmektedir, benzer örnekler internetten ulaşılabilir. Ancak öncelik olarak öğrenciler bu hazır örnekler bakmadan kendi hayal güçlerini kullanarak figürleri oluşturmaları için teşvik edilir, bunun için çok zorlandıkları noktalarda küçük yönlendirmelerde bulunulabilir.).

Her gruba "Canı Sıkılan Çocuk" öyküsünün devamını yazmaları ve öykünün içine kendi yarattıkları kahramanları dâhil etmeleri gerektiği belirtilir. Her gruba, öykülerini yazma sürecinde göz önünde bulundurmaları için Ek'teki "Yazma Stratejileri Kontrol Formu" dağıtılır. Gruplar yazma sürecini planlar ve yazma stratejilerine dikkat ederek öykülerini tamamlar.

Bu çalışma sürecinde öğrenciler gözlemlenir, yazma stratejilerine ve yaratıcı yazma tekniklerine uygun olarak bir ürün ortaya koyabilmeleri için desteklenir. Öğrencilerin öykülerini tangramlarla zenginleştirmeleri sağlanır.

Yazılan öykülerin güvenli dijital ortamlarda yayınlanması sağlanır.

Değerlendirme:

Yazılan öyküler "Yazma Stratejileri Kontrol Formu" göz önünde bulundurularak aşağıdaki sorular çerçevesinde değerlendirilir. Varsa eksikler ve hatalar yapıcı eleştirilerle fark ettirilerek düzeltilir.

1. Yazma stratejilerine dikkat ederek yazmanın size ne gibi katkıları oldu, değerlendiriniz.
2. Yaratıcı imgeler oluşturmakta zorlandınız mı, imge oluşturmada nasıl bir yol izlediniz? Yaratıcı imgelerin yazılı ifade gücüne etkisi nedir? Değerlendiriniz.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Bolat, S. (2012). Öykü Yazma Sanatı. Varlık Yayınları.

Kök, B. (2012). Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerde Farklılaştırılmış Geometri Öğretiminin Yaratıcılığa, Uzamsal Yeteneğe ve Başarıya Etkisi (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi.

EK 1

Yazma Stratejileri	Evet	Kısmen	Hayır
Yazmaya başlamadan önce planlama yaptım.			
Yazımda kullanacağım ayrıntıları zihnimde canlandırımdı.			
Kurallarına uygun şekilde uzun ve anlamlı cümleler oluşturdum.			
Kavram ve nesnelere yeni anlamlar yükleyerek yaratıcı imgeler oluşturdum.			
Anlam bütünlüğüne dikkat ettim.			
Yazımın içeriğine yönelik gerekli düzeltmeleri yaptım.			
Yazımı imla-noktalama açısından kontrol ettim.			
Yazımı güvenli dijital ortamda paylaştım.			
Zamanı etkin ve verimli kullandım.			

ÖYGP-1 ETKİNLİKLERİ

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Sonsuz Hikâyeler

Kazanımlar

Olay hikâyelerinin genel özelliklerini açıklar.

Durum hikâyelerinin genel özelliklerini açıklar.

Türk ve dünya edebiyatında hikâye türünün önemli temsilcilerini tanır.

Hikâyeleri şekil yönüyle karşılaştırır.

Hikâyeleri içerik yönüyle karşılaştırır.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Hikâyedeki unsurları yeniden kurgular.

Okuduğu hikâyenin kahramanları, zamanı, anlatıcısı, bakış açısı, giriş, sonuç vb. unsurlarını değiştirerek hikâyeyi yeniden oluşturması teşvik edilir.

Farklı türdeki metinlerden özgün hikâyeler oluşturur.

İlgi duyduğu alanların verilerini kullanarak hikâyeler oluşturur.

Mitoloji, astronomi, din, tarih, coğrafya, fizik vb. farklı disiplinlerin verilerini kullanmaları teşvik edilir.

Yaratıcı yazma teknikleri ve dil zenginliklerini kullanarak özgün hikâyeler oluşturur.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Tarihî dönemler ve olaylar ile günümüz arasında benzeşim kurarak özgün hikâyeler yazar.

Beğendiği hikâyelerden antoloji oluşturur.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş, soru- cevap, tartışma, iş birlikçi yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Kâğıt, kalem, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih.

HAZIRLIK SÜRECİ

Öğrencilerden en sevdikleri hikâye kahramanının konuştuğu bir bölümü ezberleyip canlandırma- ları ve bunu videoya kaydedip yanlarında getirmeleri istenir.

ETKİNLİK SÜRECİ

Giriş:

Öğrencilerle en sevilen hikâyeler ve hikâye kahramanları hakkında konuşulur. Öğrencilerin hazırladıkları kısa videolar izlenir.

Keşfetme:

Etkinliğin ekinde yer alan “Hasta” metni, öğrencilere paylaştırılarak okutulur.

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Hikâyenin konusu ve ana fikri nedir?
2. Tevfik Efendi’nin ayağı incinince onu iyileştirmek için hangi çözüm yolları bulunuyor? Siz hangi çözüm yollarını önerirsiniz?
3. Tevfik Efendi’nin kişiliği hakkında çıkarımlarda bulununuz.
4. Tevfik Efendi, neden ailesinin ve arkadaşlarının kendisine karşı davranışlarının değiştiğini düşünmektedir? Değerlendiriniz.
5. Tevfik Efendi kendi durumunu nasıl değerlendirmektedir?
6. Tevfik Efendi’nin eşi onun hastalığı için neler düşünmektedir?
7. Hikâyede geçen sağlıkla ilgili kavramları listelleyiniz. Bu kavramların metnin anlamına katkısını değerlendiriniz.
8. Memduh Şevket’in hikâyelerinde hasta ve hastalık kavramlarına sık sık yer vermesinin sebebi ne olabilir? Değerlendiriniz.

Açıklama:

Öğrencilere Memduh Şevket Esendal’ın hayatı ve eserlerinden bahsedilir. Hasta adlı hikâyesinin 1946 yılında ilk baskısının yapıldığı söylenir. Eserde dönemin özelliklerinin yansıtılıp yansıtılmadığını anlamak için neler yapılabileceği sorulur. Tarih ile hikâye ilişkisi üzerinde durulur. Hasta adlı hikâyesinde bir memurun ayak incinmesini büyütmesi konusunu işlediği söylenir. Öğrencilerin bu hikâyedeki anlatıcı bakış açısını belirlemeleri sağlanır. Hikâyedeki bakış açısını değiştirerek hikâyenin bir bölümünü yeniden yazmaları istenir.

Derinleştirme:

Öğrenciler ikiye ayrılmış gruplara ayrılır. Gruplardan Ek 1’deki “Hasta” adlı hikâyeyi ve Ek 2’deki “Türkçe Reçete” isimli hikâyeyi sessiz olarak okumaları istenir. İki hikâyeyi konu, ana fikir, üslup yönünden karşılaştırmaları; serim, düğüm ve çözüm bölümlerini

hikâyelerin üzerinde işaretlemeleri sağlanır. Elde ettikleri sonuçları not etmeleri istenir. Çalışmalar bittiğinde grupların iki hikâye arasındaki benzerlik ve farklılıklar konusunda açıklama yapmaları desteklenir.

Hikâye türünün özellikleri üzerinde durulur. Öğrencilerin Türk ve dünya edebiyatında hikâye türünün gelişimi ve önemli temsilcilerini tanımaları sağlanır. Öğrenciler beğendikleri hikâyelerden antoloji oluşturmaya teşvik edilir.

Hikâyelerden yola çıkarak durum ve olay hikâyesini açıklamaları sağlanır. Gruplardan “Hasta” isimli hikâyeyi durum hikâyesinden olay hikâyesine çevirmeleri ya da “Türkçe Reçete” hikâyesini durum hikâyesine dönüştürmeleri istenir.

Değerlendirme:

Öğrencilerin iş birliği hikâye yazmaları sağlanır. Öğrencilerden sonu olmayan hikâyeler yazmaları istenir. Bu hikâyeleri Web 2.0 araçlarında yer alan sanal tahta uygulamalarından birine yüklemeleri sağlanır. Öğrencilerden, arkadaşlarının yazdığı sonuç kısımları olmayan hikâyeleri farklı şekillerde sonlandırmaları istenir. Hikâyeyi tamamlayan öğrencilerin bir takma ad kullanmaları ve hikâyenin sonuna takma adlarını yazmaları sağlanır. Hikâyeleri, farklı sonlarla tekrar okumaları ve hikâyelerin altına yorum yapıp puanlamaları teşvik edilir. Etkinlikten sonra en yüksek puanı alarak hikâyeyi tamamlayan öğrenciler tebrik edilir.

Öğrencilere aşağıdaki görevlerden birini seçerek yerine getirmeleri istenir.

1. “Tarihî dönemler ve olaylar ile günümüz arasında benzeşim kurarak özgün bir hikâye yazınız (Hikâyenizde ironi ve mizah unsurlarına yer veriniz.).
2. İlgi duyduğunuz bir alanın (mitoloji, astronomi, fizik, tıp...) verilerini kullanarak bir hikâye yazınız.
3. Beğendiğiniz bir şiiri hikâye şeklinde yeniden yazınız.
4. Okuduğunuz bir hikâyeye yönelik eleştiri metni yazınız.

Öğrencilerin yaratıcı yazma teknikleri ve dil zenginliklerini kullanarak özgün hikâyeler oluşturmaları, web araçlarından e-kitap yazma programı ile hikâyelerini yazmaları ve yayımlamaları teşvik edilir.

Kitabın sonunda yer alan **“Öz Yansıtım Formu”** ve **“Öyküleyici Metin Yazma için Dereceli Puanlama Anahtarı”** formlarını uygulayınız.

Kaynakça:

Esendal M. Ş. (2020). Mendil Altında, Bilgi Yayınları.

Ömer, S. (2017). Ömer Seyfettin'den Seçme Hikâyeler, Haz. Serdar Dağtekin, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

“Memduh Şevket Esendal'ın Eserleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-File/672708>) Erişim Tarihi:29.07.2021

Esen, Ş. (2016). Memduh Şevket Esendal'ın Hikâyelerinin Söz Varlığı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, İnönü Üniversitesi, Türkçe Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Öğretmenliği Yüksek Lisans Tezi. 84 284 <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/6286/Tez%20Dosyas%-c4%b1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim Tarihi: 09.07.2021).

Görsel Kaynakça:

Sayfa 76'da kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Sayfa 78'de kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

HASTA

Maliye Veznesi'nden Tefrik Efendi, banka önünde vezne arabasından inerken, nasıl oldu ise, ayak bileğini incitmiş, iki gündür hasta, evde yatıyor. Komşuları hatır sormaya geliyorlar. İki gündür evde yaşayış değişmiş, herkesten sıcak bir sevgi görüyor. Karısı, sanki o eski karısı değil, tanıdıkları eski tanıdıkları değil. Hepsini değişmişler... İki gündür; tavuk suyuna çorba pişiyor, ıhlamur kaynatılıyor, ayağını sade yağ ile ovup üstüne sıcak tülbent koyuyorlar. Havacıya muşambası yapıp sarıyorlar. Komşular içinde öyleleri var ki sabahleyin işlerine giderken uğramışlardı, akşamüstü gene uğruyorlar. “Bize bir hizmet varsa yapalım.” diyorlar. Herkes, her şey tatlı, ılık, yumuşak!

Tefrik Efendi yatağa uzanmış, bu tatlı yaşayışı sanki yudum yudum içiyor, inleyerek, gözlerini bayıltarak nasıl düştüğünü anlatıyor:

“İnnh, kaderde bu da varmış... İnnh... Dedim ya, olacak olduysa oluyor... Yer düz, güzel yaya kaldırım, bizim vezne arabası durdu, ben de indim. Düşmedim, kimse bana dokunmadı, atlar ürkmeydi, araba kımıldamadı, dedim ya, hiç. Bu ayağımı yere koydum, vay efendim sen misin koyan! Nasıl anlatayım size... Sanki topuğum iki taş arasında ezildi. İnnh, oraya yığılmışım. Herkes de ne oldu diye şaşırdı. İnnh... Ne ise bizi oradan kaldırdılar, eczaneye. Ayak olmuş bir kütük! Ya acısı... İnnh... Ayakkabıyı çıkaracak oldular, ben dokundurmuyorum ki adamlar çıkarsınlar. Neyse çıkardılar. O aralık açıkgözün biri de ayağımdan çıkan potini almış savuşmuş. Eczacılar o kadar aradılar, bulamadılar. Tek kunduranın da çalındığını yeni gördüm. İnnh...”

“Canım, senin canın sağ olsun. Kunduranın lakırdısı mı olur!”

“Hay, hay. Uzatmayalım bizi arabaya koyup daireye götürdüler. Kim gördü ise şaştı. İnnh...”

İnanır mısınız belim, elim, kolum, ensem her yerim ağrıyor. Innh...”

“A, elbette! Sen bir ayak deyip geçme, bin bir damarı var. Her biri bir yana bağlı. Adamın budunda bir çıban çıkıyor da bir hafta baş ağrısından kurtulamıyor. Benim kendi başımdan geçti. Kolay mı? Neyse bununla geçmiş olsun. Damar damara binmiştir. Taze inek mayısı olsa da sıcak sıcak üstüne vurulsa, birebirdir. Yahut çiğ bal sürmeli. Üstüne de bolca karabiber kirli yapağı sarmalı. İki günde ne varsa çeker, alır.”

Yoklayıcıları ile konuştukça Tevfik Efendi açılıyor, inlemesi kesiliyor, artık gözlerini süzmesi, burnundan soluması kalmıyor. Kahveler içiliyor, konuşuluyor; sonra misafirler giderken Tevfik Efendi yeniden hasta. İnliyor, göz süzüyor, burnundan soluyarak konuşuyordu.

“Innh, eksik olmayınız, size de rahatsızlık oldu... Innh...”

Yataktan doğrulmak ister, arkadaşları bırakmazlar, selamlaşırlar, çıkıp giderler. Tevfik Efendi yeniden yumuşak yatağa uzanır.

Biraz sonra karısı gelir:

“Nasılsın? Biraz rahat ettin mi? İstersen tülbendi gene ıslatalım. Şahver Hanım, erkek incir yaprağı, diyor. İşletir, ufunetini alır, diyor.”

“Bilmem, sen bilirsin! Hem zonkluyor hem ateş gibi yanıyor. Yorgan bile ağır geliyor. Ne zor şeymiş...”

“Geçer, bir şeyciğin kalmaz inşallah!” Yorgan açılır, ayağın yanına bir yastık konur, gene yorgan örtülür. Biraz sonra bacanağı gelir. Tevfik Efendi yeniden başlar:

“Innh... dedim ya! Olacak olduynan oluyor! Yer düz, güzel yaya kaldırım, bizim vezne arabası durdu, ben de indim... Innh, atlar ürmedi, kimse bana dokunmadı, düşmedim, ayağımı yere kor komaz, vay efendim sen misin koyan...”

Yatak yumuşak, oda ılık, yaşayış tatlı, herkes sevimli, yalnız ne kadar yazık ki çok sürmüyor! On gün sonra gelen giden seyrekleşti. Karısı da tavuk suyuna çorbayı pişirmez oldu:

“Sen pek gayretsiz oldun. İnan olsun ben senden daha hastayım. Yatsam, yatacağım. Bak bugün gene başım çatlıyor, ayakta zorla geziyorum.” demeye başladı.

Tevfik Efendi’nin bileğinde şişlik kalmamışsa da daha ağrısı varmış. Bir sargı, üstüne bir çorap, daha üstüne de bir terlik, eline de bir baston aldı, sokağa çıktı. Haber alamamış, alıp da gelememiş olanlar rast geldikçe soruyor, o da nazlarını yapıyor, anlatıyor, kırıttıyor, dinleyenler de:

“Vah vah, geçmiş olsun, büyük kaza geçirmişsin.” diyorlardı.

Tevfik Efendi, eşe tanışa biraz da böylece nazlandıktan sonra bir gün kalemine gidip işine başladı.

Bütün arkadaşları:

“Acele ettin.” dediler. “Birkaç gün daha çıkmamalydın.”

Dedi ki:

“Doğru söylüyorsunuz, bizim evden de çıkma, dediler, dediler ama doğrusu dayanamadım. Yatak güç... Çıktım işte!”

Memduh Şevket ESENDAL
Mendil Altında

EK 2

TÜRKÇE REÇETE

Belkıs, geniş yatağında, mavi ipek kaplı yorganının altında sıkılmış bir yumruk gibi yusyumru yatıyordu. Sabahleyin vurdumduymaz kocasıyla yine bir ara gürültü etmişti. Şimdi sinirleri çekiliyor, kalbi sızlıyor, başı çatlayacak gibi ağrıyordu.

Kendi kendine:

— Ölüyor muyum, kız dedi.

Bağırmak geceliğini parçalamak, yerlere atılmak istiyordu. Fakat ağır bir kâbus hareketsizliğiyle bir şey yapamıyor; dişlerini sıkıyor, zangır zangır titriyor, inim inim inliyordu. Onun feryatlarını, Eleni ta aşağıdan işitti. İmdatına koştu.

— Hanımcığım, ne oluyorsunuz, diye yorganı kaldırdı.

— Ölüyorum, kız...

— Ah panayı... susunuz! (...)

Belkıs, feryadını yine tekrarladı:

— Ölüyorum. Bu sefer ölüyorum...

— Susunuz, kale...

— Ölüyorum, Eleni...

— Kolonya ile bari göğsünüzü ovsam...

— Hayır hayır...

— Yüzünüze su serpsem...

— Hayır, hayır... Telefona koş Şerif'i çağır... Hanım son nefesini veriyor de. Araba mı bulunur, at mı, otomobil mi; kuş olsun, uçsun gelsin, bir dakika bile geç kalmasın. Böyle söyle işte...

— Peki Hanımcığım.

— Haydi, koş diyorum!

Hizmetçi kız aynalı dolabı, kapalı pencereleri zangırdatan bir çabuklukla kapıdan fırladı. Belkıs daha yusyumru oldu. Daha keskin, daha acı inlemeye başladı.

Doktor Şerif onun biraz akrabasıydı. Şimdiye kadar hiç kendisini göstermemişti. Ama herkesten methini işitiyordu... İki sene evvel mektepten çıkmış, pek büyük bir şöhret kazanmıştı. "İnsanı lafla iyi ediyor..." diyorlardı. Belkıs çok beklemedi. Yarım saat geçmeden iri yarı, yakışıklı bir delikanlı odaya girdi. Karyolanın yanına konulan koltuğa oturdu. Belkıs hâlâ inliyordu.

— Neniz var, Belkıs Hanım?

— Ah doktor, siz misiniz?

— Evet, bendeniz...

— Görmüyor musunuz, ölüyorum işte...

— Görüyorum ki bir ilkbahar sabahı kadar sağlam, yaşıyorsunuz.

Belkıs birazcık doğruldu. Kaşlarını çattı:

— Rica ederim, şairliği bırakınız, hastayım. Bana bir ilaç veriniz.

Doktor güldü:

— Hah... Şöyle! Biraz doğrulunuz bakayım.

— Hiçbir tarafım tutmuyor!

— Gayret ediniz. Ben de yardım edeyim. (...)

— Bana bir ilaç! dedi.

— Başüstüne! diye eğildi. Cebinden çıkardığı deri kaplı defterden bir yaprak kopardı. Kurşun kalemi elinde, düşünüyordu.

— Aman doktor, acı bir şey olmasın, iğrenirim. Toz da olmasın, genzime kaçır gibi oluyor. Haricî ilaç da istemem. Kokusuna dayanamıyorum.

— Peki... Size öyle bir ilaç vereceğim ki bir anda hiçbir üzüntüyü bırakmayacak. Ne başınızda ağrı ne içinizde sıkıntı ne gönlünüzde üzüntü kalacak! (...)

— A!.. Doktor, Türkçe mi yazıyorsunuz? dedi.

— Evet.

— Türkçe reçete olur mu hiç?

— Niçin olmasın? (...)

Yavaş yavaş düşüne düşüne yazıyordu. (...) Doktor, yazdığı kâğıda imzasını da attıktan sonra hastasına uzattı.

“Belkıs Hanım, fena hâlde sinirlerinden rahatsızdır. Başındaki ağrı, midesindeki bulantı, vücudundaki kırıklığın geçmesi için mutlaka şu tedbirler alınacak: Her sabah soğuk su ile ellerini, yüzünü yıkamak. Moda gazetelerinde gördüğü son şekil iki giysiyi hemen terziye ısmarlamak. Ağır fötr bir manto. “Babayan” a son gelen elmaslardan, incilerden en aşağı yedi parça hemen alınacak. Her gün temiz, kiralık bir otomobil içinde iki saat kadar bir gezinti. Bu program noktası noktasına takip edilmezse rahatsızlığın pek vahim, pek tehlikeli karmaşıklıklara sebep olacağını fen namına haber veririm!”

Kadın Hastalıkları Uzmanı Şerif Zeki

— Nasıl?

Belkıs güldü. Doktorun gözlerinin içine baktı.

— Siz doktor değilsiniz, dedi.

— Ya neyim?

—Doktordan fazla bir şey! Lokman! Azizim Lokman! Siz bir küçük Lokman'sınız. Sizi bütün kendim gibi hasta arkadaşlarıma tavsiye edeceğim, dedi.

Ömer Seyfettin
Seçme Hikâyeler

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Üçümüzün Kalbi

Kazanımlar

Olay hikâyelerinin genel özelliklerini açıklar.

Hikâyedeki şahıs kadrosu ile empati kurar.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Yaratıcı yazma teknikleri ve dil zenginliklerini kullanarak özgün hikâyeler oluşturur.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, tartışma..

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon.

Hazırlık

Öğrencilere, dostluk ve arkadaşlık ile ilgili üç özlü söz veya atasözü bularak defterlerine yazmaları söylenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Metni okumadan önce öğrencilerle arkadaşlık, dostluk ve güven üzerine konuşulur. Sohbet süresince öğrencilerden şu soruları cevaplamaları istenir:

Arkadaş ve dost kavramlarının farkları nelerdir?

Arkadaşlarınızla olan ilişkinizin devamlılığı nelerle bağlıdır?

Sevdiğiniz bir arkadaşınız/dostunuz için fedakârlıkta bulundunuz mu?

En çok kime güvenirsiniz? Neden?

Öğrencilerin kavramlar üzerine fikirleri alındıktan sonra Ek 1’de yer alan Friedrich Von Schiller’in KEFİL adlı hikâyesi okunur.

Keşfetme:

Hikâye okunduktan sonra öğrencilerden metni sözlü olarak özetlemeleri istenir. Öğrencilere metinde dikkatlerini çeken ve daha önce duymadıkları kelimeler olup olmadığı sorulur. Kelime çalışması (Aşağıdaki örnek tabloda verilen kelimeler artırılarak öğrencilere dağıtılır. Etkinlik sonrasında kelimelerin sözlük anlamları ile öğrencilerin tahminlerinin karşılaştırılması sağlanır.)

Teşebbüs	Tahminim	
	Sözlük anlamı	
	Eş anlamlısı	
	Örnek cümle	
Lütuf	Tahminim	
	Sözlük anlamı	
	Eş anlamlısı	
	Örnek cümle	
İtimat	Tahminim	
	Sözlük anlamı	
	Eş anlamlısı	
	Örnek cümle	

Metinle ilgili olarak aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir:

1. Meros, krala karşı neden öfkeli?
2. Arkadaşı hayatı pahasına da olsa niçin Meros'a kefil olmuştur?
3. Meros, dönüş yolunda yaşadığı zorluklara katlanmayıp neler yapabilirdi?
4. Metinde adalet, eşitlik, hak, dostluk ve dürüstlük kavramlarını yansıtan unsurları bulunuz. (Eşitlik kavramı metinde işlenmemiştir fakat öğrencilerin bunu fark etmeleri beklenir.)
5. Hikâyenin günümüzde yaşandığını düşünürsek olayların akışında nasıl değişiklikler olurdu?
6. Metne “kraldan çok kralcı olmak” ifadesini yansıtan bir karakter ekleyerek metnin olay akışını yeniden kurgulayınız.
7. Kefil adlı hikâyeyi eleştirmek isterseniz hangi kahraman veya olay üzerinde değerlendirme yapardınız?

Açıklama:

Toplumların adalet anlayışlarını ve adalet sistemlerini belirleyen unsurlar üzerine konuşulur. Hikâye-deki dönemin adalet, eşitlik, hak gibi kavramlar yönünden günümüzle kıyaslaması yapılır.

Öğrencilerin etkinlik için getirdikleri özlü sözler ve atasözleri okunur. Bunların metnin konusu ile bağlantısı olup olmadığı öğrenciler tarafından değerlendirilir.

Derinleştirme:

Olay hikâyeleri, bir olayı ele alarak serim, düğüm, çözüm plânıyla anlatıp bir sonuca bağlayan hikâyelerdir. Kahramanlar ve çevrenin tasvirine yer verilir. Bir fikir verilmeye çalışılır, okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır. Bu tür, Fransız yazar Guy de Maupassant (Gi dö Mopasan) tarafından yaygınlaştırıldığı için bu türe “Maupassant Tarzı Hikâye” de denir.

Klasik bir yapı ve roman kurgusu içinde oluşturulur. Hikâye belli bir giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.

Hikâye, olay örgüsü üzerine kurulur. Olay örgüsü metnin esasını, iskeletini oluşturduğu için gücünü olaydan alır. Olay örgüsünün belli bir başlangıcı, yavaş yavaş gelişip gerilimin en üst noktasına ulaştığı, ortası ve sonucu mevcuttur. Olay örgüsü ani ve şaşırtıcı bir şekilde biter.

Çatışma ve entrika üzerine kuruludur. Olay örgüsü tek bir merkez etrafında yoğunlaşır. Kişi kadrosu, özenle seçilmiş insanlardan oluşur; kişiler sıradan değildir. Kişiler; tezatları, büyük ihtirasları, çatışmaları, entrikaları içinde barındıran bir hayat yaşarlar. Realizm (gerçekçilik) akımı etkili olduğu için konular, gerçek hayattan alınır. Toplumsal konu ile okuyucu karşısına çıkılır. Ahlak dersi vermenin amaçlandığı söylenebilir. Hayatın kusurlu ve elemli taraflarına bakılır, karamsarlık hâkimdir.

Mekân ile insan arasında güçlü bir ilişki söz konusudur. İnsan, çevrenin ayrılmaz bir parçasıdır. Mekân, kişinin karakterinin şekillendirilmesinde önemli bir işleve sahiptir. Kişi ve mekân tasvirine de önem verilir.

Ayrıntılı bir anlatım tarzı benimsenir. Anlatıcı; açıklama, betimleme ve çözümleme (tahlil) anlatım tekniklerini kullanarak okuyucunun hayal dünyasına pek bir şey bırakmaz. Bir fikir verilmeye çalışılır, okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır.

Toplumların gelişmesi, yaşam kalitesinin artması ve sürekliliği, insan hakları gibi konularda öğrencilerin görüşleri alınır.

Adalet, eşitlik, hak, dostluk, güven gibi konuları içeren bir metni değerlendirdik. Bizim kültürümüzde özellikle adalet ve eşitlik konularında hatırladığınız örnek kişiler, olaylar var mı? Gerek görülürse öğretmen tarafından örnekler artırılabilir.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Adalet ve eşitlik kavramlarını karşılaştırdığınız bilgilendirici bir metin yazınız.
2. **Görev:** Adalet ve eşitlik kavramlarını karşılaştırdığınız bir karikatür hazırlayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Oğuzkan, A. (2005). Örneklerle Türkçe ve Kompozisyon Bilgileri.

<https://olay-hikayesi.nedir.org/> (Erişim: 03.07.2021).

Görsel Kaynakça:

Sayfa 84'te kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

KEFİL

Meros, elbisesinin altında bir hançer saklayarak, Sirakuza Kralı Denis'in yanına sokuldu. Koruyucular hemen kendisini yakalayarak zincire vurdular.

Kral öfke ile sordu:

- Bu hançerle ne yapacaktın? Söyle bakalım!
- Şehri bir zalimden kurtaracaktım.
- Bu arzunun cezasını darağacı üzerinde göreceksin.
- Ölüme hazırım. Af ve aman dilemiyorum. Yalnız bana küçük bir lütufta bulun: Kız kardeşimle nişanlısını evlendirmek üzere üç günlük mühlet. Arkadaşım bana kefil olacak ve sözümde durmaz isem, öcünü ondan alabileceksin.

Kral, kızgın bir alayla güldü ve biraz düşündükten sonra cevap verdi:

- Sana üç gün müsaade ediyorum. Fakat bilmiş ol ki bu müddet bittiği zaman görünmediğin takdirde, arkadaşın senin yerine geçecek ve ben seninle ödeşmiş olacağım.

Meros arkadaşına koştı:

– Kral benim talihsiz teşebbüsümün darağacı üzerinde cezalandırılmasını istiyor. Bununla birlikte, kardeşimin evlenmesinde bulunmak üzere bana üç gün müsaade ediyor. Ben dönünceye kadar onun yanında kefil ol!

Arkadaşı hiç sesini çıkarmadan onu kucakladı, kendini zalim krala teslim etti. Meros oradan ayrıldı.

Üçüncü gün şafak sökmeden, kardeşi ile nişanlısını birleştirmiş, mühleti geçirmemek için mümkün olduğu kadar acele geri dönüyordu.

Fakat sürekli bir yağmur çabuk yürümesine mâni oldu. Geçtiği dağlarda kaynaklar sel hâline gelmiş, dereler ırmak hâlini almıştı. Yolcu değneğine dayana dayana bir ırmağın kenarına geldiği zaman, büyüyen suların iki kıyıyı birleştiren köprüyü kırıp götürdüğünü ve kemerleri yıldırım gürültüsü ile harap etmekte olduğunu gördü. Böyle bir engel karşısında umutsuzluğa düşerek kıyıda çırpınmaya, sabırsız bakışlarla uzakları süzmeğe başladı. Gitmek istediği yere onu geçirmek için kendisini tehlikeye atacak hiçbir kayık, yaklaşan hiçbir gemi görünmüyor ve sular gittikçe deniz gibi kabarıyordu.

Kıyıya düştü ve ellerini göklere kaldırarak ağlamaya başladı:

– Ah, Tanrım! Bu kükreyen suları sakinleştir! Zaman geçiyor. Güneş tam tepemize geliyor. Biraz daha ufka yaklaşır ise arkadaşımı kurtarmak için çok geç kalacağım.

Dalgalar, kızgınlığı artırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Sular suları itiyor, saatler geçiyordu. Meros artık tereddüt etmedi, hemen coşkun ırmağın ortasına atıldı. Sularla çetin bir savaş yaptı ve zaferi kazandı.

Karşı kıyıya geçince, Tanrı'ya şükrederek yürüyüşünü hızlandırmaya başladı. Birdenbire, ormanın en sık yerinde kana susamış bir eşkiya sürüsü çıkarak üzerine atıldı ve korkutucu topuzlar ile yolunu kesti.

– Benden ne istiyorsunuz? Hayatımdan başka bir şeyim yok. Onu da krala ve kurtarmaya koştuğum arkadaşşıma borçluyum, diyerek kendisine yaklaşan bir topuzu yakaladı. Üç haydutu vurarak yere serdi, ötekiler kaçtılar.

Yakıcı bir güneş. Meros yorgunluktan kırılan dizlerinin vücudunun altından kaçtığını hissediyordu.

– Ne işitiyorsun? Bu güzel sesi çıkaran acaba bu dere mi?

Durarak dinledi. Yanındaki taşlıktan neşeli bir kaynak fışkırıyordu. Sevincinden sarhoş olan yolcu eğildi ve yanan vücudunu serinletti.

Güneş şimdi bakışlarını yapraklar arasından uzatarak yol boyunca dev gibi gölgelerle ağaç şekilleri işliyordu. İki yolcu geçti. Meros onlardan hemen uzaklaştı.

Fakat aralarında bir şey konuştuklarını işitmişti:

– Şu an onu darağacına çekiyorlar!

Yetişememek ihtimali Meros'a kanat verdi ve korku kendisini kamçılardı. Sonunda, uzaktan batan güneş altında Sirakuza şehrinin kuleleri görüldü. Çok geçmeden evinin sadık bekçisi Flostratus'a (Fiyüstiratüs) tesadüf etti.

Flostratus onu hemen tanıdı ve titredi:

– Kaç! Artık arkadaşını kurtarmanın zamanı geçti. Hiç olmazsa kendi canını kurtar. Şu dakikada o can veriyor. Her an hiç umudunu kaybetmeden seni bekliyordu ve zalimin alayları sana olan itimadını sarsmamıştı.

– Pekâlâ, mademki onu kurtaramayacağım, onun felaketini paylaşmalıyım. O kanlı zalim “Bir dost, bir dosta ihanet etti!” demesin. Bir yerine iki kişiyi kurban ederek fazilete daha çok insansın.

Meros, şehrin kapılarına geldiği zaman güneş batıyordu. Darağacını ve etrafında halkı gördü. Arkadaşını, asmak için bir ipe takmışlar, henüz kaldırıyorlardı.

– Dur cellat! İşte, ben geldim. Bu adam benim kefilimdir.

Halk hayret içinde kaldı. İki arkadaş yarı sevinç içinde kucaklaştılar. Hiç kimse bu manzara karşısında duygusuz kalamazdı. Kral bile bu parlak haberi heyecanla öğrendi ve ikisini de huzuruna getirtti.

Kral, iki arkadaşı uzun bir müddet seyrettikten sonra:

– Hareketiniz kalbimi size bağladı, dedi.

– Demek ki mertlik ve dostluk bağlılığı boş kelimeler değilmiş. Şimdi benim de sizden bir ricam var. Beni de dostluğunuza kabul edin ve üçümüzün kalbi bundan sonra bir olsun.

Friedrich Von Schiller
Çeviren: Ali OĞUZKAN

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Dede Korkut

Kazanımlar

Hikâyelerde kullanılan dilin özelliklerini açıklar.

Hikâyedeki motifleri yorumlar.

Hikâyede anlatıcının işlevini değerlendirir.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Tarihî dönemler ve olaylar ile günümüz arasında benzeşim kurarak özgün hikâyeler yazar.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, beyin fırtınası, araştırma, tartışma, yaratıcı yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, Dede Korkut Kitabı, Türkçe Sözlük.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Halk Bilimi, Müzik.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten iki hafta önce öğrencilerden Dede Korkut Kitabı'nı edinmeleri, kitabın ön sözünü okumaları ve Dede Korkut Hikâyeleri hakkında araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere kopuz sesi dinletilir ve kopuzun görseli gösterilir. Dede Korkut Hikâyeleri hakkında neler bildikleri sorulur. Ardından, Türk Edebiyat Tarihçisi Prof. Fuat Köprülü'nün "Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız yine Dede Korkut ağır basar (Ergin, 1969)." sözü aktarılır ve bu sözden yola çıkılarak eserin değeri üzerine beyin fırtınası yapılır. Kitabın Dresten nüshasının ismi "Kitab-ı Dedem Korkut Alâ Lisan-ı

Taife-i Oğuzhan" ve Vatikan nüshasının ismi "Hikâyet-i Oğuznâme, Kazan Beğ ve Gayrı" tahtaya yazılır. İsimlerin anlamları ve nüshaların hangi kütüphanelerde oldukları açıklanır.

Keşfetme:

"Han'ım hey" seslenme ifadesinin destan söyleme geleneğindeki anlamı açıklanır. "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanını Beyan Eder" isimli hikâye öğretmen tarafından okunur. Öğrencilerden aşağıdaki kelimelerin ve bilmedikleri diğer kelimelerin anlamlarını bağlamdan hareketle tahmin etmeleri, tahminleri ile kelimelerin sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.

oba, otağ, imarethane, güman, alp, ozan, fersiz, eren, ağıl, kabza, namert.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Metindeki olağanüstü unsurlar nelerdir?
2. Metnin destan döneminden halk hikâyeciliğine geçiş dönemi eseri olduğuna dair ipuçları nelerdir?
3. Metindeki temel çatışma unsurları nelerdir?
4. Metindeki kahramanların belirgin özellikleri nelerdir?
5. Metin dil özelliklerini günümüz Türkçesi ile karşılaştırınız.
6. Metindeki ısrar ve ikna ifadelerini bulup bunları dilin işlevi bakımından değerlendiriniz.
7. Deli Dumrul'un "deli" lakabının olmasının ortadan kalkması için çözüm yolları öneriniz ve en iyi çözüm yolunu seçiniz.
8. Metinde, Azrail betimlemesi nasıl verilmiştir? Metindeki Azrail betimlemesini diğer kültürlerdeki Azrail betimlemeleri ile karşılaştırınız.
9. Bu metinden hareketle Türklerin inanışları, gelenekleri ve yaşam biçimlerinin neden böyle olduğuna dair çıkarımlarda bulunuz ve hikâyede anlatılanları günümüzle karşılaştırınız.
10. Metinde, hayvanlar hangi imge için kullanılmıştır? Siz hangi hayvanları imge olarak kullanırdınız? Sebeplerini açıklayınız.
11. Deli Dumrul'un eşi hangi özellikleri ile ön plana çıkmaktadır? Bu eş tipi, Türk aile geleneği hakkında neler anlatmaktadır?

Açıklama:

Öğrencilere Dede Korkut Hikâyeleri, Dede Korkut ve kopuz hakkında bilgiler verilir. Dede Korkut Hikâyeleri'nin Türk edebiyatı, tarihi ve kültürü açısından önemi vurgulanır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde yer alan destan ve hikâye unsurları belirlenir. Dede Korkut Hikâyeleri ve halk hikâyeleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar vurgulanır. Türkistan ve Anadolu haritaları üzerinden hikâyelerin doğduğu topraklar, Türklerin batıya göçleri, hikâyelerin Anadolu'da geçtiği yerler incelenir.

Derinleştirme:

Motif kavramı açıklanır. Bu hikâyelerde yer alan motifler hakkında bilgi verilir. Okunan hikâyedeki kırk yiğit, ozanlık, kadının ailesine önem vermesi vb. motifler gösterilir. Diğer Dede Korkut Hikâyelerindeki motiflere örnekler verilir. Hikâyedeki anlatıcının işlevi sorgulanır. Öğrencilerin anlatıcıyı değiştirerek hikâyeyi yeniden kurgulamaları sağlanır. Hikâyedeki kültürel ve coğrafi unsurlardan hareketle o dönemin yaşam biçimi tasvir edilir. Öğrencilerden hikâyelerde ele alınan değer, motif, gelenek, kültür unsurlarını günümüz bakış açısı ile değerlendirdikleri kısa bir değerlendirme yazısı yazmaları istenir. Öğrencilerin metinleri sınıfta sesli okunarak değerlendirilir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. **Görev:** "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanını Beyan Eder" hikâyesini bir tiyatro metnine dönüştürünüz.
2. **Görev:** "Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Destanını Beyan Eder" hikâyesini bir film senaryosuna dönüştürünüz.

Kitabın sonundaki "Öz Yansıtım Formu" nu uygulayınız.

Kitabın sonundaki "Öyküleyici Metin Yazma için Dereceli Puanlama Anahtarı" formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Ergin, M. (1969). Dede Korkut Kitabı, Millî Eğitim Basımevi.

Ekici, M. (2019). "13. Dede Korkut Destanı: 'Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi' Boyunu Beyan Eder Hanım Hey". Millî Folklor Der-gisi, 16 (122): 5-13.

Gökyay, O.Ş. (2019). Dede Korkut Hikâyeleri. Yeditepe Yayınları. İstanbul.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 89'da kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL DESTANINI BEYAN EDER HANIM HEY

Meğer hanım, Oğuz'da Duha Koca oğlu Deli Dumrul derlerdi bir er var idi. Bir kuru çayın üzerine bir köprü yaptırmıştı. Geçeninden otuz üç akçe alırdı, geçmeyeninden döve döve kırk akçe alırdı. Bunu niçin böyle ederdi? Onun için ki: "Benden deli, benden güçlü er var mıdır ki çıksın benimle savaşsın, benim erliğim, bahadırlığım, kahramanlığım, yiğitliğim Rum'a, Şam'a gitsin, ün salsın." der idi. Meğer bir gün köprüsünün yanında bir bölük oba konmuştu. O obada bir iyi güzel yiğit hasta düşmüştü. Allah'ın emriyle o yiğit öldü. Kimi oğul diye, kimi kardeş diye ağladı. O yiğit üzerine dehşetli kara feryat koptu. Ansızın Deli Dumrul dört nala yetişti. Der: "Bre, ne ağlıyorsunuz, benim köprümün yanında bu gürültü nedir, niye feryat ediyorsunuz." dedi. Dediler: "Hanım, bir güzel yiğidimiz öldü, ona ağlıyoruz." dediler.

Deli Dumrul der: “Bre yiğidinizi kim öldürdü?” Dediler: “Vallah Bey yiğit, Allah Taâlâdan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı.” Deli Dumrul der: “Bre, Azrail dediğiniz ne kişidir ki adamın canını alıyor, yâ kadir Allah, birliğin varlığın hakkı için Azrail’i benim gözüme göster, savaşıyım, çekişeyim, mücadele edeyim, güzel yiğidin canını kurtarayım, bir daha güzel yiğidin canını almasın.” dedi. Çekildi döndü Deli Dumrul evine geldi. Hak Taâlâya Dumrul’un sözü hoş gelmedi. “Bak bak, bre deli benim birliğimi tanımıyor, birliğime şükür kılmıyor, benim ulu dergâhımda gezsın benlik eylesin.” dedi. Azrail’e buyruk eyledi kim “Yâ Azrail, var ve o delinin gözüne görün, benzini sarart.” dedi, “Canını hırıldat, al.” dedi. Deli Dumrul kırk yiğit ile yiyip içip otururken ansızın Azrail çıkageldi. Azraili ne çavuş gördü ne kapıcı. Deli Dumrul’un görür gözü görmez oldu, tutar elleri tutmaz oldu. Dünya âlem Deli Dumrul’un gözüne karanlık oldu. Çağırıp Deli Dumrul söyler, görelim hanım ne söyler: Der:

“Bre ne heybetli ihtiyarsın

Kapıcılar seni görmedi.

Çavuşlar seni duymadı

Benim görür gözlerim görmez oldu

Tutar benim ellerim tutmaz oldu

Titredi benim canım cûşa geldi

Altın kadehim elimden yere düştü

Ağzımın içi buz gibi

Kemiklerim tuz gibi oldu

Bre sakalcığı akça ihtiyar

Gözceğizi fersiz ihtiyar

Bre ne heybetli ihtiyarsın söyle bana

Kazam belâm dokunur bugün sana” dedi.

Böyle diyince Azrail’in hiddeti tuttu, der:

“Bre deli,

Gözümün fersiz olduğunu ne beğenmiyorsun

Gözü güzel kızların gelinlerin canını çok almışım

Sakalımın ağardığını ne beğenmiyorsun

Ak sakallı kara sakallı yiğitlerin canını çok almışım

Sakalımın ağarmasının mânası budur” dedi.

Deli Dumrul der:

“Bre, al kanatlı Azrail sen misin?” dedi. “Evet benim” dedi. “Bu güzel yiğitlerin canını sen mi alıyorsun?” dedi. “Evet, ben alıyorum.” dedi. “Bre Azrail, ben seni geniş yerde istiyordum, dar yerde iyi elime girdin değil mi?” dedi. “Ben seni öldüreyim, güzel yiğidin canını kurtarayım.” dedi. Kara kılıcını sıyırdı eline aldı. Azrail’e çalmağa hamle kıldı. Azrail bir güvercin oldu, pencereden uçtu gitti. İnsanoğlunun ejderhası Deli Dumrul elini eline çaldı, kah kah güldü. Der: “Yiğitlerim Azrail’in gözünü öyle korkuttum ki geniş kapıyı bıraktı, dar bacadan kaçtı, mademki benim elimden güvercin gibi kuş oldu uçtu, bre ben onu bırakır mıyım doğana aldır-

mayınca.” dedi. Kalktı atına bindi, doğanını eline aldı, ardına düştü. Bir iki güvercin öldürdü. Döndü, evine geliyorken Azrail atının gözüne göründü. At ürktü, Deli Dumrul’u kaldırdı yere vurdu. Kara başı bunaldı, dar-da kaldı. Ak göğsünün üzerine Azrail basıp kondu. Demin mırıldanıyordu, şimdi hırıldanmağa başladı. Der:

“Bre Azrail aman

Tanrının birliğine yoktur güman

Ben seni böyle bilmezdim

Hırsız gibi can aldığını duymazdım

Ne söyledim bilmedim

Beylikten usanmadım yiğitliğe doymadım

Canımı alma Azrail medet” dedi.

Azrail der: “Bre deli, bana ne yalvarıyorsun, Allah Taâla’ya yalvar, benim de elimde ne var, ben de bir emir kuluyum.” dedi. Deli Dumrul der: “Peki ya can veren can alan Allah Taâla mıdır?” “Evet odur.” dedi. Döndü Azrail’e, “Peki ya sen eylemekli belasın, sen aradan çık, ben Allah Taâla ile haberleşeyim.” dedi. Deli Dumrul burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş:

“Yücelerden yücesin

Kimse bilmez nicesin

Güzel Tanrı Nice cahiller seni gökte arar yerde ister

Sen bizzat müminlerin gönlündesin.

Benim canımı alacaksan sen al Azrail’e almaya bırakma.” dedi. Allah Taâla’ya Deli Dumrul’un burada sözü hoş geldi. Azrail’e nida eyledi ki “Madem deli benim birliğimi bildi, birliğime şükür kıldı, yâ Azrail, Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı azat olsun.” dedi. Azrail der: “Bre Deli Dumrul Allah Taâla’nın emri böyle oldu ki Deli Dumrul canı yerine can bulsun, onun canı azat olsun.” dedi. Deli Dumrul der: “Ben nasıl can bulayım? Yalnız, bir ihtiyar babam, bir ihtiyar anam var, gel gidelim, ikisinden biri belki canını verir; al, benim canımı bırak.” dedi. Deli Dumrul sürdü babasının yanına geldi.

(Babasına durumunu anlatır.)... Babası:

“Oğul oğul ay oğul

Canımın parçası oğul

Doğduğunda dokuz erkek deve kestiğim aslan oğul

Penceresi altın otağımın kabzası oğul

Kaza benzer kızımın gelinimin çiçeği oğul

Karşı yatan kara dağım gerek ise

Söyle gelsin Azrail’in yaylası olsun

Soğuk soğuk pınarlarım gerek ise

Ona içme olsun

Tavla tavla koç atlarım gerek ise

Ona binek olsun

Katar katar develerim gerek ise

Ona yük taşıyıcı olsun

Ağıllarda akça koyunum gerek ise
 Kara mutfak altında onun şöleni olsun
 Altın gümüş para gerek ise
 Ona harçlık olsun
 Dünya tatlı can aziz
 Canımı kıyamam belli bil
 Benden aziz benden sevgili anandır
 Oğul anana var”

(Deli Dumrul, annesinin yanına gider ve durumunu anlatır.)... Annesi:

“Oğul oğul, ay oğul. Dokuz ay dar karnımda taşıdığım oğul
 On ay diyince dünya yüzüne getirdiğim oğul
 Dolma beşiklerde belediğim oğul
 Altın akçe gücüne dayanarak seni kurtaraydım oğul
 Yaman yere varmışsın varamam
 Dünya tatlı can aziz
 Canımı kıyamam belli bil” dedi, anası da canını vermedi.

Böyle diyince Azrail geldi, Deli Dumrul’un canını almaya. Anne ve babası, Deli Dumrul yerine can vermeyi kabul etmeyince Deli Dumrul eşi ile vedalaşmaya gider. Deli Dumrul eşine:

“Biliyor musun neler oldu
 Gök yüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi
 Benim beyaz göğsümü bastırıp kondu
 Benim tatlı canımı alır oldu, Babama ver dedim can vermedi
 Anama vardım can vermedi
 Dünya şirin can tatlı dediler
 Şimdi yüksek yüksek kara dağlarım sana yaylak olsun
 Soğuk soğuk sularım sana içme olsun
 Tavla tavla koç atlarım sana binek olsun
 Penceresi altın otağım sana gölge olsun
 Katar katar develerim sana yük taşıyıcı olsun
 Ağıllarda beyaz koyunum sana şölen olsun
 Gözün kimi tutarsa
 Gönlün kimi severse
 Sen ona var iki oğlancığın öksüz koyma” dedi.

Kadın burada söylemiş, görelim hanım ne söylemiş

Der:

“Ne diyorsun, ne söylüyorsun
 Göz açıp da gördüğüm

Gönül verip sevdiğim
 Koç yiğidim, şah yiğidim
 Karşı yatan kara dağları
 Senden sonra ben neylerim
 Yaylar olsam benim mezarım olsun
 Soğuk soğuk sularını
 İçer olsam benim kanım olsun
 Altın akçeni harcar olsam benim kefenim olsun
 Tavla tavla koç atını
 Biner olsam benim tabutum olsun
 Kadir Tanrı şahit olsun

Benim canım senin canına kurban olsun.” dedi, razı oldu. Azrail hatunun canını almaya geldi. İnsanoğlunun ejderhası eşine kıyamadı. Allah Taâla’ya burada yalvarmış, görelim nasıl yalvarmış: Der:

“Yücelerden yücesin
 Kimse bilmez nicesin
 Güzel Tanrı
 Çok cahiller seni gökte arar yerde ister
 Sen bizzat müminlerin gönlündesin
 Daim duran cebbar Tanrı
 Ulu yollar üzerine imaretler yapayım senin için
 Aç görsem doyurayım senin için
 Çıplak görsem donatayım senin için
 Alırsan ikimizin canını beraber al
 Bırakırsan ikimizin canını beraber bırak
 Keremi çok kadir Tanrı” dedi.

Hak Taâla’ya Deli Dumrul’un sözü hoş geldi. Azrail’e emreyledi: “Deli Dumrul’un babasının anasının canını al, o iki helalliye yüz kırk yıl ömür verdim.” dedi. Azrail de babasının anasının derhal canını aldı. Deli Dumrul yüz kırk yıl daha eşi ile ömür sürdü.

Dedem Korkut gelip destan söyledi, deyiş dedi. “Bu destan Deli Dumrul’un olsun, benden sonra alp ozanlar söylesin, alını açık cömert erenler dinlesin.” dedi. Dua edeyim hanım: “Yerli kara dağların yıkılmasın. Göl-geli koca ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime dua kıldık, olsun kabul. Derlesin toplansın günahınızı adı güzel Muhammed’e bağışlasın hanım hey!..”

Dede Korkut Kitabı
Muharrem Ergin

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Kara Toprak

Kazanımlar

Olay hikâyelerinin genel özelliklerini açıklar.

Hikâye oluşturmada çatışmanın önemini kavrar.

Metindeki bakış açısını/açıları tespit eder.

Hikâyeleri içerik yönüyle karşılaştırır.

Hikâye türünü destan, masal ve halk hikâyesi ile karşılaştırır.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap, anlatma, tümevarım, tümdengelim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, haritalar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya, Din, Felsefe, Halk Bilimi.

Hazırlık Süreci

Çevrenin ve yetiştirilen ortamın yazar üzerindeki etkisini görebilmek, okunacak hikâyenin arka planını daha iyi kavrayabilmek için öğrencilerden, Lev Nikolayeviç Tolstoy hakkında bir araştırma yapmaları istenir. İhtiyaç duymaları hâlinde tarih ve coğrafya birimleri ile iletişime geçerek Başkır (Başkurt) Türkleri ve Başkır ya da Başkurdistan diye adlandırılan özerk Türk cumhuriyetinin coğrafi konumu ve tarihi geçmiş hakkında araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Her öykünün kahramanı iyi midir?”, “Kavramsal olarak ‘iyi’ kelimesi sizin için ne ifade etmektedir?” soruları ile derse giriş yapılır. Gerçek hayatta olduğu

gibi öykülerde de kahramanların iyi olabileceği gibi kötü de olabileceği belirtilir. “İyi” kavramı üzerinde durulur.

“Hayatta insan için asıl gerekli olan nedir?” sorusu ile konunun kapsamı genişletilir. Öğrencilerin bu konu ile ilgili fikirleri alınır.

“Tüm bunlardan hareketle insanın hayattaki amacı ne olabilir/ne olmalıdır?” sorusu öğrencilere yöneltilir. “Amacına giden yolda insan neye/nelere ihtiyaç duyar?” sorusu da yöneltildikten sonra alınan cevaplar tartışılır ve değerlendirilir.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak metinden aşağıda yer alan kısa bir bölüm okunur.

Daha çok ve daha verimli topraklara sahip olmak isteyen tamahkâr bir adam olan Pahom'un hikâyesidir bu. Simge bir şahsiyet olarak kurgulanan Pahom her zaman daha çok kazanma ve zengin olma hayalleri kuran bir çiftçidir. Yaşadığı köyden ayrılıp başka yerlerde şansını denemek isteyen Pahom kendisine fikir veren bir kişinin önerisi ile yok pahasına çok geniş topraklara sahip olabileceği Başkırların yaşadığı yere gider. Başkırların (Başkurtların) reisi ona, bir gün sonra istediği kadar araziye tek bir şartla sahip olabileceğini belirtir. Güneşin doğuşundan batışına kadar geçen zamanda etrafını dolaştığı ve kazdığı küçük çukurlarla işaretlediği geniş arazi onun olacaktır. Tek şart ise gün batımından önce başladığı noktaya geri dönmüş olmayı başarmasıdır.

İNSANA NE KADAR TOPRAK LAZIM?

...

Giderek yorulduğunu hissediyordu; güneşe bakıp vaktin öğle olduğunu tahmin etti. “Yeter...” dedi, “Soluklanayım hele...” Oturup ekmeğini yedi, su içti; uyuyakalmaktan korkup uzanmadı. Bir süre oturduktan sonra tekrar yola koyuldu. Önceleri zorlanmadan yürüyebiliyordu; dinlenip su içmek, yemek yemekle de gücü yenilenmişti ancak hava o kadar ısınmıştı ki bayılacak gibi oldu. Birden uyku bastırdığını hissetti. Yine de “Bir saat yorul, ömür boyu rahat et.” diye düşünüp yürüdü. Tam sola dönecekti ki bir dere gördü. “Burayı topraklarıma katmazsam günah olur. Burada pamuk yetiştirebilirim.” diye düşündü. Derenin çevresini de dolandı ve öbür yakaya da bir çukur açtı. Pahom tepeye baktığında, hava sıcaktan buğulanmış gibiydi ve bir şeyler uçuşup duruyordu gözlerinin önünde; bayırdakiler görünmez olmuştu. “Buraları fazla tuttum.” diye geçirdi içinden. “Şurayı daha kısa tutayım.” Yürümesini hızlandırıp bir üçüncü kenarı da arşınlamaya başladı. Başını güneşe çevirdi; ufku yarılarmıştı Pahom fakat karenin üçüncü kıyısında iki mil bile yol almamıştı. Hedefi on mil daha uzaktaydı. “Yo, yo!” diye düşündü. “Topraklarım eğri büğrü de olsa artık dosdoğru bir çizgiye yönelmeliyim. Hayli uzağa gittim ve engin arazilerim var artık.” Hemen bir çukur kazıp üstüne otları yığarak bayıra doğru yöneldi. Pahom hemen bayıra yönelmişti fakat adımlarını büyük bir zorlukla atabiliyordu. Sıcaktan bitkin, diken ve çalıların daladığı ayakları çizikler içindeydi ve artık dermanı kalmamıştı. O kadar çok dinlenmek istiyordu ki! Fakat gün batmadan bunu yapamazdı. Güneşin hiç sabrı yoktu; giderek alçalıyordu. “Tanrım!” diye içini çekti. “Ben hata ettim. Keşke eşşeklik edip daha çok toprak edinmek için çırpınmasaydım! Zamanında yetişemezsem ne olacak?” Bayıra baktı önce, sonra güneşe. Varacağı yere ne kadar da uzaktı! Güneş ufuk çizgisiyle neredeyse birleşecekti. Pahom hızlandı fakat öyle güçsüz düşmüştü ki... Derken koşmaya başladı, paltosunu, ceketini; azık çıkınıyla matarasını attı. Elinde sadece baston niyetine kullandığı kürek vardı. “Ne halt ettim ben!” diye düşündü. “Açgözlülük edip bir sürü yer dolandım, hepsi benim olsun istedim. Oraya gün batmadan varmam imkânsız.” Bunları düşünmek, onun son gücünü de tüketti. Koşmayı sürdürüyordu; yorgun, mutsuz, susuz... Göğsü kabarıp iniyor,

kalbi deli gibi atıyor, bacaklarını hissetmiyordu. Birden ölüm korkusu sardı benliğini. Yine durmadı. “Onca yol teptikten sonra durursam beni ahmak sanırlar.” diye geçirdi içinden. Durmadı, koştu; öyle yakınlaşmıştı ki Başkırların seslenişlerini duyuyordu; bu sesleri duymak, tutkusunu biletti. Olanca gücüyle koşmaya başladı. Güneş alabildiğine alçalmıştı; buğulu havada kan kırmızı bir görünüm vardı. Neredeyse bayılacaktı! Ama hedefine öyle yaklaşmıştı ki... Pahom, kendisini gayretlendirmek isteyenlerin işaretlerini fark ediyordu; yere bıraktığı parayı, kalpağı ve elleri belinde Başkan’ı seçebiliyordu. Pahom ansızın dün gece gördüğü düşü anımsadı. “Yeterince toprak var...” dedi. “Ama Tanrı benim bu toprakları ekip biçmeme izin verecek mi? Oraya asla varamayacağım.” İyice alçalmış güneşe baktı; bir bölümü artık görünmüyordu. Son güç kırıntılarıyla atağa geçti; bedeni ileri eğilmişti ve dizleri onu artık taşıyamıyordu. Tam bayıra varmıştı ki ortalık bir anda karardı; güneş battı. “Olanca emeğim boşa gitti!” diye inledi. Durmaya karar vermişken Başkırların seslenişlerinin kesilmediğini fark etti, kendisi bulunduğu yerden güneşi göremiyordu ama bayırdakiler görebiliyordu. Derince soluklanıp bayırı tırmandı. Burada gün ışığının kırıntıları vardı daha. Bayıra çıkıp kalpağı gördü; Başkan, kalpağın önünde böğürlerini tuta tuta gülüyordu. Bir kez daha düşü geldi aklına, inledi. Dizlerinde derman kalmamıştı, yere kapaklanıp kalpağa uzattı ellerini. “Bir sürü toprağın oldu!” diye bağırdı, Başkan. Uşağı hemen koşup yetişti, onu yerden kaldırmaya uğraştı ama Pahom’un ağzından kan sızıyordu; son nefesini vermişti! (...) İki metrelik toprak doymuştu Pahom’un gözünü.

L. N. Tolstoy

İnsan Ne ile Yaşar

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. “Bir saat yorul, ömür boyu rahat et.” cümlesi ile anlatılmak istenen nedir?
2. Pahom’un elde etmek istediği şeylere nasıl ulaşmak istediğini metinden hareketle açıklayınız.
3. Pahom’un “başladığı noktaya geri dönmesi” ile ne anlatılmak istenmiş olabilir?
4. Yazarın Pahom karakteri üzerinden okura vermek istediği mesaj nedir?
5. Metindeki yaşam amacı ile sizin yaşam amacınızı karşılaştırarak ifade ediniz.
6. Bu öyküdeki “amaç” ve “araç” sözcükleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
7. Bu öyküdeki çatışma unsuru nedir? Çatışma unsuru ortadan kaldırılırsa öyküde ne gibi bir değişim meydana gelir? Neden?
8. Öyküde hangi bakış açısı kullanılmıştır? Bu bakış açısının kullanılma sebebi/sebepleri ne/neler olabilir?
9. Öykünün dil özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
10. Öyküde yer alan “toprak”, “toprak hırsı”, “başladığı yere geri dönmek” gibi unsurlar neyi/neleri ifade etmektedir?

Açıklama:

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1829-1910) ve onun “İnsan Ne ile Yaşar” adlı eseri hakkında kısa bilgiler verilir. Klasik öykü türünün mesaj verme kaygısı üzerinde durulur. Öykü türünün daha geniş kapsamlı bir tür olan romanın da çekirdeğini oluşturduğu, çağdaş dönemin yeni sanat dalı olan sinema için de aynı durumun geçerli olduğu belirtilir.

Olay öyküsü hakkında kısa bilgiler verilir. Olay öyküsü ile durum öyküsü arasındaki farklardan kısaca bahsedilir.

“Tolstoy’un öyküsü ile Ömer Seyfettin’in öyküleri arasında yapı ve içerik açısından nasıl bir ilişki kurulabilir? Aynı ilişkiyi Sait Faik Abasıyanık’ın öyküleri ile de kurmak mümkün müdür? Neden?” sorularından hareketle olay öyküsü üzerinde durulur.

Derinleştirme:

Bir Rus yazarı olmasına rağmen L.N.Tolstoy’un eserlerinin Türkler ya da başka milletler için de çok önemli ve değerli bulunup okunmasının sebepleri neler olabilir?

Tolstoy’un öyküsünde yer alan Başkır (Başkurt) halkı ve coğrafyası ile ilgili neler söyleyebiliriz? Başkurtlar ve Başkurt coğrafyasının öyküdeki rolü nedir? Bu durumu nasıl izah etmek mümkündür?

Öykü ile masal ve destan arasında ne gibi benzerlik ya da farklılıklar vardır? Bunların sebepleri neler olabilir?

Metinsellik ölçütlerinden hareketle bu hikâyeyi değerlendiriniz.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Tamahkârlık konulu bir öykü yazıp bu öyküyü güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.
2. **Görev:** Tarihî ya da güncel konulardan hareketle bir hikâye yazıp güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Tolstoy, L.N. (2011). İnsan Ne ile Yaşar (Çev. Emel Erdoğan). Sis Yayıncılık.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 96’da kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Hikâye Anlatıyor...

Kazanımlar

Postmodern hikâyelerin genel özelliklerini açıklar.

Hikâyelerde kullanılan dilin özelliklerini açıklar.

Hikâyedeki şahıs kadrosu ile empati kurar.

Metni anlama ve yorumlamada ön bilgilerin ve kişisel farklılıkların önemini tartışır.

Metindeki bakış açısını/açıları tespit eder.

Hikâyede anlatıcının işlevini değerlendirir.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Metindeki unsurları yeniden kurgular.

Okuduğu hikâyenin kahramanları, zamanı, anlatıcısı, bakış açısı, giriş, sonuç vb. gibi unsurlarını değiştirerek hikâyeyi yeniden oluşturması teşvik edilir.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, problem çözme, soru-cevap, yaratıcı yazma, edebiyat halkası, istasyon tekniği.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, internet, renkli kalemler, A3 kâğıt.

Disiplinler Arası İş Birliği : Matematik ve Görsel Sanatlar

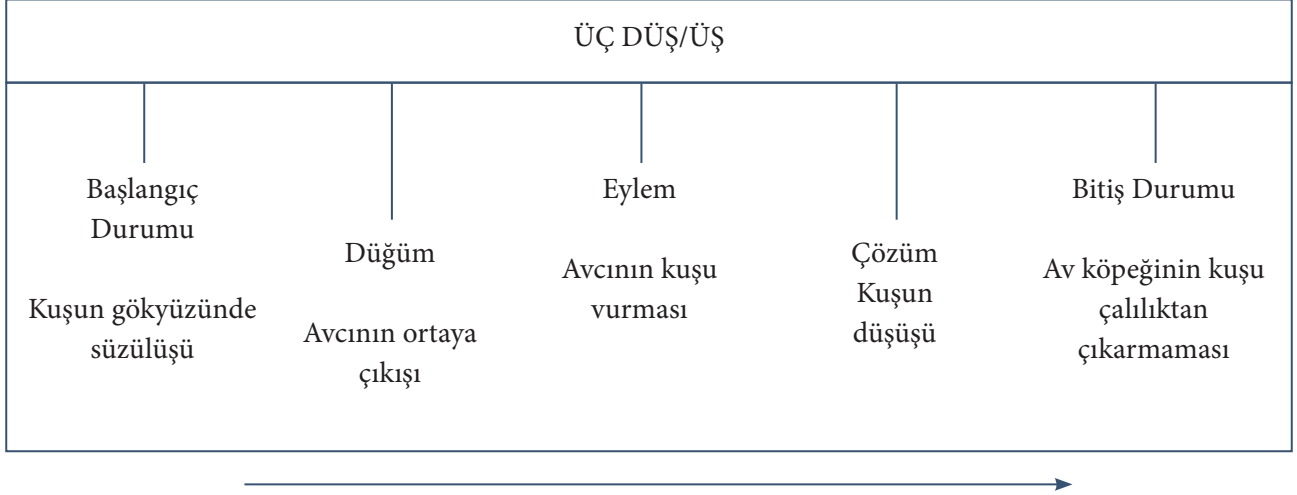
Hazırlık Süreci

Öğrencilerin postmodernizmin hikâyeye yansıyan özellikleri ile Türk ve dünya edebiyatındaki temsilcileri hakkında araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Yukarıdaki şema tahtaya çizilerek/yansıtılarak bu şemanın ne ifade ettiğine dair öğrencilerin yorumları alınır. Öğrencilerin görüşleri alınırken görüşler ne desteklenmeli ne de görüşlere karşı çıkılmalıdır; sadece olumlu dönütler verilerek öğrencilerin daha çok görüş geliştirmesi sağlanmalıdır. Ayrıca öğrenciler, kendileri arasında birbirlerinin yorumlarına dair sorular sorup tartışmaları için teşvik edilmelidir.

Öğrencilerin şemada anlatılanlara dair yorumlarının alınmasının ardından görüşler toplanıp özetlenir. Bu şemanın “Üç Düş/üş” adlı bir hikâyenin anlatım sürecini gösterdiği, bu hikâyenin postmodernizm etkileri taşıyan bir durum hikâyesi olduğu belirtilir. Bu bilgi doğrultusunda şemayla ilgili daha önce yapmış oldukları yorumlarında değişiklik veya düzenleme yapabilecekleri söylenerek öğrencilere söz hakkı verilir.

Keşfetme:

Üç Düş/üş öyküsünü okumaya geçmeden önce öğrencilerden aşağıdaki soruların cevaplarını tahmin etmeleri istenir:

1. Sizce Üç Düş/üş hikâyesinde başkahraman kimdir?
2. Sizce Üç Düş/üş hikâyesindeki anlatıcı kimdir?

Hikâye hangi bakış açısıyla yazılmıştır?

3. Hikâyenin anlatımı için seçilen bakış açısı, öykünün okuyucu üzerindeki etkisini değiştirir mi? Nedeniyle açıklayınız.
4. Hikâyenin adı ve yazılış şekli, size hikâyenin içeriği ve yapısı hakkında ne düşündürdü, sizce bu ismi taşıyan bir hikâye neyi, nasıl anlatacaktır?

Cevaplar toplanır; hikâye ile ilgili yapılan tüm tahminler özetlenir ve her öğrencinin kendisine en makul olan tahminleri seçmesi belirtilir (Öğrenci kendisinin veya arkadaşının tahminini makul bulabilir.).

“Üç Düş/üş” hikâyesinin etkinlik sonunda Ek'te yer alan I. bölümü (Bu aşamada II. ve sonraki bölümler okunmayacaktır.) tahtaya yansıtılarak önce öğrenciler tarafından sessizce okunur, ardından öğretmen tarafından sesli okunur. Öğrencilerin hikâyeyi okumadan önce yürütmüş oldukları tahminlerini değerlendirmeleri beklenir. Değerlendirmenin ardından aşağıdaki soruların metne dayandırılarak gerekçe ve örneklerle yanıtlanması istenir:

1. Hikâyenin başlangıç bölümünü tekrar okuyunuz, buna göre hikâyenin anlatıcısının kim olduğunu söyleyebiliriz? Yazar-anlatıcı-kahraman-kuş arasındaki ilişkiyi irdeleyiniz.

2. Kuş, kendi durumu için hangi betimsel ifadeleri kullanmıştır? Bu ifadelerin anlatıma etkileri nelerdir (“göğsümde bir acı, yalpalayarak düşüyorum, yok olmayı isteyen” vd.), değerlendiriniz.
3. Kuşun, köpeğin davranışları hakkındaki değerlendirmesine katılıyor musunuz? Neden? Köpeğin davranışının sebeplerini irdelleyiniz.
4. Hikâyedeki temel çatışma nedir? Çatışmayı oluşturan unsurları gruplayınız.
5. Hikâyede belirli bir zaman ve mekândan bahsetmek mümkün müdür, neden? Kahramanların ruh hâliyle zaman ve mekân arasında ilişkiyi irdelleyiniz.
6. Hikâyede hangi imgeler ve motifler nasıl kullanılmıştır?
7. Hikâye sizde nasıl bir izlenim bıraktı? Neden?
8. Bu hikâyeyi köpeğin ve/veya avcının anlatımından okusaydık hikâyede ne gibi farklılıklar olurdu?
9. Hikâyede kullanılan dil ve üslup özellikleri nelerdir?

Yanıtlar üzerine yapılan geliştirici ve pekiştirici değerlendirmelerin ardından cevaplar özetlenerek toparlanır.

Öğrencilere “Üç Düş/üş” hikâyesindeki anlatıcı bakış açısını değiştirerek hikâyeyi farklı bakış açısından kendilerinin yazacakları söylenir. Bu çalışma için dileyen öğrenciler gözlemci bakış açısı ile, dileyen öğrenciler ise “köpek”in bakış açısı ile hikâyedeki durumu kurgulayıp yeniden yazar. Öğrenciler yazma çalışmasını yaparken okunan hikâye tahtada açık bırakılır. Yazılan hikâyeler okunup gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra öğrencilerin bu hikâyelerini güvenli bir dijital ortamda veya basılı metin olarak paylaşması teşvik edilir.

Açıklama:

Hikâyelerde “anlatıcı”, “bakış açısı” kavramları ve işlevleri hakkında bilgi verilir. Durum hikâyelerinin özellikleri açıklanır. Üç Düş/üş hikâyesinde anlatıcının, iki farklı gerçeklik düzeyinde birden yer aldığına dikkat çekilir (Rüya gördüğünün farkında olan, yani gerçeklikte olan bir anlatıcı ile düş gerçekliğinde dönüşüme uğrayarak kurmaca gerçeklikte kuş olan bir anlatıcı birbiriyle iç içe geçmiş şekilde görülmektedir; böylece bir durum, farklı bilinçlerde okuyucuya sunulmaktadır. “Derinleştirme” bölümünde hikâyenin tamamı okunup irdelendikten sonra hikâyedeki postmodernizm öğeleri hakkında ayrıca bilgi verilecektir.).

Derinleştirme:

Öğrencilerin aynı durumu farklı bakış açısıyla yazdıkları hikâyelerinde ortaya çıkan benzerlik ve farklılıkların sebepleri üzerine tartışılır; seçilen bakış açısının anlatımı, hikâyeyi nasıl etkilediğine dikkat çekilir. Metni anlama ve yorumlamada ön bilgilerin ve kişisel farklılıkların önemi tartışılır. Yazarın bilgi, birikim ve deneyimlerinin, dil ve üslup özelliklerinin anlatıma etkisi; ayrıca yazarın yönlendirme yapıp yapmadığı, anlattıklarına yorumunu katıp katmadığı, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığı, taraflı davranıp davranmadığı gibi hususlar değerlendirilir. Bir hikâyede birden fazla anlatıcı ve bakış açısının bulunabileceği, anlatıcının değişmesine göre bakış açısının da değişebileceği vurgulanır. Ferit Edgü’nün bu hikâyeyi farklı bakış açılarıyla yazdığı bilgisi paylaşarak hikâyenin Ek’teki devamı tahtaya yansıtılarak okunur.

Hikâyenin tamamı okunduktan sonra öğrencilerin hikâye hakkındaki yeni görüşleri alınır. Hikâyenin henüz I. bölümü okunmuşken yanıtlanan sorular, hikâyenin tamamı göz önünde bulundurularak tekrar gözden geçirilip değerlendirilir. Hikâyenin: “Uyanıyorum./Bir avcı, bir kuş/bir köpek olarak/ve-“ şeklindeki bir ifadeyle belirsiz şekilde sonlandırılmasının hikâyenin sonuna kattığı anlam farklılıklarına

dikkat çekilir; okuyucularda düşün gerçeğe dönüştüğü; düştteki avcı, köpek ve kuşun (hatta ölümün), gerçek dünyaya taşındığı izlenimi uyandırabileceği fark ettirilir.

Öğrencilerin postmodern hikâyelerin genel özelliklerini araştırma sonuçlarına dayanarak açıklamaları desteklenir, Üç Düş/üş hikâyesindeki postmodern özellikleri tespit etmeleri sağlanır, varsa eksikler fark ettirilerek giderilir (Postmodern anlatının en önemli özellikleri belirsizlik, soyutluk, zamanın, mekânın, kişilerin ve olayların kayganlığı, somutluğu ve rüya hâlindeki gibi belirli belirsiz ortaya çıkış ve kayboluşlarıdır. Yazar, kuşun olduğu rüyayı görürken: *“Kuş olmadığını biliyorsun, diyorum kendi kendime. Uçtuğuna aldanma, bir insansın. Gördüğün bir düş. Düşte insan da uçabilir. Ama bir kuş olarak değil, diye yanıtlıyorum kendi kendimi.”* ifadelerini kullanarak bilinçli bir rüya hâlinde olduğunu göstermekte; üç kahramanın hâlini de bilinçli olarak yaşamaktadır; bu yönüyle kişiler ve yazar arasında bilinçsel bir bağ bulunmaktadır. Yazar düşte; kuşun, avcının ve köpeğin yerine geçmiş olmasına rağmen, hiçbir bakış açısında kahramanları yargılamaya gitmemiş, taraf tutmamıştır. Üç bölümün/rüyanın bitiminde, anlatıcı/yazar uyanır fakat düştten kendi olarak uyanıp uyanmadığı belli değildir. Hikâyede gerçeklik ve düşün iç içeliği; yapan, yapılan ve tanık olan, kahraman ve yazar arasındaki ortamın soyutlanıp karmaşıklaştığı bir algı üzerine kurulmuştur. Kahraman-yazar belirsizliği girişten itibaren sürdürülmüştür. Hikâyede zaman, mekân veya kahramanlarla ilgili bir ön bilgi verilmemiştir, geçişler ani ve kesindir. Düşler bittiğinde bile belirsizlik hikâyenin sonunda da artarak devam etmiştir. Dördüncü bölümde yazar öykünün ve rüyanın bitmesiyle kendi olarak uyanmamış, adeta öykünün bir kahramanı hâline gelmiştir. Yazar, kahramana dönüştükten sonra kendi benliğinden ayrı olması da bir postmodern ögedir. Bu hikâyede zamandan soyutluk, silik ve belirginliğini kaybetmiş kişiler, farklı bakış açıları, somut bir yapıya oturtulmamış mekân, postmodern unsurlar hâlinde kullanılmıştır.)

Anlatıcının ve başkahramanın değişmesiyle hikâyede meydana gelen dil, üslup, içerik vb. değişimler; hikâyenin unsurları ve özellikleri aşağıdaki sorulara benzer sorularla, bölümler arası karşılaştırmalı olarak incelenip değerlendirilir:

1. Köpeğin çalılığa girmemesinin sebebi, hikâyenin her bölümünde farklı verilmektedir. Bunun gibi bölümler arası başka hangi değişiklikler dikkatini çekti, örnek veriniz. Hikâyenin hangi özelliği bu durumu ortaya çıkarmaktadır, yorumlayınız.
2. Kuşun bakış açısında köpek için kullanılan “yürek yok, çıkamayacağını biliyor” gibi ifadeler okuyucuda “korkak, kararsız” bir köpek izlenimi uyandırırken avcının ve köpeğin bakış açısında köpek için okuyucuda farklı izlenimler oluşur. Bu durumun sebebini anlatıcı, bakış açısı ve dil özellikleri bakımından irdelleyiniz. Size göre en doğru ve/veya en etkili anlatım şekli hangisidir, nedeniyle açıklayınız.
3. Hikâyede kuşun kendi durumu için kullandığı betimsel ifadeler, avcının ve köpeğin bakış açısıyla anlatılırken ne gibi değişimlere uğramıştır, bu ifade farklılıklarını gösteren bir şema çiziniz. (Öğrenciler, belirtilen amaca uygun bir şema tasarlamakta zorlanabilir, bu durumda onlara hemen fikir vermek yerine, kendi özgün şemalarını bulmalarını sağlayacak sorularla yönlendirip cesaretlendirmek, bunun için yeterince zaman tanımak önemlidir. Daha sonra gerekirse aşağıdaki şema, hareket noktası olarak örnek gösterilebilir.

Gözlemleyen	Gözlemlenen	Betisel Dizi	İzleksenel Düzey
Köpek	Kuş	"ağır yaralı" "çabalıyor" "gücünü tümüyle yitirmiş"	çaresiz
	Avcı	"büyük" hiç görmüşlüğü yok böylesini"	eşsiz, benzersiz
		"kötü bir avcı"	başarısız
Avcı	Kuş	"havada debeleniyor" "güçsüz" "sığınak arar gibi" "sürüklenir gibi"	çaresiz
		"görmediğim büyüklükte ve güzellikte" "Anka"	olağanüstü hayranlık
	Köpek	"korktu" "utanır gibi"	çekingen vazgeçen
Kuş	Avcı	.....	.....
	Köpek	.....	.....

- Hikâyedeki anlatıcıların (avcının, köpeğin vd.) yerinde siz olsaydınız onlarla aynı şeyleri mi düşünüp hissederdiniz? Hikâyedeki kahramanlarla sizin aranızda duygu, düşünce ve tavır bakımından ne gibi benzerlik ve farklılıklar olurdu?
- Gerçek hayatta da olaylar ve/veya durumlar, anlatıcıya göre değişiklik gösterir mi? Gözlemlerinizden ve/veya deneyimlerinizden örnek vererek bu durumun sebeplerini ve sonuçlarını tartışınız.
- "Küllerinden yeniden doğmak, hiçbir yere doğru koşmaya başlamak" gibi anlam derinliği olan ifadeler öyküden örnekler bulunuz, bu gibi ifadelerin yerine, benzer anlam çağrışımları yapacak başka hangi ifadeler kullanılabilirdi? Oluşturdu-

ğunuz söz gruplarını hikâye içine yerleştirerek hikâyeye kattığı anlamı değerlendiriniz.

- Hikâyenin adı "Üç Düş/üş" şeklinde yazılmıştır. Yazılış şekliyle birlikte bu adın hikâyeye verilme sebebini, hikâyenin içeriğini, kurgusunu ve yapısını göz önünde bulundurarak değerlendiriniz (Düş/üş adı, kendi içinde hem düş (rüya) hem düşmek hem de düşüş sözcüğünü barındırmaktadır. Üç "düş"te de kuşun fiziki düşüşü görülür, bununla birlikte bu "düşüş" her bölümde kuşun, avcının, köpeğin ve düşü gören anlatıcı kahramanın mecazen düşüşünü yani başarısızlığını ve/veya olumsuz duygulara, durumlara geçişini de çağrıştırmaktadır. Bu bağlamlar öğrencilere fark ettirilir.).

Değerlendirme:

Edebiyat halkasındaki görevlere göre, öğrencilerin “Üç Düş/üş” hikâyesi üzerinde çalışması sağlanır. Edebiyat halkasında yer alan her bir görev için, sınıfta ayrı masalar/bölümler hazırlanır. 2 kişilik gruplara ayrılan öğrenciler, istasyon tekniğine uygun olarak duraklara uğrayarak buralardaki edebiyat halkasının ilgili görevini yerine getirirler. Görevlerin tamamlanması sonunda ortaya çıkan çalışmalar sınıfça incelenip değerlendirilir. Olumlu pekiştireçler ile eksik ve hataların fark edilip giderilmesi sağlanır.

Edebiyat Halkası Görevleri:

1. İlişki kurucu:

İleri düzey ve yetenekli okuyucuların yaptığı gibi bu görevi alan öğrenci, okuduğu metinle kendi hayatı, diğer öğrenme alanları, kitaplar veya yazarlar arasında bağlantı kurar. Bu ilişki, okurken zihinde oluşan diğer metinler, olay ve durumlarla ilgi kurma, yani metinler arası okuma olarak da düşünülebilir (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

2. Sorgulayıcı:

Bu görevde olan kişi, sürekli bir merak içindedir. Metni bazı sorularla analiz etmeye çalışır. Örneğin metin nereye gidiyor? Karakterler neden böyle davranıyor? Yazar hangi konuları işlemiş? Yazar bu anlatım tarzını niçin kullanıyor (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015)?

3. Bölüm/Paragraf uzmanı:

Bölüm/paragraf uzmanları metindeki özel, unutulmayan veya önemli bölümleri, deyişleri grup üyelerine tekrar hatırlatır. O paragraf ve deyişleri analiz eder ve yeniden sesli okuyarak grup üleriyle paylaşır (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

4. Çizer:

Bu görev başarılı okumanın görsellerle destek-

lenmesi gerektiğini hatırlatır. Metne karşı görselle bir okuma tepkisi geliştirmek için grup üyelerine yardım eder. Bu görseller metnin görsel taslağı, grafik, kari-katür veya olayın akış çizelgesi, anlatım planı, kavram haritası olabilir (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

5. Özetleyici:

Bu roldeki öğrencinin görevi o günkü metni özetlemektir. Bu özetle öğrenci iki dakika içinde metindeki anahtar noktaları ve ana fikirleri açıklar (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

6. Araştırmacı:

Bu görevdeki öğrenci metnin arka planındaki durumları araştırır. Örneğin olayın geçtiği yer, kültür, tarih; yazarın yaşamı ve diğer eserleri hakkında bilgi toplar; kitapta veya metinde geçen resimler, materyaller hakkında yapılan araştırmaların bulguları grup üleriyle paylaşılır (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

7. Kelime dâhisi:

Bu görevi alan öğrenci, kitapta veya metinde geçen ve bağlama veya konuya bağlı olarak özel anlamı olan kelimeleri listeler ve bunları grup üleriyle paylaşır. Bazen metinde bazı kelimeler sıklıkla tekrar eder veya sıra dışı bir anlamda kullanılabilir. Kelime dâhisi bütün bu kelimeleri metnin daha iyi anlaşılması ve yorumlanması için grup üyelerine açıklar (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

8. Olay yeri açıklayıcısı:

Bu görevi alan öğrenci metinde geçen olayların nerede geçtiğini açıklar. Olayların geçtiği yer dikkatlice takip edilerek olay yerinin özellikleri tarif edilir. Grafik veya şemaların kullanılması faydalı olabilir (Daniels, 2002; akt. Karatay, 2015).

Kaynakça:

Edgü, F. (2002). Çılgılık, (s. 9-13) içinde. Yapı Kredi Yayınları.

Karatay, H. (2015). Eleştirel Düşünme ve Okuma Alışkanlığı Becerilerinin Geliştirilmesi İçin Edebiyat Halkası: Kitap Eleştirisi Modeli. Millî Eğitim Dergisi, Yıl: 2015 Sayı: 208, 6-17. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36142/406083>

Polat, İ. (2015). Ferit Edgü'nün "Üç Düş/Üş" Ve Sâdık Hidâyet'in "Üç Damla Kan" Adlı Öykülerinin Anlatımsal ve İçeriksel Karşılaştırması, Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/4 Winter 2015, p. 781-790, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7704>, Ankara-Turkey.

Sarioğlu, D. (2012). Ferid Edgü'nün Üç Düş/Üş Öyküsüne Göstergebilimsel Bir Bakış. Dilbilim, (23) , 63-97. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim/issue/1080/12213>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim/issue/1080/12213>

Görsel Kaynakça:

Sayfa 105'te kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1 Üç Düş/üş hikâyesinin bölümleri.

ÜÇ DÜŞ/ÜŞ

I/

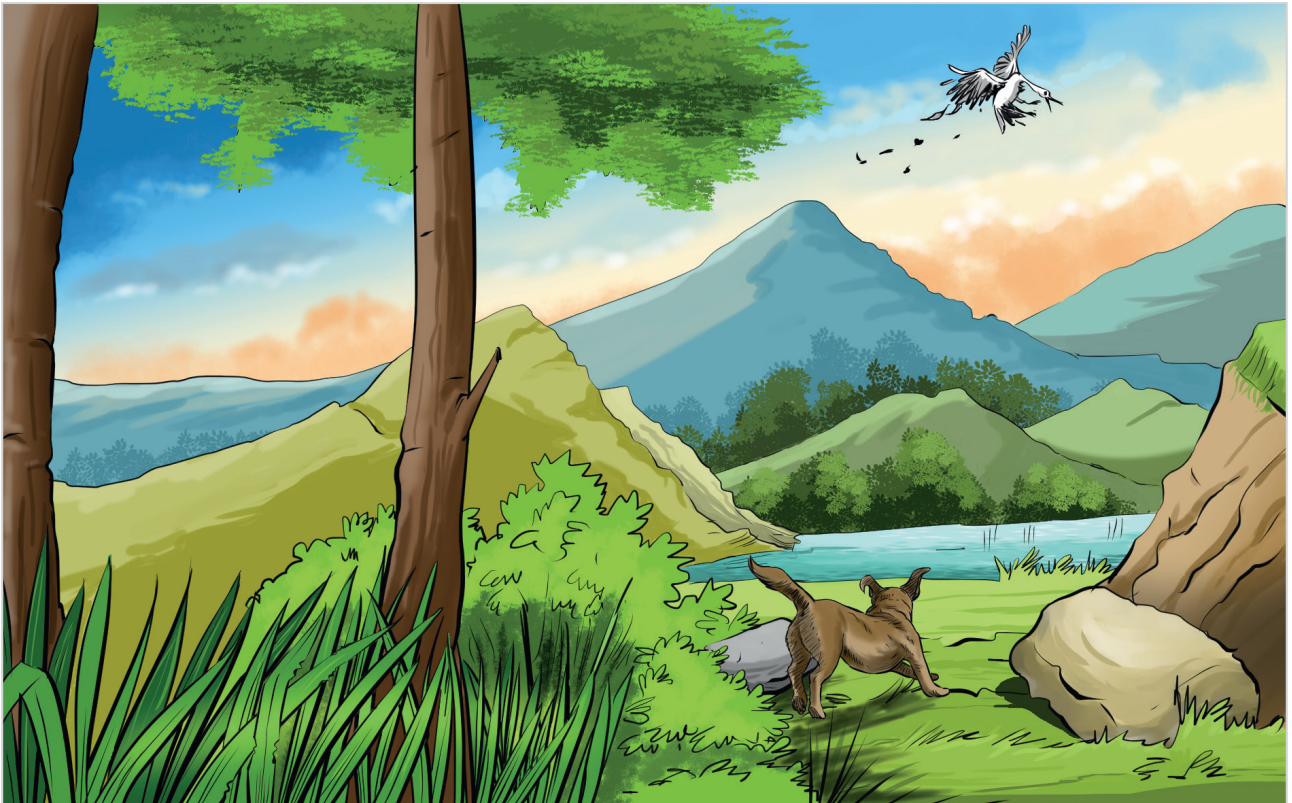
Bir kuşum. Uçuyorum. Boşlukta süzülmekten duyduğum mutluluktan soluğum tıkanacak gibi.

Uyku ile uyanıklık arasındaki anda (o ara bölgede) kuş değilim, kuş olmadığımı bilincindeyim, bir başka deyişle kuş olmadığımı bilen ama bir kuş olan bir kuş gibi uçabilen, boşlukta süzülen bir yaratığım.

Kuş olmadığımı biliyorsun, diyorum kendi kendime. Uçtuğuna aldanma, bir insansın. Gördüğün bir düş. Düşte insan da uçabilir. Ama bir kuş olarak değil, diye yanıtlıyorum kendi kendimi.

Yalnızım yatağımda. Tartışma biter bitmez yeniden uykuya dalıyorum. Yeniden boşlukta süzülen bir kuşum. Bir pike yapıyorum. Kanatlarım suya değdi degecek (altımda bir göl var). Bir kanat çırpışıyla yükseliyorum. Soluğum tıkanana değin yükseliyorum. Sonra yeniden bir pike. Pike... kendini bırakmak demek. Kanat çırpmadan. Havadan ağır olan bedenim, yeryüzüne doğru süzülüştü. Bu süzülüşte, göl kıyısındaki kamışların ardında bir avcı görüyorum. İki kanat çırpışı... yeniden havalanıyorum. Ama o ne, bir patlama ve göğsümde bir acı. Dengemi yitiriyorum. Güçsüz kanatlarım çırtıkça dayanılmaz bir acı veriyor. Yükselme çabalarım boşuna. Boşlukta yalpalayarak düşüyorum. Ağaçlar, çalılar, toprak yaklaşıyor. Ya da ben onlara yaklaşıyorum. Aynı şey. Düşmemek için yeniden çırpıyorum kanatlarımı. Ama güçsüz kanatlar havalandırmıyor beni.

Yerden bir kaç metre yükseklikte, ağaç gövdeleriyle çalılar arasında, bocalıyorum. Düşme, diyorum kendi kendime. Düşersen bitiktir sonun. (...) Düşmemek için çabalıyorum. Havalanmak, yükselmek için acıyla kanat çırttığımda, çok az, çok çok az yükselebiliyorum. Bu arada, içimden bir ses, bana olağanüstü bir kuş olduğumu, canımı verdiğimde (kime vereceğim canımı, köpeğe mi, insana mı?) küllerimden yeni bir kuşun doğacağını söylüyor.

Küllerimden... Yeni bir kuş...

Bu yeni doğacak kuş, gene ben mi olacağım?

Sorular büsbütün güçleştiriyor kanat vuruşlarımı. Bir çalılık arıyorum. Yükselmeyeceğimi gördüm artık. Kurtulmak, dinlenmek, bir soluk almak için bir çalılık arıyorum. Bağrımdaki acının ateşiyle, ben düşer düşmez ateş alacak ve kendisiyle birlikte beni de yakacak bir çalılık.

Gördüm o çalılığı. Gölden uzakta, çamların altında, bir öbeği oluşturan yoğun çalılığı. Üzerine geldiğimde, kanat çırpmadım. Bıraktım kendimi.

...

Ateşin sıcaklığı yerine, köpek havlamaları duydum.

...

Köpek çalının önünde. Havlıyor. Ama çalının içine atlayıp beni haklayacak yürek yok onda. Ya da akıllı bir köpek. Çalıya bir girse bir daha çıkamayacağını biliyor.

Bağırıyorum. Ama sesim çıkmıyor. Ateşi isteyen. Yeniden doğmayacak olsa bile, yok olmayı isteyen bir kuşun çılgılığı. Sanırım köpek duydu bu çılgılığını ve dönüp kaçmaya başladı.

Avcı, şaşkın, köpeğe ve çevresine bakıyor.

(...)

II/

İkinci düşümde bir avcıyım.

Havada bir kuş. O güne değin görmediğim büyüklükte ve güzellikte. Tavus mu desem, Anka mı? Bilmiyorum. Ne avladım böylesini, ne avlanmışını gördüm.

Çiftenin namlusu yere çevrili, bir süre, uzun bir süre seyrediyorum bu kuşun havadaki süzülüşünü. Tek başına. Sanki uçuşun tadını çıkarıyor. Sonunda avcılık ağır basıyor. Çiftenin namlusunu, yavaş yavaş, yerden havaya doğru kaldırıyorum. Elimde olmadan (sanki) nişan alıyorum. (...)

Üst üste iki kez. Birkaç parça tüy süzülüyor boşlukta. Kuş, düşer gibi oluyor, sonra yine yükseliyor. Ama eski uçuşu değil bu. Boşlukta süzülüyor. (..) Bari göle, açığa düşmese diyorum. Kaç dakika ya da kaç saniye bilmiyorum (Bana çok uzun geliyor, ya ona?) karşı koyuyor düşüşe. Sonra, güçsüz, döne döne düşmeye başlıyor. Kırık, güçsüz kanatları karşı koyamıyor yer çekimine. Birkaç metre kala, dengesini sağlar gibi oluyor. Ama yükselmiyor. Düşmüyor da. Yere yatay uçuyor. Bir sığınak, benim ve köpeğimin bulamayacağımız, bulsak da varamayacağımız, bir sığınak arar gibi.

Bir süre böyle, sürüklenir gibi uçuyor. Sonra bir gök taşı gibi düşüyor, bir çalının (sanki özel olarak seçtiği) içine. Köpeğim çoktan düştüğü yere vardı. Çalılığın önünde havlıyor. Ama havlamaları boşuna. Çalılığa girmeye korktu. Kulakları düşük, havlamaktan yorgun bana doğru seyirtiyor. Kuyruğu art bacakları arasında. Başı yerde. Utanır gibi.

III/

Üçüncü düşümde bir köpek olarak görüyorum kendimi. Bir av köpeği. Sıska, uzun, düşünceli, dikkatli, burnu yerde bir av köpeği olarak. Avcı. Göl kıyısına vardığımızda beni özgür bıraktı. Avımla baş başa. Çevreyi yokluyorum, hiçbir av yok. Avcı izlemiyor beni. Onun gözleri gökyüzünde. Gözlerini ayırmıyor yukarılardan. Bu avcıyı daha önce görmüşlüğüm yok. Beni yetiştiren (efendim) o değil. Ama gerçek efendimi, onun kokusunu, sesini, yüzünü de anımsıyorum. Birbirine iki yabancı (ben: köpek, o: avcı), bir avdayız.

Köpek ve avcı.

Avcı ve köpek.

Birbirimizi tanısak ne olur, tanımasak ne olur?

O benim gerçek efendim olsa n'olur, olmasa n'olur?

Yazgı ya da tutku birleştirmiş olmalı ikimizi.

Bu yazgının ya da tutkunun beni birleştirdiği insanoğlunun yüzünü görmek geliyor içimden. Ama boyu öylesine uzun ve başı öylesine yücelerde ki göremiyorum yüzünü. Gözleri ile gözlerim, ava çıktığımızdan beri karşılaşmadı. Başını yere eğmiyor. Gök boşluğunda bir kuş dolanıyor. Onu izliyor olmalı. İlk bir kartal sanıyorum onu. Çünkü çok büyük. Sonra tüylerinin renklerini ayırımsıyorum. Beyaz, kara, al tüyler. Hiç görmüşlüğüm yok böylesini. Havlıyorum. Göle doğru koşup havlıyorum ki yaban ördekleri uçsunlar ve avcı onları görsün. Yaban ördekleri uçuşuyor ama avcının onları gördüğü yok. Yere, avcının ayakları dibine (eğitim gereği) çöküyorum. Çöker çökmez de bir patlama sesiyle kendime gelip koşmaya başlıyorum. Boşlukta kanat çırpın çaresiz kuşun düşeceğini kestirdiğim yere doğru. Kuş, düşmemek için tüm gücünü kullanıyor. Ama kanat çırpışları güçsüz. Kötü bir avcıya eşlik ettiğimi anlıyorum. Üst üste iki atış ve kuş ölmemiş. Ölecek ama havada değil. Belli ki ağır yaralı. Avcı "Aport!" diye bağırıyor. Ama neyi getireceğim? Kuş ne yere düştü, ne göle. Henüz havada süzülüyor.

"Aport!" diye yineliyor buyruğunu avcı.

Koşuyorum. Kuş düştü düşecek. Üzerimde kanat çırpıp duruyor. Yere düşmemek için çabalıyor. Sonra, gücünü tümüyle yitirmiş, bir çalılığa vuruyor kendini. Öylesine bir çalılık ki içine girip onu çıkarmamın olanağı yok. Elimden hiçbir şey gelmediği için yalnızca havlıyorum. Sonra havlamaktan da usanıyorum. Avdan da, avcıdan da öteye, belki hiçbir yere doğru koşmaya başlıyorum.

IV/

Uyanıyorum.

Bir avcı

bir kuş

bir köpek olarak

ve-

Ferit Edgü

Çılgılık

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Hakkımı Arıyorum

Kazanımlar

Hikâye kahramanlarını empati kurarak değerlendirir.

Hikâye oluşturmada çatışmanın önemini kavrar.

Metni anlama ve yorumlamada ön bilgilerin ve kişisel farklılıkların önemini tartışır.

Metindeki bakış açısını/açılarını tespit eder.

Hikâyede anlatıcının işlevini değerlendirir.

Hikâye türünü destan, masal ve halk hikâyesi ile karşılaştırır.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Metindeki unsurları yeniden kurgular.

Okuduğu hikâyenin kahramanları, zamanı, anlatıcısı, bakış açısı, giriş, sonuç vb. unsurlarını değiştirerek hikâyeyi yeniden oluşturması teşvik edilir.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim, soru cevap, örnek olay, rol oynama yöntemi.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Masa, sandalye, kâğıt, kalem, bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tiyatro, Hukuk, Psikoloji.

Hazırlık Süreci

Öğrenciler üç gruba ayrılır. 1. gruptaki öğrencilerden bir Türk destanı, 2. gruptakilerden halk hikâyesi, 3.gruptaki öğrencilerden de bir masal seçerek metinleri sınıfa getirmeleri istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere “Yöresel tatlılarımız hangileridir? Bu tatlıların hikâyeleri var mıdır? Tatlıların yapıldığı özel günler hangileridir?” soruları sorulur. Verilen cevaplardan hareketle Türk kültüründe tatlı ile ilgili kısa bir söyleşi yapılır. Öğrencilere başlığı “Kaymaklı Tavukgöğsü” olan bir metin okunacağı söylenir ve derse geçilir.

Keşfetme:

Etkinliğin ekinde yer alan “Kaymaklı Tavukgöğsü” adlı hikâye, öğrencilere paylaştırılarak okutulur. Metin okunurken öğrencilerden hikâyede anlamını bilmedikleri kelime/kelime gruplarının ve önemli gördükleri yerlerin altlarını çizmeleri istenir. Metin okunduktan sonra öğrencilere metinde geçen anlamını bilmedikleri kelime/kelime grupları sorulur. Bu kelimelerin anlamlarını bağlamdan yola çıkarak tahmin etmeleri daha sonra bunları Türkçe Sözlük’ten bulmaları istenir.

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Metnin türü nedir? Neden?
2. Metindeki çatışma unsurları nelerdir?
3. Bir hikâyede çatışma unsurları olmalı mıdır, neden?
4. Bay Naci Duru’nun kişiliğinin değişmesine etki eden olaylar nelerdir?
5. Bay Naci Duru’nun pastanedeki davranışını dikte alarak sizin başınıza böyle bir olay gelseydi ne yapardınız?
6. Bay Naci Duru, pastaneciye karşı zafer kazandığı hâlde, neşe, sevinç yerine neden bir yeis, hüznü ve bıkkınlık duymaktadır? Açıklayınız.
7. Hesap ödenirken pastaneye belediye başkanının geldiğini düşünerek hikâyeyi yeniden kurgulayınız.
8. Haklı olduğunuzu düşündüğünüz durumlarda hakkınızı nasıl ararsınız?
9. Bu hikâyeye ilgili, arkadaşlarınıza bir soru sorunuz.

Açıklama:

Okunan metnin türünün hikâye olduğu bilgisi verilir. Hikâyenin tanımı ve türleri konuşulduktan sonra öğrencilerin bu hikâyenin olay hikâyesi mi, durum hikâyesi mi olduğunu belirlemeleri sağlanır. Hikâyenin unsurları incelenir. Hikâyenin başlığının hikâyeye uygun olup olmadığı tartışılır ve hikâyeye uygun başka başlık önerileri alınarak bu başlıklar tahtaya yazılır. Bu başlıklardan hangisinin hikâyeye daha uygun olduğu sınıfta belirlenir.

Hikâyenin anlatıcı bakış açısı belirlenir. Bu bakış açısı ile yazarın hikâyedeki işlevi değerlendirilir. Yazarın olaylara hâkim, her şeyi bilen bir anlatım tercih etmesinin esere katkısı sorgulattılır.

Öğrencilere örnek olay etkinliği yaptırılır.

Sınıf bir pastaneye dönüştürülür. Ortaya bir masa ve masanın etrafına dört sandalye konur. Öğrenciler sandalyeye oturur. Öğretmen masasına bir öğrenci oturur. Öğretmen, pastanede 2. Dünya Savaşı yıllarında genç olan ve savaşın etkisi ile pek çok zorluklar yaşamış insanların oturduğunu anlatır. Kıtık, yoksulluk, yokluk çeken bu gençler bugün yaşlanmış ve bu masada sohbet etmektedir. Gençlerden birinin o yıllarda gazeteci, diğerinin çiftçi, bir başkasının öğretmen, birinin de o yıllarda henüz bebek olduğu belirtilir.

Kürsüdeki öğrenci, Kaymaklı Tavukgöğsünü tekrar okur. Pastanedekilerin kendi aralarında hikâye ile ilgili konuşmaları istenir. Bir hikâyeyi yorumlarken tecrübe ve kişisel farklılıkların etkisini fark etmeleri sağlanır. Bunun için öğretmenin yönlendirmesi ile oyuncuların kişisel özellikleri, meslekleri, yaşanmışlıkları değiştirilerek hikâyeyi farklı biçimlerde yorumlamaları sağlanır.

Derinleştirme:

Aşağıdaki bölümü hukuk terimlerinden yararlanarak tamamlayınız ve “hak arama”ya yönelik bir hikâye kesiti oluşturunuz.

“Yeni uyanmıştı. Yataktan kalkarken kapı çaldı. Kapıdaki postacı gülümseyerek kendisine bir zarf uzattı. Sarı zarfı açınca “Sayın Müşterimiz, firmamızdan aldığınız bilgisayar bozuk olduğu için iade etmek istediğinizi tarafımıza belirtmişsiniz. Ürünün firmadan sağlam çıktığı görülmekte olup ürünün iadesi söz konusu olmamaktadır. Firma Yetkilisi H. Y.” Mektubu avuçları arasında sinirle buruşturup fırlattı. On iki ay taksitle bir bilgisayar almıştı. Üstelik birkaç ay içinde teslim etmesi gereken bir projesi vardı. Bilgisayar olmadan çalışması imkânsızdı. Satın aldığı bilgisayar kendisine teslim edildiğinde kutusu yırtılmış, darbe almış ve içinden de garanti belgesi çıkmamıştı. Firma, kusuru kabul etmiyor; ürünün iadesini

onaylamıyordu. ....
 .....
 .....
 .....
 .....

Öğrencilerin, TDK Terimler Sözlüğü'nü kullanmaları sağlanır. Hikâyelerini güvenli dijital ortamlarda paylaşımları desteklenir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden “Kaymaklı Tavukgöğsü” adlı hikâyeye yönelik değerlendirme yazısı yazmaları istenir. “Yazar bu öyküsünde, yaşanan dönemin insanlar üzerindeki etkisini nasıl anlatmıştır? Psikoloji biliminden yararlanmış mıdır? Öyküde beğendiğiniz, beğenmediğiniz ifadeler nelerdir?” gibi soruların cevaplarına yer vermeleri sağlanır.

Öğrenciler üç gruba ayrılır. Her gruptan, getirdikleri metin türleri (destan, masal veya halk hikâyesi) ile Kaymaklı Tavukgöğsü hikâyesini biçim ve içerik yönünden karşılaştırmaları istenir. Metinleri; konusu, teması, kahramanları, yer ve zamanı, bakış açısı yönünden karşılaştırmaları sağlanır. Grupların elde ettikleri sonuçları tablolaştırarak yazmaları istenir. Oluşturulan tablolarla ilgili sunum yapılır. Hikâye türünün masaldan, destandan ve halk hikâyesinden farklılıkları belirlenir.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Yazma Becerileri kontrol Listesi”ni uygulayınız.

Kaynakça:

Ünlü, M. (2009).Türkçede Öykü-Roman, İnkılap Yayınları.

<https://www.kulturportali.gov.tr/mrepo/eKitap/eb-AnadoluMasallarindaYemek/13/>(Erişim: 29.07.2021).

Aytaş, G. Edebî Türlerden Yararlanma, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/470206> (Erişim: 29.07.2021).

Tayfur, M. B. (2008). Kemal Bilbaşar'ın Hikâyeleri, Romanları ve Tiyatroları Üzerine Bir İnceleme, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı. <https://docplayer.biz.tr/26230787-T-c-e-ge-undversdtesd-sosyal-bdldmler-enstdtu-su-yeni-turk-edebiyati-anabilim-dali.html> (Erişim: 21.07.2021).

Görsel Kaynakça:

Sayfa 111 ve sayfa 113'te kullanılan görseller, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

KAYMAKLI TAVUKGÖÇSÜ

Bay Naci Duru, elbise kuponlarından ilkin, Yerli Mallar Pazarı civarında gelip geçenlere “Memur kuponları alıyorum!..” diyen karaborsacılar satmış, dönüyordu.

Artık eskisi gibi acemi ve utangaç değildi. Alışverişi bir ayak önce bitirmek için, ilk teklif edilen fiyata “Eyvallah... Allah bereket versin. Taş mı attım, kolum mu yoruldu?” demiyordu. Şimdi bu işi bir suç, bir çeşit dilencilik telakki etmiyor, bu alışverişe, harbin son yılında, iyiden iyiye alışmış bulunuyordu.

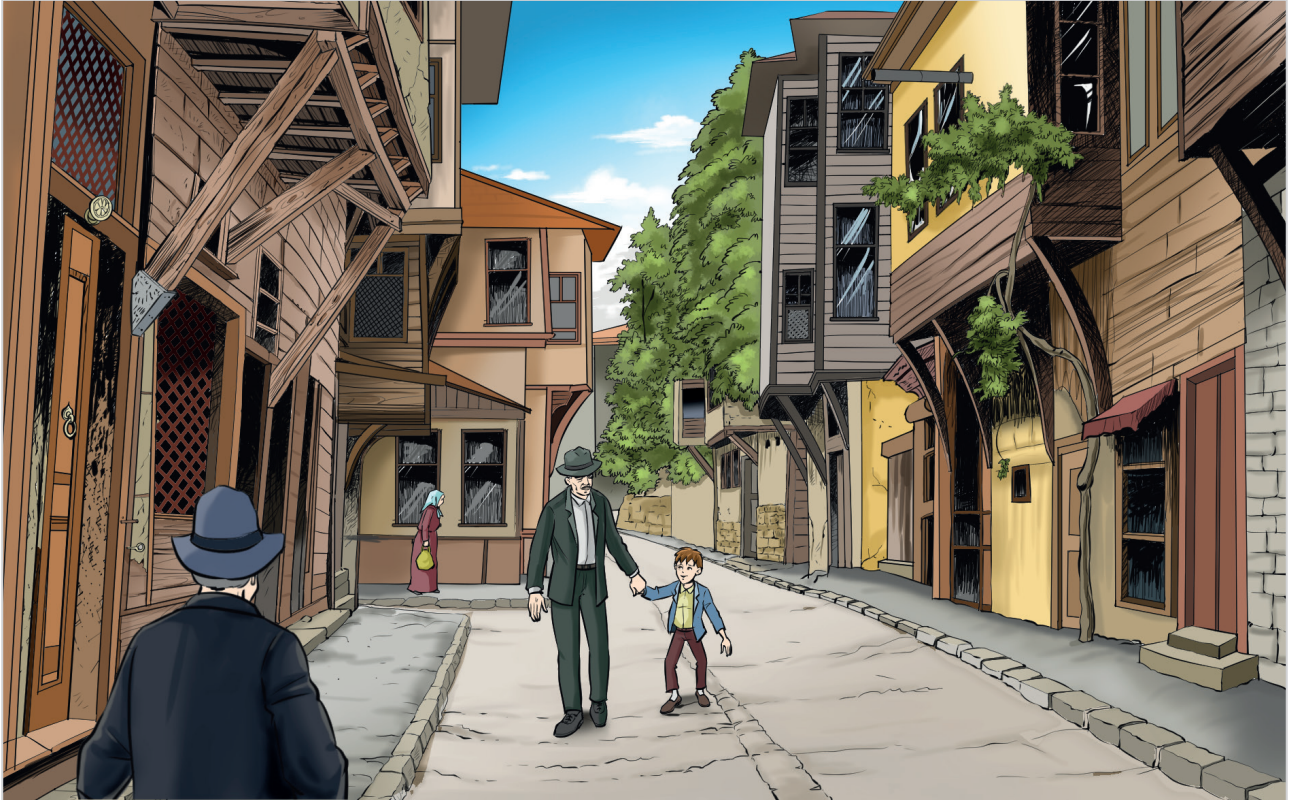
Hükûmetin on beş lira karşılığı verdiği A kuponu kendisine havadan on lira kazandırmıştı işte ama bu parayı “nereye peşin” sarf edeceğine henüz karar vermemişti. Delik o kadar büyük, yama o kadar küçüktü ki...

Karısı ne derse desin, oğlanı bir kere doktora göstermeliydi. “Solucan var da ondan sarı bu çocuk, bu kadar.” diyorlardı komşular... Ama solucan peynirden, şekerden oluyordu. Oysaki oğlanın peynir yüzü gördüğü yoktu, şekeri de karısının dayısına gittikleri zaman yiyordu.

Çocukta solucan olmadığı muhakkaktı. Ne salyası akıyor ne de burnu kaşınıyordu.

Peki ama karnı da boşuna şişmezdi ya oğlanın? Elbet bir derdi vardı. Dispansere götürmeliydi muhakkak bir kere. “Gözlüklü doktorun ilaçları iyi geliyor herkese.” diyordu mahalleliler.

Bay Naci Duru’nun karısı, çocukta “doktorluk” bir maraz görmüyordu. O, bütün fakir semt halkı gibi, doktordan çok komşu teyzelerine inanıyordu. Onların ilaçlarını daha “hasiyetli” buluyordu. Sarımsakla kabak çekirdeğini dövüp sabahları yutturdular mı yüzünün sarılığı da giderdi, karnının şişliği de inerdi... Hadi bilemedin solucan şekeri yedirirdin. Bak o zaman bir şeysi kalır mıydı oğlanın...

Lakin Bay Naci Duru için kırk beşinden sonra kavuşulan bu oğlancığın kıymeti büyüktü. Yanaklarının Amasya elması gibi kırmızı kırmızı ışıldamasını istiyordu. Kör olası dünya savaşının sırası mıydı? Harp çıkmasaydı bu çocuk şimdi böyle mi olurdu? Ona yatarken 250 gram süt içirse, sabahları tereyağcığını, yumurtasını, reçelini yedirse yanakları böyle solar mıydı? Harp çıkarmanın gözü kör oldu...

Hayır... Bay Naci Duru karısının bütün iyimserliğine rağmen bu on lirayı oğlanın sağlığına harcayacaktı. Varsın bu para eczacılara kısmet olsun. Zaten laneti nasıl kazanmışlardı? Alın teriyle kazanılmayan paranın gideceği yer belliydi ya ilaca ya doktoraydı...

Sara Hanım nihayet boyun eğdi ama “Yazık dört kilo et parasına!” demekten kendini alamadı.

Küçük Engin’e adamlıkları giydirildi. Saçları tarandı. Engin, küçülmüş lacivert elbiseleri içinde büsbütün çelimsiz ve sarı görünüyordu.

Dispanserin “gözlüklü doktoru” korkudan gözlerinin halkaları büyümüş, babasının ellerine sımsıkı yapışmış olan Engin’i okşadı. Ona bir şeker verdi. Sonra bir tane daha vereceğini vaat ederek boğazını, ciğerlerini ve karnını muayene etti. Göz kapaklarına bakarak kansızlığının derecesini ölçtü.

Çocuk biraz zayıf düşmüştü... İştahsızlığı için bir şurup, kanlanması için iğneler veriyordu. Tereyağı, peynir, pirzola, karaciğer, kompostolar, tatlılar tavsiye etmenin bu fakir semt halkıyla alay etmek gibi bir şey olacağını hissediyordu.

Fakat “Mümkün olursa günde üç-dört yumurta yedirmelisiniz.” dedi. Reçeteyi babasına verirken Engin’in ağzına iri bir lokum soktu. “Hadi geçmiş olsun.” dedi. Onlar baba-oğul kapıdan çıktıkları sırada doktor başını salladı, omuzlarını kaldırdı. Harp yılları içindeydik, ne çare...

Bay Naci Duru, ilaçları “Şifa”da yaptırdı. Bu ad ona ilaçların hülasası gibi geliyordu. Eh... İlacın iyisi de insanın iyisi gibi “büyük” yerde bulunuyordu. Bu çeşit çeşit kavanozlar, mavi, kırmızı yeni dünyalar, garip garip şişeler, camekânlı dolaplar ve ilaç kutuları ona, hastalıkların yanıp kül olacakları acayip bir âlem gibi geliyordu.

Küçük Engin de bu beyaz gömlekli adamların gidip kayboldukları kırmızı perde arkasında fevkalade bir şeyler olacağını sanıyordu. Kapının üstündeki resimden gözlerini ayırmıyordu. Bu resim ona, komşu Rasime halanın masallarındaki devi hatırlatıyor ve babasına sokuluyordu.

Eczaneden “iğneleri ve şurupları” aldıkları zaman ellerinde yüz yirmi kuruşları kalmıştı. Bu pahalılık zamanda üç-dört ilaç almışlardı. Buna da şükür. Ya ilaçları bulamasalardı? Engin önünde Lorel ve Hardi satan bir kuklacıdan, kendisine “şapkalı cüce” alması için babasına yalvardı.

Bay Naci Duru, hanımdan azar işiteceğini bildiği hâlde, oğlunun bu arzusunu kıramadı.

Yetmiş beş kuruş verip kırmızı yanaklı ve şişman olan kuklayı satın aldı. Kim bilir belki de bu ilaçlar sayesinde oğlu da böyle şişmanlardı.

Küçük Engin, kuklacının gösterdiği bebeği yakaladı. Kuklanın elbisesi altında, makasa benzer iki tahta parçasını sıktığı zaman “cüce”nin boyu uzuyordu. Ooo... Bu ufacık adam kendisine gülüyordu da. Engin kahkahayla gülmeye başladı.

Babası pek sevindi. “İsterse hanım bana bir hafta kahve parası vermesin. Bu israfımızı da başımıza kaksın, razıyım. Engin kuklasından memnun ya.”

Muhallebici önünden geçiyorlardı. Engin, babasını bugünkü kadar cömert ve zengin hiç görmemişti. Ne isterse babasının alacağını sanıyordu. Muhallebicinin camekânlarındaki muhallebiler, sütlaçlar, kim bilir ne kadar tatlıydı. Müjgân teyzelerinde bir defa tavukgöğsü yemişlerdi. O da tıpkı bunlar gibi boyayla süslenmişti.

Ah, şu tavukgöğsünden bir tane yeseler!.. “Babacığım... Acıktım ben. Bana tavukgöğsü alsana...”

Bu teklif Naci Duru’yu hem sevindirdi hem ürküttü. Oğlu bir şey yemek istiyordu ha? Evde sofraya bin nazla oturup bir şey yemeden kalkan oğlu, şimdi “Acıktım.” diyordu. “gözlüklü doktor”un elinde muhakkak bir uğur vardı.

İyi ama acaba cebinde tavukgöğsü alacak kadar para kaldı mıydı? Elli kuruşu vardı. Eh... Bu parayla bir tavukgöğsü verirlerdi elbet... Kendisi yemese de olurdu. Parası olmadığı için yiyemediğini nereden bileceklerdi? Muhallebici, olsa olsa kendini ya oruçlu sanacak yahut da şeker hastalığından muzdarip bilecekti.

Camekânın kenarındaki liste gözüne ilişti... Tavukgöğsünün karşısında 17,5 kuruş yazılıydı. Demek kendisi de bir tabak yese gene on beş kuruş kalacaktı. Muhallebiciye göğsünü gere gere girdi.

Oğlunu sandalyeye oturttu. Engin’in “gülen cüce”sini de masa üzerine yatırdı.

Naci Duru, masayı bezle silerek ne emrettiğini soran garsona, gayet kati bir sesle:

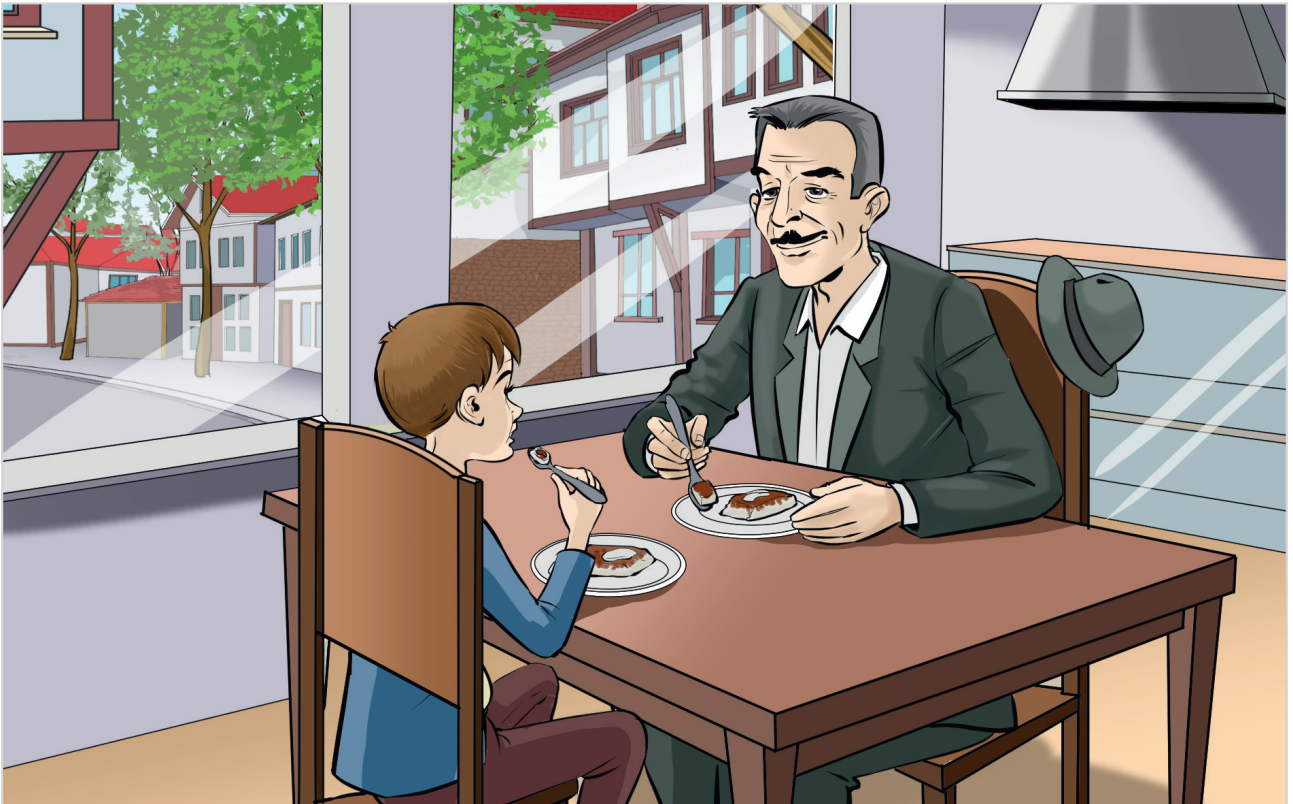
“Bize iki tavukgöğsü getir!” dedi. Engin, kuklasını alıp oynatmak hevesiyle, ona sarıldığı sırada babası, elini tuttu. Kaşlarını yukarı kaldırdı:

“Burada olmaz.” dedi.

Engin “Burada niçin olmaz?” diye düşündüyse de sormaya cesaret edemedi.

Duvarlarda o kadar çok ayna vardı ki. Camekânlar da tatlıyla doluydu. Şu beyaz elbiseli adam, niçin bu kadar çok tatlısı olduğu hâlde, yemiyordu? Yoksa o da “gözlüklü doktor” gibi hastalara mı bakıyordu?

Garson iki tavukgöğsü getirdiği sırada Bay Naci Duru, başından şapkasını çıkarmadığını hatırladı. Şapka ile böyle yerlerde oturmak ayıptı. Şu gençler ihtimal kendisini ayıplamışlardı. Hadi onlar görmedi diyelim. Ama şu garsonla, masadaki kız boşuna gülümsemiyorlardı birbirlerine...

Şapkasını asıp tekrar yerine oturduğu zaman, oğlunun büyük bir iştahla tavukgöğsünü yediğini gördü. Maşallah, yarılarmıştı bile. Yok canım. Tavukgöğsünü muhallebici tabaklara küçük parçalar hâlinde koymuştu da ondan öyle sanıyordu. Oğlu henüz üzerinden bir kaşık... O ne? Tavukgöğsünün üzerinde bir parça kaymak vardı, oğlu onun yarısını yemişti. Acaba?.. Evet, kendi tabağında da tavukgöğsünün üzerinde bir parça kaymak vardı.

Sırtından soğuk bir ter boşandı. Eyvah!.. Kaymak parasını nereden verecekti? Ama levhada “Kaymaklı tavukgöğsü” diye bir tatlı fiyatı yazılmamıştı. Camekândaki bütün tavukgöğsü ve muhallebilerin üzerinde birer parça kaymak vardı. Yüreğine biraz su serpildi. Eh... Demek ki tavukgöğsünün parçaları küçülmüş fakat üzerine biraz kaymak ilave edilmişti. Bununla beraber, içi rahat değildi. Kaymaklı tavukgöğsünün lezzetini bir türlü çıkaramıyordu. Ağzının tadı kaçmıştı sanki.

Engin, tabağını iyice sıyırdı. Hatta İki eliyle kenarından yakaladı fakat babası tam vaktinde müdahale ederek gülünç vaziyete düşmekten kurtardı kendilerini. “Evladım, tabak yalanmaz, biliyorsun.” diye fısıldadı ve kendi tabağındaki parçayı da oğluna verdi. Bereket o sırada iki genç müşteri kol kola dükkândan çıkıyorlardı. Kimse onun bu müdahalesini görmemişti.

Garsonu çağırdı. Elli kuruşu masa üzerine koydu. Garson parayı almadı.

“Daha yirmi kuruş vereceksiniz, efendim.” dedi.

Sırtına bir ter dalgası hücum etti. Sakin olmaya çalışarak sordu: “Neden? İki tavukgöğsü yemedik mi biz!”

“Evet efendim fakat kaymaklıydı...”

Korktuğuna uğramıştı demek! Şimdi gözünün önüne garsonla çekişmeler, kapının önüne birikmiş insanlar, polisler geliyordu. Rezil olacaktı?

Oysaki burada kendisi, haksız değildi. İşin içinde bir düzenbazlık var gibiydi. Onlardan kaymaklı tavukgöğsü isteyen kimdi?

Soğukkanlılığını elden bırakmamalıydı.

“Ben sizden iki tane tavukgöğsü istedim. Kaymaklı olsun demedim ki. İşte fiyat listeniz de karşıda. Tavukgöğsü 17,5 kuruş diye yazılı. Kaymaklı kaymaksız lafı yok. “Kaymaklı tavukgöğsü” diye bir şey olsaydı onun da fiyatını yazardınız.”

Hâkim karşısında kendini müdafaa eden bir suçlu gibi bütün cesaret ve zekâsı uyanmıştı:

Bu da yeni bir karaborsa hilesi miydi? Bu ne rezaletti? Âlemi soymak için bütün esnaf el birliği mi etmişti?

Bay Naci Duru’nun bu tehdit dolu sözleri garsonu şaşırtmıştı:

“Şimdi müşteriler hep böyle yiyorlar da efendim... Affedersiniz... Yanlışlık bizde oldu.” dedi.

Bay Naci Duru istihfaf dolu bir bakışla baktı ve dudağının ucundan:

“Biz o kibarlardan değiliz oğlum... 50 kuruş içinden 35 kuruş al, üstünü ver... Ben fazla laf istemem!” dedi.

Avucunda 15 kuruşla kapıdan çıktıkları zaman, kaymaklı tavukgöğsü satanlara karşı bir zafer kazandığı hâlde, neşe, sevinç yerine bir yeis, hüznün ve bıkkınlık duyuyordu.

Engin’in elindeki kukla gülüyordu ve sokakta insanlar koşar gibi yürüyorlardı.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Değişim

Kazanımlar

Türk ve dünya edebiyatında hikâye türünün tarihsel gelişimini genel hatlarıyla değerlendirir.

Türk ve dünya edebiyatında hikâye türünün önemli temsilcilerini tanıır.

Metindeki bakış açısını/açıları tespit eder.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

İlgi duyduğu alanların verilerini kullanarak hikâyeler oluşturur.

Mitoloji, astronomi, din, tarih, coğrafya, fizik vb. gibi farklı disiplinlerin verilerini kullanmaları teşvik edilir.

Yaratıcı yazma teknikleri ve dil zenginliklerini kullanarak özgün hikâyeler oluşturur.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, anlatma, tümevarım, tümdengelim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, haritalar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya, Halk Bilimi.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden, çevrenin yazar üzerindeki etkisini daha iyi görebilmek, okunacak hikâyenin arka planını daha iyi kavrayabilmek için Mustafa Kutlu ve Erzincan şehri hakkında bir araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Kimler sıra dışı bir öykünün eşsiz bir kahramanı olmak ister?” sorusu öğrencilere yöneltilir. Cevaplar alınır.

“Nasıl bir öyküde yer almak isterdiniz?” sorusu ile devam edilir. Cevapların ardından, aslında yaşamın gerçek bir öykü, herkesin de kendi yaşam öyküsünün biricik ve eşsiz kahramanı olduğu ifade edilerek derse giriş yapılır.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak metinden aşağıda yer alan kısa bir bölüm okunur.

BİZ BÜYÜRKEN KÜÇÜLEN

Orta Çeşme, Buğday Meydanı'nın ta öteki ucunda idi. Öğle sıcağı bastırıp etrafta dut ağaçlarına tünemiş ağustos böceklerinin cırtlısından başka bir ses kalmayınca, yani çarşı esnafı gölgelere, kuytulara çekiliverince babam beni Orta Çeşme'ye gönderirdi. Çöl güneşi altında göz alabildiğine uzanan altın sarısı kum tepeleri gibi buğday yığınlarını, aşılmaz dağlar gibi sıralanmış çuvalları geçmek, çeşmenin serin şırıltısına ulaşmak gerekiyordu. At arabalarının, fışkılara yuvalanmış sinek sürülerinin, çuval gölgelerine sığınmış kara bıyıklı köylülerin arasından geçerdim. İri bakır güğümü çeşmenin lülesine dayar, suyun sesini dinlerdim. Bakır güğüm dolar taşardı. Lüleden dökülen su köpüklendikçe yüzüme gözüme bir serinlik yayılırdı.

Bu serinlikten aldığım güçle aynı çölü bu defa ağır bir yükü geçmeye çalışırdım. Aman Allah'ım, ne büyük bir meydandı bu Buğday Meydanı! Git git bitmez. Su dolu güğüm baldırlarıma vurdukça ağırlaşır, dal gibi ince bileklerim kesilir. Bir o elime, bir bu elime alarak, her elli metrede bir dinlenerek babamın oturup istidalar yazdığı o karanlık kahveye kadar ulaşırdım. Sanki Kaf Dağı'nın ardından sihirli elmayı kapıp gelmişim gibi içimi bir gurur kaplardı. Kahvede oturanlar gülerek alkışlardı beni. Utanır önüme bakardım. Sonra teker teker her birine birer bardak su verir, dualarını alırdım.

Şu fotoğraftaki Buğday Meydanı'na bakınca içime ılık bir şeyler akıverdi. Oracıktaki buğday tozlarının üzerinde ayak izlerimi görür gibi oldum. Değişen hemen hiçbir şey yok. At arabaları yine orada. Yine o karabıyıklı köylüler, buğday yığınları etrafında dolaşıyor. Sinekler uçuşuyor, sessizlik.

Mevsim yaz. Meydan boşalmış sanki. Kimse telaş etmiyor, meydanda ağır ağır dolaşanların elleri arkasında.

Berber Tevfik'in kapısı önünde sarı mintanlı bir köylü var. Acaba dişi mi ağrıyor? Az sonra duvarın dibine çökertip dişini mi çekecekler? Kızmış buğday yığını aktaran adamın önünde, hemen caddenin kıyıcığında kuzineli sobalar duruyor. Gördünüz mü? Fotoğraf her şeyi göstermez. Ama bana görünüyor. Külüne patates gömülecek, üzerinde kestane kebabı yapılacak. Çarşının içine doğru uzanıp giden caddenin ucu kalabalık. Dağ köylerinden mahkemeye gelenler var; bazıları da pırtı, gaz yağı, lamba şişesi alıyordur muhakkak. Bakıyorum da şimdi ne kadar ufak gözüküyor gözüme o ko-ooca Buğday Meydanı. O ucu bucağı belirsiz çöl.

Ah, gülüyorsunuz; çocukluk dünyamızın boyutlarıyla yorumluyorsunuz bu durumu. Ama sadece benim için kocaman değil o Buğday Meydanı. O meydana konup göçen herkes için böyleydi bu.

İnanmıyorsanız meydana değil de onu çevreleyen dükkânlara bir bakın. O minnacık berbere, o küçümen attar dükkânına, o minyatür gibi mescitlere, o uzanıp giden bakırcılar çarşısına.

Mesafeler azaldı, uzaklar yakın edildi, hız duygusu hayatımızın ritmini altüst etti. Gerine gerine “Dünya küçüldü artık.” diyoruz; “Herkesin her şeyden haberi var.”

Dünyanın küçüldüğü doğrudur. Dükkânların, apartmanların büyüdüğü de doğrudur. Belki artık şu fotoğraftaki Buğday Meydanı da kaldırılmış, yerine bilmem kaç katlı bir “iş merkezi” yapılmıştır.

Biz büyüdüğümüz için dünya küçülmüyor. Etrafımızı kesret halkası kapladıkça ufukumuz daralıyor.

Dünyayı küçültürken kendimizi de küçültüyoruz. Gökdelenler, nükleer başlıklar büyüdükçe biz köşemizde büzülüyoruz. Eşya ile, dünya ile var olan irtibatımız; âlemin ritmi ile olan bağlantımız zedeleniyor.

Mustafa Kutlu
Arkakapak Yazıları

Aşağıda verilen açıklamaların metinde hangi kelimeye karşılık geldiğini sağ taraftaki kutucukların içine yazınız.

İssiz, sessiz ve göze çarpmayan (yer); uğrak olmayan, içerlek, sapa (yer); güneş ışığı veya rüzgâr almayan (yer).	
Yandan kulplu, boynu uzun, genellikle bakırdan su kabı.	
Yakasız, uzun kollu erkek gömleği; gömlek üzerine giyilen kollu yelek.	
Hem ısıtmaya hem de üzerinde veya içinde yemek pişirmeye yarayan büyük mutfak sobası.	
Atgillerin taze dışkısı.	
Su akan musluksuz boru.	
Dilekçe.	
Değersiz şey, eşya; eskimiş giysi; ufak tefek ev eşyası; basma ve ketenden yorgan yüzü, giysilik kumaş.	
Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı; bu biçimde yapılmış küçük resim; bir şeyin küçük ölçekte kopyası veya benzeri.	
Benzerlerinden daha küçük olan, pek küçük.	
Baharat veya güzel kokular satan kimse veya dükkân; iğne, iplik, baharat, zarf, kâğıt, tütün vb. satılan dükkân.	
Çok olma durumu, çokluk.	
Bağlantı.	
Dizem.	

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Çarşı esnafının zaman zaman kuytulara çekilme sebebi ne olabilir? Tartışınız.
2. Buğday yığınları ile kum tepeleri arasında nasıl bir benzerlik ilişkisi kurulmuştur?
3. Öykünün kahramanı olan çocuğun babası kahvehanede ne iş yapmaktadır?
4. Berber Tevfik'in kapısının önünde muhtemelen dışını çekirtmek için bekleyen sarı mintanlı bir köylünün varlığından hareketle öyküde ele alınan dönem ile ilgili neler söylenebilir?
5. Metinden ipuçları bularak hikâyedeki zamanı yorumlayınız.
6. Metinde bahsedilen dünya algısı nasıl bir değişim içindedir? "Dünya küçüldü." cümlesini destekleyen diğer ifadeleri bulunuz.
7. Öyküye göre insanların ufkunun daralma sebebi nedir?
8. Öyküde yer alan "Dünyayı küçültürken kendimizi de küçültüyoruz." cümlesinden hareketle günümüz dünyası ve insanı hakkında neler söylemek mümkündür?
9. Öyküdeki vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında ne gibi farklar vardır?
10. Öykünün anlatıcısı ve bakış açısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?
11. Bu öykü bir olay öyküsü mü yoksa durum öyküsü müdür? Neden?
12. Eşya ve dünya ile irtibatımızı, âlemin ritmi ile bağlantımızı daha iyi hale getirmek nasıl mümkün olabilir?

Açıklama:

"Öykü türünün günümüz Türk edebiyatındaki önemli temsilcilerinden biri olan Mustafa Kutlu'nun bu öyküyü yazma serüveninin arka planında yer alan ve ona etki eden unsurlar neler olabilir?" sorusu yardımı ile yazar ve eser arasındaki muhtemel ilişkiye dikkat çekilir. Yazar ile eser arasında zaman zaman ilişki kurulabilse de bunun her zaman geçerli olmayacağı da belirtilir.

"Öykü türünün edebiyattaki diğer türler açısından, örneğin romanın kurgusu vb. gibi açılardan, önemi ne olabilir?" sorusundan hareketle romanın da temelde bir öyküye dayandığı fark ettirilir.

Derinleştirme:

Öykü türü ve öykünün unsurları hakkında kısa bilgiler verilir. Olay ve durum öyküleri arasındaki belirgin farkların neler olduğu hususunda öğrenciler ile fikir teatisi yapılır. Öğrencilerin, geçmiş yıllarda okudukları Ömer Seyfettin ve Sait Faik Abasıyanık'a ait öyküleri düşünerek olay ve durum öyküleri hakkında düşündüklerini söylemeleri istenir.

Rus edebiyatının dünyaca ünlü ismi Fyodor Dostoyevski'nin "Hepimiz Gogol'un Palto'sundan çıktık." cümlesi ile hem Nikolay V. Gogol'un Palto adlı uzun hikâyesine hem de Gogol'un ne denli büyük bir yazar olduğuna gönderme yaptığı belirtilir. Türk edebiyatı için Palto gibi bir öykü ve Gogol gibi bir yazarın var olup olmadığı sorulur. Türk edebiyatında öykü türü, modern anlamda bu edebî türün doğuşu ve gelişimi hakkında kısa bilgiler verilir.

Bir öykü yazarı olarak Mustafa Kutlu'nun çağdaş Türk edebiyatındaki yeri hakkında fikir alışverişi yapılır. Öğrencilerin, bildikleri hikâyecilerden hareketle, konuyla ilgili düşüncelerini paylaşmaları istenir.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Metinde adı geçen Orta Çeşme ve Buğday Meydanı'nın hangi şehrimizde yer aldığını araştırıp ilgili şehri tanıtan ve fotoğraflar ile desteklenen bir yazı hazırlayınız.
2. **Görev:** Bu öykü ile ilgili eleştirel bir değerlendirme yazısı yazınız.
3. **Görev:** Türk mitolojisi, dinler tarihi, tarih, coğrafya, astronomi vb. bir ya da birkaç alandan hareketle bir öykü kurgulayınız. Kurguladığınız öyküyü yaratıcı yazma tekniklerinden yararlanarak yazıp güvenli dijital ortamlarda paylaşınız. Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kitabın sonunda yer alan "Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı" formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Kutlu, M. (2020). Arkakapak Yazıları. Dergâh Yayınları.

www.sozluk.gov.tr

Görsel Kaynakça:

Sayfa 116'da kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Olağanüstülükten Gerçekliğe

Kazanımlar

Hikâyelerde kullanılan dilin özelliklerini açıklar.

Metni anlama ve yorumlamada ön bilgilerin ve kişisel farklılıkların önemini tartışır.

Metindeki bakış açısını/açıları tespit eder.

Hikâye türünü destan, masal ve halk hikâyesi ile karşılaştırır.

Farklı türdeki metinlerden özgün hikâyeler oluşturur.

Okuma ve dinleme metinlerinden ya da farklı görsellerden hikâye yazmaları desteklenir.

İlgi duyduğu alanların verilerini kullanarak hikâyeler oluşturur.

Mitoloji, astronomi, din, tarih, coğrafya, fizik vb. gibi farklı disiplinlerin verilerini kullanmaları teşvik edilir.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Beğendiği hikâyelerden antoloji oluşturur.

Süre : 6x40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Eleştirel ve Yaratıcı Okuma, Zihin Haritası, Araştırma-İnceleme, Tartışma, Yaratıcı Yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, “Tartışma Ağı” çalışma kâğıdı, “Öz Yansıtım Formu” ve “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı Formu” (Formlar kitabın sonunda yer almaktadır.)

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Görsel Sanatlar, Fen Bilimleri.

Hazırlık Süreci

Öğrencilere hikâye türleri ve bilim kurgu öyküleri hakkında -bilimsel yöntemlere dayalı- bir araştırma yapma görevi verilerek hazırbulunuşluk sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Bugün bir Türk masalı dinleyeceksiniz. Bu masal bir sorunu çözmek için mücadele eden birileriyle ilgi-

li. Masalın içinde ilginç tipler ve olaylar, olağanüstülükler yer alacak. Bu masal gerçek bir yaşam öyküsünün dilden dile anlatılmasıyla veya tamamen hayal gücüne dayalı olarak ortaya çıkmış olabilir. Masalda aklınıza gelebilecek veya hiç gelmeyecek çeşitli unsurlar yer alabilir.” gibi bir ifadeyle etkinliğe giriş yapılır.

Tahtaya şu kelime/kelime grupları yazılır: “Üç kardeş, bülbül, kartal, Ak Dünya, Kara Dünya, ip yumağı.”

Öğrencilere bu kelimelerin içinde geçeceği bir masal ile bir hikâye arasında –yapı, dil ve içerik bakımından- ne gibi farklılıklar olabileceği sorulur.

Keşfetme:

Öğrencilerin dikkati, soru-cevap yoluyla bu iki tür arasındaki farklara çekilir, varsa hatalar yapıcı geri bildirimlerle fark ettirilerek düzeltilmesi sağlanır.

Öğrencilere bu kelimelerin içinde geçtiği masalın ne anlatacağına dair tahmin yürütmeleri istenir. Tahminlerini masalın okunma süreci boyunca sınaması için öğrenciler yönlendirilir. Masal okunurken öğrencilerin gerekli gördükleri zaman bir önceki tahminlerini değiştirebileceği de not düşülür. Öğrencilerden, masal okunurken masalın hikâye türünden farklı olan özelliklerini tespit ederek not almaları istenir.

Yukarıdaki resim tahtaya yansıtılır, öğrencilerden resim ile birazdan okunacak masal arasında bir ilişki kurmaları istenir. Tahminler alındıktan sonra “Yeraltı Diyarının Kartalı” adlı masal, öğretmen tarafından okunmaya başlanır. Masalda geçen bilinmeyen kelimelerin, yöresel deyişlerin anlamlarını öğrencilerin bağlamdan hareketle tahmin etmeleri sağlanır, tahminlerini TDK Büyük Türkçe Sözlük ve Ağızlar Sözlüğü’nden kontrol etmeleri için öğrenciler yönlendirilir. Masal okunurken metin içinde belirtilen bölüm aralarında okumaya ara verilerek mevcut sorular öğrencilere sorulur, öğrencilerin soruları cevaplarken cevaplarını gerekçelendirmeleri sağlanır.

YERALTI DİYARININ KARTALI

Bir varmış, bir yokmuş. Üç kardeş varmış, bir de babaları varmış. Bu üç oğlanın babaları hastalanmış, bir türlü iyi olamamış. Büyük oğlan gelmiş demiş ki:

“Baba, neden gün günden zayıflıyorsun?”

“Oğlum, hastayım.” demiş ama hastalığının sebebini dememiş ona.

Ortanca oğlan varmış, ona da dememiş fazla bir şey. “İşte, hastayım.” demiş, o kadar.

En sonunda küçük oğlan varıyor babasının yanına:

“Baba, niye zayıflıyorsun böyle gün günden?” diyor.

“Aman bre oğlum.” diyor adam “Deyiversem derdime derman mı olacaksın?”

“Baba, belki derman olurum.”

1. ARA:

Sizce üç kardeşin babasının hastalığının nasıl bir çözümü vardır? Babanın çocuklarından gizlediği ne olabilir? (Nasıl, neden?)

“Ey, deyivereyim. Bir yerde bir Uyuz-Padişahı vardı. Benim de üç tane Hezaran-Bülbülüm vardı. Uyuz-Padişahı benim bu bülbüllerimi aldı gitti. O günden beri hastayım. Hezaran-Bülbüllerimi ele geçirsem iyileşirim.”

2. ARA:

Hezaran-Bülbülü ne demek olabilir? (Nasıl/Neden?) Bülbüller ile babanın hastalığı arasında nasıl bir ilişki olabilir?

Küçük oğlan iki kardeşine babalarının derdini anlatmış. Üç kardeş “Babamızın derdini öğrendik, devasını da buluruz.” demişler. Binmişler atlarına, yola çıkmışlar. Gitmişler, gitmişler, üç yol ayrımı bir yere varmışlar. Yolun birinde bir taş dikili “Bu yola giden gelir.” yazılı imiş; ikinci yolda “Bu yola giden ya gelir ya gelmez.” yazılı bir taş; üçüncü yoldaki taşta da “Bu yola giden gelmez.” yazılı imiş.

Küçük oğlan demiş ki büyük kardeşine “Sen o ‘gelir yol’a git.” Ortanca kardeşine “Sen de ‘ya gelir ya gelmez yol’a git.” demiş. Kendisi de “ ‘Giden gelmez yol’a da ben gideceğim.” demiş, almış başını gitmiş...

3. ARA:

Masalda geçen: “Gelir yol”, “Ya gelir ya gelmez yol”, “Giden gelmez yol” ifadeleri size ne anlam ifade ediyor? Siz olsaydınız küçük kardeş gibi “Giden gelmez yol” a gitmeyi tercih eder miydiniz, yoksa yanınızdakileri mi o yola gönderirdiniz? Küçük kardeş neden böyle bir karar vermiş olabilir?

İnsanın kendisini bile bile tehlikeye atması konusunda neler düşünüyorsunuz? Hangi durumlarda risk alınabilir? Risk almadan önce insanın nelere dikkat etmesi, neleri göz önünde bulundurması gereklidir? (Neden/Nasıl?) Masalda bundan sonra neler olacağına dair kim tahmin yürütmek ister?

Gide gide küçük oğlan, epey uzak bir yere varmış... Bir çayırılığa gelmiş, inmiş atından. Bir kazık çakıp atını bağlamış. Kendi de yatmış, uyumuş... Uykusunda kulağına bir gürültü, bir hışıltı deymiş. Uyanmış, bakmış ki bir Ejderha geliyor, koca bir Ejderha. Oğlan kalkmış, buna bir gürz atmış, öldürmüş. Ata binmiş, yolu tutturmuş gene.

Gide gide bir konağa ulaşmış. Konağa çıkmış bu oğlan, bakmış ki bir odada güzel bir kız. Kız buna demiş ki:

“Aman kardeşim, sen nasıl geldin buralara? Şimdi, yılanlar padişahı Şahmeran neredeyse gelir, burası onun sarayı... Gelir, seni burada öldürür.”

“Korkma.” diye cevap vermiş oğlan “Korkma, bir şey olmaz. Senin adın ne?”

“Gülperi benim adım.”

“Sen bana gelir misin?”

“Gelirim ama Ejderha beni öldürür.”

“Ben onu öldürdüm. Şimdi ben gidiyorum. İşimi bitirip döndüğümde seni alırım.”

Kız da “Peki.” demiş. Kalkmış oğlan, atına binmiş, gene yola düşmüş.

Gitmiş, gitmiş, gene bir konağa varmış. Orası da o kızın ortanca bacısı Gülizar’ın konağıymış. O kızla da görüşmüş Şehzade. “Seni dönünce alırım.” demiş. Yoluna devam etmiş.

Bir konağa daha varıyor oğlan. Burası da en küçük bacının, Gülbahar’ın konağı imiş. Ona da: “Seni dönünce alırım.” diyor, düşüyor gene yola...

Gide gide bir yere varıyor, bakıyor ki yolun üstünde bir koca herif oturmuş, bu koca herif bir yumak ipliği bir zaman söküyor, söküyor... Sonra da sarıyor bir zaman. Oğlan buna şaşıyor, soruyor:

“Emmi, ne sökeliyorsun, ne sarıyorsun bu yumağı?”

“Oğlum, ırağı yakın ediyorum sara sara; yakını da ırak ediyorum sökeledikçe.”

“Emmi, buralarda bir Uyuz-Padişahı varmış. Onun yeri neresidir?”

4. ARA:

Sizce Uyuz-Padişahı nasıl biridir? Olağanüstü özellikleri var mıdır? “Uyuz-Padişahı” ismi nereden geliyor olabilir?

“Oğlum onun sarayı çok uzak yerdedir ama ben yumağı sararım, ırağı yakın ederim. Bu Uyuz-Padişahı’nın kırk gün süren bir uyuzuykusu vardır. O da, bütün memleketi de bu uyuzuykusuna yattılar bugün. Şimdi varırsan aslanlar, kaplanlar, jandarmalar, askerler, hepsi uykudadır; köpekler ağızlarını açmış, jandarmalar silahlarını dayamış, hepsi uyur. Hiç korkma. Kırk gün uyanmazlar. Doğru gir saraya, hiç çekinme.”

Oğlan, koca adamın bu sözlerini duyduktan sonra artık durmayıp gidiyor, koca adamın sayesinde, az bir zamanda Uyuz-Padişahı'nın memleketine ulaşıyor. Varıyor oraya, atını bağlıyor. Sarayın bahçesinden içeri giriyor ki aslanlar, kaplanlar, köpekler, askerler hepsi yatmışlar; kaskatı kurumuş gibi uyuyorlar ama gözleri açık, bakışıp duruyorlar. Oğlan onların önünden geçip doğruca saraya giriyor. Orada da herkes derin uykuda, gözleri açık. Bir odaya giriyor, Uyuz-Padişahı yatıyor. Bülbüller başucunda ötüşüp duruyor, üçü de. Bülbülleri alıyor oğlan, çıkıp gidecek... Biraz gidince diyor ki kendi kendine...

“Bu Uyuz-Padişahı dedikleri nasıl adam? Yüzünü açıp da bir bakmadım...”

Geri dönüp tahtın yanına varıyor, Padişahın yüzünü açıyor, bakıyor ki bir kız, güzel, nur gibi bir kız. (...) Şehzade, kızın yüzünü gene örtüp koyup gidiyor bülbüllerle...

Varıyor oğlan, Uyuz-Padişahı'nın memleketine gelirken yolda rastladığı üç kız kardeşe, ilkin küçüğünü, sonra ortancasını, sonra da en büyüğünü sırasıyla saraylarından alıyor. Üç kız, atlarına binip oğlana katılıyorlar, bunun iki kardeşinin ayrıldıkları yol ayrımına geliyorlar. Kardeşler de dönmüşler, orada küçüklerini beklerlermiş, öyle kararlaştırmışlar imiş... Küçük oğlan büyük kızı büyük kardeşine, ortancayı ortanca kardeşine veriyor, küçük kızı da kendisi alıyor. Gene yola koyuluyorlar... Giderken, giderken bir kuyuya varıyorlar. Susamışlar. Büyük kardeş diyor ki “Ben ineyim de su çıkarayım.” İp bağlayıp sarkıtıyorlar büyük kardeşi, azıcık inince aşağıya doğru:

5. ARA:

Sizce kuyudan su içip yollarına devam edebilecekler mi, yoksa beklemedikleri bir şeyle mi karşılaşacaklar (Neden/Nasıl?)? Masalın devamıyla ilgili hangi tahminlerde bulunabilirsiniz?

“Yandım!” diye bağırmaya başlıyor, çekip çıkarıyorlar onu. Bu sefer ortanca kardeş “İneyim.” diyor, o da azıcık inince “Yandım!” diye feryat ediyor, onu da çıkarıyorlar. Küçük kardeş diyor ki “Ben yandım da desem, ne desem aldırış etmeyin; salıverin ipi aşağı, ta sonuna kadar.”

Oğlan, kuyuya ineceği zaman küçük kız “Gitme, çıkamazsın sonra tekrar dünya yüzüne!” diye çok yalvarıyorsa da oğlan “İneceğim.” diye tutturuyor.

6. ARA:

Sizce kuyuda küçük oğlanın tekrar “dünya yüzüne” çıkmasına engel olacak nasıl bir tehlike olabilir? Kız bununla ilgili bir bilgiye sahip midir? (Neden/Nasıl?) Masalın devamına dair yeni tahminleriniz var mı?

O zaman küçük kız diyor ki “Sen kuyunun dibine varınca iki koç gelir; biri ak, biri kara. Şöyle senin etrafında fırlanıp dönerler. Ne yapıp yapıp ak koçu yakalayıp onun sırtına binmeye bak. Ak koça binersen Ak Dünya'ya gidersin, kara koça binersen Kara Dünya'ya gidersin.”

Neyse, oğlan sıcağa dayanıp kuyunun dibine kadar iniyor. Karşısına bir kara koç ile bir ak koç çıkıyor, etrafında fır fır dönüyor bu koçlar. Ak koça bineyim derken oğlan, nasıl olduysa kara koçun sırtında buluyor kendini. Koç bunu indiriyor Kara Dünya'ya.

Öte yanda kardeşleri üç kızı almışlar, memleketlerine dönmüşler, küçük oğlan Kara Dünya'ya inerken.

7. ARA:

Sizce Ak Dünya ve Kara Dünya nasıl yerlerdir; fiziki özellikleri, yaşam koşulları, yaşayanları vb. özellikleri nasıldır? Grup arkadaşınızla birlikte detaylarını düşününüz, bu dünyaları kelimelerle ve/veya çizimle betimleyiniz. (Bu çalışma için ortalama süre 20 dakikadır, grupların çalışmalarını paylaşmasının ardından masala devam edilir. Fakat daha sonra bu bölüm için Görsel Sanatlar Birimi ile birlikte ürüne yönelik detaylı çalışmalar ayrıca yapılabilir.)

Küçük oğlan giderken giderken bir kocakarının evine varıyor.

“Ana, bana bir su ver.” diyor.

(...)

Kadının oğlana getirdiği su içilecek gibi değildir, oğlan sebebini sorunca, kadın oğlana suyun gözüünü canavar bir devin tuttuğunu, bu devin köye ve köylülere nasıl zarar verdiğini anlatır. Bugün ise padişahın kızının deve teslim edileceğini söyleyince oğlan devle mücadele etmeye ve insanları kurtarmaya karar verir. Kadın, bunun çok tehlikeli olduğunu, oğlana devin elinden kurtulamayacağını söylese de oğlan ısrar eder ve devin yerini öğrenir. Padişahın kızı, deve teslim edilmeden oraya varır ve devi yener. Padişahın kızı geldiğinde oğlanın devi yendiğini görür, oğlan giderken onun sırtına bir iz bırakır. Oğlan kadının yanına döner, artık dupduru, apak su içebileceklerini söyler.

Ötede padişahın kızı babasının sarayına varıyor, olanı biteni anlatıyorlar padişaha. O da tellal çağırıyor ki “Bu Devi kim öldürdüyse kendini bildirsin. Devi kim öldürdüyse kızımı ona vereceğim.”

O geliyor, diyor “Ben öldürdüm.” o diyor “Ben öldürdüm.” Bu işin içinden bir türlü çıkamıyorlar, devi öldüreni bulamıyorlar. Kız diyor ki:

“Öldüren adamı ben bilirim. (...) Sarayın önünden geçsinler, memlekette ne kadar delikanlı erkek varsa...” (...) Kız, devi öldüren oğlanın sırtındaki damgayı görüp tanıyor:

“İşte bu vurdu devi.” diyor. Padişah oğlanı çağırıyor:

“Kızımı sana vereceğim.” diyor. Oğlan:

8. ARA:

Sizce masalın devamında neler olacak, sonuna dair kimler çıkarımda bulunabilir? (Nasıl/Neden?)

“Padişahım, beni Kara Dünya'dan Ak Dünya'ya çıkart, başka bir şey istemem.” diye karşılık veriyor.

“Oğlum, falan yerde bir kartal var. Git bak, o kartal orada duruyorsa bu dileğini ondan iste. Seni Ak-Dünya'ya çıkarırsa o çıkarır.”

Kartalın olduğu yere gidiyor bu oğlan. Bakıyor ki koca bir ağaca, bir şey sarılmış; yaklaşınca görüyor ki bu koca bir yılan. Oğlan, yılanı gürzü ile vurup öldürüyor. Kendi de o ağacın dibinde, gölgeye yattıyor. Kartalın cücükleri de o ağacın başındaymış. Bir zaman sonra kartal geliyor. Hemen oğlanı parçalayacak oluyor. Cücükleri çığrışıyorlar:

“Elleme ana. Bak şu yılanı. Yılan yiyecekti bizi, o adam kurtardı.”

Bunu duyunca kartal, kanatlarını geriyor oğlanın üstüne, gölge tutuyor, ta oğlan uyanıncaya kadar. Uyanıp da koca kartalı görünce oğlan korkuyor. Kartal:

“Korkma oğlan! Sen benim yavrularımı kurtardın. İşte benden dileğini.”

“Beni Kara Dünya’dan Ak Dünya’ya çıkar başka bir şey dilemem.”

“Oğlum, pek hâlim yok; kocaldım gayrı ama senin dilediğini yapmak borç oldu. Çıkarayım seni Ak Dünya’ya. Şimdi sen bana kırk camızın eti ile kırk camızın gönünden tuluma su doldurup getireceksin.”

Gidiyor oğlan, bunları getiriyor. Kartalın kanatlarının üstüne koyuyor, iki taraflı. Ortasına oğlanı bindiriyor. Kartal:

“Ben lak dedikçe et ver, luk dedikçe su.” diyor.

Bunlar Ak Dünya’ya çıkmaya başlıyorlar. Kartalın her lak deyişinde et, luk deyişinde su vere vere gidiyorlar, gidiyorlar... Artık Ak Dünya’ya varmak için azıcık bir yer kalmış. Kartal lak diyor et yok, tükenmiş...Oğlan hemen bacağından (...) veriyor kartalın ağzına. Az sonra kartal çıkarıyor oğlanı bir delikten Ak Dünya’nın yüzüne. Oğlana diyor ki:

“Haydi, in sırtımdan, yürü git gayrı.”

Oğlan iniyor ama olduğu yerde duruyor, yürümek istemiyor. Kartala:

“Sen git, ben sonra giderim.” diyor. Kartal “Oğlan yürü!” diye üsteleyince artık çaresiz kalıyor oğlan, biraz yürüyor topallaya topallaya. O zaman kartal, dilinin altından oğlanın etini çıkarıp oğlana veriyor, (...) Oğlan eskisi gibi güzel yürüyünce, kartal: “Haydi oğlum, uğurlar olsun!” deyip ayrılıyor.

Oğlan da kurtuluyor Kara Dünya’dan... Sen de kurtuldun, ben de kurtuldum.

Pertev Naili Boratav

Az Gittik Uz Gittik

Açıklama:

Masal okuma sürecinde cevabı aranan sorular üzerine ve masalda kullanılan yöresel ifadeler ile ilgili gerekli açıklamalar yapılır. Öğrenciler, etkinliğe hazırlık sürecinde yaptıkları araştırmalara ve masal okuma sürecinde aldıkları notlara dayanarak masal türünün hikâye türünden farklarına örnekler verir; öğretmen soru-cevap yoluyla hikâyenin masal türünden farklarını açıklar.

Masalların dil bakımından ve kültürel bakımdan zengin birer kaynak olduğuna, başka türlerdeki edebî metinlere nasıl kaynaklık ettiğine dikkat çekilir, bu alanda yapılmış çeşitli akademik çalışmalardan kısaca bahsedilir, alanyazın taraması için ilgili akademik tabanlı birkaç web sayfası (Ulusal Tez Merkezi, Dergipark vb.) öğrencilere tanıtılarak bu kaynaklardan nasıl yararlanabileceklerine dair gerekli bilgiler verilir.

Derinleştirme:

Hikâye türünün masal türüyle ilişkisi, hikâye türünün gelişim süreci, özellikleri ve çeşitleri hakkında,

Türk ve dünya edebiyatında hikâye türünün önemli temsilcilerinden örneklerle bilgi verilir. Bir metni anlama ve yorumlamada ön bilgilerin ve kişisel farklılıkların önemi tartışılır.

Öğrenciler ikili gruplara ayrılır, her grup web araçlarını kullanarak hikâye türünün özelliklerini, türlerini, temsilcilerini vb. gösteren bir zihin haritası tasarlar. Zihin haritalarında önceden okumuş oldukları hikâyelerden örnekler de verebilirler. (Sınıf imkânları dâhilinde internet ve bilgisayar yoksa kâğıt ve renkli kalem kullanarak da zihin haritaları tasarlanabilir). Zihin haritaları sınıfça incelenip değerlendirilir, eksiklikler birlikte fark ettirilip giderilir. Bir edebî eseri değerlendirirken yalnızca başkahramanın gözünden olaylara bakmanın yanıltıcı olabileceği, her metin gibi edebî metinlerin de eleştirel bakış açısıyla okunup değerlendirilmesi gerektiği vurgulanır; masalın okunması sürecinde cevabı aranan sorular da bu bilgiler ışığında değerlendirilip açıklanır. “Yeraltı Diyarının Kartalı” masalında öğrencilerin ne gibi olumlu ve olumsuz durumlar buldukları sorulur. Cevaplarını gerekçeleriyle, grupça tartışarak aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde bir kâğıda yazmaları istenir (Bunun için ortalama 10 dk. süre verilir.).

“Yeraltı Diyarının Kartalı” Masalında	
Olumlu Bulduğum Durumlar/Olaylar vb.	Olumsuz Bulduğum Durumlar/Olaylar vb.
.....	.....

Ardından şöyle bir açıklamayla tartışma ağına geçilir. Masalda olumlu ve olumsuz bulduğumuz pek çok husus paylaştık. Şimdi bu masalla ilgili bir yargı üzerinde tartışacağız:

“Küçük kardeş babasının bülbüllerini Uyuz-Padişahı’ndan geri aldıktan sonra yoluna devam etmeli, kuyuya hiç inmemeliydi.”

“Tartışma Ağı Çalışma Kâğıdı” iki kişilik öğrenci gruplarına dağıtılarak aşağıdaki yönerge verilir:

“Grup arkadaşınızla birlikte, tartışmanın her iki tarafını destekleyen en az 3 gerekçe yazmanız gerekmektedir (Tabloda da görüldüğü gibi 1. görüş: “Katılıyorum; küçük kardeş kuyuya hiç inmemeli, evine dönmeliydi.” 2. görüş: “Katılmıyorum; küçük kardeşin kuyuya inmesi, her açıdan daha iyi olmuştur.”) Bu çalışma için süreniz 10 dakikadır.

TARTIŞMA AĞI

Kardeşler, kuyudan su alamadıklarını fark etmişlerdi ama küçük kardeş, uyarılara rağmen kuyuya inmekte ısrar etti. Küçük kardeş, babasının bülbüllerini Uyuz-Padişahı'ndan geri aldıktan sonra kuyuya inmeden doğruca evlerine dönseydi daha iyi olurdu.

Katılıyorum: Küçük kardeş, kuyuya hiç inmemeli, doğruca evine dönmeliydi çünkü...

Katılmıyorum: Küçük kardeşin kuyuya inmesi, her açıdan daha iyi olmuştur çünkü...

1.

1.

2.

2.

3.

3.

4.

4.

Sonuç: .....

.....

.....

.....

Grupların her iki görüşü destekleyen gerekçelerini yazmasının ardından her 2’li grup, bir diğer 2’li grupla birleşir ve yazmış oldukları gerekçelerini 4’lü grup hâlinde gözden geçirirler. Birbirlerinin tablolarına eklemeler yapabilirler; grupça ortak bir sonuca varana kadar tartışırlar. Vardıkları sonucu “Tartışma Ağı” tablosundaki “sonuç” bölümüne, gerekçeleriyle birlikte yazarlar. Her grubun sözcüsü, vardıkları sonucu nedenleriyle birlikte sınıfa açıklar.

NOT: Bu sorunun kesin doğru bir cevabı yoktur, bu gibi yargılar genelde birden fazla güçlü nedene dayandırılır. Öğrencilerden beklenen de birbirinden farklı görüşlerin dayandığı gerekçeleri düşünüp farklı bakış açılarıyla değerlendirmelerde bulunması ve vardığı sonucu yine geçerli nedenlerle açıklamasıdır.

Masal ve öykü türünün ayırt edici özelliklerinden hareketle öğrenciler “Yeraltı Diyarının Kartalı” masalındaki masal unsurlarını değiştirip, hikâye türünün özelliklerine göre düzenleyerek bu masalı bir

bilim kurgu öyküsüne dönüştürür. Öyküler yazılırken masalda yer alan olağanüstü unsurların bilimsel bir keşif ve/veya teoriye dayandırılması için öğrenciler desteklenir. Örneğin masalda uzağı yakın, yakını uzak ederek mekân-zaman boyutunu değiştiren “ip yumağı”na karşılık olarak bilim kurgu öyküsünde hangi teoriye dayalı bir araç kullanılabilir? Yine masalda yer alan “kırk günlük kesintisiz uyku, dünyalar arası seyahat, diyarlar arası geçiş aracı olan kartal, dev, Şahmeran” gibi hayal unsurlarına karşılık astronomi, biyoloji, nöroloji, mühendislik, matematik, coğrafya, fizik gibi farklı disiplinlerdeki hangi verilerden yararlanarak bilim kurgu öğeleri yaratılabilir? Disiplinler arası çalışmalara ve öğrencilerinin araştırmalarına dayalı olarak kurgulanıp yazılan bilim kurgu öyküleri güvenli dijital ortamlarda paylaşılır. Hikâye yazma sürecinde öğretmen, çalışmalarını gözlemleyerek gerekli noktalarda mentörlük yapar. Bilim kurgu öykülerinden oluşan bir dergicilik çalışması için öğrenciler teşvik edilir.

Değerlendirme:

Yazılan hikâyeler, tür özelliklerine göre ve kitabın sonunda yer alan “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formuna göre sınıfta değerlendirilir, pekiştirici geri bildirimlerde bulunulur. Aşağıdaki 1. görev tüm öğrenciler tarafından yapılır. Sonraki görevler ise seçmelidir.

1. Görev:	Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin edebî eserlere yansımalarını örneklerle anlatan bir sunum hazırlayınız. Beğendiğiniz öykülerden bir antoloji oluşturunuz.
2. Görev:	Yeraltı Diyarının Kartalı masalı ile Dede Korkut Hikâyeleri’nden Bamsı Beyrek ve Tepegöz hikâyelerini benzerlikler ve farklılıklar bakımından karşılaştıran bir poster veya sunum hazırlayınız.
3. Görev:	Pertev Naili Boratav ve onun Halk Bilimi alanındaki çalışmalarını, Türk masallarını derleme sürecini anlatan kısa bir belgesel hazırlayarak sununuz.

Kitabın sonundaki “Öz Yansıtım Formu” nu uygulayınız.

Kitabın sonundaki “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı Formu” nu uygulayınız.

Kaynakça:

Boratav, P. N. (2017). Az gittik uz gittik (s. 96-102) içinde. İmge Kitabevi.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 121’de kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Gülümse, Çekiyorum!

Kazanımlar

Hikâye oluşturmada çatışmanın önemini kavrar.

Metindeki bakış açısını/açıları tespit eder.

Hikâyede anlatıcının işlevini değerlendirir.

Okuduğu hikâyelere yönelik eleştirel değerlendirmeler yapar.

Metindeki unsurları yeniden kurgular.

Okuduğu hikâyenin kahramanları, zamanı, anlatıcısı, bakış açısı, giriş, sonuç vb. gibi unsurlarını değiştirerek hikâyeyi yeniden oluşturması teşvik edilir.

Yaratıcı yazma teknikleri ve dil zenginliklerini kullanarak özgün hikâyeler oluşturur.

Yazdığı ürünleri güvenli dijital ortamlarda veya basılı metin olarak paylaşır.

Süre : 40+40

Modül : Hikâye

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, beyin fırtınası, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Fotoğraflar, bilgisayar, Türkçe Sözlük.

Disiplinler Arası İş Birliği : Fotoğrafçılık, Tarih.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden aile büyüklerine ait eski bir fotoğrafı sınıfa getirmeleri istenir. Ekteki metin öğrenci sayısı kadar çoğaltılır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğretmen, sınıfa bir fotoğraf makinesi ile gelir ve öğrencilere “Haydi, bir hatıra fotoğrafı çektirelim.” der. Fotoğraf çekiminden sonra öğrencilere “Fotoğraf çekilirken insanlar niçin daha özenli dururlar, niçin gülümsemeyi tercih ederler?” soruları ile beyin fırtınası yaptırılır. Cevaplar alınır, tartışılarak değerlendirme yapılır. “İnsanlar niçin fotoğraf çektirir?” sorusuyla derse devam edilir. Öğrencilerin cevapları değerlendirilir. Fotoğrafın insanlık tarihindeki yeri sorgulanır.

“Bu fotoğraftaki kişinin nasıl bir hikâyesi olabilir?” sorusuyla öğrencilerin fotoğraftan esinlenerek oluşturduğu kurgular dinlenir.

Keşfetme:

Ekteki metin sesli olarak okunur. Öğrencilerden aşağıdaki kelimelerin ve bilmedikleri diğer kelimelerin anlamlarını bağlamdan hareketle tahmin etmeleri, tahminlerini kelimelerin sözlük anlamları ile karşılaştırmaları sağlanır.

mecmua, hasıl olmak, müstakbel, mağrur, ihtar, adese, gürbüz, istikbal, tezkere, ebediyet.

Fotoğraf kelimesinin incelemesi yapılır. Nesne ile isim (fotoğraf) arasında nasıl bir bağın olduğu sorulur. Öğrencilerden “fotoğraf” kelimesine karşılık olarak Türkçe bir kelime bulmaları istenir.

Aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur:

1. Yazar, nelere özlem duymaktadır; nasıl bir ruh hâli içindedir? Hikâyede yazarın yaşamına ilişkin hangi ipuçları vardır?
2. “Bütün bu mağazalar şu insanlara mutluluk satıyor.” cümlesi ile yazar nasıl bir sosyal eleştiri yapmaktadır?
3. Metne göre insanların fotoğraf çekitmelerinin nedenleri nelerdir?
4. Yazarın gözlem gücünü yansıtan ipuçlarını bulunuz.
5. Metinde geçen bıkkınlık ifadelerini bulunuz.
6. Metindeki zamana ait ipuçlarını bularak kişiler ve mekân hakkında yorumda bulununuz.
7. Metinde yazarın yalnızlığına ve zamanının bolluğuna dair ifadeleri tespit ediniz.
8. Metindeki hangi kavramlar çatışmaktadır? Çatışmanın metindeki önemini açıklayınız.

9. Yazar mutsuzluktan mutluluğa geçebiliyor mu? Yazara bu durum için iki tavsiyede bulununuz. Verilen tüm cevaplar arasından en iyi iki tavsiyeyi seçiniz.
10. Yazar hangi değerler üzerine ironi yapmaktadır?
11. Ana kahramanın fotoğrafının çekilememesinin nedenlerini eleştiriniz.

Açıklama:

Hikâye türünün dünyadaki ve ülkemizdeki gelişiminden bahsedilir. Olay ve durum hikâyelerinin genel özellikleri, hikâyelerde kullanılan bakış açıları kısaca anlatılır. Roman ve hikâye arasındaki farklar ve benzerlikler örnek eserler üzerinden açıklanır.

Fotoğrafçılığın tarihçesinden bahsedilir. Fotoğrafçılık sanatının edebî eserlerle ilişkisi örnek metinler üzerinden incelenir. Edebî metinlerin sezdirme yoluyla okuyucuya seslendiği, örtülü anlamlarının yoğunluğu ve çağrışım dünyasının zenginliği vurgulanır.

Derinleştirme:

Hikâyede kahraman bakış açısının hâkim olduğu metinden örneklerle gösterilir. Hikâyedeki anlatıcının işlevi değerlendirilir.

Öğrencilerden bu hikâyedeki fotoğrafçının nasıl bir karakter olduğu hakkında değerlendirmeler yapmaları ve bu fotoğrafçının gözünden hikâyenin anlatıcısını konu alan bir hikâye yazmaları istenir. Öğrenciler iki gruba ayrılır. Birinci gruptaki öğrencilerden hikâyeyi ilahi bakış açısına, ikinci gruptaki öğrencilerden hikâyeyi gözlemci bakış açısına göre yazmaları istenir. İki farklı bakış açısı ile yazılan hikâyeler sınıfta sesli okunur. Farklı bakış açılarının metne katkılarını açısından hikâyeler değerlendirilir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri ve çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları istenir.

1. **Görev:** Aile büyüklerinize ait bir fotoğrafın çekildiği günü anlatan kısa bir hikâye yazınız.
2. **Görev:** Belediye arşivlerinden yaşadığınız yerin eski fotoğraflarını araştırınız. Yaşadığınız yerin eski ve yeni fotoğraflarını karşılaştıran bir deneme yazınız. Denemenizde insan, bina, mekân isimleri, kıyafet vb. unsurlar üzerinden geçmiş ve günümüz arasındaki değişimleri değerlendiriniz.

Kitabın sonundaki “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kitabın sonundaki “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Kudret, C. (2009). Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman III. İnkılap Kitabevi.

Saba, Z. O. (2014). Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi. Can Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 131’de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1162747267)

Sayfa 133, 135’de kullanılan görseller, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

MESUT İNSANLAR FOTOĞRAFHANESİ

O akşam işimden erken çıkabilmiştim. Şöyle Beyoğlu'na kadar bir uzanayım, dedim. Köprüden, saatlerdir pis hava ile dolmuş ciğerlerimin teneffüs hakkını vererek, Haliç'i ve Boğaziçi'ni selamlayarak geçtim.

Bir zamanlar oturduğum semtlerin vapurları yine hep o hareket telaşı içindeydiler. İşte Kadıköyü'ne kalkacak 6 vapurunun zili çalmaya başladı. İşte Boğaz'ın Anadolu sahilini yapacak 6, 5... Bir zamanlar saniyeleri bile kıymetli olan bu kâh küsurlu, kâh küsursuz rakamlar şimdi benim için eski ehemmiyetlerini ne kadar kaybetmişler! Zil istediği kadar acılaşabilir, memur demir kapıyı kapamak tehdidini istediği kadar ileri götürebilir; ben artık o vapurların yolcusu değilim, benim oralarda artık kimsem kalmadı. Yüksekaldırım'dan istediğim kadar oyalana oyalana çıkabilirim. Tünel'e varınca tramvay bekliyormuş gibi üzüntülü bir hâl alarak tramvaya binenleri seyrederek, sonra yayan gitmeye karar vermiş bir insan tavrıyla etrafı seyrede ede Galatasaray'a, Taksim'e kadar yürüyebilirim.

Karşımdan insanlar geliyor, arkamdan insanlar geliyor. Arkamdan yürüyenler nihayet beni geçiyorlar, karşımdan gelenlerin bazılarıyla bir an bakışıyoruz; bazıları beni görmüyorlar, benim de görmediklerim oluyor, bana sürtünenler, çarpanlar oluyor. Erkekler, kadınlar, uzun boylular, kısa boylular, yaşlılar, gençler, güzeller, çirkinler, zenginler, fakirler... Kocalı kadınlar, henüz nişanlılar, yalnızlar, kolunda sevgilisi olanlar, anneleri yanında yürüyen küçük çocuklar var. (...) Yalınayak çocuklar da var. Ayakları muhafazalıların arasında seğirtip gazete satmaya çalışıyorlar. Fakat ayakları üşümüyor gibi, herhâlde alışmışlardır, diyorum. Hem onlar da kunduralılardan daha az mesut görünmüyorlar. Onlardan gazete alan zenginler, verdikleri paranın gerisini istemiyorlar. Bu onların sevincini bir kat daha artırıyor.

İki yanımda bu insanları, giydirmeye, doyurmaya, eğlendirmeye, bir kat daha mesut etmeye mahsus dükânlar, mağazalar, salonlar var. Onların camekânları önünde durmaktan, hayale dalmaktan kendimi alamıyorum. Şu oda takımı ne güzel! İnsan yemekten sonra şu geniş koltukta kim bilir ne kadar rahat eder! Şu abajur, elindeki örgüsüne dalmış karısının yüzüne kim bilir ne tatlı bir pembelik verir. O zaman koca, gazetesini bırakarak karısının seyrine dalar... Şu masa, karşıki mağazada satılan radyolar için bilhassa yapılmış gibi, tam uygun gelecek. Radyonun üstüne de şu ileride, antikacıdaki biblolarından biri... Şehrin en büyük mobilyacısı bütün bir yatak odası takımı teşhir ediyor. İki kişilik karyola, atlas yorganı serilmiş, başucunda komodinine, üstündeki gece lambasına, yerde küçük halısına, pencerelerdeki tül perdelerine varıncaya kadar düşünülmüş, tam bir yatak odası... Perdeleri arasında da bir kış dekoru gözüküyor. Bütün oda kızıl bir aydınlık içinde, sahiplerini beklemekten sabırsızlanıyor gibi...

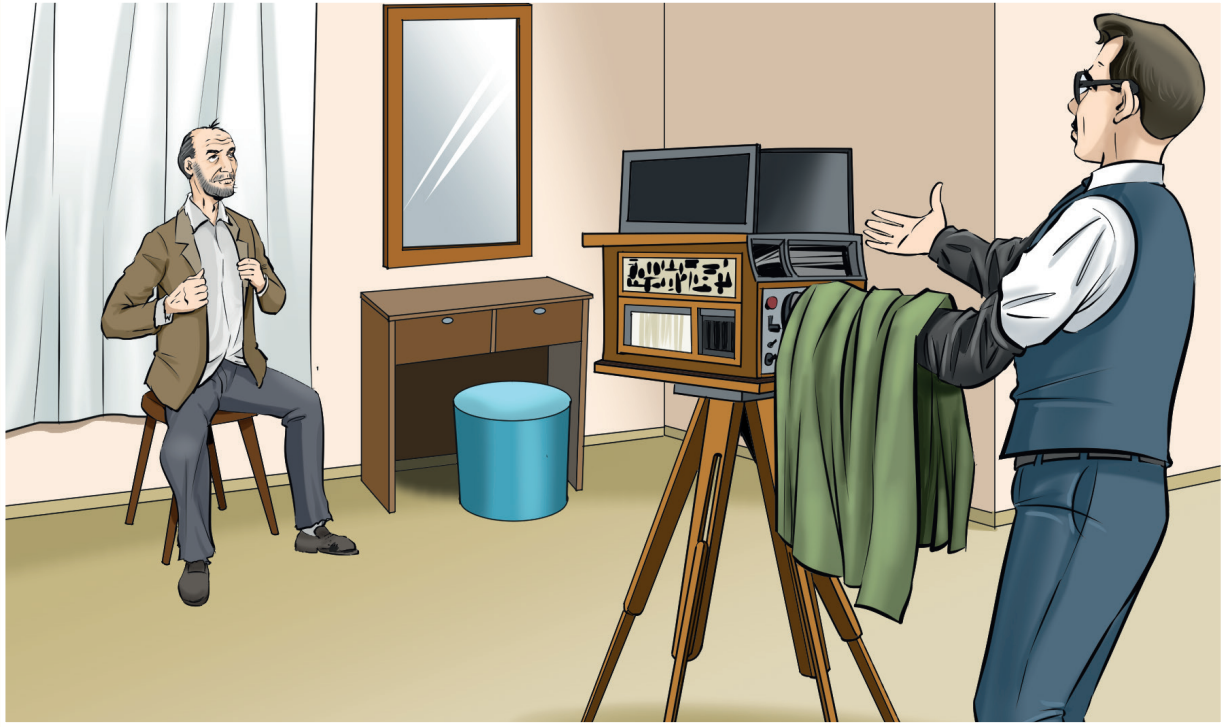
Fakat bütün bu eşyayı nereye taşımalı? Şu kat kat apartmanların hangi katı benim olabilir? İlerliyorum... (...) Sanki bütün bu mağazalar, bütün şu insanlara, saadet satıyorlar. Şu manavdaki renk renk, türlü türlü yemişler, meselâ şu iri, sarı kabuklular portakal değil; bir sofraya saadetini tamamlayacak bir başka lezzet, koku ve serinlik saadetidir. Şu satıcılar avaz avaz bağırarak şu sattıklarımızdan da alın, daha çok mesut olun, demek istiyorlar. Hele şu köşede, ta Vefâdan getirilmiş boza şişeleri. Bu, yemekten birkaç saat sonra, bir babanın, ailesi efradına, üzerine tarçın ekerek, leblebiler koyarak yudum yudum tattıracağı bir nevi şahsına münhasır saadet değil de nedir?

Bu caddeye ne kadar da çok fotoğrafçı toplanmış, şimdiye kadar kaç tanesinin önünde resimleri seyre daldım. Bütün bu mesut insanlar buralara da saadetlerini tespit ettirmek için koşuşmuş olacaklar. Bu resimlerde, yaşayacaklarından daha uzun zaman tebessümleri devam edecek. Şu gelin, demin gördüğüm kocalı kadın değil mi? Şu pembe yüzlü, çift örgülü saçlı küçük çocuk, daha demin sıçrayarak yanımdan geçen genç kız değil mi? (...) Bu caddede ancak mesut dolaşılabilir. Yalnız bu caddede bulunmak insanı mesut etmeye kâfidir. Yaşadığımı, ben de saadetimi düşünmeliyim. Şu kadar dükkânın içinde elbette beni de mesut, hiç olmazsa memnun edebilecek şeyler satanlar da yok değil ya! Şuracıkta kunduralarımı boyatabilirim. Şu kravatı pekâlâ satın alabilirim. Yeni gelmiş şu şiir kitabı bana pekâlâ zevkli saatler geçirtebilir. Ben de pekâlâ şu mesut insanların fotoğraflarını çıkarttıkları fotoğrafhanelerden birine girebilir; ben de mesudum, benim de resmimi çekebilirsiniz, diyebilirim. Fotoğrafçı da itiraz edemez, sizin kimseniz yok, fotoğrafı ne yapacaksınız, diyemez. Sorarsa elbette günün birinde benim de bir sevgilim olabilir. Sizin çekeceğiniz bu en güzel fotoğraf onun çantasının gizli bir köşesinde, güzel kokular içinde yatabilir, derim.

Sonra, beni sevecek kimse çıkmaya bile, haberiniz yok mu, yeni bir şiir kitabım intişar etti, bu kitap pekâlâ bana şair dedirtebilir ve kim bilir, zaman gelir, edebiyat tarihçisi, bu kitap intişar ettiği zamanki fotoğrafımı arayabilir. İstikbalin nefis kâğıtlı bir edebiyat tarihinin sayfaları arasından bütün gençliğimle tebessüm edebilirim. Evet, evet; hiç olmazsa genç değil miyim, ağarmış saçlarımla, biraz bezgin duruşuma bakmayın, nüfus tezkerem yanımda, buyurun, ben daha genç sayılırım. Ve sırf genç olmam, benden isteyeceğiniz tebessümü dudaklarımda yaratabilir.

Bir fotoğrafhanenin önünde bir otomobil durmuş ve etrafında bir meraklı kalabalığı hasıl olmuş. Yaklaşıyorum, otomobilin içi, camların kenarları bütün çiçeklerle süslü. Demek gelinle güvey fotoğrafhanedeler. Ben de bu fotoğrafhaneye girer, hem fotoğrafımı çıkartmış olur, hem de hayatlarının en mesut zamanlarından birini yaşatmakta olan bu çifti, kapıdan çıkmak üzere iken olsun, bir defa selamlarım.

Bütün duvarları fotoğraflarla kaplı holde bekliyorum. Bütün fotoğraflardaki insanlar tebessüm ediyorlar. İşte, yeni rütbesinin verdiği gurur ve emniyetle istikbaline gülümseyen genç subay. Büyük bir lastik topu dünyanın en büyük hazinesi imişçesine sıkı sıkı tutmuş, yanaklarından sıhhat fışkıran gürbüz çocuk. Bir fakültenin mezunlar hatırası: Hocalar, memnunluk ve iftihar içinde; yeni mezunlar da hocalarının etrafında, sırtlarından bir yükü atmış, uzun bir yolu bitirip bir ağaç altına oturmuş insanların saadetiyle gülüyor, hep gülümsüyorlar.

Sonra, yeni evliler; yan yana dururlarken, sevinçten, hazdan titredikleri âdeta hissedilen, çiçekler içinde yeni evliler. Bütün şu delikanlılar hep evlenmişler, saadet duymuşlar ve mekteplerini bitirdikleri zaman fotoğraflarını çekmiş olan fotoğrafçıya koşup işte evlendik, bu sefer de evlenme saadetini tadıyoruz, yeni fotoğrafımızı çekin, demişler.

Sonra, pürüzsüz, uzun bir evlilik hayatının en güzel bir noktasında, belki bu izdivacın bir seneidevriyesinde, birkaç yaşına gelmiş çocukları ortalarında resim çektiren eski evliler. Kadın biraz şişmanlamış, erkeğin alnından doğru saçları seyrekleşmeye başlamış, karşı duvarda asılı bir yeni evliler fotoğrafına bakarak gülümsüyorlar. Burada her şey, herkes birbirine gülümsüyor. Hiçbir ihtiyar, hiçbir çirkin, hiçbir düşünceli insan resmi yok. Sanki bu fotoğrafhaneye sevinçsiz hiçbir insan ayak atmamış. Yahut fotoğrafçı, bir muvaffakiyet sırrı olarak makinesinin karşısında candan gülümseyemeyecek müşterisinin fotoğrafını çekmemiş.

Ben böyle düşünürken birden atölyenin kapısı açıldı; gelin, elindeki çiçeklerden daha beyaz, beyazlar içinde, yanında genç kocası, bir bahar havası bırakarak bir bahar rüzgârı gibi önümden geçtiler, kendilerini bekleyen otomobile bindiler. Fotoğrafçı onları selametledikten sonra bir müddet daha eşikte kalarak otomobili gözleriyle takip etti, sonra geri döndü, yarattığı eserden memnun bir sanatkâr hâliyle kendi kendine gülümseyerek, beni görmeden bulunduğum tarafa birkaç adım attı. Neden sonra varlığımı fark edip tatlı bir rüyadan uyanır gibi, bakışlarıyla ne istediğimi sordu.

— Fotoğrafımı çektiirmek istiyorum. Güzel olmasını arzu ettiğim bir fotoğraf çektiirmek istiyorum, dedim. Ben konuşurken adam da beni baştan aşağı süzüyor, yüzü deminki memnunluk hâlini yavaş yavaş kaybediyor, âdeta endişeli bir ifade alıyordu:

— Buyurun atölyeye, dedi.

Ben önde, o arkada, çiçek ve lavanta ile karışık bütün bir saadet kokusunun dalgalandığı atölyeye girdik. Gösterdiği sandalyeye oturdum. Makinenin arkasına geçti, örtünün altında yüzü kayboldu, yalnız ara sıra sesini işitiyorum:

- Tabii durun!
- Kendinizi sıkmayın!
- Buraya fotoğraf çekirmek üzere gelmiş olduğunuzu unutun!
- Güzel sevinçli şeyler düşünün!

Bunu ihtar etmesine hacet yoktu, ben buraya zaten sevinçli düşüncelerle gelmiştim. Şimdi burada çekilecek fotoğrafı belki bir gün sevgilim çantasında taşıyacak... Belki bu resim...

Birden fotoğrafçının sesi, bu sefer biraz daha asabi yükseldi:

- Lütfen, zorla gülümsemeyin!

Evet, zorla tebessüm ne kadar çirkindir! Zaten benim zorla gülmeye ihtiyacım yok. Şu adesenin arkasından bütün bir ebediyet bana bakıyor demektir, ben de bütün o ebediyete, bana hayran kalacak bütün o müstakbel nesillere büyük bir şair gibi biraz mağrur, biraz yüksekte, sadece tebessüm edebilirim.

Çok mu fazla kendini beğenmiş? Çok büyük, hatta gülünç bir iddia mı? Doğru! Benim esasen hayatta hiçbir iddiam olmadı ki!.. Bu çıkacak fotoğrafımın daha küçük, daha mütevazı bir vazifesi olabilir. Belki, dinimin bana vaat ettiği en yüksek mertebeye erişir, belki bir gün şehit düşerim. Belki o zaman bu fotoğrafımı, bazı mecmualar, diğer şehitlerinkilerle beraber, basarlar. Belki mektebim, verdiği şehitler arasında benim de bu resmimi müzesinin bir köşesine asar. Belki sadece ölüp giderim. O zaman da bu fotoğrafım hayatta kalmış birkaç akrabamın, birkaç vefalı arkadaşın beni anmalarına vesile olur. Onlara, şimdiden şükran ve dostluk tebessümlemlerimi göndermeliyim.

Dışarıdan gelen şu hayat gürültüsüne dalarak, şu odaya sinmiş beyaz gelin kokusunu teneffüs ederek, şu karşı binanın saçaklarındaki güvercinleri gözümün önüne getirerek, o delikanlı mezunlardan biriymiş gibi, genç subay gibi, bir gün şahadet mertebesine erişebileceğimi düşünerek, elimde sevgilimin eli varmış gibi, ortalarında çocuklarıyla fotoğraf çekirmiş olan evlilerin o rahat tebessümüyle... Fakat şimdi niçin böyle uğraşıp duruyorum? Niçin kendi kendimi aldatmaya çalışıyorum? Benim asıl mesut zamanlarım ne oldu? Niçin asıl o zamanlar resim üzerine resim çıkartmadım? Niçin her hafta fotoğrafçıya uğramadık? Neden bugün buraya tek başıma geldim?

Fakat şimdi böyle şeyler düşünmenin de sırası mı ya! Dünyada her insan az çok bir felakete uğramış olabilir. Bunun için büsbütün kötümser olunur mu? Felaketler yerine saadetleri, ölmüşler yerine doğacakları, geçmişler yerine gelecekleri düşünmeliyim. Hem...

Birden, fotoğrafçı siyah örtüsünü başından atarak doğruldu. Yüzü hatta biraz terlemişti, ümitsiz bir tavırla:

- Beyim mazur görün, sizin fotoğrafınızı çekemeyeceğim, dedi.

Ziya Osman SABA

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Ve Roman Doğdu!

Kazanımlar

Türk edebiyatındaki ilk roman örneklerini teknik ve kurgusal yönden inceler.

Türk edebiyatında roman türünün gelişim aşamalarını değerlendirir.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

İlgi duyduğu disiplinlerden hareketle roman taslağı oluşturur.

Türkçeye henüz yerleşmemiş yabancı kökenli kelimelerin yerine Türkçe karşılıklarını kullanmaları konusunda teşvik edilir.

Roman eleştirisi yazar.

Eleştirisini gerekçelendirmesi teşvik edilir.

Yazdığı metni e-dergi veya matbu dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 40+40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunum, soru-cevap, grup çalışması, sunuş yoluyla öğretim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Akıllı tahta, kalem, kâğıt, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Bilişim, Görsel Sanatlar.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden en sevdikleri romanı derse getirmeleri ve Tanzimat Dönemi hakkında araştırma yapmaları istenir. Öğretmen tarafından “Araba Sevdası” romanının ilk basımına ait bir sayfanın görseli sınıfta öğrencilere gösterilmek üzere hazırlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerden, getirdikleri romanları kısaca tanıtmaları istenir (Romanın adı, yazarı, konusu vb. yönlerden tanıtmaları sağlanır.). Romanını tanıtan öğrencilere “Bu roman okunmalı mıdır? Neden?” sorusu sorularak öğrencilerin beğendikleri romanlar hakkında görüşlerini gerekçeleriyle açıklamaları sağlanır. Öğrencilere Türk edebiyatının ilk realist eseri olarak kabul edilen “Araba Sevdası” adlı romandan bir bölüm okunacağı bilgisi verilir.

Keşfetme:

Ek 1’de yer alan “Araba Sevdası” adlı romanın bir bölümü, öğrencilere paylaştırılarak okutulur.

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Bihruz Bey’in ilgi alanları nelerdir? Bunlar Bihruz Bey’in hayatını nasıl etkilemiştir?
2. Bihruz Bey, Periveş hakkındaki hangi gerçekleri öğrenmiştir? Gerçekleri öğrendikten sonra ne hissetmiştir? Yorumlayınız.
3. Yazarın Bihruz Bey karakterine bakış açısını değerlendiriniz.
4. Bihruz Bey’in yabancı dile bakış açısıyla sizin yabancı dile bakış açınızı karşılaştırınız (Yabancı dil neden gereklidir? Bir yabancı dil, nasıl ve ne kadar öğrenilmelidir? soruları etrafında değerlendiriniz.).
5. Bihruz Bey’in hangi özellikleri mirasını kaybetmesinde etkili olmuştur?
6. Size büyük bir miras kalsa onu nasıl değerlendirirsiniz?
7. Romanın çatışma unsurlarını belirleyiniz.
8. Romanın dil ve anlatımını inceleyiniz. Karşılıklı konuşmaların romana etkisi ne olmuştur?
9. Tanzimat Dönemi’ndeki değişikliklerin bu romandaki yansımalarını tespit ediniz.
10. Romanı siz yazsaydınız romanın sonuç bölümünü nasıl yazardınız? (Sıra dışı sonuçlar kurgulayınız.)

Açıklama:

Roman türü ve özellikleri üzerinde durulur. Romanda kahraman, yer, zaman, olay zinciri, çatışma unsurları ile yazarın bakış açısı hakkında kısa bilgi verilir. Romanda anlatılan dönemin romana etkisi tartışılır. Konusuna göre roman türlerinden bahsedilir. Roman yazarken yazarların ilgi duydukları disiplinlerden yararlandıkları anlatılır.

Araba Sevdası romanının ilk baskısına ait görseller tahtaya yansıtılır. Öğrencilerin eserin ilk baskısı ile günümüz baskısını karşılaştırmaları sağlanır. Alfabe değişikliğinin dil değişikliği olmadığı hatırlatılır. Öğrencilere edebiyatımızda başka hangi romanların ilk baskılarının Osmanlı Türkçesi ile yapıldığı sorulur. Bu sayede öğrencilerin eser-dönem ilişkisi kurabilmeleri sağlanır.

Derinleştirme:

Öğrenciler iki gruba ayrılır. Öğrencilere internet kullanma imkânı sağlanır. Gruplardan web araçlarından birini kullanarak tarih şeridi üzerinde “Türk ve Dünya Edebiyatında Roman Türünün Tarihi Gelişimi”ni göstermeleri istenir. 1.gruptaki öğrencilerden tarih şeridi üzerinde “Türk Edebiyatında Romanın Tarihi Gelişimi”ni; 2. gruptaki öğrencilerden de “Dünya Edebiyatında Romanın Tarihi Gelişimi”ni göstermeleri istenir.

Tarih şeridi hazırlanırken yazar, eser, döneme ait fotoğraf ve görsellerden yararlanılır. Şerit oluşturulduktan sonra öğrencilere tarih şeridi üzerindeki romanlardan hangilerini okudukları sorulur. Bu romanların konusu, türü ve içeriği hakkında konuşulur. Tarihi gelişim sürecinde romanların konularında, türlerinde içinde bulunulan dönemin, tarihi olayların etkilerinin olup olmadığını tartışmaları sağlanır. Türk romanlarından seçilen sözler ile sanal bir müze açılır. Resim alanından destek alınarak roman kapaklarının resim ya da illüstrasyon tekniği ile yeniden tasarlanması ve sanal müzede sergilemeleri desteklenir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden “Araba Sevdası” romanını okumaları ve bu romanla ilgili bir eleştiri yazısı yazmaları istenir. Yazılan metinler sınıfta karışık olarak dağıtılarak öğrencilerin birbirlerinin yazılarını dil ve anlatım yönünden incelemeleri, tespitlerini metin üzerine not etmeleri istenir. Çapraz okumalar bittikten sonra öğrencilerin, metinlerinde gerekli düzenlemeleri yaparak yeniden yazmaları sağlanır. Öğrencilerin, yazdıkları eleştiri metinlerini güvenli ortamlarda yayımlamaları teşvik edilir.

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçerek yerine getirmeleri istenir.

1. İlgi duyduğunuz bir disiplinden (Fizik, Tıp, Uzay, Tarih...) yararlanarak bir roman taslağı oluşturunuz.
2. Araba Sevdası romanını zihin haritası ile görselleştiriniz.
3. Web araçları ile Araba Sevdası romanından seçtiğiniz cümlelerin yer aldığı kitap ayraçları tasarlayınız.
4. Web araçlarından yararlanarak “Türk Edebiyatında Roman” temalı bulmaca hazırlayınız. Hazırladığınızı bulmacayı arkadaşlarınız ile paylaşınız.

Not: Öğrencilerin çalışmalarını yaparken dilimize yabancı dilden geçmiş sözcüklerin yerine Türkçelerini kullanmaları teşvik edilir.

Öğrencilerin çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları sağlanır.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Recaizade M. E. (2018). Araba Sevdası, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 140'ta kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

EK 1

ARABA SEVDASI

Bihruz Bey, iyi bir eğitim almamış, zengin bir gençtir. Bihruz Bey'e babasından büyük bir miras kalmıştır. Ancak o tüm mirasını gezerek, pahalı kıyafetler alarak, eğlence mekânlarına giderek harcamıştır. En büyük merakı arabalardır. Pahalı ve süslü bir araba içinde gördüğü Periveş isimli bayana âşık olur. Arkadaşı, Bihruz Bey'e Periveş'in öldüğünü söyler. Bu duruma çok üzülen Bihruz Bey, bir gün vapurda Periveş'i görür. Onu Periveş'in kız kardeşi zanneder ve yanına gider.

—Ah!.. Pardon efendim! Mil pardon!

—Niçin? Ne var pardon diyecek?..

—Ah!.. Nasıl söyleyeyim? Hemşirenizin Of!.. Söyleyemiyorum. Ah!.. Mezarını nerede ise bana söylemenizi rica ederim...

—Ne söylüyorsunuz anlamıyorum ki...

—Ah, o zavallı meleği görmüş, sevmiş idim, benim bahtsızlığım aman affediniz!

—Ne istiyorsunuz diyorum size?

—Hemşirenizin mezarını öğrenmek isterim.

—Benim hemşiremin mezarını?

—Evet! Pardon, kusurumu affedin, ne yapayım, zât-ı seniyenizi temin ederim ki...

—Siz hemşiremi nerede gördünüz?

—Çamlıca Bahçesi'nde gördüm. Lakin sizi temin ederim ki. Ah! hemşireniz bir "anj" idi.

—Konuştunuz, görüştünüz mü idi?

—Evet!.. Ah... Evet! topu bir defa konuştuk!..

—Bahçede konuştunuz öyle mi?..

—Evet! efendim bahçede. Ah!

—Havuz başında olacak.

—Evet!.. Evet!.. Ah!.. Siz neden biliyorsunuz?

—Siz ona bir çiçek verdiniz galiba?

—Ah! Evet!..

—O da size teşekkürler etti, çiçeği aldı göğsüne ilişti. Öyle mi?

—Ah! Öyle oldu...

—Vefat ettiğini nereden duydunuz?

—İki ay, tamam iki ay gezdim, aradım, bir yerlerde görmek müyesser olmadı. Birdenbire kayboluşuna bir mana veremiyordum. Korkuyordum, kimseye soramıyordum. Nihayet o “malörü” haber aldım...

—Şimdi görseniz hemşiremi elbette tanırırsınız değil mi?

—A! Ne demek efendim ne demek?.. Hiç tanımaz mıyım?..

—Hele yüzüme bir iyi bakınız, sakın hemşirem sandığınız ben olmayım?

—Ah!.. Ne kadar benziyorsunuz!

—Beyefendi! Beni anam bir tane doğurmuş ne hemşirem var ne de biraderim.

—Ah! Gerçek mi söylüyorsunuz?..

—Ah! pardon!.. Mil pardon! Kabahat benim değil... Keşfi Bey söyledi. İşte, işte o beni aldattı.

—Zararı yok!.. Bari bundan sonra sevdiklerinizi çabuk çabuk mezara göndermeyin.

—Ah! pardon! Fakat niçin landonuzla gezmeyip de böyle yayan geziyorsunuz?..

—Ha!.. O araba bizim değildi, biz onu kira ile tutmuştuk.

—Vah vah!

—Ey! Sizin mahut sarı fayton ne oldu?..

—Onu alacaklı zapt etti Şey. Mösyö Kondoraki'ye bıraktım.

—Yazık!..

—Aman! bir lando geliyor pardon!.. dedi, geldiği tarafa döndü, koşa koşa gitmeye başladı...

Araba Sevdası

Recaizade Mahmut Ekrem

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Çare-Sizsiniz

Kazanımlar

Roman türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Konularına göre romanları karşılaştırır.

Romanların teknik, içerik, işleyiş, üslup ve kurgu yönünden farklılıklarını tespit etmesi için yönlendirilir.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

Romanların bazı bölümlerini yeniden yazar.

Süre : 6x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma, soru-cevap, görüş geliştirme, problem çözme.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, projeksiyon.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih.

Hazırlık Süreci

Öğrenciler roman türüyle ilgili genel kavramları ve konularına göre roman türlerini araştırmak üzere görevlendirilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerden etkinlik öncesi yaptıkları araştırmaları sınıf ortamında paylaşmaları istenir. Sonra roman türüyle ilgili genel kavramlar üzerinde sohbet edilir. Ardından konularına göre roman türlerinin neler olduğu üzerinde durulur. Öğrencilerin konu ile ilgili araştırmalarından, sınıf içi paylaşımlarından hareketle birbirine sorular sorması sağlanarak ön bilgileri harekete geçirilir.

Keşfetme:

Öğrencilere Ek 1'de yer alan John Steinbeck'in "Gazap Üzümleri" isimli romanından alınan kesit okutulur.

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Romanın, hangi toplumsal değişimi ele aldığını nedenleriyle birlikte yorumlayınız.
2. Romandaki olayın hangi ülkede geçtiğini okuduklarınızdan yola çıkarak belirtiniz.
3. Tom ve ailesinin diğer insanlar gibi yollara düşmesinin nedenleri nelerdir?
4. Kamp sahibinin tutumunu ve Tom ile aralarında geçen konuşmaları değerlendiriniz.

5. Paçavralar içindeki adam niye ters yönde yolculuk yapmaktadır? Onun anlattıkları Tom ve ailesinin alacağı kararları etkileyecek midir? Yorumlayınız.
6. Okuduğunuz romandan hareketle Tom ve ailesini gelecekte neler beklemektedir?
7. Okuduğunuz romandan yola çıkarak o dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarınız nelerdir?
8. Okuduğunuz bu romandaki çatışma unsurları nelerdir?
9. Okuduğunuz romanın türünü gerekçelendirerek açıklayınız.

Açıklama:

Ele aldığı konulara göre roman türleri, romanların genel özellikleri, romanlardaki çatışma unsurlarının tespiti üzerine öğretmen tarafından açıklamalar yapılır ve ardından öğrencilere bu konuda sorular sorulur. Kurmaca ve gerçekçi romanların farklarının neler olduğu üzerinde durularak öğrencilerin bu konudaki bilgileri pekiştirilir.

Derinleştirme:

Öğrencilerin romanda yer alan kişisel problemi tespit etmeleri ve bu problemin çözümüne ilişkin sıra dışı öneriler üretmeleri sağlanır. Çözüm önerilerini tartışarak en uygun çözüm önerisinin belirlenmesi teşvik edilir.

Öğrencilerden “Gazap Üzümleri” romanındaki bir karakterin dilinden günlük yazmaları istenir. Günlükte kahramanın yaşanan olaydan/olaylardan nasıl etkilendiğine, psikolojik durumuna, mekân ve kişi tasvirlerine yer vermeleri gerektiği belirtilir. Yazılan günlüklerin güvenli dijital ortamlarda paylaşılması sağlanır.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Romanda anlatılanlar ile romanın geçtiği ülkenin tarihî, sosyal ve kültürel olaylarını karşılaştırınız. Araştırma sonuçlarınızı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. **Görev:** Okuduğunuz romanı zihin haritası yoluyla görselleştiriniz ve web araçları kullanarak bir animasyon hazırlayınız.
3. **Görev:** “Gazap Üzümleri” adlı romandan okuduğunuz bu bölümü yeniden yazınız ve yazılarınızı güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.
4. Okuduğunuz romanın devamını içeren bir bölüm yazınız ve güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.
5. Okuduğunuz, konusuna göre farklı iki romanı karşılaştıran bir yazı yazınız. Yazınızı çizdiğiniz görsellerle de zenginleştirerek okulun/sınıfın panosunda paylaşınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Steinbeck, John. (1995). Gazap Üzümleri. (Çev. Silahtaroglu, N). Cem Yayınevi.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 144'te kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

EK 1

GAZAP ÜZÜMLERİ

İşlediği bir suçtan dolayı on yedi yıl hapse mahkûm edilen, fakat dört sene sonra şartlı tahliyeyle serbest bırakılan Tom Joad, bir kamyon ile ailesinin yanına döner. Bu sırada Joad ailesinin çalıştığı toprakların sahibi makineli tarıma geçtiği ve artık işçiye ihtiyacı kalmadığı için Joad ailesini topraklarından çıkarır. Joad ailesi, kovuldukları toprakları terk edip yollara düşer. Verimli topraklarda çalışmak ve para kazanmak amacıyla eski bir kamyonetle yapılan California yolculuğu zor ve yavaş gitmektedir.

Aşağıda, Joad ailesinin umuda yolculuğu sırasında yaşadığı olaylardan bir kesit okuyacaksınız.

(...) Kamp alanı, küçük ahşap bir evin çevresini sarmıştı. Evin terasında tıslayarak yanan bir lüks lambası vardı. Evin yakınında yarım düzine kadar çadır kurulmuştu ve arabalar çadırların yanında duruyordu. Akşam yemeklerinin pişirilmesi sona ermişti ama çadırların yanlarındaki kamp ateşlerinin kömürleri hâlâ kor hâlinde idi. Lambanın yandığı terasta bir grup adam toplanmıştı. Şapkalarının kara gölgesini alınlarına ve gözlerine düşürüp çenelerini öne doğru fırlamış gibi gösteren beyaz ve haşın ışık altında yüzleri kuvvetli ve kaslı görünüyordu. Basamaklarda oturuyorlardı. Kimi de yerde ayakta durmuş dirseklerini terasın zeminine dayamıştı ve parmaklarını dizine vuruyordu. Evin içinde bir gaz lambası yanıyordu. Ama onun zayıf ışığını, lüks lambasının tıslayan ışığı boğuyordu. Toplanan adamlar mal sahibinin (kamp alanının sahibi) çevresini sarmıştı.

Tom, Dodge'ı (Doç) yolun kenarına çekip park etti. Al kamyonla kamp kapısından girdi. "Arabayı içeri sokmaya gerek yok." dedi Tom. Arabadan inip kapıdan yürüyerek girdi ve lambanın beyaz ışığına doğru yürüdü.

Mal sahibi iskemlesinin ön ayaklarını yere indirdi ve ileriye doğru eğildi. "Sizler burada konaklamak mı istiyorsunuz?"

"Hayır." dedi Tom. "Ailemiz burada konaklıyor. Merhaba Baba."

Baba en alt basamakta oturuyordu. Sordu: "Bir haftadan önce gelemezsiniz sandık. Onardınız mı arabayı?"

"Şansımız varmış." dedi Tom. "Parçayı karanlık basmadan bulduk. Yarın hemen yola çıkabiliriz."

"İyi, çok iyi." dedi Baba. "Ana kaygılanıyordu. Büyük Ana desen berbat durumda."

"Evet, Al anlattı. Biraz iyi mi?"

"Bilmem. Uyuyor şimdi."

Kamp sahibi, "Arabayı buraya çekip konaklamak isterseniz, yarım dolar ödersiniz." dedi. "Size kamp kuracak bir yer, su ve odun veririz. Sizi kimse rahatsız etmez."

Tom, "Nedenmiş o?" dedi, "Yolun kenarındaki hendeğe çekeriz arabayı, hiç para harcamadan yatar uyu-ruz."

Kamp sahibi parmaklarıyla dizlerinin üzerinde davul çalar gibi yapıyordu. "Gece, şerif yardımcısı gelir, başınız belaya girer. Bu eyalette açıkta yatmak yasaktır. Serserilere karşı yasa var."

"Sana yarım dolar ödersem serserilikten kurutuluyorum demek, öyle mi?"

"Evet."

Tom'un gözleri öfkeyle parladı. "Sakın şerif yardımcısı senin kayınbiraderin olmasın?"

Mal sahibi öne doğru eğildi. "Hayır değil. Şunu da bil ki buralılar henüz sizin gibi kopuklardan laf işitecek kadar düşmedi."

"Sen bizim yarım dolarımızı almaya hiç utanmıyordun ama. Söylesene biz ne zamandan beri kopuğuz? Senden bir şey isteyen olmadı. Demek hepimiz kopuğuz. Biz bir insanın durup dinlenmesi için haraç almıyoruz."

Terastaki adamlar, sert, hareketsiz ve sessizdiler. Yüzlerinde hiçbir fena ifade yoktu. Şapkalarının gölgesinde kalan gözleri gizlice mal sahibinin yüzüne çevrilmişti.

Baba söylendi, "Boş ver Tom."

"Tabii boş vereceğim."

Çember şeklinde dizilmiş adamlar sessizce basamakta oturuyorlardı, terasın yüksek zeminine dayanıyorlardı. Gözleri, lüks lambasının haşın ışığı altında parlıyordu, yüzleri ise sert ışığın altında sert görünüyordu ve hiç kıvıldamıyordu. Sadece gözleri ile izliyorlardı konuşanı, yüzleri anlamsız ve hareketsizdi. Bir pervane lambaya çarptı, parçalandı ve karanlığın içine düştü.

Çadırlardan birinde bir çocuk yakınıyor gibi ağlıyordu. Yumuşak bir kadın sesi onu avuttu ve alçak sesle şarkı söylemeye başladı. (...)

Terastaki lamba tıslıyordu. Mal sahibi, elini gömleğinin bir tomar beyaz kıl görünen V şeklindeki yakasından içeri sokarak kaşındı. Çevresindeki adamlara baktı, onların yüzünde bir ifade görmek istiyordu. Hiç kimse kıpırdamadı.

Tom uzun bir süre sesini çıkarmadı. Koyu renk gözleriyle yukarıya mal sahibine baktı. “Ben sorun çıkarmak istemiyorum. Kopuk lafı çok ağır bir laf. Korktuğumu da sanma.” dedi ve yavaşça ekledi. “Bir yumrukta seni de şerif yardımcısını da yere sererim. Hem de şimdi burada. Ama bunun bir yararı olmaz.”

Adamlar kıpırdadı, durumlarını değiştirdiler. Parlayan gözleri yavaşça mal sahibinin ağzına çevrildi, onun dudaklarının hareket etmesini beklediler. Ona bir güven gelmişti. Kazandığını hissediyordu ama saldırıya geçecek kadar emin değildi. “Yarım dolarınız yok mu?” diye sordu.

“Yarım dolarım var ama o bana başka şey için gerekli. Sırf uyumak için harcayamam.”

“Eh, hepimiz hayatımızı kazanmak zorundayız.”

“Doğru da, keşke başkalarının hakkını yemeden kazanmanın yolunu bulsaydın.”

Adamlar yeniden kıpırdandı. Ve Baba “Sabahleyin erken yola çıkacağız.” dedi. “Bakın bayım, biz ödedik. Bu genç bizim ailedendir. Kalamaz mı, biz ödedik.”

Mal sahibi “Bir araba yarım dolar.” dedi.

“Arabası yok. Araba dışarda, yolda.”

“Araba ile geldi.” dedi mal sahibi. “O zaman herkes arabasını dışarda bırakır, gelir benim yerimi bedava kullanmaya kalkar.”

Tom, “Biz yola devam eder, yarın sizinle buluşuruz. Sizi bekler gözümüzü açık tutarız. Al kalabilir. John Amca bizle gelebilir.” Mal sahibine baktı, “Buna bir diyeceğiniz var mı?”

Adam acele karara bağladı işi, ödün veriyordu. “Eğer gelip ödeyenlerin sayısı kadar kimse kalırsa fark etmez.”

(...)

Baba, çevresindekilerle konuşmaya başladı. “İnsanların toprağından kopup gitmesi çok kötü bir şey. Hele bizim gibi yer yurt sahibi olanların. Biz böyle gezginci değildik. Traktör gelip bizi toprağıımızdan edene kadar çifti çubuğu olan kişilerdik.”

Kaşları güneşten sapsarı kesilmiş, zayıf bir genç başını yavaşça ona döndürdü, “Rençper miydiniz?” diye sordu.

“Elbette, ortakçıydık ama eskiden o çiftlik bizimdi.”

Genç adam başını yine önüne çevirdi. “Bizim gibi desenize.”

Baba, “Allah’tan bu durum uzun sürmeyecek.” dedi. “Batiya gidip çalışacağız ve kendimize biraz toprak, suyu da olan bir toprak alacağız.”

Terasın kenarına yakın, üstü başı partial bir adam duruyordu. Siyah ceketi lime lime olmuş, iplikler sarkıyordu. Pantolonun diz yerleri parçalanmıştı. Yüzü kirden kapkara olmuştu ve yol yol ter izleri vardı yüzünde. Baba’ya doğru baktı, “Herhâlde çok paranız var sizin.”

“Yoo, paramız yok.” dedi Baba. “Ama kalabalığız, hepimiz de çalışabilecek durumdayız. Orada nasılsa yüksek ücret alacağız. Hepimiz ekleriz paramızı. İdare ederiz işte.”

Baba konuşurken kılıksız adam onu dinledi ve güldü, sonunda gülmesi iniltiye benzeyen bir kıkırdama hâlini aldı. Çevredeki tüm yüzler ona döndü. Kıkırdama bu kez kontrolünden çıkıp öksürüğe dönüştü. Göğ-

sündeki sarsıntılar son bulduğunda, kızarmış gözlerinden yaşlar geliyordu. “Siz oraya gidiyorsunuz. Aman Tanrım!” Yeniden kıkırdamaya başladı. “Oraya gidecek ve yüksek ücretler alacaksınız demek. Hey Tanrım.” Durdu ve sinsice bir anlatımla, “Belki portakal toplayacaksınız, belki de şeftali, değil mi?”

Baba gururla “Ne varsa onu toplayacağız. Orada yapılacak çok iş var.” Paçavra elbiseli adam yine sinsi sinsi gülüyordu.

Tom kızarak döndü. “Bunda bu kadar gülecek ne var?” dedi.

Paçavralar içindeki adam, ağzını kapadı, suratını asarak terasın tahtalarına baktı. Sonra, “Korkarım hepimiz California’ya gidiyorsunuz.” dedi.

“Söyledim ya.” dedi Baba. “Yani sen şimdi kehanette bulunduğunu mu sanıyorsun?”

Paçavralar içindeki adam “Ben geri dönüyorum. Orada idim.” dedi.

Yüzler hızla ona döndü. Herkes kaskatı kesilmişti. Lambanın tıslaması hafiflemiş, iç çekişe benzemişti. Mal sahibi iskemlenin ön ayaklarını yere indirip ayağa kalktı, lambayı pompaladı, tıslama yeniden keskinleşmiş, yükselmişti. İskemlesine geri gitti mal sahibi ama onu eskisi gibi kaykılmadı. Hırpani adam, kendisine bakan yüzlere döndü. “Açlıktan ölmeye dönüyordum. Bari bir kerede ölür giderim.” dedi.

Baba “Sen neden söz ediyorsun? Bende bir el ilanı var.” dedi. “Orada yüksek ücret verileceği yazıyor. Birkaç gün önce de gazetede gördüm. Meyve toplayacak adam arıyorlar.”

Adam, Baba’ya döndü, “Dönecek yeriniz var mı, memleketinizde?” diye sordu.

“Hayır atıldık. Traktör geçirdiler evimizin üzerinden.”

“O hâlde geri dönemezsiniz.”

“Tabii ki hayır.”

“Öyleyse sizin gözünüzü korkutmayayım.” dedi partial kılıkli adam.

“Zaten korkutamazsın. El ilanında adama ihtiyaç var diyor. Bu ilanları basmak para ister. Adam aramasa-lardı böyle ilan basarlar mıydı?”

“Sizi korkutmak istemiyorum.”

Baba kızmıştı. “Yaptın yapacağını, şimdi susamazsın. Bende el ilan adama ihtiyaç var diyor. Sen gülüyorsun ve ‘hayır’ diyorsun. Şimdi söyle bakalım hangisi yalan?”

Paçavra giysili adam Baba’nın öfkeli gözlerine baktı. Üzgün görünüyordu. “El ilan yalan değil.” dedi. “Adam istiyorlar.”

“O hâlde ne ... etmeye gülüp bizi huzursuz ediyorsun?”

“Çünkü, ne tür adam gerekli onu bilmiyorsunuz.”

“Ne demek istiyorsun, yahu?”

Paçavralar içindeki adam sonunda kararını verdi. “Bak.” dedi. “Sendeki el ilan kaç kişi gerekli diyor?”

“Sekiz yüz. Üstelik ufak bir yerde.”

“İlanın rengi turuncu mu?”

“Şey, evet.”

“Adamın adını söyle. Altında İşçi Müteahhidi falan filan yazmıyor mu?”

Baba cebinden katlanmış bir el ilan çıkardı. “Evet öyle, nereden biliyorsun?”

“Bak.” dedi adam. “Bu hiç mantığa sığar mı? Herif sekiz yüz kişi istiyor. Bu ilanlardan 5000 tane kadar bastırıyor, belki yirmi bin kişi görüyor onları. Görenlerin içinden de iki, üç bini yollara düşüyor. Çaresizlik içinde boğulan insanlar.”

“Peki ama bu çok saçma.” diye bağırды Baba.

“Bu ilanı bastıran herifi görünce anlarsın. Ya onu ya da yanında çalışanlardan birini göreceksiniz. Siz bir hendeğin kenarında kamp kurmuş olacaksınız, sizin gibi elli aile ile birlikte. Başını çadırınızdan içeri sokup bakacak hâlâ yiyecek bir şeyiniz var mı diye. Eğer yiyeceğiniz kalmamışsa “İş ister misiniz?” diye soracak. Siz de “Tabii bayım, bana bir iş vererseniz memnun olurum.” diyeceksiniz. O “Sen benim işime yarayabilirsin.” diyecek. Siz “Ne zaman başlayacağım?” diyeceksiniz. O size ne zaman nereye gideceğinizi söyleyip oradan uzaklaşacak. Belki iki yüz işçi gereklidir ona ama beş yüz kişi çağırır. Onlar da başkalarına söylerler ve oraya vardığınızda orada bin kişi vardır. Herif “Saatine 20 sent veriyorum.” der. Toplananların yarısı çeker gider. Ama hâlâ sadece kuru ekmeğe bile çalışmaya razı olacak aç beş yüz kişi kalmıştır orada. O herif şeftaliyi ya da pamuğu toplatmak için sözleşme imzalamıştır. Ne kadar aç adam olursa o kadar az para ödeyecektir. Bulursa çocuklu işçi tutmak ister, çünkü... Hay Allah, sizi korkutmayacaktım sözde.” Çevresinde oturanlar adama soğuk bakışlarla bakıyorlardı. Gözleriyle onun sözlerini tartıyorlardı. Paçavralar içindeki adam yaptığını fark etmişti. “Sizi korkutmayacağım dedim ama yine de yapıyorum işte. Yolunuza devam edeceksiniz. Geri dönmeyeceksiniz.” Terasa bir sessizlik çöktü. Lamba tıslıyor, pervaneler etrafında dönüyor, dönüyordu. Paçavralar içindeki adam sinirli sinirli devam etti. “İşçi arayan adamı gördüğünüzde ne yapmanız gerektiğini söyleyeyim size. Ona ne kadar ücret ödeyeceğini sorun. Vereceği ücreti bir kâğıda yazsın. Bunu ondan isteyin. Eğer böyle yapmazsanız, sizi aldatır.”

Mal sahibi, paçavralar içindeki pis adamı daha iyi görebilmek için iskemlesinde ileri doğru eğildi. Kolları ağarmış göğsünü kaşıdı. Soğuk bir sesle, “Sakın sen şu bozgunculardan olmayasın, şu işçileri kışkırtanlardan hani?”

Paçavralar içindeki adam haykırdı. “Tanrı’ya yemin ederim ki değilim.”

“Onlardan çok var da.” dedi mal sahibi. “Gezip duruyor, hır çıkıyorlar. Herkesi kızdırıp baştan çıkarıyorlar. Çok var onlardan. Gün gelecek bu bozguncuların canlarına okuyacağız. Ülkeden atacağız onları. İnsanlar çalışmak istiyorlarsa tamam. Çalışmak istemiyorlarsa cehennemin dibine kadar... Bu bozgunculara fırsat vermeyeceğiz.”

Paçavralar içindeki adam doğruldu. “Size anlatmaya çalıştığım şeyi ben bir yılda ancak anlayabildim. Bana, iki çocuğuma ve karıma mal oldu. Size anlatmam olası değil. Ama bilmem gerekirdi. Çünkü bana da kimse anlatamadı o zamanlar. Size çadırda, karınları küp gibi şiş, bir deri bir kemik kalmış, titreşen, köpek enicigi gibi inleyen yavrularımı ve benim iş bulmak için para karşılığında değil..!” Adam haykırmaya başlamıştı. “Ücret karşılığında değil, Tanrı hakkı için bir fincan un, bir kaşık yağ karşılığında çalışmak için nasıl koşuşturduğumu anlatamam ki. Derken hükûmet doktorları geldi. ‘Çocuklar kalp yetersizliğinden ölmüş.’ dedi ve kâğıda da aynen yazdı. Oysa çocuklar titriyorlardı ve karınları davul gibi şişmişti.”

Herkes sessizdi. Ağızları hafif aralanmıştı. Ağır ağır soluk alıyorlar, bakıp duruyorlardı.

Adam, çevresindekilere baktı ve dönüp hızla karanlığın içine yürüdü. Karanlık onu yutuverdi ama yol üzerinde sürüklenen ayak sesleri uzun süre duyuldu. Bir otomobil geçti karayolundan. Farları, paçavralar içindeki adamı, yolun kenarında başı önünde, elleri siyah ceketinin ceplerinde yürürken gösterdi.

Adamlar tedirgindiler. Biri “Eh geç oldu artık. Gidip yatmalı.” dedi.

(...)

John Steinbeck
Gazap Üzümleri
Çev. N. Silahtaroglu

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Roman Gerçekliği

Kazanımlar

Roman türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

Romanların bazı bölümlerini yeniden yazar.

Roman eleştirisi yazar.

Eleştirisini gerekçelendirmesi teşvik edilir.

Yazdığı metni e-dergi veya matbu dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 6x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, araştırma-inceleme, yaratıcı yazma, zihin haritası, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, internet, Çalıkuşu romanının sinema, tiyatro, bale uyarlamalarından kesitler, Çalıkuşu romanı hakkında yazılmış eleştiri yazısı örnekleri.

Disiplinler Arası İş Birliği : Sosyal Bilgiler, Tarih.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten bir hafta önce öğrencilerden Reşat Nuri Güntekin'in hayatı ve edebî kişiliği hakkında araştırma yapılması ve mümkünse "Çalıkuşu" romanının okunması istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Osmanlı Devleti'nin son yılları ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkemizin sosyal ve kültürel yapısı ile insanlarımızın eğitim durumu hakkında öğrencilerin bilgileri ve görüşleri alınır. Öğretmenlik mesleğinin bir ülkenin yeniden kurulmasındaki önemi ile ilgili düşünceleri sorulur.

Keşfetme:

Çalıkuşu romanının kısa bir özetinin ve içinden bazı bölümlerin yer aldığı Ek'teki bölüm okunur. Aşağıdaki sorular metne dayanarak gerekçeleriyle cevaplanır:

1. Romanın başkahramanı Feride, Zeyniler köyünde neleri ne sebeple sevmiştir? Açıklayınız.
2. Dr. Hayrullah Bey, askerler ile öğrencileri hangi yönleriyle birbirine benzetiyor? Bu benzetmenin altında sizce hangi düşünce ve duygular saklıdır? Yorumlayınız.
3. Romanda günlük türünden yararlanılmış olması, romanın içeriğini ve anlatımını nasıl etkilemiştir, değerlendiriniz.
4. Çalıkuşu romanındaki gerçeklik duygusunu romanın hangi özellikleri sağlamaktadır, inceleyiniz.

5. Yazar Reşat Nuri Güntekin, uzun yıllar Anadolu'nun birçok farklı şehrini, insanlarını ve öğretmenlerini milli eğitim müfettişliği görevi sayesinde yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Yazarın bu deneyimleri romana nasıl yansımıştır? Tartışınız.
6. Romanda tarihî, sosyal, kültürel birçok gerçeğe yer verilmiştir ancak bu eser kurmaca bir eserdir. Romanın yazıldığı dönemin doğal gerçekliği ile bu gerçekliğin romana yansıtılışını (romandaki kurmaca gerçekliği) romanın tür özelliklerini göz önünde bulundurarak irdelleyiniz.
7. 1922 yılında yayımlanan bu romanın gerek tiyatro uyarlamaları gerek sinema filmleri ve televizyon dizileri büyük ilgi görmüş ve sevilmiştir. Romanın içeriğinde idealist ve örnek bir öğretmen, kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir kadın, kavuşamayan âşıklar, bitmeyen savaşlar, Anadolu insanının sıkıntıları gibi pek çok konuya yer verilmiştir. Sizce eserde işlenen hangi konuya da konular farklı kuşaklardan okuyucuların bu romana ilgi ve sevgi duymasını sağlamıştır? Değerlendiriniz.

Açıklama:

Reşat Nuri Güntekin'in hayatı, edebî kişiliği ve bu özelliklerin romana yansımaları hakkında açıklama yapılır. Milli Edebiyat anlayışı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi yazarların toplumsal gerçekliğe yönelimleri, gözlemlediklerini romanlarına aktararak dikkat çektikleri sorunlara getirdikleri eleştiriler ve çözüm önerilerine değinilir.

Roman türüyle ilgili genel kavramlar sıralanır. Roman türünün özellikleri, diğer türlerle karşılaştırılmalı olarak açıklanır. Romanın özellikleri Çalıkuşu romanı üzerinde örneklenir. Öğrencilerin kendi okudukları romanlardan tür özelliklerine örnek vermesi istenir. Doğal gerçeklikteki çeşitli (tarihî, siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik vd.) etmenlerin edebî eserlere yansımaları fark ettirilir. Kurmaca gerçekliğin, doğal gerçeklikten farkına dikkat çekilir. Okunan romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında tespitlerde bulunulur.

Çalıkuşu romanının Türk edebiyatının en çok okunan ve sevilen eserlerinden biri olduğundan, bu romanla Anadolu'nun ilk defa Türk romanına bu kadar girmiş olduğundan söz edilir. Güntekin'in Çalıkuşu'nu önce "İstanbul Kızı" adıyla dört perdelik bir oyun olarak yazdığı, 1922'de Vakit gazetesinde "Çalıkuşu" adıyla roman olarak yayımlanınca büyük ilgi gördüğü, çoğunlukla Anadolu'da geçen ama aslında daha çok Osmanlının son yıllarının anlatıldığı romanın -son bölümü hariç- Feride'nin günlüğü şeklinde yazılmış olduğu, bir aşk hikâyesi gibi görünen romanın aslında dönemin toplumsal sorunlarını eleştirel olarak ortaya koyduğu hakkında bilgi verilir. İyi bir aileye mensup neşeli bir genç kızın Anadolu'ya giderek öğretmenlik yapması, Türk edebiyatı için de Anadolu'ya geçişin sembolü gibi olmuştur. Romanın tiyatro, bale, sinema ve dizi uyarlamalarından bahsedilir (Roman ilk defa 1966 yılında yönetmen Osman Seden tarafından sinemaya uyarlanmış, 1986'da Osman Seden tarafından televizyon dizisi olarak çekilmiş, 2005 yılında "Yeniden Çalıkuşu" adıyla, 2013 yılında ise "Çalıkuşu" adıyla tekrar diziye uyarlanmış; Necati Cumalı tarafından tiyatroya uyarlanıp Devlet Tiyatrolarında sahnelenmiştir. Ayrıca bu roman, Merih Çimenciler'in libretto ve koreografisiyle 2003 yılında Türk Sanat Müziği parçaları ile baleye uyarlanıp Devlet Opera ve Balesi tarafından sahnelenmiştir.). Öğrencilerin bu farklı uyarlamalar ile roman arasında -kurgu, yapı, dil, anlatım vb. özellikler bakımından- ne gibi farklılıklar olabileceği sorulur, görüşleri alınır.

Derinleştirme:

Çalıkuşu romanı, roman türünün özellikleri, içerik, yapı, dil ve anlatım bakımından tahlil edilir. Öğrenciler ikili gruplara ayrılır. Her grup, romanın yazarını, şahıs kadrosunu, konusunu, mekân ve zaman unsurlarını, dil ve üslup özelliklerini gösteren bir zihin haritası hazırlar (Dileyen öğrenciler, zihin haritalarını web araçlarından yararlanarak hazırlayabilir.).

Roman hakkında yazılmış eleştiri yazılarından örnekler öğrencilerle paylaşılır. İncelenen eleştiri yazılarının dil ve yapı özellikleri örnek alınarak, Çalıkuşu romanı hakkında birer eleştiri yazısı yazılır. Eleştiri yazılarında belirtilen düşüncelerin incelenen

metne ve araştırmalara dayalı olarak gerekçeleriyle verilmesinin önemine dikkat çekilir. Yazılan yazılar sınıfta paylaşılır, varsa hatalar yapıcı eleştirilerle fark ettirilip düzeltilmesi sağlanır. Eleştiri yazılarının düzeltilmiş hâllerinin e-dergi veya matbu dergilerde nasıl yayımlanabileceği hakkında gerekli bilgilendirme ve yönlendirmeler yapılarak öğrencilerin yazılarını yayımlaması teşvik edilir.

Çalılıkı romanından bir kesitin dizi, sinema, tiyatro ve bale uyarlaması izlenerek, bu türlerin roman türünden ayrılan yönleri karşılaştırmalı olarak incelenir ve karşılaştırma sonucunda tespit edilen genel özellikler tablo hâlinde gösterilir.

Değerlendirme:

- Görev:** Okuduğunuz romanın seçtiğiniz bir bölümünü roman türünün özelliklerine dikkat ederek yeniden yazınız (Kitabın sonunda yer alan “Öyküleyici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.).
- Görev:** Milli Edebiyat veya Cumhuriyet Dönemi’nin ilk yıllarına ait bir roman seçiniz. Grupça belirlediğiniz tarihe kadar notlar alarak romanı okuyunuz. Grupça kararlaştırdığınız yer ve zamanda arkadaşlarınızla buluşup romanı içerik, yapı, dil-anlatım bakımından inceleyerek rapor yazınız.
- Görev:** Roman hakkında yaptığınız araştırmalardan ve bugüne kadar okuduğunuz romanlardan hareketle, roman okumanın insanların hayal ve düşünce dünyasına, bilgi birikimine neler katabileceği ile ilgili bir değerlendirme yazısı hazırlayıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kaynakça:

Abir, N. (2012). Çalılıkı’nun Hikâyesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=i4vp9wKLnwXeFHhheblcsw&no=7bJf6U2Blts7aWWkHVSvQ> Erişim tarihi: 28.06.2021.

Güntekin, R. N. (2007). Çalılıkı. İnkılap Kitabevi.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 153’te kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1: Çalığışu romanından okuma parçası.

ÇALIKUŞU

Feride küçük yaşta, önce annesini sonra babasını kaybeder. İstanbul'da teyzesinin yanında büyür. Fransız Lisesinde yatılı olarak okur. Çok yaramaz ve hareketli bir kız olan Feride'ye arkadaşları "Çalığışu" lakabını takarlar. Feride yaz tatillerini teyzesinin köşkünde geçirir. Yaramazlıklarına orada da devam eder. Teyzesinin oğlu Kamuran ile sürekli didişir. Bu didişme iki genç arasında zamanla aşka dönüşür. Ve aile arasında yapılan bir törenle nişanlanırlar. Kamuran işi gereği bir süreliğine İsviçre'ye gider. Döndüğünde Feride okulunu bitirmiştir. Bir an öce evlenmeyi istemektedirler. Bu sırada ortaya çıkan bir kadının getirdiği mektuptan Feride, Kamuran'ın İsviçre'de iken Münevver isimli bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrenir. Gururu kırılan ve incinen Feride her şeyi yüzüstü bırakıp, öğretmen olarak Anadolu'ya gider. Bursa'da Zeyniler köyüne tayin edilir. Feride önceleri köy hayatına alışamaz. Ancak günler geçtikçe burayı benimsemeye ve sevmeye başlar. Okuyacağınız parça Feride'deki bu değişikliği anlatan bölümdür.

(...)

Burada sevmeye başladığım üç şey var:

Birisi, pencereimin altındaki akar çeşme ki hiç durmayan sesiyle yalnız gecelerimde, âdeta bana arkadaşlık ediyor.

İkincisi, küçük Vehbi: Hatice Hanım'ın saltanatı zamanında, ömrünü sandığın dibinde, sırtüstü ceza çekmekle geçiren çocuk. Ben, bu afacana iyiden iyiye abayı yaktım. Buradaki çocukların hiçbirine benzemiyor. K'leri C gibi telaffuz ederek öyle serbest, şen bir konuşması var ki...

Vehbi, bir gün bahçede küçük, parlak gözlerini süze süze yüzüme bakıyordu:

—Ne bakıyorsun Vehbi, dedim.

Hiç çekinmeden:

—Sen güzel kızmışsın be. Ağama alıvereyim seni. Bizim gelinimiz ol. Ağam, sana pabuçlar, entariler, taraklar alıverir.

Vehbi'nin her hâli iyi, hoş amma bir türlü beni saymıyor. O kadar ki azarladığım, yavaşça ince kulağını çektiğim zaman bile bana ehemmiyet vermiyor. Mamafih belki de bunun için onu bu kadar seviyorum.

(...)

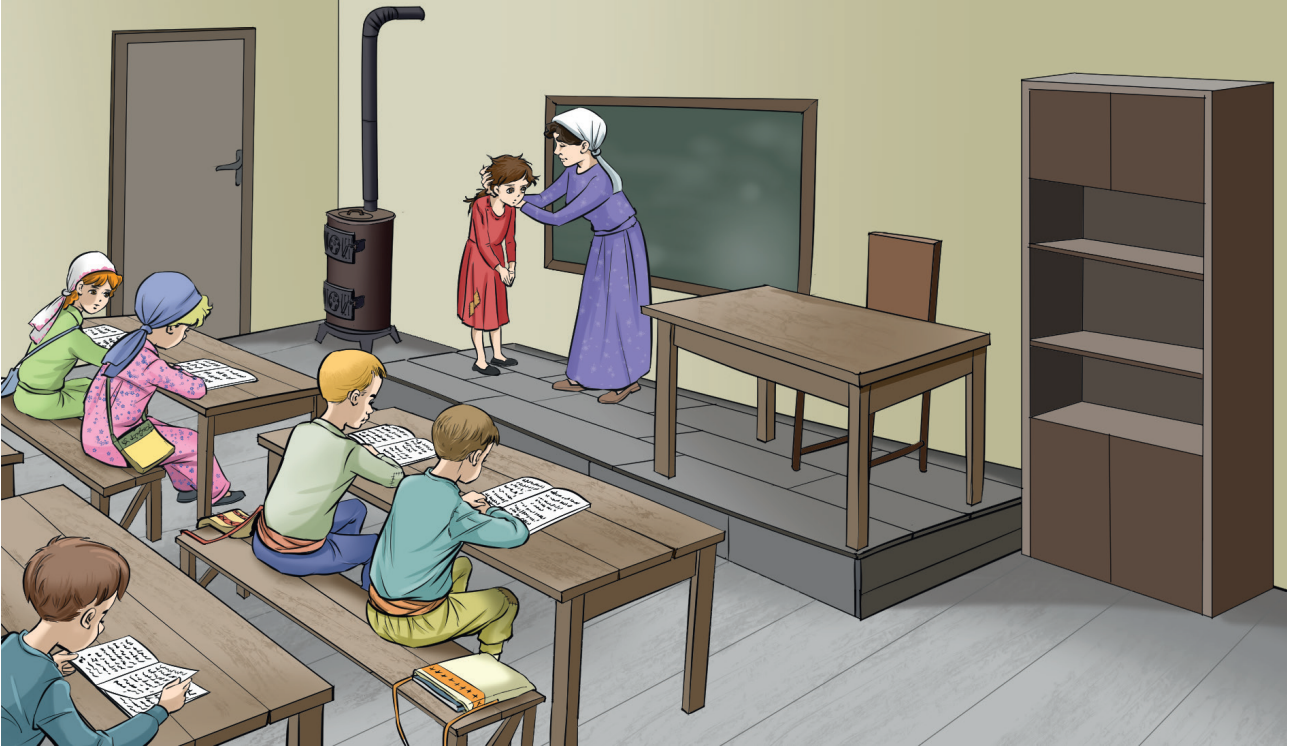
Üçüncü sevdiğime gelince o, kimsesiz küçük bir kızdır. Derse başladığımın, galiba beşinci sabahıydı. Sıralara göz gezdirirken birdenbire kalbim tatlı bir heyecanla çarptı. En arka sıranın ucunda, bembeyaz denecek kadar uçuk sarı saçlı, duru beyaz tenli, melek gibi güzel çehreli bir kız çocuğu, inci gibi dişleriyle bana gülümseyordu.

Bu çocuk kimdi? Birdenbire nereden çıkmıştı?

Elimle işaret ettim.

—Yanıma gel bakayım, dedim.

Bir kuş hafifliğiyle yerinden atladı. Benim, mektepte yaptığım gibi, sıçraya sıçraya yanıma geldi.

Yavrucak, son derece fakirdi. Ayakları çıplak, saçları darmadağınktı. Arkasındaki rengi kaybolmuş basma entarisinin yırtıklarından beyaz, nazik teni görünüyordu.

Minimini ellerini tuttum:

—Yüzüme bak küçük, dedim.

Korka korka başını kaldırdı, kıvrıcık kirpiklerinin arasında iki lacivert göz parladı.

Zeyniler’de, çektiğim ısırap beni ağlatmamıştı. Fakat bu yarı çıplak çocuğun gözleri, kırmızı ağzının içinde iki inci dizisi gibi gülen dişleri, o dakikada kendimi tutmasaydım beni hıçkırığa hıçkırığa ağlatacaktı. Hafifçe çenesini okşadım, bütün kızlara sorduğum gibi, ona da:

—Senin adın Zehra mı küçük, yoksa Ayşe mi? dedim.

O, temiz İstanbul telaffuzlu ve inanılmayacak kadar tatlı sesiyle:

—Benim adım Munise, hocanım, dedi.

(...)

Feride Kamuran’ın ihanetinden duyduğu acıyı, bütün sevgi ve şefkatini köy çocuklarına vererek unutmaya çalışır. Öğrencilerinden Munise’yi evlat edinir. Bir eşkıya olayı üzerine Dr. Hayrullah Bey ile tanışır. Zeyniler Okulu kapatılır. Feride, Munise ile birlikte Bursa’ya döner. Kız Öğretmen Okulunda, Fransızca öğretmeni olur. Müzik öğretmeni Şeyh Yusuf Efendi ile olan arkadaşlığı dedikodulara sebep olur. Çanakkale’ye tayin edilir. Bu seferde Kurmay Subay İhsan Bey yüzünden İzmir’e gönderilir. İzmir’den de Kuşadası’na geçer. Feride Kuşadası’nda rahattır. Bu defa da I. Dünya Harbi çıkar. Okul, hastane olur. Feride’nin Zeyniler köyünde tanıdığı Dr. Hayrullah Bey hastanenin başhekimidir. Feride gönüllü hemşire olur. Aşağıdaki bölüm, Feride ile doktor Hayrullah Bey’in yeniden karşılaşmalarını anlatır.

Kuşadası, 24 Aralık

— Bana başka bir fikir geliyor... Ne musibetti o köyün adı? Orada sana hasta bakıcılık ettirdimdi. Hatırlarsın ya? Burada da bana yardım eder misin, ha? Zaten arada büyük bir fark yok, ha senin minimini maymuncukların, ha benim sevgili ayıcıklarım! Zaten ikisi ruh itibarıyla öyle birbirlerine benzer ki... Aynı saffet, aynı temiz çocuk yüreği, hem de ateş karşısında yandıkları bu aylarda benimkilere yardım, daha ecirli bir iştir, küçük kız...

Birdenbire yüzüm güldü, çocuk gibi sevindim. Bana kuvvetimi ve sevgimi harcayacak bir iş olsun da ne olursa olsun.

— Peki, Doktor Bey, ne vakit isterseniz işe başlarım.

— Hemen şimdi, bak şurasını ne hâle koymuşlar? El değil ki, âdeta...

Yine hatırı sayılacak derecede fena bir kelime.

Ben utanarak:

— Fakat bir şartla Doktor Bey... Yanımda pek askerce konuşmayacaksın...

O, gülerek:

— Gayret ederim küçük, gayret ederim... Mamafih arada bir kaza olursa kusura bakmazsın artık, dedi.

Akşama kadar beraber çalıştık, yarın geleceğini haber aldığım hastaları kabule hazırlandık.

(...)

Savaştan sonra Feride aynı okula müdire tayin edilir. Bu arada hastalanan Munise ölür. Dr. Hayrullah Bey, Feride'yi kızı gibi korur. Çıkan dedikodular üzerine Dr. Hayrullah, Feride ile göstermelik bir nikâh kıyar. Aralarındaki ilişki ise baba-kız gibidir. Dr. Hayrullah Bey Feride'nin tuttuğu günlüğü bulmuş ve onu saklamıştır. Hayrullah Bey hastalanır, öldüğü takdirde Feride'nin, teyzesine gitmesini vasiyet eder. Ayrıca Kamuran'a da verilmek üzere bir zarf bırakır. Hayrullah Bey ölünce Feride, teyzesine gider; zarfı da Kamuran'a verir. Zarfıta Feride'nin günlüğü ve bir de mektup vardır. Dr. Hayrullah Bey, Kamuran'a, Feride'yi bir daha bırakmamasını yazmıştır. Kamuran defteri ve mektubu okuyunca her şeyi öğrenir. İki genç evlenirler.

Reşat Nuri Güntekin

Çalıkuşu

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Genç Çobanın Rüyası

Kazanımlar

Roman türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

Romanların bazı bölümlerini yeniden yazar.

Süre : 4x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, tartışma, sunuş yolu ile öğretim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden Paulo Coelho'nun "Simyacı" adlı romanını okumaları ve romanın özetini çıkarmaları istenir. Öğretmen de etkinlikte öğrencilerle paylaşmak üzere, konularına göre romanlarla ilgili slayt hazırlar.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin roman özetleri sırayla okunur. Öğrenciler birbirlerinin özetlerini olay sıralaması, dil, anlatım yönünden değerlendirir. Ardından öğretmen özet çıkarmada dikkat edilmesi gereken kuralları hatırlatır.

Öğrencilerin romanda en çok ilgisini çeken olay, bölüm sorulur ve nedenleriyle açıklamaları istenir.

Öğretmen, roman türü ile ilgili bilgiler verir. Sonrasında bu romanın tür özellikleri öğrenciler tarafından eser ile ilişkilendirilir.

Keşfetme:

Aşağıda Simyacı romanının başından ve sonundan alınan birer kesit yer almaktadır. Kesitler öğretmen tarafından okunarak öğrencilerin romanın kurgusu üzerine konuşmaları sağlanır.

SİMYACI

“(...) Yamçısını yere yayıp üzerine uzandı, okuduğu kitabı da yastık olarak başının altına koydu. Uykuya dalmadan önce, artık daha kalın kitaplar okuması gerektiğini düşündü: Okunmaları daha uzun sürer, gecelerin de daha rahat yastık olurlardı. Uyandığında ortalık hâlâ karanlıktı. Yukarıya baktı, yarı yarıya yıkılmış çatının arasından parıldayan yıldızları gördü.

‘Biraz daha uyusaydım.’ diye düşündü. Bir hafta önceki düşü tekrar görmüş, gene sonunu getiremeden uyanmıştı (...) (s.15)”

“(...) Sonra delikanlıya dönüp:

—Ölmeyeceksin, dedi. Yaşayacaksın ve insanın bu kadar budala olmaya hakkı olmadığını da öğreneceksin. Şimdi senin bulunduğun yerde, bundan iki yıl kadar önce, üst üste aynı düşü gördüm. Düşümde İspanya’ya gitmem, çobanların koyunlarıyla birlikte içinde uyudukları, ayin eşyalarının konulduğu, yerde büyümüş bir firavun inciri bulunan yıkık bir köy kilisesi aramam gerektiğini görüyordum ve bu firavun incirinin dibini kazarsam gizli bir hazine bulacaktım. Ama sadece iki kez bir rüyayı gördüğüm için çölü geçecek kadar budala değilim ben (...) (s. 179).”

Öğretmen tarafından şu açıklama yapılır: Romanda genç bir çoban rüya görür ve kendisine ait olan hazine çölde bir yeredir. Gidip onu alması gerekir. Meşakkatli bir yolculuktan sonra oraya ulaşır ancak bedeviler tarafından tartaklanır. Bir bedevi de kendisine ait bir hazinenin İspanya’da olduğunu söyler. Bahsettiği yer tam da gencin rüyaları gördüğü yerdir.

Öğrencilere, açıklamadan sonra aşağıdaki sorular yöneltilir:

1. Romadaki bu kurgunun gerçeklikle ilgisini değerlendiriniz.
2. Benzer rüyalar gören genç ile bedevinin çölde karşılaşması romana nasıl etki etmiştir?
3. Tesadüfler ve rastlantılar kurmaca gerçekliğini nasıl şekillendirmiştir?
4. Romanda hayallerinin peşinde koşan genç çobanın günümüzdeki hayalleri sizce neler olurdu?
5. Hayattan beklentilerimizi şekillendiren unsurlar neler olabilir? Gereçekleriyle açıklayınız.
6. Bir girişimde bulunmak için uygun koşulların oluşması şart mıdır? Sınıf ortamında tartışınız.

Açıklama:

Öğretmen tarafından kurgusal gerçeklikle ilgili şu açıklama yapılır: Kurmaca dünyanın kendi iç âlemi; nesnel, canlı, yaşanan dünya ile farklı perspektiflere sahiptir ancak temellendirme noktasında kendi içinde tutarlı bir bütünlük oluşturur. Bu kurmaca gerçeklik içinde okur ve yazar aynı düzlemde ve yö-rüngede yer alırlar. Okurla yazar arasında adı konulmamış bir ön anlaşma söz konusudur. Okur; roman ve hikâye gibi yazınsal metinleri okurken yazarla düşünsel planda yapmış olduğu anlaşma gereği okuduklarının gerçekliğini sorgulamaz. Bu metinlerin kurgusal olduğunu bilir. Okur, sadece metnin kendi içindeki tutarlılığını metnin kendi iç dinamiklerine göre sorgulayabilir. Öyle ki kurgu dünyasının gerçekliği kimi zaman nesnel gerçeklikten daha fazla sebep-sonuç ilişkisi üzerine bina edilmiş olması da söz konusudur (Karataş, 2011). Yani kurmaca bir âlemde yeniden hayat bulan, canlandırılan bir nevi yaratılan sanatsal metinler insana ait her çeşit gerçekliğin çok çeşitli his ve düşünce mefhumlarıyla meydana getirilmiştir. Nesnel gerçeklikle ilişki kurularak üretilen sanatsal yaratımın dünyası, son tahlilde itibari bir evrende yer alır.

Bu açıklamaya bağlı olarak öğrencilerden roman karakterlerini gerçek-kurmaca boyutunda değerlendirmeleri istenir. Gerçeklik boyutunda romanda geçen olaylardan hangilerinin gerçek hayatta olamayacağı üzerine örnekler vermeleri istenir.

Derinleştirme:

Romanda genç bir çobanın rüyasından hareketle kendini inşa edecek büyük bir yolculuğa çıktığı görülmektedir. Benzerlikler ve farklılıklar yönünden öğrencilerin kendilerini çobanla kıyaslamaları istenir. Bu konuda, öğrencilere şu sorular sorulabilir?

1. Sizin hayalleriniz neler? Bu hayallerinizi gerçeğe dönüştürmek için neleri göze alıyorsunuz?
2. Kendisine ait olan servet için mücadele eden karakterin yerinde olsanız sizin servetiniz neler olurdu?
3. Romanda mutluluğun sırrı bir bilge tarafından açıklanmaktadır. Sizce mutlu olmak için daha başka neler yapılabilir? Öğrencilerin bu soru ile ilgili cevapları tahtaya yazılır ve mutlu olmak için en iyi yolun öğrenciler tarafından tartışılıp belirlenmesi sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilere aşağıdaki görevler verilir:

1. **Görev:** Romanın içinde 3 görsel kullanılacak olsaydı bunlar neler olurdu? Açıklayınız.
2. **Görev:** Kendinizi tıpkı bu genç çoban gibi servetinize ulaşmış olarak değerlendirip şimdi neler yapacağınızı içeren kısa bir roman bölümü yazınız. Bu bölümü romanın devamı olacak şekilde kurgulayınız.
3. **Görev:** Sınıfınızda bir arkadaşınızla eşleşiniz. Siz genç çobansınız, o da hayallerinin peşinden koşmayan bedevi. Onu ikna etmek için bir konuşma metni hazırlayıp sınıfta paylaşınız.
4. **Görev:** Bu romana konu yönünden benzerlik gösteren Richard Bach'ın Martı Jonathan Livingston romanını okuyup iki eseri karşılaştıran bir metin yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

- Coelho, P. (1996). Simyacı. Can Yayınları. Çeviri Özdemir İnce
- Gezer, A. (2015). Edebiyatta Gerçeklik Kavramının Yeri Üzerine Bir İnceleme. 2020.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 156'da kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1840767784)

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Bir Bilim İnsanı

Kazanımlar

Roman türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Konularına göre romanları karşılaştırır.

Romanların teknik, içerik, işleyiş, üslup ve kurgu yönünden farklılıklarını tespit etmesi için yönlendirilir.

Süre : 4x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, beyin fırtınası, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Akıllı tahta, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Bilim Tarihi.

Hazırlık

Öğretmen, sınıfta göstermek üzere çeşitli biyografik ve otobiyografik romanlar getirir. Öğrencilerden “Bir Bilim Adamının Romanı”nı sınıfa getirmeleri vebiyografik/otobiyografik roman türleri üzerine araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorularak derse başlanır:

1. Size ilham olan insanlar kimlerdir? Bu insanların hayatlarını okumak size neler katabilir?
2. Otobiyografik veya biyografik romanların hangilerini okudunuz?
3. Bir biyografik roman yazsanız bu kim hakkında olurdu? Niçin?

Keşfetme:

Öğretmen tarafından “Bir Bilim Adamının Romanı” adlı eserde yer alan Cahit Arf’ın ön sözü okunur. Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.

1. Sizce, Cahit Arf, bilim insanlarının romanlarının yazılmasını niçin desteklemektedir? Açıklayınız.
2. Bilim insanları hakkında yazılmış romanlardan hangilerini okumak isterdiniz? Gerekçeleri ile açıklayınız.

Ekte yer alan “Bir Bilim Adamın Romanı”ndan bölümler öğrencilere okutulur.

Kitapta bahsi geçtiği üzere M. İnan kelimelerin kökeni ile ilgilenen bir bilim insanıydı. Buradan hareketle öğrencilerin metinde geçen “medet, hemşehri, taşra, ekol, rektör, çünkü, mühendis, toplum” kelimelerinin etimolojik incelemesini yapmaları sağlanır. Bu kelimelerin kökenlerini gösteren tanıtım yazılarını, Web 2.0 araçlarını kullanarak afiş olarak hazırlamaları ve bunları güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları teşvik edilir. Etimolojik incelemeden sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Metinden hareketle Mustafa İnan'ın kişiliği hakkında neler söylenebilir? Benzer karakterde insanlar tanıyormusunuz?
2. Mustafa İnan, görev yaptığı üniversiteye hangi katkılarda bulunmuştur?
3. Metne göre bir “ekol” sahibi olmak için neler gerekmektedir? İnan “ekol” sahibi olmak için neler yapmıştır? Ülkemizde “ekol” sahibi olan diğer bilim insanları kimlerdir?
4. İnan'ın Zürih Üniversitesinin teklifini reddetmesinin ve ülkesine dönmesinin nedenleri neler olabilir?
5. Beyin göçü konusunda ne düşünüyorsunuz? Beyin göçü sizce nasıl engellenebilir?
6. Mustafa İnan'ın kendini edebiyat, tarih, felsefe vb. disiplinlerde geliştirmesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Siz hangi alanlarda kendinizi geliştiriyorsunuz? Bunun için neler yapıyorsunuz?
7. “Gençler dinlemesini pek sevmeyiz ama sen taşradan yeni geldin, bu yüzden büyükşehir geleneklerini benimsememişsindir henüz.” cümlesiyle profesör, nasıl bir sosyal eleştiri yapmıştır? Profesörün eleştirisine katılıyor musunuz? Gerçekleriyle açıklayınız.
8. Sizce, Mustafa İnan'ı çağdaşlarından farklı kılan özellikler nelerdir?

Açıklama:

Öğretmen tarafından Oğuz Atay'ın diğer romanlarından bahsedilerek onun edebiyat dünyamızdaki yeri ve önemine vurgu yapılır. Bir Bilim Adamının Romanı'nda kullanılan roman teknikleri açıklanır. Sonra, Prof. Dr. Mustafa İnan hakkında kısa bilgi verilir. Onun bilim dünyasındaki yeri ve öneminden bahsedilir. Romanda geçen “Ne bekliyordun yani? Yarım saatte koca Mustafa İnan'ı öğrenmek mi istiyordun?” cümlesinden hareketle bir bilim insanının nasıl tanınabileceği, hangi tür eserlerle anlatılabileceği tartışılır.

Öğretmen tarafından, bilgilendirici metinlerden biyografi ve otobiyografi türleri anlatılır. Ardından, biyografik ve otobiyografik roman türü dünya ve Türk edebiyatından örneklerle açıklanır. Roman türü ile ilgili genel kavramlar aktarılır. Konularına göre roman türleri, örnek romanlar üzerinden açıklanır.

Derinleştirme:

Romanda kurgu ve gerçeğin nasıl iç içe geçtiğinden, romanın anlatıcısının kim olduğundan bahsedilir. Mustafa İnan hakkında biyografi yazısı okunur. Biyografi okunduktan sonra öğrencilere “Bir bilim insanının biyografisini okumak ile onun hakkında yazılan bir romanı okumak arasında ne tür farklılıklar vardır?” sorusu sorularak biyografi hakkında değerlendirmeler yapmaları sağlanır. Biyografik roman taslağı oluşturma konusunda bilgi verilir.

Değerlendirme:

Öğretmen, öğrencilere aşağıdaki görevi verir:

Bir bilim insanı hakkında araştırma yaparak kısa bir biyografi yazısı yazınız. Araştırmalarınızdan hareketle seçtiğiniz bilim insanı hakkında bir roman taslağı oluşturunuz. Öğrencilerin hazırladıkları biyografi yazıları ve roman taslakları sınıfta okunarak değerlendirilir.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Değerlendirme Formu”nu uygulayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Bilgilendirici Metin için Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Atay, O. (1998). Bir Bilim Adamının Romanı, İletişim Yayınları. (Erişim tarihi: 07/07/2021).

https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/ozgecmis/MustafaInan.pdf

EK 1

BİR BİLİM ADAMININ ROMANI

Bir Bilim Adamının Romani iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm Mustafa İnan'ın eğitim hayatını, ikinci bölüm ise hayatının kalan kısmını ele almaktadır. Mustafa İnan, mühendislik fakültesine kaydolur. Hem bilim alanında hem de edebiyat, coğrafya, felsefe ve tarih alanlarında kendini geliştirir. Doktorasını İsviçre Zürih Üniversitesinde tamamlar, bu üniversiteden aldığı iş teklifini reddeder ve ülkesine hizmet edebilmek için Türkiye'ye döner. Kendini ülkesine ve bilime adayan bu kıymetli bilim insanının yaptığı çalışmalar, bilim dünyasına önemli katkılar sunmuştur. Romanda, İnan'ın bir bilim insanı olma yolculuğundaki çalışkanlığı, kararlılığı, gayreti konu edilir.

(...) Mustafa İnan ölümünden dört yıl sonra bilim hizmet ödülü alıyordu. Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Bilim Kurulu, 9 Ağustos gün ve 134 sayılı toplantısında Profesör Doktor Mustafa İnan'a İstanbul Teknik Üniversitesinde 1944'lerde başlayıp, 1987'de vefatına kadar tatbiki mekanik dalındaki bilimsel çalışmaları, eşsiz hocalığı ve çok sayıda genç araştırmacı ve bilim adamı yetiştirmek suretiyle modern anlamda bir ekol kurmuş olmasını dikkate alarak 1971 Yılı Hizmet Ödülü'nün verilmesini kararlaştırmıştır.

Ödülün üstünde böyle yazıyordu. "Ekol kurmuş ne demek?" diye yavaşça sordu esmer delikanlı. "Anlatması uzun sürer. Gerçekten merak ediyorsan sonra konuşuruz. Cumhurbaşkanı kürsüye yaklaştı bu sırada, merhum Mustafa Hoca'nın eşi Jale İnan'a ödülü verirken "Bunu Mustafa İnan'ın kendisine vermek isterdim." dedi, "Size vermekle biraz olsun teselli buluyorum." İşte Mustafa'yı da parlak bir törenle andık, diyordu orta yaşlı bir profesör, törenden çıkarlarken. "Bir bakıma onun hayatında parlak dönüm noktaları çoktur. Mustafa İnan, liseyi birincilikle bitirmişti. Mustafa İnan, Teknik Üniversiteyi birincilikle ve daha önemlisi pek iyi derece ile bitirmişti. Bu dereceye orada yirmi yılda bir kere filan rastlanır. Mustafa İnan İsviçre'deki doktorasını da parlak bir şekilde yapmıştı. Mustafa İnan, Teknik Üniversitede ilk doktorayı yapmıştı. Mustafa İnan, doktor olmuştu; Mustafa İnan, rektör olmuştu.

Koridorda birlikte yürüyorlardı. "Şu listelere bir bakmayacak mısın?" dedi profesör. Sonra hemen "Vazgeç şimdi istersen." diye düzeltti durumu. "Törenin güzelliğini bozmayalım, değil mi?" Orta yaşlı adamın konuşmak, bir şeyler anlatmak istediği anlaşılıyordu. "Gençler dinlemesini pek sevmezler ama sen taşradan yeni geldin, bu yüzden büyükşehir geleneklerini benimsememişindir henüz." "Bu kalabalığa bakıp aldanma." dedi profesör. Büyük kapıdan çıkıyorlardı, bir süre önce delikanlının karşısına dikilmiş olan görevli, onları saygıyla selamladı. Sen benim hemşehrim filan değilsin, diye içinden gülümsedi genç adam; benim asıl hemşehrim Mustafa İnan. "Her şeyin başlangıcı böyle parlak değildir." dedi profesör. "Ben Mustafa İnan'ı birilerine anlatacak olsam bu törenle başlamazdım söze ya da derdim ki... Salonda heyecan son haddine varmıştı, herkes olup bitenleri heyecanla izliyordu, Mustafa İnan parlak bir törenle anılıyordu. Bahçede bir bankın üstüne oturdu, delikanlıyı da yanına oturttu. "Dinle bak." dedi.

"Ama altmış yıl önce 24 Ağustos 1911 Cuma günü Adana'da Seyyar Posta Memuru Hüseyin Avni Bey'in evinde böyle gösterişli bir durum yoktu. Belki heyecan daha büyüktü çünkü Hüseyin Avni Bey'in karısı Rabia Hanım, bir oğlan çocuk dünyaya getirmişti. Hüseyin Bey'le Rabia Hanım sevinçlerini gizlemeye çalışıyorlardı ayrıca. Durumları elverişli de olsa böyle parlak bir tören yapmaya hiç yanaşmazlardı çünkü on üç yıllık evlilik hayatlarında doğan erkek çocuklar yaşamıyordu. Daha önce altı çocuğunu kaybeden Hüseyin Avni artık batıl itikatlardan medet umuyordu. Çocuk için hiçbir hazırlık yapılmamıştı doğumdan önce. Bu yüzden Mustafa İnan, komşularının hediyeleriyle kundaklandı, giydirildi. Lohusa yatağı da süslenmedi, geleneklere uygun hiçbir sevinç gösterisi yapılmadı yani. Ne olursa olsun bu erkek çocuğu yaşamalıydı. Ve belki yaşamasının se-

vinci gizlenirse ölüm, durumu haber alıp gelmezdi: Mustafa'nın kulağına, okula gidinceye kadar küpe taktılar, asker elbiselerinden bozma ve boynuna kadar düğmeli soluk ceketler giydirdiler. Rabia Hanım da lohusa ya-
tağına sadece bir battaniye örttü, hem de siyah bir battaniye. Doğrusu geçim durumları da pek parlak değildi: kimse onların erkek çocukları öldüren kaderi kandırmak için böyle davrandıklarını ileri süremezdi.”

(...) Oysa İsviçre’de doktora yaparken şartlar ne kadar başkaydı. Zürih Teknik Üniversitesinin geniş laboratuvarlarında yıllarca deney yaparak geliştirmişti doktorasını. Burada laboratuvar filan yoktu, herkese bir oda bile yoktu. Adı değişmişti ama mühendis mektebiydi henüz burası. Oysa Mustafa İnan yeni bir hava getirmek istiyordu: mektebin teknik üniversite olmasını istiyordu; kürsüler kurulsun, araştırmalar yapılsın istiyordu. Öğretim üyeleri de araştırma işine alışmalıydı. O zamanlar Mustafa belki “ekol”ün ne olduğunu pek iyi bilmiyordu ama belki de ilk “ekol”ünü küçük mekânîk odasında asistanlarıyla birlikte kurdu, Bekir Tekinalp ve İlhan Kaya’ya araştırma yapmanın önemini aşıladı. Bir yandan da üniversitede ilk seminerleri düzenlemeye başladı. Ve üniversitede ilk doktora yaptıran hoca oldu sonra. Hayatının sonuna kadar büyük bir titizlikle yürüttüğü uygulamalı mekânîk seminerlerinde yalnız öğrencilere, asistanlara değil; hocalara bile bir şeyler öğretti.

“Sonra?” diye sordu genç adam. “Sonrası yok, dedi profesör.” Hepsi bu kadar. İşte bütün Mustafa İnan’ı öğrendin. “Olur mu ama...” diye heyecanla itiraz etti delikanlı. Profesör güldü: “Ne bekliyordun yani? Yarım saatte koca Mustafa İnan’ı öğrenmek mi istiyordun?”

(...)“Mühendis Mektebinden diplomayı alınca doğru İsviçre’ye gitmişti, orada doktorasını yaptıktan sonra ona Zürih Üniversitesinde kalmasını teklif etmişlerdi. E.T.H.’nin (Eidgenossische Technische Hochschule) imkânları, Mühendis Mektebi ile ölçülemeyecek kadar genişti. Bunu kendi gözleriyle görmüştü. Orada kalıyorsa İsviçreli hocalarının da inandığı gibi, dünyanın bir iki büyük mekânîkçisi arasında yer alabilirdi. Fakat ülkesinin bundan ne yararı olacaktı? Olmasın çünkü bazılarının göre bilim evrenseldi, bu gerçeğin dışında hiçbir şeyin önemi yoktu. Bu görüş belki doğrudur. Ne var ki ülkemizin de bu görüşün doğru olmadığına inanan insanlara şiddetle ihtiyacı vardır. Ve Mustafa İnan gibi düşünen bilim adamları da Doğu’dan Batı’ya doğru durmadan artan beyin göçünün her zaman karşısında olmuşlardır.” Mustafa inan, hayatının sonuna kadar böyle düşündü. Ölümünden dört yıl önce (8. 10.1963) yazdığı bir makalede bunu açıkça belirtirken meselenin evrenselliğine de değiniyordu.

Bir Bilim Adamının Romanı

Oğuz Atay

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Gün Olur

Kazanımlar

Roman ile diğer edebî türleri karşılaştırır.

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Romanların teknik, içerik, işleyiş, üslup ve kurgu yönünden farklılıklarını tespit etmesi için yönlendirilir.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

Süre : 4x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, anlatım.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, haritalar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya, Felsefe.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten bir hafta önce Türk dünyasının en ünlü yazarlarından biri olan Cengiz Aytmatov ile ilgili bir araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Yabancılaşma, insanın kendine ve değerlerine yabancılaşması ne demektir?” sorusu ile derse başlanır. Öğrencilerin bu konudaki görüşleri sorulur. “Mankurt” kelimesi tahtaya yazılır ve bu kelimenin anlamını bilip bilmedikleri öğrencilere sorulup öğrencilerin görüşleri alınır ama herhangi bir açıklama yapılmaz.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak metinden aşağıda yer alan kısa bir bölüm okunur.

GÜN OLUR ASRA BEDEL

Yedigey, Boranlı adlı bir tren istasyonunda çalıştığı için çevresindekiler tarafından Boranlı Yedigey diye bilinir. Hayatın her zamanki akışı içinde olduğu bir gün eşi, yoldaşı ve hayat arkadaşı olan Ukubala'nın getirdiği acı bir haber sonrası Kazgangap'ın öldüğünü öğrenir. Vefa borcunu ödemek üzere Can dostu Kazgangap'ın naaşını cenaze konvoyu ile birlikte Ana Beyit'e götürmek için yola çıkar. Bir Kırgız olan Yedigey, destan kahramanı Nayman Ana'nın da mezarının bulunduğu Ana Beyit'te arkadaşını defnetmeyi ve bu son görevini yapıp ruhen huzur bulmayı ister. Çünkü Nayman Ana'nın da istirahatgâhı olan bu topraklar Kırgızlar için kutsal mekânlardır. Destan kahramanı olan Nayman Ana ise mankurtlaşan oğlunu kurtarmak için mücadele eden bir Kırgız anasıdır.

Sarı Özek Bozkırı'nda yaşayan Naymanların toprakları Juan Juanlar tarafından istila edilir. Esir alınan Nayman gençlerinin kafaları kazınır ve kafalarına yaş deve derisinden bir başlık giydirilir. Elleri bağlanan Nayman gençleri bu vaziyette güneşin altında uzun süre bekletilir. Güneşin etkisi ile kuruyan ve daralan deve derisi kafalarını adeta birer mengene gibi sıkarak Nayman gençlerine çok büyük acılar verir. Bu korkunç sürecin sonunda Nayman gençleri ya ölür ya da hafızalarını ve bilinçlerini yitirip birer mankurta dönüşürler. İnsanları mankurtlaştırma işini ustaca yapan Juan Juanlar esirlerini efendilerinden başka hiç kimseyi, kendi anne ve babalarını bile, tanımayan birer mankurt hâline dönüştürürler. Mankurtlar hafızaları olmayan, efendilerinin komutlarından başka hiçbir şey dinlemeyen yaratıklardır. Programlanmış birer robot gibi olan ve efendilerine tam anlamı ile itaat eden mankurtların düşünme yetileri bütünüyle yok olur.

Cenaze konvoyu ile yola çıkan ve üstüne düşen bu son görevi yerine getirmek isteyen Yedigey'in bilmediği şey, dostu Kazgangap'ın naaşını defnetmek istediği yerin Sovyetler tarafından uzay üssü inşa edilmiş askerî bir bölge olduğudur. Yedigey can dostunun defin işleminin Kırgız usulünce yapılmasını arzu ederken Kazgangap'ın oğlu Sabitcan babasının cenazesine adeta zorla gelmiştir. Yerleşik hayatın ve kendine göre kurulu bir düzenin ve şehirleşmenin simgesi durumundaki Sabitcan hiçbir sorun çıkmadan cenaze merasiminin hızlıca tamamlanmasını ister. Merasim sonrasında ise hızlıca şehre dönmeyi arzular.

Cenaze konvoyu defin işleminin yapılacağı yere doğru yaklaşır. Ancak burası artık bir askerî bölgedir. Üsse yaklaşan konvoy nöbetçiler tarafından durdurulur. Konvoydakilere, bu bölgenin askerî bölge olduğu söylenir ve cenaze konvoyunun Ana Beyit'e girmesine izin verilmez. Konvoydakiler ile askerler arasında bir tartışma çıkar. Cenaze konvoyundaki altı yedi kişiden biri olan Uzun Adilbay'ın önerisi ile görevli asker telefon eder ve nöbetçi amire ulaşır. Uzun Adilbay da nöbetçi amiri ile telefonda görüşür. Nöbetçi Kırgız subayı cenaze konvoyundakilerin yanına gelir. Subayın Kırgız olması dolayısı ile Yedigey sorunun çözüleceği şeklinde bir umuda kapılır. Konuyu kendi millettaşı olan subaya kendi dilinde anlatmaya başlar. Nöbetçi subayın Yedigey'e karşı takındığı tavır ve cevabı Yedigey için çok sarsıcı olur. Subayın "Yoldaş, Rusça konuş!" (Товариш, говори по русски! > Tavarışç, gavari pa ruski!) şeklindeki cevabı uyarısı Yedigey'i derinden sarsar. Hızla kendini toplayan Yedigey subaya dönüp neden Kırgızca konuşmadığını sorar. Kırgız subay ise görevde olduğunu ve görevde iken Kırgızca konuşamayacağını belirtir.

Kazgangap'ın Ana Beyit'e defin işlemi ile ilgili meselenin halledilemeyeceği anlaşılınca cenaze konvoyu büyük bir çaresizlik içinde kendileri için kutsal sayılan bu topraklardan uzaklaşır. Yedigey, can dostu Kazgangap'ın naaşını başka bir yere defnetmek zorunda kalır. Ancak Kırgız gelenekleri uyarınca yapılamayan bu defin işlemi onun için son derece üzücü olur.

...

Yedigey, başını kaldırıp yukarı bakınca gökyüzünde süzülen çaylağı gördü. “Büyük bir akkuyruk...” dedi kendi kendine. “Ben de onun gibi bir çaylak olsaydım beni burada kim durdurabilirdi! Hemen havalanır, Ana Beyit’teki kümbetlerden birinin üzerine konardım...”

Tam o sırada yoldan gelen bir arabanın gürültüsünü duydu. “İşte geliyor, Allah vere de işimiz uz gide...” diye düşündü. Jeep, tel örgülere saptı ve hızla gelip nöbetçinin beklediği yerde durdu. Nöbetçi de hazır ola ge-
çip Teğmen Tansıkbayev’i selamladı. Teğmen arabadan inince de ona tekmil vermeye başladı:

– Teğmenim, mesele şu ki...

Teğmen bir el işaretiyle onun sözünü kesti, sonra da parmaklığın dışında bekleyenlere dönerek sordu:

– Kim bu yabancılar? Benimle görüşmek isteyen şikâyetçiler kim? Siz misiniz? diye sordu Yedigey’e.

Yedigey hemen cevap verdi:

– Biz, bizgoy karagım. Ana-Beyit’ke cetpey turıp kaldık. Kalay da bolsa yardımdeş karagım ...

Yedigey böyle konuşurken madalyaları görünsün diye eğilmişti ama bunun Tansıkbayev üzerinde hiçbir etkisi olmadı. O daha sözünü bitirmeden resmî tavrını göstererek öksürüp boğazını temizledi ve soğuk bir sesle ve kaşlarını çatarak Yedigey’e:

– Yabancı yoldaş, dedi; benimle Rusça konuşun lütfen, şu anda görevimin başındayım.

Boranlı Yedigey bu tavır karşısında neye uğradığını şaşırıp kekeleye kekeleye:

– Haa, affedersin.. şey.., affedersin, öyle ya.., hata ettim...

Sözüne devam edemedi. Bu soğuk tavır karşısında söyleyeceklerini de unutmuştu zaten. Onu bu güç durumdan Uzun Adilbay kurtardı:

– Teğmen yoldaş, izin verirseniz dileğimizi ben arz edeyim...

– Söyleyin ama kısa olsun, dedi teğmen.

– Bir dakika, merhumun oğlunu da çağırırsak...

Adilbay böyle dedikten sonra biraz açıkta bir aşağı bir yukarı gezip duran Sabitcan’a seslendi:

– Ey Sabitcan, sen de gel!

Sabitcan elini sallayarak:

– Kendiniz konuşup halledin, diye kaba bir şekilde sırtını döndü.

Adilbay’ın yüzü pancar gibi kızardı:

– Affedersiniz teğmen yoldaş, işlerin bu duruma gelmesine biraz gücendi de... O bizim merhum Kazangap’ın oğludur. Damadı da burada, römorkta...

Kendisinden söz edildiğini işiten damat, çağrıldığını zannederek römorktan indi.

– Bu ayrıntılar beni ilgilendirmez, dedi teğmen; siz işin aslını, ne istiyorsanız onu anlatın bana!

– Peki.

– Kısa ve açık olarak...

– Tamam, kısa ve açık olarak...

Uzun Adilbay, kim olduklarını, buraya nereden ve niçin geldiklerini anlatmaya başladı. O anlatırken teğmenin yüzüne dikkatle bakan Yedigey, onun yüz hatlarından hiçbir hayrı, yardımı dokunmayacağını anlamıştı. O buraya sadece formalite gereği “yabancı” dediği bu kişilerin şikâyetlerini dinlemek için gelmişti. Yedigey’in yüreği sıkıldı. Tansıkbayev denen bu teğmenin karşısında Kazangap’ın ölümü ile ilgili her şey, bütün hazırlıklar, merhumu Ana Beyit’e gömmeye gençleri razı etmek için gösterdiği bütün çabalar, onu Sarı Özek’e bağlayan bütün değerler, hayaller, düşünceler, Sarı Özek tarihi, her şey.. her şey bir anda anlamını yitirmiş, sıfıra inmişti. Orada, kalbi en ince yerinden kopmuş, kırılmış olarak tarifsiz kederler içinde öylece duruyordu. Hele o korkak Sabitcan’ın o duruşuna hem gülmek hem ağlamak geliyordu içinden. Çünkü daha dün kadehler dolusu votka içen, ilahlar ve robotlaşan insanlar hakkında akıl almaz şeyler söyleyen, bilgiçlik taslayarak Boranlılar’ın cahilliğiyle alay etmeye kalkışan bu herif, şimdi ağzını açıp tek kelime söylemeye cesaret edemiyordu. Karanar’a, nakışlı-püsküllü örtülerle süslediği, donattığı devesine bakınca da gülmek ve ağlamak istiyordu. Bütün bunlar niçindi? Neye yarayacaktı? Ana dilini konuşmak istemeyen ya da ana dilinde konuşmaya korkan bu küçük adam, Tansıkbayev adlı bu küçük teğmen, Karanar’ın niçin süslendiğini ne bilir, ne anlardı? Kazangap’ın ayyaş damadına da gülmek ve ağlamak geliyordu içinden. Ayyaş olsa da dün ağzına bir damla içki almayan, yol boyunca sarsıla sarsıla giden römorkta, merhumun tabutu başında oturan bu zavallı da şimdi römorktan inip yanlarına geliyor ve mezarlığa gitmelerine izin verileceğini sanıyordu. Yedigey, kızıl tüylü köpeği Yolbars’a bakınca da gülmek ve ağlamak istiyordu. Bu cenaze alayında ne işi vardı onun? Şimdi niye onların yola çıkmalarını sabırla bekliyordu? Bunun ona ne yararı olacaktı, ne umuyordu? Ama bilinmez, ne de olsa sadık bir hayvandır. Belki sahibinin üzüntülerle karşılaşacağını sezmiştir de o güç günlerinde onu yalnız bırakmamak istemiştir! Kalıbek’le Cumaali’ye, araçlarında, direksiyon başında bekleyen o iki genç sürücüye gelince onlara ne diyebilirdi? Bütün bu olanlardan sonra onlar kendisi hakkında ne düşünürlerdiler?

Yedigey, kalbinin en ince yerinden ve derinden yaralanmıştı. Üzgündü, kırıncı, aşağılanmıştı. Aynı zamanda zapt edilmesi güç bir öfke kabarıyordu içinde. Hiddetten kanı beynine sıcıyor, şakakları zonkluyordu. Ama, çok kızdığı zaman nasıl tehlikeli olduğunu bildiği için de, güçlkle de olsa, kendini tutuyordu. Hem sonra, sevgili dostu Kazangap’ın cenazesini daha toprağa bile vermeden bu kadar kızmaya hakkı yoktu. Onun yaşında bir adama, hiddete kapılıp sesini yükseltmek de yakışmazdı. Bu yüzden, sözle ve hareketle öfkesini belli etmemek, duygularını dışarı vurmamak için dişlerini sıktı, sabretti...

¹ Biz, bizim oğlum. Ana-Beyit’e yetişmeden durup kaldık. Nasıl olursa yardım et oğlum (Biz, bizim oğlum, Ana-Beyit’e varamadan burada kalakaldık, bir şeyler yap, bize yardım et evlat.).

Yedigey'in de sezdiği gibi, Uzun Adilbay'la teğmen arasındaki konuşma uzadıkça çıkmaza girmektedir.

Teğmen, Adilbay'ı dinledikten sonra kesin cevabını verdi:

– Size yardım edemem. Bu bölgeye yabancıların girmeleri kesinlikle yasaktır!

– Burasının yasak bölge olduğunu bilmiyorduk teğmen yoldaş. Bilesek gelmezdik. Yasak olduğunu bile bile niçin gelelim? Ama madem ki geldik, ölümüzü gömmemize izin vermeleri için yüksek makama başvurmanızı rica ediyoruz sizden. Buraya kadar getirdikten sonra tekrar geri götüremeyiz ya!

– Buraya gelmeden amirlerime sordum ben. Ne sebeple olursa olsun kimse giremez, dediler.

– Teğmen yoldaş, sebep aramak da ne oluyor? Sizin bölgenizde bizi ilgilendiren ne olabilir? Ölümüzü gömmek istemesek bunca yolu niçin gelelim?

– Size bir defa daha söylüyorum yabancı yoldaş: Buraya hiç kimse bırakılamaz!

O ana kadar ağzını açıp tek kelime söylemeyen ayyaş damat kendini tutamayıp itiraz etti:

– Yabancı da ne demek? Kimmiş yabancı? Biz burada yabancı mıyız?

Damadın hiddetten yüzü kıpkırmızı, dudakları mosmor olmuştu.

Uzun Adilbay da destekledi onu:

– Doğru söylüyor, ne zamandan beri yabancı olduk kendi toprağımızda?

Ayyaş damat sınırı aşmamak için sesini yükseltmemeye çalışarak ve Rusçası da zayıf olduğu için ağır ağır konuşarak devam etti:

– Burası bizim toprağımızdır. Burası bizim mezarlığımız, bizim kendi mezarlığımız. Biz Sarı Özek insanların ölülerimizi buraya gömmeye hakkımız vardır. Çok, çok önce, Nayman-Ana buraya gömüldü... O zaman kimse bilmiyordu bir gün gelecek de burası yasak bölge olacak...

– Sizinle tartışmaya girecek değilim, dedi Teğmen Tansıkbayev, burada sorumlu nöbetçi amiri olarak bir daha, bir daha söyleyeyim ki ne şimdi ne de daha sonra, ne sebeple olursa olsun yasak bölgeye kimse giremez!

Ortalığa bir sessizlik çöktü. “Şu herifi küfür seline tutmamak için dişimi sıkmalıyım.” diye kendini güçlkle tutan Yedigey, başını yukarıya kaldırdı. Yine o akkuyruklu çaylağı gördü gökyüzünde. Çaylak rahat rahat süzülüyordu. Ona imrendi, onun yerinde olmak istedi yine. Ama artık umut yoktu, yapılacak bir şey de yoktu. Mezarlığa zorla giremeyeceklerine göre, çekip gitmekten başka bir şey kalmıyordu. Çaylağa bir defa daha baktıktan sonra teğmene döndü:

– Bak teğmen yoldaş, dedi, biz gidiyoruz. Yalnız, generaline ya da sana kim emir veriyorsa ona şunu söylemeni istiyorum: Bu yaptığı çok yanlış, hatadır. Ben eski bir savaşçıyım. Bu yaptığınız hiç de iyi değil! Doğru değil!

– Doğru ya da değil, komutanlarımın verdiği emri tartışmam ben. Ayrıca size şunu da bildirmemi istedikler: Bu mezarlık yakında tamamen kaldırılacak, yok olacak!

– Ana Beyit mi? dedi Adilbay şaşırarak.

– Adı böyleyse evet.

– Niçinmiş o? Mezarlığın kime ne zararı var?

– Buraya yeni bir yerleşim birimi kuracaklar. Uzun Adilbay'ın şaşkınlığı daha da artmıştı:

– Olur şey değil! Başka yer bulamadınız mı? Yer kıtlığı mı var?

– Planda böyle öngörülmüş.

Cengiz Aytmatov

Gün Olur Asra Bedel

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız:

1. Romanda ele alınan olaylar hangi ülkede geçmektedir?
2. Romanın başkahramanı (protagonist) Yedigey'in karşısında yer alan anti kahraman (antagonist) Tansıkbayev ile ilgili olarak yabancılaşma kavramından hareketle neler söylemek mümkündür?
3. Bu romanda metaforik bir dil kullanılmış olmasının ne/neler ile izah edebilirsiniz?
4. Bir Kırgız subayı olan Tansıkbayev'in, kendisinden ricada bulunan millettaşına, "Yabancı yoldaş, benimle Rusça konuşun lütfen, şu anda görevimin başındayım." cümlesinden hareketle onun hakkında neler söylenebilir?
5. Metinden hareketle romanın geçtiği dönem hakkında neler söyleyebilirsiniz?
6. Romanların temelinde bir öykünün yatması ne ile izah edilebilir? (E.M.Forster'in Roman Sanatı adlı eserinden hareketle konu izah edilebilir).
7. Bir Kırgız olan Cengiz Aytmatov'un eserlerinin büyük kısmını Rusça yazmış olmasını ne ile izah etmek mümkündür?
8. Romandaki kurmaca gerçeklik ile romanın yazıldığı dönemin doğal gerçekliği arasında neler söyleyebilirsiniz?
9. Cengiz Aytmatov'un eserlerini Rusça yazması ile Mevlana Celaleddin Rumi'nin eserlerini Farsça yazması arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Neden?
10. Romandaki çatışma unsurları nelerdir? "Yabancılaşma" kavramının çatışmaya etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?
11. Roman türünü anlatmaya bağlı diğer edebî türlerden ayıran en belirgin özellikleri nelerdir?

Açıklama:

Cengiz Aytmatov ve Kırgız edebiyatı ile ilgili olarak kısa bilgiler verilir. Gün Olur Asra Bedel adlı romanın SSCB döneminde yazılmış olması dolayısı ile aslında yazarın bütün düşüncelerini yazıya dökememiş olduğu, bu sebeple aslında bu romanın bir parçası olmasını planladığı bir bölümü dışarıda bıraktığı belirtilir. SSCB'nin son döneminde görülen yumuşama ile birlikte bu romanın bir parçası olarak kurgu-

lanan bölümün müstakil bir roman olarak ve Cengiz Han'a Küsen Bulut adı ile yayımlandığı belirtilir.

Cengiz Aytmatov'un destan ve efsanelerden nasıl yararlandığı, eserlerinde destan ve efsanelere ne şekilde yer verdiği belirtilir. Bir şair ya da yazar için halk kültürünün ne denli önemli olduğu ifade edilir.

Derinleştirme:

Evrensel düşünceleri millî değerler üzerinden, etkili bir dil ve nevi şahsına münhasır bir üslup ile anlatmış olması dolayısı ile tüm dünyanın dikkatini çeken bir yazar olan Cengiz Aytmatov'un edebiyata bakışı üzerinde durulur.

Aytmatov'un Beyaz Gemi, Cengiz Han'a Küsen Bulut ve Cassandra Damgası adlı eserlerinin kısa özetleri temin edilip okunur. Aytmatov'un sanat ve edebiyat anlayışı eserleri üzerinden değerlendirilir.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Cengiz Aytmatov'un hayatını ve Türkçeye tercüme edilen eserlerini araştırıp yazılı ve görsel bir metin hazırlayarak güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.
2. **Görev:** Bir milletin hayatında edebiyatın yeri ve önemi konulu kısa bir yazı hazırlayınız. Yazınızı arkadaşlarınız ile paylaşıp konu ile ilgili fikir teatisinde bulununuz.
3. **Görev:** Gün Olur Asra Bedel adlı roman ile ilgili bir zihin haritası hazırlayınız.

İkinci görevi gerçekleştiren öğrenciler için kitabın sonunda yer alan "Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı" formunu uygulayınız.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Aytmatov, C. (2001). Gün Olur Asra Bedel (Çev. Refik Özdek). Ötüken Neşriyat.

Forster, E.M. (2016). Roman Sanatı (Çev. Ünal Aytür). Milenyum Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 164'te kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Ben Eleştirmen Oldum

Kazanımlar

Roman türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Roman ile diğer edebî türleri karşılaştırır.

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

Roman eleştirisi yazar.

Eleştirisini gerekçelendirmesi teşvik edilir.

Yazdığı metni e-dergi veya matbu dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim, raft tekniği, beyin fırtınası, zihin haritası tekniği, istasyon tekniği.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bant, renkli kalem, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Bilişim Teknolojileri, Görsel Sanatlar

Hazırlık Süreci

Öğretmenin ders öncesi “Edebiyat Kuramları ve Eleştirileri” (Berna Moran) kitabını okuması önerilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin “Bir asansörde kapalı kaldınız. Yanınızda telefonunuz yok. Asansörün telefonu bozuk. Nasıl çıkarsınız?” sorusuna beyin fırtınası yaparak çözüm üretmeleri sağlanır. Ortaya atılan fikirler sınıfça değerlendirilir. En sıra dışı, farklı ve işe yarar çözüm yolunu üreten öğrenci sınıfça belirlenir.

Öğrencilerden hayatta zorluklarla karşılaşmış, yılmamış ve başarıya ulaşmış kişilere örnekler vermeleri istenir. Bu kişilerin karşılaştıkları zorlukların

üstesinden nasıl gelebildiklerini değerlendirmeleri sağlanır.

Keşfetme:

Etkinlik ekindeki Yaşlı Adam ve Deniz romanı öğrencilere okutulur. Roman okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Romanın konusu ve ana fikri nedir?
2. Yaşlı adam kendisini sıkıntıya sokan balığı neden serbest bırakmıyor?
3. Romandaki hangi kahramanı kendinize yakın hissettiniz? Neden?
4. Yaşlı Adam, balığı yakaladıktan sonra bu kadar büyük bir balığı tutabilmesini nelere bağlıyor? İnsanlar doğadaki tüm canlılardan üstün müdür? Yaşlı Adam’a katılıyor musunuz? Açıklayınız.

5. Romanın yazarı siz olsaydınız ve Yaşlı Adam sizin kişiliğinizi yansıtsaydı romanda nasıl değişiklikler olurdu? Anlatınız.
6. Romanın dil ve anlatımını değerlendiriniz.
7. Açık denizde tek başına mücadele eden Yaşlı Adam'ın yanına, okuduğunuz başka bir romanın kahramanını ekleseniz kimi eklerdiniz? Bu kişi olayların akışını nasıl etkilerdi? Değerlendiriniz.

Açıklama:

Öğrencilere roman türü hakkında bilgi verilir. Romanın unsurları tahtaya yazılır. Zihin haritası yöntemi ile romanı değerlendirmeleri sağlanır. Ernest Hemingway'nin hayatından bahsedilir. Öğrencilerin Hemingway ile roman kahramanı Yaşlı Adam'ın benzerliği olup olmadığını tartışmaları sağlanır.

Raft ve istasyon teknikleri ile öğrencilerin mektup yazması sağlanır. Dört adet masa hazırlanır. Masalara birer tane mektup kâğıdı bırakılır. Öğrencilerin sırayla masalara gitmeleri ve oradaki rollerine göre mektup yazmaları sağlanır. Her masaya 3 dakika süre verilir. Süre dolduğunda öğretmen, zile basar; öğrenci diğer masaya geçer ve arkadaşının mektubuna kaldığı yerden devam eder. Masalarda öğrencilerden; yaşlı adam, kılıç balığı, deniz ve yaşlı adamın arkadaşısı olarak romanı değerlendirmeleri istenir. Mektuplar tamamlandığında okunur, düzenlenir ve sınıf panosunda ya da güvenli dijital ortamda paylaşılır.

Derinleştirme:

Etkinliğin ekinde yer alan (Ek 2) “Lebip Bey’in Balıkçılığı” adlı hikâye öğrencilere okutulur. Öğrencilerden “Yaşlı Adam ve Deniz” romanı ile “Lebip Bey’in Balıkçılığı” adlı hikâyeyi tür yönünden karşılaştırmaları istenir. Okunan iki metnin konusu, ana düşüncesi, dil ve anlatım özellikleri üzerinde durulur. Eserleri olay, kahramanlar, yer, zaman unsurları açısından incelemeleri istenir. İki eserin benzer ya da farklı yönlerini tespit etmeleri desteklenir.

Öğrencilerden daha önce okudukları bir romana yönelik eleştiri yazısı yazmaları istenir. Kitap tanıtımında “betimsel” ve “eleştirel” betimleme” yaklaşımlarından bahsedilir. “Betimsel yaklaşıma nerelerde rastlarız?” sorusu sorulur. Betimsel yazılarda kitaptan bir bölüm alındığı veya yazarın bu kitabı yazma amacına yer verildiği bilgisi verilir. Eleştirel yaklaşımda ise yazarın ele aldığı kitapla ilgili değerlendirmelerinin yer aldığı vurgulanır (Şişman,2005). Öğ-

rencilere “Eleştirel yaklaşımın yazara ve okura ne gibi katkıları vardır?” sorusu sorularak eleştirinin önemi üzerinde durulur.

Öğrencilerden Berna Moran'ın “Edebiyat Kuramları ve Eleştirileri” kitabından yararlanarak bir romanı eleştirmeleri istenir.

Öğrencilerin kitap eleştirilerinde “giriş, değerlendirme, tartışma ve sonuç bölümleri” ne yer vermeleri sağlanır. Eleştirilerinde kitabın adına, yazarına, basım yerine, tarihine, sayfa sayısına, konusuna, ana düşüncesine, yazarın bakış açısına, eserin dil ve anlatımına yer vermeleri teşvik edilir (Şişman, 2005). Öğrencilerden romana yönelik değerlendirmelerini gerekçelendirerek yazmaları istenir.

Değerlendirme:

Öğrencilerin birbirlerinin eleştirilerini okumaları ve değerlendirmeleri sağlanır. Eleştiri yazılarının dil, anlatım, bakış açısı, yorum ve değerlendirmelerin gerekçelerle ifade edilmesi gibi yönlerden değerlendirmeleri desteklenir. Yazılan eleştiri yazıları e-dergide yayımlanır.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Hemingway, E. (2019). Yaşlı Adam ve Deniz (Çev. Yasemin Yener). Bilgi Yayınları.

Halikarnas Balıkçısı, (2018). Denizin çağırışı, Bilgi Yayınevi.

Şişman, M. (2005). Kitap Eleştirisi, Eğitim Yönetimi.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/108383> (Erişim:29.07.2021).

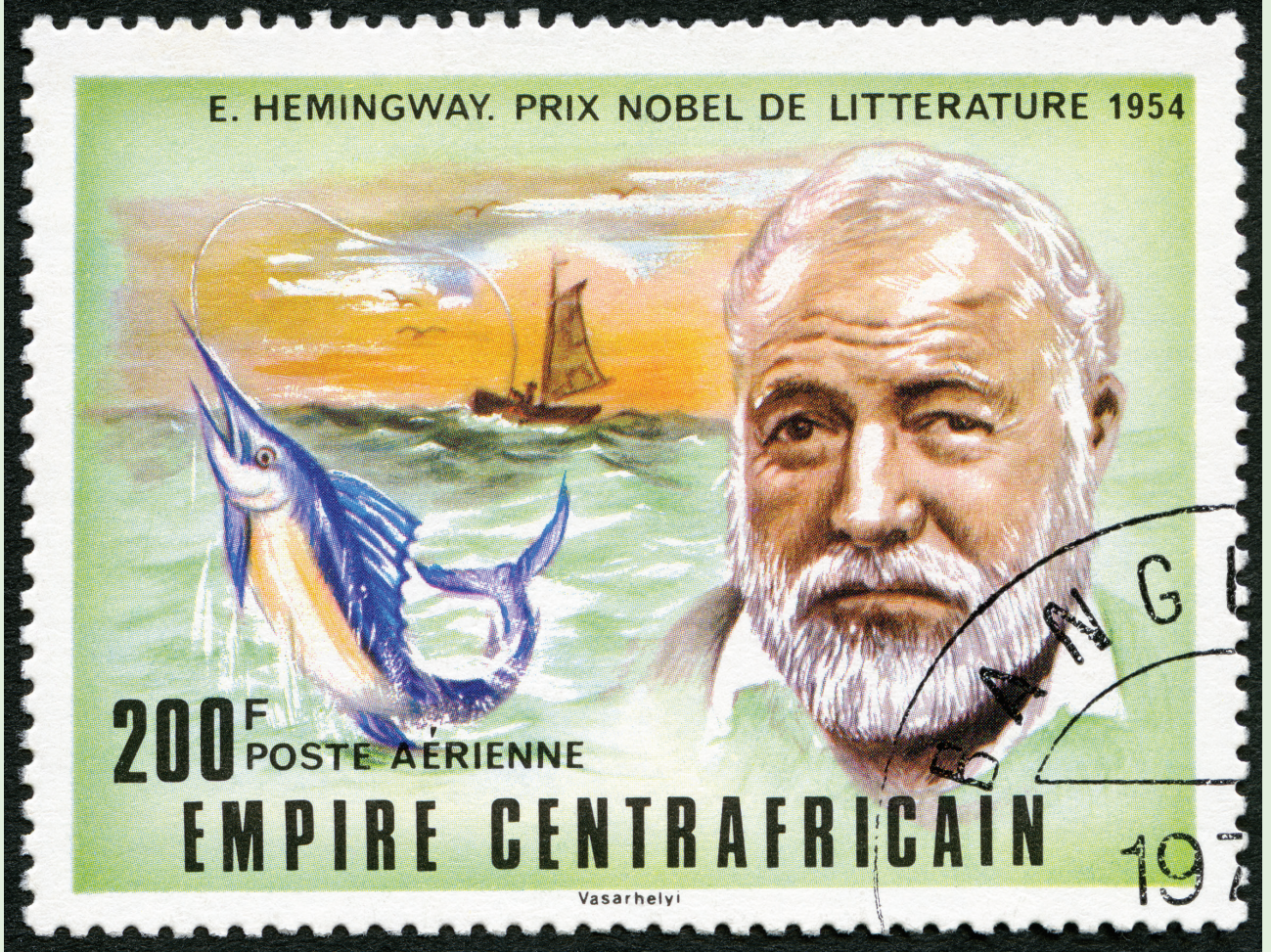
Görsel Kaynakça:

Sayfa 170'de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 500132797)

Sayfa 172'de kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

YAŞLI ADAM VE DENİZ

Santiago, Golf Stream'da balıkçılıkla geçinen yaşlı bir adamdır. 84 gündür balık tutamamış olduğu için çevresindekiler onun şanssız bir adam olduğunu düşünmektedir. Bir gün tek başına açık denize avlanmak için çıkar. Bir süre sonra oltasına kocaman bir kılıç balığı takılır. Yaşlı adam, bu büyük ve inatçı balıkla uzun süre mücadele eder. Balık, yaşlı balıkçıyı çekerek açık denize götürür. Yaşlı adam, yorulan balığı zıpkınla vurur ve onu karaya götürmek için yola çıkar. Ancak balığının kokusunu alan köpek balıkları balığın peşine düşer. Yakaladığı balığı köpek balıklarına yedirmek istemeyen yaşlı adam köpek balıkları ile de mücadele eder. Yaşlı adam, kıyıya vardığında kocaman kılıçbalığından geriye sadece kılıçığının kaldığını görür. Aşağıda yaşlı adamın köpek balıklarının saldırısına uğradığı ve onlarla mücadele ettiği bölüm yer almaktadır.

(...) Köpek balığı bir rastlantı değildi. Koyu kan kümesi dağılıp da bir buçuk kilometre derinlikteki denize yayılırken suyun derinliklerinden gelmişti. Öyle hızlı ve keskinlikle sezdirmeden gelmişti ki mavi suyun yüzeyini delip geçti, güneşe çıktı. Ardından tekrar denize daldı, kokuyu aldı ve kayıkla balığın seyrettiği yöne doğru yüzmeye koyuldu.

Ara ara kokuyu kaybediyordu. Ama tekrar yakalıyor ya da yalnızca izlerini buluyor, o yöne doğru hızla yüzüyordu. Denizdeki en hızlı balık kadar hızlı yüzecek yapıda, çok büyük bir Dikburun Canavar Köpek Balığı'ydı ve çenesi hariç her şeyi çok güzeldi. Sırtı bir kılıçbalığı kadar mavi, karnı gümüş rengi, derisi pürüzsüz ve hoştu. O sırada yüzeyin hemen altında sağa sola yatmadan suyu bıçak gibi kesen yüksek sırt yüzgeciyle hızla yüzerken sımsıkı kapalı devasa çenesi hariç kılıçbalığı gibiydi yapısı. Çenesindeki iki kapalı dudağının arkasında yer alan sekiz sıra dişin tamamı içe doğru eğilmişti. Çoğu köpek balığının piramit şeklindeki sıradan dişlerinden değildi. Pençe gibi kıvrılmış insan parmakları şeklindeydiler. Neredeyse yaşlı adamın parmakları kadar uzundular ve her iki yanları da jilet gibi keskin uçluydu. Denizdeki tüm balıklardan beslenmek için yaratılmışlardı; öyle hızlı, güçlü, sağlam zırhlıydılar ki başka hiçbir düşmanları yoktu. O sırada daha taze kokuyu alınca hızlandı, mavi sırt yüzgeci suyu yardı.

Yaşlı adam, geldiğini gördüğünde bunun korkusuz ve her ne isterse onu yapacak bir köpek balığı olduğunu anladı. Köpek balığının gelişini izlerken zıpkını hazırlayıp ipi bağladı. Balığı bağlamak için kestiğinden ip kısa geliyordu.

Artık yaşlı adamın kafası yerindeydi, sağlamdı ve azimliydi ama pek az ümidi vardı. Süremeyecek kadar güzeldi, diye düşündü. Köpek balığının yaklaşışını izlerken koca balığa bir kez baktı. Belki de rüyadaydı, diye düşündü. Bana saldırmasını engelleyemem ama belki yakalayabilirim. Denduso, diye düşündü. Hay benim şansım!

Köpek balığı kış tarafından hızla yaklaştı ve balığa saldırdığında yaşlı adam ağzının açıldığını, tuhaf gözlerini gördü. Köpek balığının başında tam gözlerinin arasındaki çizgiyle dosdoğru burnuna uzanan çizginin birleştiği yere zıpkını sapladığında köpek balığının başı suyun dışındaydı. (...) Yaşlı adam öldüğünü biliyordu ya köpek balığı kabullenmiyordu. Ardından sırtüstü vaziyette, kuyruğunu kırbaç gibi burup çenesini takırdatarak köpek balığı tıpkı bir hız motoru gibi suyu yardı. Kuyruğunu vurduğu su beyaz beyazdı, bedeninin dörtte üçü suyun üstündeydi ki ip gerildi, titredi ve sonra koptu. Köpek balığı kısa bir süre hareketsizce yüzeyde kaldı ve yaşlı adam onu izledi. Ardından ağır ağır battı. Balığıma saldıran köpek balığını öldürdüm, diye düşündü. Keşke rüya görüyor olsam da balığı hiç yakalamamış, bir başıma gazetelerden yatağımda olsam.

“Ama insanoğlu yenilgi için yaratılmamıştır.” dedi. İnsan yok edebilir ama yenilmez.” Ama balığı öldürdüğüme üzgünüm, diye düşündü. Asıl şimdi işler zorlaşacak ve zıpkınım bile yok. Dentuso acımasızdır, beceriklidir, güçlüdür ve zekidir. Ama ben ondan da zekiydim. Belki de değildim, diye düşündü (...).

Ernest Hemingway
Yaşlı Adam ve Deniz

EK 2

LEBİP BEY'İN BALIKÇILIĞI

Şafak sökmeden önce balığa çıkacaktık. Gece düşümde, sözüm ona kayıкта yatıyordum. Garip garip balıklar kayığa saldırıyordu. Bazıları kılıçbalıkları gibi ağızlarına, burunlarına kılıçlar, başkaları kolombolılar, kuyruklarına mızrak ve süngüler takmışlardı. Bunlar denizin karalıklarından çıkıyor, küpeşteden atılıyorlar; kapkara yılan balıkları punya deliklerinden kayıp çevremde dolanıyorlardı. Loşlukta gözleri sarı sarı kü-kürt parlayan bir ahtapot gelip göğsüme çöktü. Dev solucanlara benzeyen duyargalarıyla yüreğimi sıkıyordu. “Aman!” diye yataktan fırladım, saate baktım. Tanyerinin ağarmasına az vardı. Lebip Bey de birlikte gelecekti. Kendisi, hayatında ilk kez kayık güvertesine ayak basıyor ve balığa çıkıyordu.

Güneş, deniz ufkunca ateşten bir çizgi çekti. Sanki dev bir udun teline değmişti; “dingg!” diye, evren kıpkırmızı bir güne uyandı. Tanyerinden gelen sabah rüzgârı, koyu mavi denize kırmızı bir yol kilimi sere sere kayığa yetiştirdi; kayık da iki kanatlı bir ok gibi fırladı... Yelken, mavi gölgeyle güvertayı süpürüyordu.

Derken ta uzaktan top sesine benzer bir gürültü koptu. Hepimiz o yöne baktık. Ufukta sanki bir dev, beline kadar denizden fırlamıştı. Bir sürü, kara köpeğe benzeyen yaratıklar da devin yüksekte tutmakta olduğu bir şeyi kapmak üzere havaya atlıyordu. Aferin Kaptan -O böyle anılırdı, çünkü her gördüğünde mutlaka “Aferin!” derdi.- eskimiş kürek salmastranı birkaç kez kaldırıp indirdi ve “Ton!” diye gürledi. Yine kaşlarını kaldırıp indirdi -Heyecanlanınca öyle yapardı.- ve “Larga!” diye haykırdı.

Lebip Bey bu kadar şiddetle söylenen bu iki sözden, her nedense kayığın tehlikede olduğunu sandı. Korkudan saçları diken diken oldu ve “Aman, Aferin Reis, ne oluyoruz, batıyor muyuz? Boğulma tehlikesi varsa hemen damacaneları yere vuralım! Kırıp parçalayalım!” diye haykırmaya koyuldu...

Balıklar havaya yirmi-otuz metrelik su sütunları kaldırıyor. Aferin Reis birdenbire onlara doğru dümen kırdı, kıyıdan sıyrılıp ayrılıyordu...

Sürütme ipini elinde tutan Selim, birdenbire;

— “Vurdu!” diye bir nara attı.

Lebip Bey heyecanla;

“Hani ya balık?” diye bağılıyordu.

Selim;

“Yetişin! Çok büyük, yahu bir ada tuttuğumu sandım.” diye gürlledi.

İpe dört kişi yapıştı. Birisi;

“Mayna (Yelken indir!) diye bir emri ünledi; yelken makarası bir çığlık saldı; göğsünü şişiren rüzgârdan yoksun kalınca yelken güverteye bembeyaz yığıldı.

Lebip Bey;

“Nerede, balık nerede?” diye tepinirken birdenbire bir top patladı.

Güvertedeki takım taklavatla birlikte topumuz havada birer takla attık. Balığın burnu sanki dökme demirdendi. Tekneye, su altından “Güm!” diye toslamıştı. Birisi;

— Sıkı tut!

Öteki;

“Gözünü dört aç!” ya da “Ha davran!” diye bağılıyordu.

Öğüdün bini bir paraydı...

Hepimiz tir tir titriyorduk. İp bitti. Kemeçe teli gibi gerildi. “Küt!” diye koptu...

“Lambuka!” feryadı koptu.

Lambuka, mitolojik suratlı bir balıktır; bilimsel adı “Korifema”dır. Balıktan çok balık biçimine girmiş bir hız parçasıdır. Onu güç bela kayığa alabildik. Gövdesi gövde değil fakat açılıp kapanan ve hoplayıp zıplayan bir çelik yaydı.

Aferin Reis,

“Çocuklarımin ekmegi!” diye bağılıyordu.

Reis;

“Ahmet, Mehmet, Zeynep, Süleyman, Zehra!” diye adlar ünlemeye koyuldu.

Lebip Bey’s

“Artık ben de balıkçı olacağım, vazgeçtim çiftlik sahipliğinden!” diye çın çın ötüyordu. (...)

Halikarnas Balıkçısı

Denizin Çağırışı

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Roman Dünyası

Kazanımlar

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Okuduğu romanı zihin haritası yardımıyla görselleştirir.

Romanların bazı bölümlerini yeniden yazar.

Roman eleştirisi yazar.

Eleştirisini gerekçelendirmesi teşvik edilir.

Yazdığı metni e-dergi veya matbu dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 6x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, soru-cevap, tartışma, karşılaştırma, yaratıcı yazma, zihin haritası.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, internet, TDK Ağızlar Sözlüğü, Abbas Sayar ve/veya Yılık Atı hakkında yazılmış makale örnekleri.

Disiplinler Arası İş Birliği : Felsefe.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten bir hafta önce, öğrencilerden Abbas Sayar'ın hayatı ve edebî kişiliği hakkında araştırma yapmaları, konuyla ilgili makaleleri incelemeleri istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Aşağıdaki sorular öğrencilere sorulur. Öğrencilerin görüşleri alınırken görüşler ne desteklenmeli ne de görüşlere karşı çıkılmalıdır, sadece olumlu dönütler verilerek öğrencilerin daha çok görüş geliştirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca öğrenciler, birbirlerinin yorumlarına dair sorular sorup tartışmaları için teşvik edilmelidir.

1. “Er lokması, er kursağında kalmaz.” atasözünden ne anlıyorsunuz? Tartışınız.
2. “Ahde vefa etmek” deyimi hangi durumlar için kullanılır? Örnekler vererek açıklayınız.
3. İnsanlar ve diğer canlılar arasında nasıl çatışmalar yaşanmaktadır? Sebepleriyle değerlendiriniz.

Keşfetme:

Yılık Atı romanından Ek'te verilen bölümler tahaya yansıtılarak önce öğrenciler tarafından sessizce okunur, ardından öğretmen tarafından sesli okunur.

Aşağıdaki soruların metne dayandırılarak gerekçe ve örneklerle açıklanarak yanıtlanması istenir:

1. Doru'nun sahibi İbrahim, atının hangi sebeplerle yılık olmasına karar veriyor? Bu sebepleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

2. Yıllardır hizmet ettiği eve alınmayan Doru'nun duygu ve düşünceleri nelerdir? Doru'nun yerinde siz olsaydınız böyle bir durumu nasıl karşılardınız?
3. Hıdır Emmi neden Doru'ya yardım etmiştir? Yorumlayınız.
4. Metinde geçen atasözü, deyimler ve özlü söz niteliğinde değerlendirilebilecek sözler hangileridir? Bu ifadeleri romanın etkisine ne gibi katkıları olmuştur, değerlendiriniz.
5. Romandaki kahramanların hangi özellikleri (fiziksel, ruhsal, ahlaki özellikler, toplumsal statüleri vb.) olayların akışını etkilemiştir? Tartışınız.
6. Romandaki iki zıt kutbu kimler, nasıl sembolize etmektedir? Metinden örneklerle değerlendiriniz.
7. Romandaki temel çatışma/karşılaşma/karşıtlık nerededir? Bu çatışma etrafında yer alan ve/veya ima edilen diğer çatışmalar/karşıtlıklar hangileridir?
8. Metinde hangi faydacı/pragmatik düşünceler dikkat çekmektedir? Hayatta şahsi çıkarlar uğruna insani duygulardan vazgeçmek sizce doğrudur? Tartışınız.
9. Roman sizde nasıl bir etki bıraktı, bu etkinin sebebini romanın hangi özelliğiyle ilişkilendirebilirsiniz?

Açıklama:

Öğrencilerin cevapları toplanır, soruların cevapları tekrar birlikte gözden geçirilerek gerekli bilgilerle desteklenir. Roman türünün özellikleri, Yılkı Atı romanından örneklerle açıklanır. “Zaten ben biraz da yılkı atıyım.” diyerek kendi yaşamı ile yılkı atlarının yaşamı arasındaki benzerliğe atıfta bulunan yazar Abbas Sayar'ın hayatı ve edebî kişiliğinin romanına yansımaları soru-cevap yoluyla fark ettirilir (Abbas Sayar'ın edebiyat dünyasında yer edinmesinde önemli bir role sahip olan Yılkı Atı romanı 1971 yılında TRT Roman Yarışması ödülüne layık görülmüştür. Yazarın oğlu Ahmet Güner Sayar, romanın babasının gözlem gücüyle yakın ilişki içinde olduğunu belirtir. Abbas Sayar, bir süre kaldığı Sekili köyünde yılkı

atlarının öykülerini, yaşam serüvenlerini yakından inceleme imkânı bulmuş, gözlemlerini romanına başarılı bir biçimde aktarmıştır. İzlediği yılkı atlarında kendisini bulmasında; annesini küçük yaşta kaybetmiş olması, sert ve otoriter babasına karşı ifade edemediği duygu ve düşünceleri, babasının emriyle iç güveyisi olarak yaptığı ilk evliliğini yürütememesi, kendini sığıntı hissedip ayrılması, yıllarca otel odalarında yalnız bir hayat yaşaması, yalnızlığı ve terk edilmişlik duygusu gibi durumları etkili olmuştur. Yazarın bireysel yaşantısından izler taşıyan romanda, başkahraman Dorukısırak'ın varoluş mücadelesi; toplumsal yozlaşma, çarpık insan ilişkileri, varlık tabakaları arasındaki çatışma ile birlikte verilmiştir.).

Derinleştirme:

Abbas Sayar'ın diğer romanları ve bu romanlarının edebiyat dünyasındaki ve toplumdaki yansımalarına, romanlarının sinema/tiyatro uyarlamalarına dikkat çekilir. “Yazarın hayatı ile Yılkı Atı romanı arasındaki ilişki, roman yazan her yazar için geçerli midir?” sorusu üzerinden tartışma başlatılarak öğrencilerin kurmaca gerçeklik ile doğal gerçeklik arasındaki ilişkiyi irdelemesi sağlanır.

Yılkı Atı romanındaki anlatım biçimleri ve teknikleri, yazara özgü dil ve anlatım özellikleri incelenir. Öğrenciler romandan, diledikleri bir bölümü seçerek bu bölümü kendi bakış açılarıyla tekrar yazmaları için yönlendirilir. Yeniden yazılan bölümler okunarak gerekli düzeltmeler yapılır. Romanın okuyucu üzerinde bırakacağı etkinin yazara ve anlatıcıya göre farklılık gösterdiğine dikkat çekilir.

Abbas Sayar ve Yılkı Atı hakkında yazılmış makaleler, tezler güvenli dijital akademik sayfalardan araştırılır; bu akademik yazılar yapı, dil ve içerik bakımından incelenerek notlar alınır. Öğrencilerin yaptıkları araştırmalara ve aldıkları notlara dayanarak Yılkı Atı ve/veya Abbas Sayar'ın hakkında bir makale yazmaları sağlanır. Makalede verilen bilgilerin kaynaklara dayandırılmasının, metin içinde de bu kaynaklara atıfta bulunulmasının önemine dikkat çekilir. Yazılan yazılar sınıfta paylaşılır, varsa hatalar yapıcı eleştirilerle fark ettirilip hataların düzeltilmesi sağlanır. Makalelerin geri bildirimler ışığında düzen-

lenmiş hâllerinin akademik e-dergi veya matbu dergilerde nasıl yayımlanabileceği hakkında gerekli bilgilendirme ve yönlendirmeler yapılarak öğrencilerin makalelerini yayımlaması teşvik edilir.

Değerlendirme:

- Görev:** Yılkı Atı romanının yazarını; şahıs kadrosunu, konusunu, mekân ve zaman unsurlarını, dil ve üslup vd. özelliklerini gösteren bir zihin haritası hazırlayınız (Zihin haritalarını hazırlarken web araçlarından yararlanabilirsiniz.).
- Görev:** Jack London'ın "Beyaz Diş" romanı ile Abbas Sayar'ın "Yılkı Atı" romanını karşılaştırmalı olarak inceleyen bir eleştiri yazısı yazınız.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu"nu uygulayınız.

Kaynakça:

Geçen, S. (2020). Varlık Tabakaları Arasındaki Çatışma Bağlamında Abbas Sayar'ın Yılkı Atı Romanı. Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları, 12 (24), 201-230. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ytea/issue/58007/834160>

Sayar, A. (2015). Yılkı Atı. Ötüken Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 162'de kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1: “Yılkı Atı” romanından bölümler.

YILKI ATI

Romanın başkahramanı Dorukısarak adındaki attır. Dorukısarak'ın yaşadığı ruhsal çatışma ve yaşam mücadelesi üzerinden kurgulanan romanda, Dorukısarak; bir insan gibi duyguları, hüznüleri, mutluluklarıyla ele alınır. Roman, atların dünyasında var olan birlik beraberlik, dayanışma, sevgi ve vefa gibi manevi değerler ile insanların dünyasında yer edinen bencillik, kıskançlık, haset gibi duyguların çatışmasını sunar. İbrahim'e yıllarca hizmet eden, onun mal sahibi olmasını sağlayan Doru Kısarak, yaşlanıp güçten düşünce yilkılık olarak seçilir.

Doru'yu kurtlara ve doğadaki diğer tehlikelere karşı koruyup kollayan atlar Çalkır ve Demirkır, Doru'ya aile ortamı sunarlar. Sahibi İbrahim'in göstermediği sahiplenme duygusunu Doru'ya diğer yilkılar gösterir.

Hıdır Emmi adlı bir köylü, Dorukısarak'a sahip çıkar. Soğğun ve açlığın etkisiyle hasta düşen ve köpeklerle girdiği mücadelede yara alan Dorukısarak'ı bulup onu iyileştiren Hıdır Emmi, menfaatin öncelendiği, ahlaki çözümlerin yaşandığı köyde insani değerleri ölçüt edinen tek kişidir.

Bahar gelmiş ve Doru tamamen iyileşmiştir. Hıdır Emmi ahırda durmak istemeyen Doru'yu serbest bırakır. İbrahim Doru'nun hayatta kaldığını öğrenir ve tayını kullanarak onu tekrar yakalayıp işlerini yaptırmak ister. Aşağıda romanın farklı bölümlerinden yapılmış alıntılar okuyacaksınız.

(Kelimelerin yazılışı alıntı yapılan kitaptaki gibi bırakılmıştır.)

Yılkı: Doğaya başıboş olarak bırakılmış at ya da eşek.

Romanın giriş bölümünden:

(...)

—Duyduk, rüzgâr efendi duyduk. Kış geliyor diyorsun. Hoş geldi, sefalar getirdi. Gökten ne yağdı da yer kabul etmedi? Sen öyle delicoş esip durma. İşleme fakirin ciğerine... Harmanda isteriz, nazlı geline dönersin. Duyduk, işte kış geliyor. Sen söylemeden ağaçlar söyledi onu. Baksana dere boyundaki kavaklara, bir uçların da kaldı yaprak. Sen bilir misin ne der o yapraklar. Kış geliyor der. Hem de zorlusundan... Allahutaala bilir gayrik karın kalkmasını. Mart mı der, nisan mı der? Sen ecik yavaş gel insanın üstüne... Üşüdük işte, donduk işte. Hal kalmadı çift demirini sökmeye...

(...)

—Bu gün aklım Dorukısarak'a takıldı. Çifte gittim geldim, onu düşündüm. Dışarda kış, geldim diyor. Ahır-daki saman belli. Saçkı belli. Ben öküzlerin, tayın arpasına ortak edemem. O, bu yıl başının çaresine bakacak. O, bu yıl “yilkılık...” Dağda ot kalmadı, çöp kalmadı. Köyün sığırı üç beş gün yaylıma ya çıkar ya çıkmaz. Nerde ise şimdi sığır döner. Harman yerinde yolunu kesersin, kısırağı çevirirsin. Burnunu dağa doğru dönderirsin. Sürersin tepeye kadar. Varsın başının çaresine baksın. Bahara sağ salim elimize geçerse ne âlâ... Yook bir dereyi doldurursa o da onun bileceği bir iş... Bundan sonra onu ne çifte koşabilirsin, ne düvene... Tay'ı inşallah baharın Kırata eş olur. Yilkıdan sağ salim dönerse elbet ona da bir vazife buluruz.

(...)

Mustafa (İbrahim'in oğlu) Kısarak'a atladı. At yürüdü. Fakat Mustafa elindeki deyneği atın boynuna vuruyor, geri çevirmeye çalışıyordu. At, köye doğru yürüdü. Değnek darbeleriyle yarı sola döndü ve yürüdü. Bir şey anlamıyordu olanlardan. Yirmi otuz metre böylece gitti. Vuruşlar kesilmişti. Birden geriye köy yönüne döndü. Yeniden boynuna darbeler indi. Bir teslimiyet edasına büründü. Tepeye doğru yol aldı.

(...)

Kimsecikler kalmamıştı ortalarda. Güneş de başını alıp gitmiş, ufukta uzunca bir kıvrılık şeridi bırakmıştı. Bir yöne gitmek istemiyordu canı Kısırak'ın. Ayakları hafiften titriyordu. Soğuk tüylerini diken diken etmişti. Beli biraz daha aşağı doğru büküldü. Kıyılan çapaklanmış kirpikleri ortasında siyah gözleri bir noktaya çivilenip kalmıştı. Böyle ne kadar kaldığını kendi de bilmedi. Bir süre sonra başı köye doğru çevrildi. Birkaç ışık battı gözüne. Kulağına çok iyi tanıdığı köpeklerin sesleri çarpıyordu. Belini yükseltti. Arka ayaklarını öne doğru çekti, başını ve boynunu yukarı kaldırdı. Gövdesiyle köye doğru döndü ve yürüdü. Köye girdi. Aralıklarla bir kaç köpek hırladı. Doru öksürür gibi bir ses çıkarttı onlara... Sanki her yönü aydınlık gibi rahatça ilerleyerek evin önüne geldi. Başı kapıyı itti. Her zaman böyle yapardı zaten. Ama bu kez kapı açılmadı. Daha kuvvetlice yaslandı kapıya başıyla. Yine bir sonuç alamadı. Ön sağ ayağının diz kapağı ile yeniden dayandı. Hayır, kapı açılmıyordu.

(...)

Gidiyordu yalnız... Zor yol alıyordu. Tırnağı bütünü ile toprağa gömülüyordu. İncikleri ağrıyordu. Hayır ağrııyor, acı acı sızlıyordu. İlk aydınlığa dek böyle gitti. Köy, sağ aşağısında kalmıştı. Görünmüyordu artık. Ama Doru da hiç mi hiç görmek istemiyordu. Ne köyü, ne insanların... Hele İbrahim mi? Şeytanlar göreydi yüzünü... İşte, sersefildi yazı yabanda. Bir karşısına çıkmaya göreydi. Bir İbrahim mi? Yok, kim çıkarsa karşısına... Ortalık iyice aydınlandı. Güneş kızartısını gösterdi. Ardından kendi çıktı.

(...)

Yel uluyordu. Kar tozuyordu. Gök, un eliyor; yel onu keyfine göre oynatıyordu. Gavuruna çarpıyordu kar. İplik iplik giriyordu atların gözlerine. İğne iğne batıyordu. Gözleri kırpık kırpıktı hepsinin. Ovaya karışık bir kişneme yayıldı. Ardından uzun ulumalar duyuldu. Demirkır Aygır koşuyordu. Yiğitleri peşinden geliyorlardı. Cenge böyle iştahlı koşmak; böyle cesur, galesiz koşmak az görülürdü. Boyun dikişlerinde, ayak atışlarında büyük bir gurur oturuyordu. Kişnemeleri mertlik doluydu. Kar tozuntusu ardında üç canavar gördüler. Üç boz kurt, üç iri, üç korkusuz kurt duruyordu karşılarında. Canavarların bakışları endişesizdi. Atlara bakıyorlardı. Kurtlardan biri burnunu gök boşluğuna uzattı, uludu. Diğerleri peşinden sağ ve sol boşluğa doğru uludular. Sonra atları beklediler.

(...)

Yer hazırlandı. Atı bıraktılar. Kısarak yine pers olur gibi yıkıldı. Sağ yanına yattı. Ayaklarını ve başını uzattı. Başını kaldırıp altına samandan bir yastık yaptılar.» Hıdır Emmi seslendi:

—Çabuk saman kaynatın... Eski püskü bir şeyler getirin sırtına... Evden yer örtüsü olan, eski yamalı kilimi, bir araba parçasını getirdiler. Sırtına iyice bağladılar. Bir at torbası bulundu köyden. Saman kaynatıldı. Sıcağı sıcağına torbaya dolduruldu. Ve bir ceset gibi uzanmış atın başına geçirildi. Sıcak buhar, Doru'nun nefes borusundan tatlı tatlı ciğerlerine doluyordu. Hıdır Emmi "El bizden, sebep Allahtan." deyip ahırdan ayrıldı. Kaynamış samanın sık sık değiştirilmesi gerektiğini oğluna bildirdi.

(...)

Hastalık iki günde Doru'yu temelli deri kemik etmişti. Yanakları, göz kıyılarının derileri sıyrılmış, kırmızı kırmızı yaralar çıkmıştı ortaya... Bir iyi ol kadersiz, bir iyi ol... Bir haftada ceylana dönersin sen... Eskiler ne demiş? At yedi günde, it yediği günde... Kuşluk vakti kepek çorbasını ısıtıp yeniden getirdiler. Atın başını kaldırdılar. Doru, çorbayı önce kokladı. Sonra yalar gibi dilini çorba içinde birkaç kere oynattı. Baba, oğul sevindiler.

—Doru, paçasını ecelin elinden kurtardı, dediler.

Her işin çıkarsız olanı güzeldir. Huzur ve haklı mutluluk çıkarsızlıktan doğar. Hıdır Emmi'nin sevinci peşinden gelen mutluluk da bu yüzdendi.

(...)

İbrahim: Allah'ın takdiri bu, alın yazısı bu... Kısarak gelip de bir işe sarılsın da gör. O zaman, ağanın her bir işi bildiğini anlarsın... Er sabah yol göründü bize. Er sabah ne? İlk horozda. Bir tayı hazırla sen. Birimiz yaya düşeceğiz yola... Dönüşte her ikimiz de atlı. İkimizin atlı gitmesi olmaz. Kısarak peşten gelmez. Zorluk çıkarır. Yürümez, yuları geçer, kaçmak ister. Tayı dişi keklige benzer yıklılığın. Onu görünce dayanamaz. Tezinden yaklaşır, gafil avlanır. Yakayı hemencecik ele verir. Var git yat sen. Er horozda her bir şeyi hazır et. Yular al, gem al, minderi çifte sar tayın üstüne...

(...)

Abbas SAYAR

Yılkı Atı

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Roman İklimi

Kazanımlar

Roman ile diğer türleri karşılaştırır.

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Okuduğu romanlardan zihin haritaları oluşturur.

Seçtiği romanla ilgili eleştiri yazar.

Süre : 4x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, anlatım.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, haritalar, bilimsel ve sanatsal metinler.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Felsefe.

Hazırlık

Etkinlikten iki hafta önce öğrencilere, İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" adlı romanını ve René Descartes'ın "Yöntem Üzerine Konuşmalar" adlı eserini okumaları önerilir. Öğrencilerin konu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

"Günümüz dünyasında en etkili edebî türlerden birinin roman olarak kabul edilmesinin sebepleri neler olabilir?" sorusu ile derse başlanır. Öğrencilerin görüşleri alınır.

Roman türünün gerçek hayatla ilişkisi olup olmadığı, varsa bunun ne şekilde olduğu ile ilgili görüşleri sorulur.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak metinden, aşağıda yer alan kısa bir bölüm okunur.

PUSLU KITALAR ATLASI

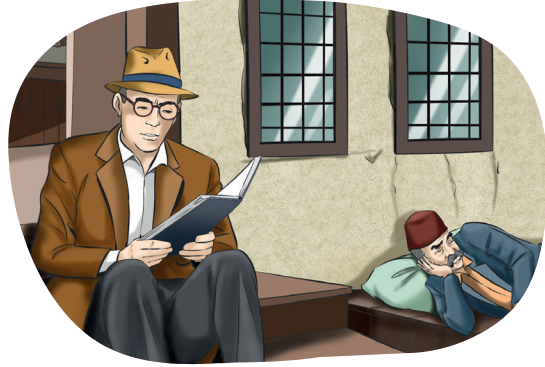
(...) Avluda han bekçisiyle yalnız kalan Bünyamin, neden telaşlandığını pek anlamadan içindeki bir belirsizlik dürtüsüyle babası Uzun İhsan Efendi'nin atlasını hatırladı. Kitabı koynundan çıkarıp sayfalarını çevirdi ve bu kez adını tam olarak okudu. Puslu Kitalar Atlası'ydı bu. Sayfaları karıştırırken birtakım tanıdık adlara rastlayınca şaşırmadı. Baştan sona kadar asla okuyamayacağı kitabın son bölümünü açıp rastgele bir yere baktı ve şu satırlar gözüne çarptı:

“Sevgili Oğlum,

Bir zamanlar yaşadığım evin, gece yarısı eve dönerken taşıdığım o fenerin, duvardaki Acem halısının ve aslında gerçek bir kent olan Galata'da gördüğüm her şeyin sadece ve sadece benim zihnimdeki düşünceler olduğu fikri kafama saplandığında muhakeme gücümün zayıfladığına hükmetmiştim. Ama şimdi görüyorum ki asıl bunu düşündüğümde yanılmışım. Çünkü onlar gerçekten de benim düşlerimdiler.

Bu fikrimi ilk kez Mihel çıkmazındaki kıraathanede Ali Said Çelebi'ye açmıştım. Biliyorsun, bu iyi niyetli adam bana neredeyse olağanüstü bir saygı duyar ve ne söylesem hemen inanır. Ona, oturup sohbet ettiğimiz bu kıraathanenin kahvecisinin, müşterilerinin ve yaşadığımız dünyada geri kalan ne varsa hepsinin, sadece benim düşüncemde olduklarını söylediğimde, parmağıyla kendisini işaret ederek, ‘Ya ben?’ diye sormuştu. Malum cevabı alınca nedense bir hayli hüzünlenmiş, kafasında kimbilir neler kurmuştu. Ali Said Çelebi böylece benim zihnimde yaşadığına inanan tek kişi oldu. Bunun onu fazlasıyla sarstığını söyleyemem. Çünkü ertesi günü bana bir derdini açtı: Dediğine göre Sultan Ahmet Camii'nin müezzinlerinden biri olmak istiyor ama tahsili tutmasına rağmen, koruyanı kollayanı olmadığı için bu göreve bir türlü gelemiyordu. İşte bu yüzden kendisini, söz konusu camiin müezzini olarak düşlememi rica edmekteydi. Gerçi onun bu isteğini yerine getirmem elbette mümkündü. Ama onun bu ricasını geri çevirdim. Fakat yakamı bırakmadı. Ertesi gün, koltuğunun altında bir kaz, elinde bir sepet yumurta ve bir top tereyağıyla kapımı çaldı. Ben de onun isteğini kısmen de olsa yerine getirmek zorunda kaldım. Ali Said Çelebi, müezzin olmasa bile, şimdi Sultan Ahmet Camii'nde mutemet olarak görevini ifa ediyor. Ama yaptığım iyiliği unutmuş olmalı ki beni uzun süreden beri arayıp sormadı.

Sana gelince sevgili oğlum, sen de benim kim olduğumu, yemeden içmeden günlerce nasıl yaşadığımı, hayatımızı idame ettirdiğimiz paranın nereden geldiğini bana sormaya bir türlü cesaret edemezdin. Paranın geldiği yeri, inanmayacağını bile bile sana söylüyorum: Cebimde yüz akçe olması için zihnimde yüz akçe düşlemem yetiyordu. Seni artık şaşırtmak istemediğim için her şeyi söylemek istemiyorum. Ama gördüğün ve işittiğin ne varsa hepsinin, şu zavallı babanın zihnindeki düşlerden ibaret olduğuna inan! Yine de birkaç şey bunun dışında tabii. Büyük dayın Arap İhsan, o muhteşem külhani, boşluğu ve karanlığı okuyan benim gibi bir korkağın, adım

bile atmaya çekindiği gerçek dünyanın haritalarını çizen biriydi. Yıllar önce öldü, ama kahkahası hâlâ çınlıyor ve düşü zihnimde hâlâ yaşıyor. Onu neden mi düşledim? Belki de senin, biricik oğlumun onu tanımasını istedim, o kadar.

Çünkü her baba, oğluna bir şeyler öğretmek, ona doğru ve gerçek olanı göstermek ister. Oysa benim sana düşlerimden başka verebilecek bir şeyim yoktu. O yüzden sana şimdi elinde tuttuğun garip kitabı verdim. Ama ne yazık ki Dünya'yı gösteremedim. Sana aslında Kâtip Çelebi'nin, Cihannüma adıyla tercüme edip bana bir nüshasını hediye ettiği Atlas Minor gibi bir eser bırakmak istedim. Oysa dünyaya sırt çeviren benim gibi birinin zihninde boşluktan başka ne olabilir ki? Kendisinden düşler yarattığım boşluğun atlasını, Atlas Vacuî'yi bu yüzden yazdım: Sen okuyasın diye değil, yaşayasın diye.

Zihnimde bir düş olan sevgili oğlum, işte böylece zavallı babanın yaşayamadıklarını yaşadın ve dokunamadıklarına dokundun. Bir babanın kendi oğlundan bekleyeceği şekilde kahraman değildin. Son derece silik ve mütevazıydın. Bununla birlikte arada bir senin kulağına, karakterinle bağdaşmayacak sözler fısıldamadan edemedim. Çünkü düşler görmektense boşluğun kendisine tapan insanlar karşısında küçük düşmeni istemedim. Sonunda senin için düşlediğim macerayı yaşadın ve böylece senin için yazdığım atlası okumuş oldun. Artık benden öğreneceğin nihai şeyi öğrenmiş oluyorsun.

Ne var ki ben, kendimle ilgili bazı meseleleri hâlâ çözebilmiş değilim. Rende-kâr düşünüyör olmasından varolduğu sonucunu çıkarıyor. Ben de düşünüyorum, dolayısıyla varım ama kimim? Galata'da, Yelkenci Hanı bitişiğinde ikamet eden Uzun İhsan Efendi mi yoksa bugünden tam üç yüz sekiz yıl sonra, söz gelimi İzmir'de oturan mahzun ve şaşkın adam mı? Hangimiz düş ve hangimiz gerçek? Düşünüyorum, o hâlde ben varım. Düşünen bir adamı düşünüyorum ve onun, kendisinin düşündüğünü bildiğini düşünüyorum. Bu adam düşünüyor olmasından varolduğu sonucunu çıkarıyor. Ve ben onun çıkarımının doğru olduğunu biliyorum. Çünkü o, benim düşüm. Varolduğunu böylece haklı olarak ileri süren bu adamın beni düşlediğini düşünüyorum. Öyleyse, gerçek olan biri beni düşünüyor. O gerçek, ben ise bir düş oluyorum.

Senin için gerçek bir baba olmayı, saçlarını okşamayı, seni öpmeyi çok istedim. Ama düşlere dokunmak mümkün olabilir mi? Sana bu yüzden hem çok yakın hem de çok uzağım. Veda etmek benim için son derece zor. O yüzden, her ne kadar uzakta olsam da seni, o eski yakışıklı yüzünle, Aglaya'yla birlikte hep düşlemek istiyorum.

Hoşça kal oğlum. Hoşça kal sevgili, biricik düşüm.”

Bünyamin gülümsedi. Atlası kapatıp koynuna soktu. Kendini son derece yorgun hissediyordu. Sabah ezanlarının okunmasına az kala, yattığı sedirde kaşınmaya hâlâ devam eden bekçinin yanına gitti ve adamı dürtüp uyandırmaya çalıştı. Bekçi, gördüğü düşün etkisiyle dudakları yüzyıllık bir uykudan uyanan bekçi, yerinden doğrulup çevresine bakınca kendisini uyandıran kişiyi göremedi. Çünkü her taraf karanlıktı. Zaten görülen ve görülmeyen bütün düşler, bu karanlığın ta kendisi değil miydi?

İhsan Oktay Anar

Puslu Kıtalar Atlası

Aşağıda verilen açıklamaların metinde hangi kelimeye karşılık geldiğini sağ taraftaki kutucukların içine yazınız.

Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.	
Fars, İranlı.	
Bilinen, belli.	
Sürdürmek, devam etmesini sağlamak.	
Öğrenim.	
Tuhaf, acayip.	
Sorun, problem.	
Arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen, oturmaya veya yatmaya yarayan ev eşyası, divan.	

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

- Hikâye ve masal ile roman türünün farklılıkları nelerdir?
- Romanda ele alınan olayların doğal birer gerçeklik olduğu iddia edilebilir mi? Neden? Doğal bir gerçeklik söz konusu değil ise burada nasıl bir gerçeklik vardır?
- Romanda yer alan en belirgin çatışma unsurları nelerdir?
- Romanda yer alan Uzun İhsan Efendi ile yazar arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?
- Bu romandan hareketle roman konularının geçtiği dönem ile ilgili neler söylenebilir?
- Metinde ismi geçen Rende-kâr gerçek hayatta kim olabilir?
- Rende-kâr tarafından yazılmış olan Zagon Üzerine Öttürme adlı eserin gerçek hayattaki adı nedir?
- “Rende-kâr” ve “Zagon Üzerine Öttürme”den hareketle “parodi” kavramı hakkında neler söylenebilir?
- René Descartes’ın “Düşünüyorum, o hâlde varım.” (Cogito, ergo sum.) cümlesi romanda nasıl bir şekil almıştır?

Açıklama:

Roman türü ve metin kavramı ile ilgili kısa bilgiler verilir.

Roman türünün diğer disiplinler ile ilişkileri hakkında değerlendirme yapılır. Romanın özellikle tarih ile ilişkisi ele alınır.

Romanın kendi dönemi ile ilişkisi ele alınır.

İhsan Oktay Anar'ın felsefeci kimliğinin roman üzerinde ne gibi etkileri olduğu hakkında kısa bilgiler verilir.

Derinleştirme:

René Descartes'ın, "Düşünüyorum, o hâlde varım." cümlesi tahtaya yazılır ve bu cümlede ne anlatılmak istenildiği sorulur.

Öğrencilere, okudukları romanın başka metin ya da metinler ile herhangi bir şekilde ilişkisinin olup olmadığı hakkında görüşleri sorularak metinler arasılık kavramı sezdirilir.

René Descartes'ın "Düşünüyorum, o hâlde varım." cümlesi ile roman kahramanı Rendekâr'ın "Düşlüyorum, öyleyse varım." cümlesi arasında metinler arasılık bağlamında nasıl bir ilişki olduğu sorulur. Öğrenci görüşleri alındıktan sonra metin dönüştürme eylemi ile ilgili bilgi verilir.

Varlık, var olma ve düşünme arasındaki ilişki sorgulanır.

Öğrencilere, dil ile düşünce ve dil ile anlatım ilişkisi hakkındaki görüşleri sorulur.

Herhangi bir romanda kullanılan dilin yapısı ve genel özelliklerinin nasıl olması gerektiği üzerinde durulur.

Bilinçaltını Freud'dan, sınıf kavgalarını Marx'tan önce tanımış, görüngübilimi (insanlık durumlarının özünün araştırılması, fenomenoloji) de görüngübilimcilerden önce uygulamış (Kundera, 2014:40) olması yönü ile romanı sıra dışı bir öneme sahip kılan unsurların neler olduğu sorgulanır.

Romanda hem kutsal kitaplardan hem de farklı yazarların eserlerinden alıntılar yapıldığı görülmektedir. Bazı durumlarda yapılan alıntılar değiştirilerek yeniden üretilmiştir. Resim ya da tiyatro gibi alanlarda da buna benzer uygulamalar yapılmaktadır. Parodi olarak adlandırılan bu uygulama ile ilgili bir örnek bulabilir misiniz bu eserde?

Değerlendirme:

- Görev:** Romanda ele alınan dönemi tespit ederek dönemin İstanbul'u hakkında düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
- Görev:** Puslu Kıtalar Atlası adlı roman ya da seçtiğiniz başka bir roman hakkında bir eleştiri yazısı yazınız.
- Görev:** Okuduğunuz roman ile ilgili olarak bir zihin haritası oluşturunuz. Zihin haritalarınızın yer aldığı ayrı bir defter kullanarak zaman içinde okuyacağınız romanlarla ilgili bu defterinizi kendiniz için bir kaynak eser hâline getiriniz.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Anar, İ. O. (2018). Puslu Kıtalar Atlası. İletişim Yayıncılık.

Descartes, R. (2020). Yöntem Üzerine Konuşma (Çev. M. Erşen). İş Bankası Kültür Yayınları.

Kundera, M. (2014). Roman Sanatı (Çev. A. Bora). Can Sanat Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 181'de kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Medeniyet Tramvayı: Fatih Harbiye

Kazanımlar

Doğal gerçeklik ile kurmaca gerçekliği ayırt eder.

Romandaki çatışma unsurlarını belirler.

Okuduğu romandan hareketle dönemin zihniyeti hakkında çıkarımlarda bulunur.

Roman eleştirisi yazar.

Eleştirisini gerekçelendirmesi teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Roman

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Not alma, soru-cevap, eleştirel okuma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Akıllı tahta, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden Peyami Safa'nın Fatih Harbiye romanını okumaları istenir. Öğrencilere ekte yer alan "Roman İnceleme Formu" dağıtılır. Öğrencilerin bu formu, anlatım biçimleri ve roman eleştiri bölümleri hariç doldurmaları istenir. Öğrencilerin kitabı ve doldurdıkları formu sınıfa getirmeleri sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorularak derse başlanır.

1. "Arafta kalmak" ne demektir? Böyle durumlara örnek verir misiniz?
2. Kültür çatışması nedir? Böyle bir durumla karşılaştınız mı? Örnekler veriniz. Kültür çatışmaları nasıl çözümlenebilir? Gerekçelerinizle açıklayınız.

Keşfetme:

Aşağıdaki sorular öğrencilere yöneltilir.

1. Eserin yazıldığı dönem ele alındığında bu temanın işlenmesinin gerekçeleri neler olabilir?
2. Romanın yazılma zamanı ile romanın kurgusal zamanını karşılaştırınız.
3. Metni, dönemsel gerçeklik ve kurmaca gerçeklik açısından değerlendiriniz.
4. Metnin şahıs kadrosunu değerlendiriniz.
5. Çevrenizde, metinde geçen kişilere benzeyen insanlar var mı, benzer olaylar yaşanmakta mıdır? Açıklayınız.
6. Romandaki temel çatışma günümüzde de geçerliliğini korumakta mıdır? Gerekçeleriyle açıklayınız.

7. Romanın teması ve mekânı arasında nasıl bir ilişki vardır? Baş kahramanlar ile mekân arasında nasıl bir ilişki vardır?
8. Romanın örtük iletileri nelerdir?
9. Kişileri ve mekânları tanımak açısından metindeki betimlemelerin etkilerini değerlendiriniz.

Açıklama:

Romanın Türk ve dünya edebiyatındaki gelişiminden kısaca bahsedilir. Roman türlerine yer verilerek edebî akımlara göre roman örnekleri üzerine konuşulur.

Romanda kullanılan iç konuşma, gösterme, anlatma, özetleme, geriye dönüş, iç çözümleme, bilinç akışı, parodi vb. anlatım teknikleri örnek metinler üzerinden açıklanır. Metinde kullanılan anlatım teknikleri metin üzerinde incelenir. Öğrencilerden Fatih Harbiye romanını gözden geçirmeleri ve romandaki anlatım tekniklerini daha önce dağıtılan forma yazmaları istenir.

Derinleştirme:

Eleştiri türü, örnek metinler üzerinden açıklanır. Eleştiri türünün edebiyatımızdaki yerine ve önemli temsilcilerine değinilir. Eleştiri yazma teknikleri üzerinde durulur. Bu türün konusu, amacı, önemi, yayımlandığı yerler vurgulanır. Eleştirinin amacının eserdeki olumsuzluk özelliklerini vurgulamak değil, eseri “bütün yönleriyle değerlendirmek” olduğu belirtilir.

Fatih Harbiye romanı ile ilgili “Seksen Yıldır Durmayan Tramvay: Fatih Harbiye” adlı değerlendirme yazısı öğrencilere okutulur. Öğrencilerden roman inceleme formuna roman ile ilgili bir eleştiri yazısı yazmaları istenir. Formdaki boşlukların yeterli olması durumunda öğrencilerin ek kâğıt kullanmaları sağlanır. Öğrencilere Beşir Ayvazoğlu’nun “Peyami” isimli biyografi kitabını okumaları tavsiye edilir.

Değerlendirme:

Öğretmen tarafından web araçları kullanılarak Fatih Harbiye romanı ile ilgili sınıf içi bilgi yarışması düzenlenir. Sonuçlar değerlendirilir.

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. Fatih-Harbiye romanını kısa bir senaryo metnine çeviriniz.
2. Romana farklı çatışma unsurları ekleyerek romanı yeniden kurgulayınız. Kurgunuzda mizah ve ironi unsurlarından yararlanınız.

Kitabın sonundaki “Öz Yansıtım Formu” nu uygulayınız.

Kaynaklar:

Peyami, S. (1995). Fatih-Harbiye, Ötüken Neşriyat.

Dündar, L. B. (2015). Seksen Yıldır Durmayan Tramvay: Fatih-Harbiye. <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/03/20150321.pdf> (Erişim tarihi:15.07.2021).

EK 1

ROMAN İNCELEME FORMU	
Romanın adı	
Yazarı	
Türü	
Teması	
Şahıs kadrosu	
Zaman	
Mekân	
Dil ve anlatım özellikleri	
Çatışma unsurları	
Bakış açısı	
Anlatıcısı	

Bilinmeyen kelimeler	
Deyim ve atasözleri	
En beğendiğiniz betimleme ifadesi	
En beğendiğiniz cümle	
Anlatım Teknikleri	
Roman eleştirisi	

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Yazarak Düşünmek

Kazanımlar

Bilgilendirici metin türlerinin genel özelliklerini bilir.

Bilgilendirici metinler ile kurmaca (sanatsal) metinleri dil yönünden karşılaştırır.

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metinlerde söz ve düşünce aktarımında kullanılan dil yapılarının metne etkisini değerlendirir.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitesini sorgular.

Bilgilendirici metin türlerini anlatıcı ve anlatım özellikleri açısından kıyaslar.

Çeşitli yazma tekniklerini ve dil zenginliklerini kullanarak bilgilendirici metin türlerinde ürünler oluşturur.

Beğendiği türle ilgili metinleri toplayarak antoloji oluşturması sağlanır.

Seçtiği bilgilendirici metinle ilgili bir eleştiri metni oluşturması desteklenir.

Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını okuyup değerlendirmesi, varsa eksikliklerini gidermesi, gerekli ekleme ve çıkarmaları yapması sağlanır.

Yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, tartışma, soru-cevap, çember tekniği, yaratıcı yazma.

Çember tekniği: Öğrencilerin çember şeklinde dizilip oturarak ya da ayakta durarak sıraları geldiğinde soruları cevaplamasına dayalı tartışma tekniğidir. Ünite başlarında açılış yapmak ve sonlarında genel özet yapmak için kullanılır. Uygulama sürecinde öğrencilerin yerleşimi için daire ya da yarım ay biçimi belirlenir. Açılış konuşmasını yapan, zamanı ayarlayan ve tartışmayı yöneten bir lider ve süreç işlerken öğrenci görüşlerini not eden bir sekreter seçilir. Lider, katılımcılara sıra ile soru yöneltir (Liderin sağındaki öğrenciyle başlanır.). Her konuşmacıya her defasında birkaç dakikalık konuşma hakkı tanınır (Daha fazla süre verilmez.). Her konuşmacının görüşü sekreter tarafından not edilir. Öğrencilerin konuşma sırasını atlamamalarına dikkat edilir. Hatalı cevap verildiğinde lider, düzeltme yapar. Tartışma sonucunda ana noktalara vurgu yapılır, bu vurgular özetlenir ve rapor hâline getirilir.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, internet, Tolstoy'un "Sanat Nedir?" eserinden "Sanat ve Sanatçı" ile ilgili bir bölüm, çeşitli bilimsel ve sanatsal metin örnekleri.

Disiplinler Arası İş Birliği : Bilişim Teknolojileri

Hazırlık Süreci

Öğrenciler etkinlik öncesinde “bilgilendirici metin türleri ve özellikleri” hakkında araştırma yapımları için yönlendirilerek konuya hazırbulunuşlukları sağlanır. Ahmet Köklügiller ve İbrahim Minnetoğlu’nun “Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar?” adlı kitabı öğrencilere tavsiye edilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Aşağıdaki sözler, öğretmen tarafından okunurken öğrenciler tarafından tahtaya yazılır. Bu sözlerin içerdiği anlamlar üzerine öğrenciler arasında bir tartışma ortamı oluşturulur.

- Yazmaya başlamadan önce, düşünmeyi öğrenmeli. (Nicolas Boileau)
- Bir tek kitap yazmak için, yarım kitaplık okuyunuz. (Samuel Johnson)
- Okumak, bir insanı doldurur; konuşmak, onu hazırlar; yazmak ise olgunlaştırır. (Francis Bacon)
- Yazı yazmayı öğrenmek, her şeyden önce düşünmeyi öğrenmektir. (Amiel Suche)

Tartışma esnasında öğrencilerin ifade ettiği görüşler, öğretmen tarafından desteklenmez veya reddedilmez, bunun yerine yönlendirici sorularla ve öğrencilerin birbirlerine sorular sorması sağlanarak tartışmada düşünme sürecinin derinleştirilmesi sağlanır.

Ortaya çıkan fikirler öğretmen tarafından özetlenir.

Öğrencilere: “Yazar olma hayaliniz var mı, günlük tutar mısınız veya anılarınızı yazar mısınız, en sevdiğiniz yazar kim?” vb. sorular sorularak cevaplarını açıklamaları istenir.

Keşfetme:

Aşağıdaki metin tahtaya yansıtılarak öğrencilere sesli olarak okutulur.

Yaşlı bir yazarın makalesini kısa bir zamanda bitirdiğini gören genç gazeteci:

“Üstad, ne kadar çabuk yazıyorsunuz. Makaleyi yarım saatte yetiştiriverdiniz demiş.”

Yaşlı yazar:

“O yarım saate bir otuz yıl daha ekleyin.” demiş.

İlk bakışta kolay ve çabuk yapılmış gibi görünen her iş gibi, yazı yazma da uzun yıllar okumayı ve denemeyi gerektirir. Büyük Fransız şairi ve fikir adamı Paul Valery (Pol Valeri): “Dehâ diye bir şey yoktur. Her sabah masa başında sabırla 4-5 saat çalışma vardır.” der.

Şahsen yazdıklarıma büyük bir değer vermem ama bu kadarını da lise sıralarından beri süregelen günlük okuma ve denemelere borçlu olduğumu söyleyebilirim.

İçimde hiçbir zaman büyük bir yazar olma, bir gün şöhret veya para kazanma arzusu duymadım. Okumaya meraklı idim. Ortaokulun son sınıfında bir arkadaşım Eskişehir’de beni şehir kütüphanesine götürdü. Kütüphane güzel, sakın, sıcak ve rahattı. O günden sonra boş vakitlerimi hep kütüphanede geçirdim. Karmakarışık gazete, dergi, roman, psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe kitabı, hoşuma giden her şeyi okudum.

Sonradan üzerinde düşününce şunu fark ettim ki bu benim yaptığım, hayatın acı gerçeklerinden bir kaçıştı. Kitapların dünyası, beni boğan ve ezen dar ve kapalı çevreden çok geniş ve derindi.

Bir zaman tuhaf bir hisse kapıldım: Dünyada bana varlığın sırlarını açacak bir kitap vardı, yıllarca onu aradım ve maalesef bulamadım.

Lise sıralarında, şimdi bir tanesi bile elimde bulunmayan defter, şiir, hikâye, hatta roman yazdım. Allah’ın verdiği büyük lütufla bunları yırttım. Üniversitede öğrenci iken bilmiyorum nasıl, bir dergide bir yazım çıktı. Ondan sonra, çoğunu sevgi ve saygı duyduğum insanların çıkardıkları dergilerden yazı istediler, ben de yazdıkça verdim. Bunlardan hemen hiç para almadım, yazmak hoşuma gidiyordu.

Bu yıllarda eserlerini okuma saadetine ulaştığım Alain (Alen), bana bir sır öğretti: Yazarak düşünmek.

Mehmet Kaplan

Öğrencilerle, aşağıdaki sorular doğrultusunda, metin değerlendirilir:

1. Metnin yazarı Mehmet Kaplan, yazma becerisini hayatında yaptığı hangi eylemlere bağlamaktadır? Sizce bu, bütün yazarlar için geçerli bir durum mudur? Nedeniyle açıklayınız.
2. Yazar “Kitapların dünyası, beni boğan ve ezen dar ve kapalı çevreden çok geniş ve derindi.” sözüyle ne anlatmak istemiştir, tartışınız?
3. Yazar, yazdıklarını yırtmasını neden bir lütuf olarak görüyor? Tartışınız.
4. Metinde geçen “O yarım saate bir otuz yıl daha ekleyin.” sözü ile anlatılmak istenen nedir, bu görüşü doğru buluyor musunuz? Tartışınız.
5. Parçaya göre okumak, yazmak için en önemli birikimlerden biridir. Sizce yazma birikimi için başka hangi etkinlikler önemlidir? Gereçekçeleriyle sıralayınız.
6. Yazarın hedef kitle kimdir? Düşüncelerini hedef kitleye aktarmak için Türkçe dil yapılarından, düşünceyi geliştirme yollarından nasıl yararlanmıştı? Sizce yazarın hedef kitesine vermek istediği iletiyi daha etkileyici anlatabilmesi ne şekilde mümkün olabilirdi? Kullanılan dil yapılarının, düşünceyi geliştirme yollarının metnin anlatım gücüne etkisini değerlendiriniz.
7. Okuduğunuz bu metin hangi edebî tür sınıfına dâhildir? Bu türün biçim ve dil özelliklerini metinden örnekler vererek sıralayınız.
8. Metinde değinilen “Dehâ diye bir şey yoktur. Her sabah masa başında sabırla 4-5 saat çalışma vardır.” sözünün bilimin ve sanatın gelişimindeki geçerliliği için ne gibi örnekler verebilirsiniz? Örneklerden ve deneyimlerinizden hareketle değerlendiriniz.
9. İnsanların gelecek hayallerini sadece “para kazanmak ve şöhret olmak” hedefine yönelik kurgulamalarının kişi için ne gibi avantaj ve dezavantajları olabilir? Değerlendiriniz.

Açıklama:

Öğrencilerin yanıtları toplanıp özetlenir, varsa anlaşılmayan hususlara açıklık getirilir. Okunan metinden hareketle bilgilendirici metin türleri ve özellikleri hakkında açıklayıcı bilgiler verilir; bu türlerdeki anlatıcı faktörü, dil ve üslup özellikleri üzerinde durulur.

Yazmak için öncelikle iyi bir birikime sahip olmanın önemine dikkat çekilir. Birikim kazanmanın yolları; dinleme, okuma, gözlem, deneme ve deneyim hakkında örnekler verilir. Bu örnekler, başarılı liderler ve/veya başarılı kişilerin hayat hikâyelerinden kesitlerle zenginleştirilir, öğrencilerin de örnekler bulması teşvik edilir.

Derinleştirme:

M. Kaplan’ın “Bu yıllarda eserlerini okuma saatine ulaştığım Alain, bana bir sır öğretti: Yazarak düşünmek.” sözünden hareketle yazmak ile düşünmek arasındaki ilişki üzerine çember tekniği kullanılarak tartışma yürütülür. Sonuçlar raporlanır.

Bilgilendirici metin türlerinde yazarak düşünmenin yerine dair değerlendirmeler yapılır. Yazarın bakış açısının, kullandığı anlatım biçimlerinin, bilgi birikiminin hedef kitle üzerindeki etkisiyle ilgili konuşulur. Duygu ve düşüncelerin aktarımında kullanılan dil yapılarının metnin anlatım gücüne etkileri örneklerle açıklanıp birlikte değerlendirilir.

“Sanatçının görevi, açık bir tehlikeyi sezen kişilere ölüm reçetesi yazmak değil, çıkış yolları göstermektir.” diyen Tolstoy’un “Sanat Nedir?” isimli kitabından “Sanat ve Sanatçı” ile ilgili bir bölüm öğrencilerle paylaşılır. Okunan iki metin içerik, tür özellikleri, dil ve üslup, bakış açısı, anlatıcı/yazar bakımından karşılaştırılarak değerlendirilir.

Yukarıda yer alan, M. Kaplan’a ait metin ile 3.- 4. yüzyıllara ait Mısır papirüslerinden bir bölüm olan “Bilge Yazıcılar” metni, bilgilendirici metinlerin dil ve anlatım özellikleri ile kurmaca (sanatsal) metinlerin dil ve anlatım özelliklerini irdelemek üzere karşılaştırmalı olarak incelenir.

BİLGE YAZICILAR

Bitmiştir hayatları, unutulmuştur bütün çağdaşları,
tunçtan piramitler yaptırmamışlardır kendilerine demirli mezar taşlarıyla dolu,
yoktur adlarını yüceltecek mirasçıları
ama mirasçı olarak hazırladıkları bilgi dolu kitapları bırakmışlardır.
Kendilerini sonsuzluğa uğurlama görevini yapıtlarına bırakmışlardır
ve “pek sevgili oğulları” olmuştur, kullandıkları yazı tabletleri,
(...)

Güçlüler ve yoksullar, çocuğu olmuştur onların.
Çünkü yazıcıdır hepsinin başı.

Kapılar ve şatolar yapılmıştır onlara ama yıkılıp gitmiştir o kapılar, o şatolar
yok olup gitmiştir onları sonsuzluğa uğurlayan ne varsa
tozlar kaplamıştır mezar taşlarını, unutulup gitmiştir mezarları.

Öyle muhteşemdir ki yapıtları, yine de anılır adları
ve ölümsüzdür bu ustaların hatıraları.

Bir yazıcı ol ve şunu kazı yüreğine,
senin adın da aynı yazgıyı paylaşsın diye:

ya da sağlam bir duvardan
bir hoş seda bırakmak istersen adından
daha değerlidir bir piramitten, bir tapınaktan.

Yok olur gider insan, geriye başka ne kalır ki tozdan
bütün benzerleri bir parça olur topraktan,
ama kitapları ile ağızdan ağıza dolaşır anıları.

daha değerlidir bir kitap sağlam bir evden
ya da Batı’da bir tapınaktan,

hatta bir kaleden

ya da gösterişli bir mezar taşından.

(...)

Christiane Desroches-Noblecourt (Kristian Dehaş Nublukû)

Chester Beatty Papirüsleri/Yazı İnsanlığın Belleği

Türk ve dünya edebiyatında çeşitli bilgilendirici metin türlerinin önemli temsilcilerinden bahsedilir ve öğrencilere bilgilendirici metin türünün iyi örneklerinden okuma önerilerinde bulunulur. Bilgilendirici metin türlerindeki antoloji örneklerine dikkat çekilerek bir antoloji oluşturma sürecinde takip edilen çalışma aşamaları hakkında bilgi verilir. Öğrencilerin kendi beğendikleri türdeki yazılardan bir antoloji oluşturmaya başlaması ve bu antolojilerini e-kitap olarak güvenli dijital ortamda paylaşımları için gerekli yönlendirmeler ve sürecin takibi yapılır.

Değerlendirme:

Etkinlik süresince öğrencilerin performansları, öğrenme stilleri de göz önünde tutularak aşağıdaki görevlerle birlikte değerlendirilir. Varsa eksikler ve/veya hatalar yapıcı geri bildirimlerle fark ettirilerek düzeltilmesi sağlanır; konuyla ilgili çeşitli örnek çalışmalara ve kaynaklara yönlendirilerek kazanımların pekiştirilmesi sağlanır.

1. **Görev:** Bilgilendirici metin türlerinin yapı, dil ve içerik özelliklerini, Türk ve dünya edebiyatının seçkin örnekleri ile açıklayan dijital bir sayfa/platform hazırlayarak arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. **Görev:** Seçtiğiniz bilgilendirici bir metin türünün özelliklerine dikkat ederek “Yazmak neden sevilmez?” konulu bir metin yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Değerlendirme Formu” nu uygulayınız.

Kaynakça:

Jean, G. (2010). Yazı İnsanlığın Belleği (İlk baskı, s. 198 - 200) içinde. Yapı Kredi Yayınları.

Köklügiller, A. ve Minnetoğlu, İ. (1974). Şair ve Yazarlarımız Nasıl Yazıyorlar? (İlk baskı, s. 222-223) içinde. Minnetoğlu Yayınları.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Sosyal Mühendislik

Kazanımlar

Bilgilendirici metin türlerinin genel özelliklerini bilir.

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metinleri metinsellik ölçütlerine göre değerlendirir.

Yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 2x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Eleştirel okuma, empatik dinleme, soru-cevap, anlatım, tartışma, sunuş yoluyla öğretim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon, sosyal medya kanalları.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerin ailelerinden seçecekleri 2 kişinin (Bu kişilerden izin alınmalıdır. Veriler sadece etkinlikte kullanılacaktır.) sosyal medya hesaplarını inceleyerek bu kişilerin paylaşımlarından hareketle ilgi alanlarını, ekonomik durumlarını, beğenilerini, eğlence anlayışlarını, sosyal ve kültürel aktivitelerini vb. tespit etmeleri istenir. Öğrencilerden sosyal medya hesabı olmayanların herhangi bir sosyal medya kanalında hesap açmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin sosyal medya kanallarında ne gibi verileri paylaştıkları sorulur. Verilen cevaplardan hareketle özellikle fotoğraf ve video paylaşımlarını ne sıklıkla yaptıkları, bu paylaşımlara neden ihtiyaç duydukları sorulur. Sosyal medya kanallarının bireyler için risklerinin neler olabileceği sınıf ortamında tartışılır.

Keşfetme:

Öğrencilere şu açıklama yapılır: Şimdi sizlerle sosyal mühendisliğin ne olduğunu anlatan bilgilendirici bir metin paylaşacağım. Metinle ilgili sorularım olacak. Bu sorularla hem sosyal mühendisliğe cevap bulacağız hem de bilgilendirici metnin özelliklerini değerlendirme fırsatı bulacağız.

Ekte yer alan metin öğretmen tarafından sesli okunur.

Metinde öğrencilerin anlamını bilmediği kelime veya kavramlar açıklanır. Öğrencilerden bunlara günlük hayattan örnekler vermesi istenir. Sonrasında metinle ilgili olarak öğrencilere şu sorular yöneltilir:

1. Bilişim sistemlerindeki açıkların kaynakları nelerdir?
2. Sanal âlemde insanların hangi bilgileri depolanır?
3. Güvenlik sistemlerinde insan niçin en zayıf halka olarak görülmektedir?
4. Sosyal mühendislik nedir?
5. Tanımda geçen “Bilgilerin elde edilme sanatıdır.” ifadesinde sosyal mühendislik neden sanata benzetilmiştir?

6. Sosyal mühendisliklerin toplumlara göre değişiklik gösterme nedenleri neler olabilir?
7. Bilinçli internet ve sosyal medya kullanımı nasıl olmalıdır?
8. Etkinlikte işlenen bilgilendirici metin sizin internet ve sosyal medya kullanım bilincinizi nasıl etkiledi?
9. Bu tip siber saldırıya sosyal mühendislik denmesinin nedenleri neler olabilir?

Açıklama:

Öğrencilere bilgilendirici metinler hakkında genel açıklama yapılır. Sonrasında türün alt alanlarından olan bilimsel bilgilendirici metinlerle ilgili şu açıklamalar yapılır:

Bilimsel bilgiyi iletmeyi sağlayan metinlere “bilimsel metin” denir. Bilimsel metinler; bilimsel makale, tarama, değerlendirme yazıları, konferans raporları, toplantı özetleri olarak gruplandırılabilir.

Bilimsel metinlerin özellikleri şunlardır:

- Bu metinler “başlık, özet, giriş, asıl metin, sonuç ve tartışma” bölümlerinden oluşur.
- Alanında uzman kişilerce kaleme alınır.
- Bilimsel metinlerde nesnel bir anlatım benimsenir. Kişisel düşünceler ve yorumlar anlatıma katılmaz.
- Ortaya konan nesnel görüşler ise sağlam kaynaklara dayandırılır ve bu kaynaklar yazının sonunda belirtilir.
- Bilimsel metinlerde açık, anlaşılır bir dil kullanılır.
- Dilin göndergesel işlevi öne çıkar.
- Terimlere çokça yer verilir.
- Bu metinler çok anlamlılığa kapalıdır.

Metinde bilimsel metinlerin genel özelliklerinden hangilerinin olduğu öğrenciler tarafından tespit edilip açıklanır. Öğrencilerden, metinde geçen terimleri tahtaya çizilen basit tabloya işlemeleri istenir.

Siber güvenlik ve sosyal mühendislik konularıyla ilgili kavram ve sözcüklerden zihin haritası oluşturmaları sağlanır.

Derinleştirme:

Bir bilgilendirici metnin içeriği ele alınan konu hakkında yapılan çalışmalarla ilişkilendirilmelidir. İçerikle ilgili yapılacak alan çalışmaları için nasıl bir yol izleneceği ve kaynaklara nasıl ulaşılacağı konusunda hazırlanacak bir sunum ve yapılacak bir uygulama etkili olacaktır. Bu noktada öğretmen öğrencilerle birlikte uygulama yaparak metnin içeriğini zenginleştirme yollarını kavratır.

Bilgilendirici metin türlerinde ele alınan konu düşünceyi geliştirme yolları ile desteklenir. Özellikle bilimsel metinlerin düşünceyi geliştirme yolları ile desteklenmesi gerekir. Örnek verme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma gibi yollarla metin desteklenirken bunların güvenilirliğinin de sorgulanması bilimsel metnin geçerliliğini destekler.

Değerlendirme:

Öğrencilere aşağıdaki görevler verilir:

1. **Görev:** Okulunuzda sosyal mühendislik hakkında farkındalık oluşturacak duvar gazetesi hazırlayınız.
2. **Görev:** Sosyal mühendislik konusunda toplumda bilinç oluşmasını hedefleyen bir sunum hazırlayınız. Sunumuzu güvenli dijital ortamda paylaşınız.
3. **Görev:** Toplumumuzda sosyal mühendislik ve siber saldırı zafiyetinin nedenlerini içeren bir eleştiri metni yazınız.
4. **Görev:** Okulunuzda öğretmenlerinizin sosyal mühendislik zaafalarını içeren dosya hazırlayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Gündüz, M. Z. & Daş, R. Sosyal Mühendislik: Yaygın Ataklar ve Güvenlik Önlemleri.

<http://www.bingol.edu.tr/documents/Sosyal%20M%C3%BChendislik-yayg%C4%B1n%20Ataklar%20ve%20G%C3%BCvenlik%20%C3%96nlemleri.pdf> (erişim:01.07.2021)

[https://www.edebiyatogretmeni.org/bilimsel-metinler/\(erişim:01.07.2021\)](https://www.edebiyatogretmeni.org/bilimsel-metinler/(erişim:01.07.2021))

EK 1: Bir makaleden alınan bilgilendirici metin örneği

SOSYAL MÜHENDİSLİK NEDİR?

Bilgi ve bilişim sistemlerinin kullanımı günlük yaşamımızda her geçen gün daha fazla hissedilmektedir. Bilişim sistemlerinin kullanıcı sayısı arttıkça bilişim sistemlerinde bulunan açıklardan faydalanarak kullanıcıların özel bilgilerine erişmek isteyen kötü niyetli kullanıcıların sayısındaki artış da açıkça görülmektedir. Bilişim sistemlerini kuran ve bilişim sistemlerini kullanan bireyler, güvenlik açıkları ve bu açıkları kapatabilmek için gerekli işlemleri bilerek sistemleri kullanır duruma gelirlerse hem bilişim sistemleri kötü niyetli kullanıcıların saldırısından korunabilecek hem de bilişim sistemlerini kullanan kullanıcılar kötü niyetli kullanıcıların tuzaklarına düşmeyeceklerdir. İş ve sosyal yaşamda bilginin birçok şekli üretilir, değiştirilir, kullanılır, ele alınır ve çeşitli şekillerde iletilir.

Sanal âlemin artık bilginin asıl saklandığı depolar hâline geldiğini söylemek kaçınılmazdır. Sanal âlemden önce, bilgiler kasalarda, kimselerin bilmediği yerlerde ya da birer sır olarak saklanırdı. Günümüzde ise bu bilgiler genellikle sanal ortamlarda saklanmaktadır. Bu bilgilerin güvenliğinin sağlanması ele alınması gereken ciddi bir mesele olarak insanoğlunun karşısına çıkmaktadır. Kıymetli olan bu bilgilerin istenmeyen kişilerin ellerine geçmesini engellemek için güvenlik sistemleri kullanılır. Teknik anlamda günümüz şartlarında bu güvenlik sistemlerinin aşılmasının imkânsıza yakın olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu sistemlerin aşılması noktasında devreye insan zafiyetleri faktörü girer. En gelişmiş güvenlik sistemlerinin başında bile insan(lar) vardır. Bazı durumlarda bu insan(lar)ın kişisel zafiyetlerinden yararlanılarak sistemlere sızmak daha etkin bir yol olarak görülebilmektedir. Çünkü güvenlik, zincir halkalarının birleşiminden oluşan bir yapı olarak düşünüldüğünde, güvenlik sistemindeki en zayıf halka insandır. Bu zayıf halkanın istismarı ile veri elde etmek sosyal mühendislik (toplum mühendisliği) kavramını ortaya çıkarmıştır. Sosyal mühendislik güvenlikte en zayıf halkanın insan olduğunu kabul eder ve bunun istismarı için çeşitli yöntem ve teknikler kullanır.

Sosyal mühendislik için şu tanımlar yapılabilir:

- Hassas/önemli bilgilere ve ağ sistemlerine, yasal kullanıcılar üzerinden erişim sağlama amacıyla saldırı-ganlar tarafından kullanılan düşük teknoloji ve insan zafiyetlerine dayalı yöntemlerin tamamıdır.
- Teknolojiyi kullanarak ya da kullanmadan normal şartlar altında sahip olunamayacak bilgilerin elde edilme sanatıdır.
- Normalde insanların tanımadıkları biri için yapmayacakları şeyleri yapmalarını sağlama sanatıdır.
- Teknoloji kullanımından çok, insanların hile ile kandırılarak bilgi elde edilmesi işlemidir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Mimar Sinan Olmak

Kazanımlar

Bilgilendirici metin türlerinin genel özelliklerini bilir.

Bilgilendirici metinler ile kurmaca (sanatsal) metinleri dil yönünden karşılaştırır.

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metinleri metinsellik ölçütlerine göre değerlendirir.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitlesini sorgular.

Bilgilendirici metinleri güvenilirlik yönünden sorgular.

Bilgilendirici metin türlerini anlatıcı ve anlatım özellikleri açısından kıyaslar.

Bilgilendirici metin taslağı oluşturur.

Araştırma ve inceleme sonuçlarını raporlaştırması sağlanır.

Raporundaki benzerlik ve farklılıklardan hareketle tez ve antitezler oluşturması teşvik edilir.

Tezini kaynaklarla desteklemesi sağlanır.

Atıf yapma ve kaynakça yazma konusunda öğrencilere bilgi verilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunum, soru-cevap, tartışma, sunuş yoluyla öğretim, araştırma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Mimarlık, Bilişim Teknolojileri.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden Mimar Sinan'ın sözlerini araştırmaları, bu sözleri “kelimelerle resim çizme programı” ile görselleştirmeleri istenir. Çalışmalarını dersten önce sanal sınıf panolarında paylaşmaları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin kelimelerle oluşturdukları resimleri incelemeleri sağlanır. Resim üzerine yazılan sözler tahtaya yazılır. Bu sayede öğrencilerin Mimar Sinan ile ilgili ön bilgileri harekete geçirilir.

Keşfetme:

Etkinlik ekinde (Ek 1) yer alan “Tüm zamanların en büyük mimarı: Mimar Sinan” adlı metin öğrencilere paylaştırılarak sesli okutulur. Öğrencilerden metni okurken anlamını bilmedikleri kelimelerin ve önemli gördükleri yerlerin altlarını çizmeleri istenir.

Metin okunduktan sonra öğrencilere metinde anlamını bilmedikleri kelimeler olup olmadığı sorulur. Bilinmeyen kelimelerin anlamları bağlamdan yola çıkarak önce tahmin ettirilir, sonra sözlükten buldurulur. “Maksem”, “filpaye” gibi mimarlık terimlerinin görsellerini incelemeleri sağlanabilir.

Öğrencilere okudukları metinle ilgili aşağıdaki sorular sorulur:

1. Metnin yazılış amacı nedir?
2. Metnin hedef kitlesi kimdir?
3. Sinan, mimaride kendini gösterme fırsatını nasıl ve ne zaman elde etmiştir?
4. Metinde Mimar Sinan'ın başarılı olması neye bağlanmaktadır? Siz bu görüşe katılıyor musunuz? Neden?
5. Günümüzde bir mimarın başarılı olması neye/nelere bağlıdır?
6. Metinde "Sinan'ın tasarımlarında arazinin doğal yapısına ve özelliklerine son derece duyarlı yaklaştığı belirtilmektedir. Sizce günümüz mimarları bu hassasiyeti göstermekte midir? Göstermeleri gerekir mi? Açıklayınız.
7. Tarihçi-Mimar Stefanos Yerasimos'un "... Mesleğinde yetkin durumda olan bir mimara, mimarlık tarihi içinde on adam sayın dersiniz Mimar Sinan'ı mutlaka sayacaktır." (csb.gov.tr/) sözünü okuduğunuz metinden hareketle yorumlayınız.

Açıklama:

Öğrencilerin okudukları metni, metinsellik ölçütlerine göre incelemeleri sağlanır. Öğrencilere bir yazının metin olabilmesi için metinselliğin temel ölçütleri olan amaçlılık, bağdaşıklık, tutarlılık, durumsallık, kabul edilebilirlik, metinler arasılık ve bilgisellik gibi ölçütlere uygun olması gerektiği bilgisi verilir (Seçkin vd. 2014). Bu ölçütlere göre metni inceleyerek bu metnin bilgilendirici metin olma özelliği taşıyıp taşımadığı değerlendirilir. Öğrencilerin metnin güvenilirliğini tartışmaları sağlanır.

Öğrencilerle bilgilendirici metinlerin konusu ve özellikleri hakkında konuşulur. Bilgilendirici metinlerin sanatsal metinlerden farkları üzerinde durulur. Öğretmen tarafından aşağıda yer alan Selimiye Camisi konulu iki metin türü okunur ve öğrencilere bu iki metnin türü sorulur. Aynı konuda yazılmış iki farklı metin türünü dil ve anlatım açısından incelemeleri sağlanır.

1. Metin:

İstanbul Yolundan Selimiye

Durun Edirne'ye yakın bir yerde,
Seyredin uzaktan Selimiye'yi.
Üçer şerefeli iki minare,
Çiviliyor yere, uçan kubbe ...

(Ahmet Kutsi
Tecer, www.liseedebiyat.com)

2. Metin:

Selimiye Camisi

"... Dünya mimarlık tarihine muhteşem eserler bırakan Mimar Sinan bu camiyi "**Ustalık Eserim**" olarak tanımlar. Ayrıca yaptığı çalışmalardan bahsettiği **Tezkiret-ül Bünyan** adlı eserinde burada meydana getirdiği kubbe ile Ayasofya'nın kubbesini aştığını, minarelerinin ise eşsiz olduğunu belirtir. Deha ve ustalığı kadar mütevazılığı ile ünlenen Mimar Sinan'ın dahi Selimiye Camisi'nden bu sözlerle bahsetmesi ve daha da önemlisi ustalık eseri olduğunu ifade etmesi, o güne kadar ulaştığı tüm deneyim ve yetkinliğini burada uyguladığının bir kanıtı. Selimiye Camisi, mimarisi yanında döneminin en gözde örnekleri arasında yer alan İznik çinileri, usta hattatların eseri olan kalem işleri, ahşap ve sedef süslemeleri, mermer işçiliğinin şaheseri olarak gösterilen minber ve mihrabı ile de mutlaka görülmesi gereken bir yapıdır

(kulturportali.gov.tr).

Derinleştirme:

Önemli bir olayın veya büyük bir kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpmak büyüklükte, sembol niteliğinde yapıya, abide veya anıt denildiği (<https://sozluk.gov.tr/>) vurgulanır. Mimar Sinan'ın eserlerinin birer anıt eser olduğu söylenir. Öğrencilerden, Mimar Sinan'ın eserlerini tanıtan fotoğraf ve bilgi kartları hazırlayıp bunları sanal müzede sergilemeleri istenir.

Öğrencilerden dünya edebiyatının ilk romanı olarak kabul edilen Don Kişot'un yazarı Cervantes ve Klasik Türk Edebiyatı'nın büyük şairlerinden Baki ile Mimar Sinan arasında bir bağlantının olup olmadığını araştırmaları istenir. Araştırma sonuçlarını görsellerle destekleyerek sunmaları sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilere aşağıdaki konulardan birini seçerek bir makale taslağı hazırlamaları istenir.

1. Türk ve Dünya Edebiyatında (şiir ve romanlarda) Mimar Sinan
2. Mimar Sinan ve Mimaride Akustik
3. Mimar Sinan ve Su Mühendisliği
4. Mimar Sinan'ın Eserlerinde Hat Sanatı
5. Merkür'de "Sinan" Krateri

Öğrencilerin makale taslağı oluştururken konuyu çeşitli güvenilir kaynaklardan araştırmaları ve incelemeleri sağlanır. Araştırma ve incelemelerinden notlar çıkarıp bunları raporlaştırmaları istenir. Yazdıkları raporda tez ve antitez oluşturmaları desteklenir. Tez ve antitezlerini destekledikleri kaynaklardan atıf yapma veya kaynakça gösterme konusunda bilgi verilir. Öğrencilerin yazdıkları makale taslağını düzenlemeleri ve çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları sağlanır.

Kitabın sonunda yer alan "Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı" formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Seçkin, P, Arslan N. ve Ergenç. S. (2014). Bağdaşıklık ve Tutarlılık Bakımından Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Becerileri, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3/1, 340-353.

<https://www.aa.com.tr/tr/yasam/tum-zaman-larin-en-buyuk-mimari-mimar-sinan/1446408> adresinden (Erişim Tarihi: 14.07.2021).

<http://www.edirne.gov.tr/mimar-sinan> (Erişim Tarihi: 14.07.2021).

<https://www.csb.gov.tr/turk-mimarisinin-abide-sahsiyetleri---mimar-sinan-makale> (Erişim Tarihi: 14.07.2021).

<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/turk-mimarisinin-minyatur-konaklari-kus-evleri> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/13954>(Erişim Tarihi: 29.07.2021).

<https://www.liseedebiyat.com/rler/63-a-ile-baslayanlar/ahmet-kuts-tecer/8250-istanbul-yolundan-selimiye-aktecer.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

<http://www.lugatim.com/s/an%C4%B1t#:~:text=ANIT,devam%20eden%20k%C4%B1ymetli%20eser%2C%20%C3%A2bide>. (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/selimiye-camii> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

<https://csb.gov.tr/turk-mimarisinin-abide-sahsiyetleri---mimar-sinan-makale> (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Sinan_\(krater\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Sinan_(krater)) (Erişim Tarihi: 30.07.2021).

<https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 30.07.2021).

Görsel Kaynakça:

Sayfa 201'de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 696442387)

Sayfa 202'de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1950732514)

EK 1

TÜM ZAMANLARIN EN BÜYÜK MİMARİ: MİMAR SİNAN

Tüm zamanların en iyi mimarı olan, “Koca Sinan” lakaplı Mimar Sinan ortaya koyduğu eserlerindeki ustalık, mühendislik zekâsı ve işçilikle yüzlerce yıldır hayranlık uyandırıyor.

İstanbul

Mimarlık tarihinin mihenk taşı **Mimar Sinan**, vefatının 431. yılında da dehası, eserlerindeki ustalık, mühendislik ve ince işçilikle hayranlık uyandırmaya devam ediyor.

Kayseri'nin Ağırnas köyünde doğan Sinan, Yavuz Sultan Selim zamanında devşirme olarak İstanbul'a getirildi. Kanuni Sultan Süleyman döneminde yeniçeri olan Sinan, Kara Buğdan seferinde Prut Nehri üzerine 13 günde kurduğu köprü ile Kanuni Sultan Süleyman'ın takdirini kazandı ve daha sonra başmimarlığa yükseldi.

Yukarıdan bakıldığında pergel görünümünde olan Mimar Sinan'ın türbesi, “şaheseri” olarak nitelendirilen Süleymaniye Külliyesi'nde yer alıyor.

Mimar Sinan üzerine birçok eser ve makale kaleme alan Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi (FSM-VÜ) Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi Yüksek Mimar Prof. Dr. Suphi Saatçi, Sinan'ın yaşadığı dönemde miras olarak devraldığı erken devir Osmanlı mimarlığının yapım teknolojisini ve mimarlık anlayışını geliştirerek çok büyük adımlar attığını söyledi.

Mimar Sinan'ın yaşadığı çağ ve kendisinden sonra gelenler üzerindeki etkilerine değinen Saatçi, “Özellikle hem tasarım alanında hem de yapısal kuruluş açısından taşıyıcı düzenini mühendislik birikimi sayesinde çok ileri düzeye götürdü. Hem sürekli hem noktasal taşıyıcı elemanları, yapı detaylarını yeni çözümlere götürerek Osmanlı mimarlık tarihinde büyük bir devrim yaptı. Bu yanı ile Sinan hem Osmanlı coğrafyasında hem de dünya mimarisinde Osmanlı mimarisinin özgünlüğünü ortaya koymuş oldu.” diye konuştu.

“Kendi toplumunun mimarlık geleneği içinde özgün ve kimlikli yorumunu ön plana çıkardı.”

Mimar Sinan'ın İstanbul'da Bizans mimarisini tanıdığını ifade eden Saatçi, aynı zamanda Akdeniz uygarlık havzasının en önemli merkezi olarak nitelendirdiği İstanbul'un, Sinan'ın ufku genişleten büyüleyici bir kent olduğunu dile getirdi.

Bunun yanı sıra bir yeniçeri olarak Osmanlı ordusu ile sefere katılması ve yeni yerler, yeni eserler görmesinin Mimar Sinan'ın mimari görgüsü ve dağarcığını zenginleştirdiğini belirten Saatçi, şu değerlendirmelerde bulundu:

“Sinan, aşına olduğu Sasani ve Selçuklu mimari verileri ile içinde yetiştiği Osmanlı mimarlık dünyasını yeniden yorumladı. Etkilendiği mimari verilerinin bir kısmını ayıklayarak olumlu ve faydalı yanlarını ele aldı. Ancak Sinan ne Sasani ne Bizans ne de Akdeniz oldu. O kendi toplumunun mimarlık geleneği içinde özgün ve kimlikli yorumunu ön plana çıkardı. Bu bakımdan Selçuklu mimarisinde egemen olan yatay ve basık mimari anlayışı yerine, Sinan yaklaşımında kademeli biçimde dikey bir yükselme görüldü. Özellikle her uygarlık anlayışında görüldüğü gibi ulu mabetlerin inşasında Sinan ana kütleyle kademe kademe göğe doğru yükseltti. Böylece Osmanlı mimarisinin klasik çağında şehir silüetlerini öne çıkaran dinî yapıların görünüşleri, kentlere kimlik kazandırdı. Bu yükselmede Sinan’ın merkezi kubbeyi en son noktasına kadar geliştirmesinin payı büyüktür. Bilindiği gibi Sinan’ın dairesel olan kubbe formunda kubbenin çapı büyüdükçe kubbe yüksekliği de yukarıya doğru artar.”

Erken dönem Osmanlı mimarisinin geniş çapta Selçuklu mimarisinden beslendiğine işaret eden Saatçi, özgün olan bu mirasın klasik dönem mimarlığında daha ileri düzeye gittiğini aktardı.

Yapı programı Osmanlı mimarisinde zenginleşerek Selçuklu sanatını geride bıraktığını belirten Saatçi, “Selçuklu kervansarayları kendi bünyesinde küçük ölçekte toplarken klasik dönem Osmanlı mimarisinde şehir içinde geniş programlı büyük külliyele dönüşü. Şehirler arasındaki konaklama yerlerinde menzil külliyele inşa edildi. Bu gelişme Osmanlı mimarisine büyük bir zenginlik katmış oldu.” diye konuştu.

Prof. Dr. Saatçi, Mimar Sinan’ın yalın taş işçiliği ve çini tekniğinde Selçuklu geleneğinden yararlanarak bu alanlarda büyük gelişmelerin yaşanmasına yol açtığını ayrıca Türk medeniyetinin ulu mabetlerini büyük kubbelerle taçlandırarak dünya mimarlığına evrensel mesajlar verdiğini kaydetti.

Sinan'ın doğaya ve insana yaklaşımıyla bugünkü mimarların bakış açısını da değerlendiren Saatçi, şunları aktardı:

“Sinan'ın tasarımlarında arazinin doğal yapısına ve özelliklerine son derece duyarlı yaklaştığını örnekleri ile biliniyor. Günümüzde Sinan'ın yaklaşımını anlayan ve ona vurgu yapan ancak sayıları az olan değerli mimarlar vardır. Ancak çağdaş mimarlık eğitiminin çok yönlü geliştiği ve evrensel mimarlık dilinin söylem birliği içinde olduğu düşünülürse, uygulamada bu yaklaşımın yeterli oranda modern versiyonunun üretildiğini söylemek güçtür.”

“Ayasofya, Sinan sayesinde bugüne geldi.”

İstanbul'un en önemli tarihî yapılarından Ayasofya'nın bugüne kadar gelmesinin Mimar Sinan sayesinde olduğunu vurgulayan Saatçi, şunları anlattı:

“Ayasofya tarih boyunca büyük badireler atlatmıştır. İlk yapılışının ahşap olduğu bilinen Ayasofya yandıktan sonra kârgir olarak inşa edilmiştir. Deprem sonucu yıkılınca tekrar inşa edilmiştir. Bugünkü yapı, bana göre Sinan'ın Ayasofya'sıdır. Yapısal sorunları olmasına rağmen Sinan'ın köklü tahkimatı, yapının alt kaidesini payandalarla sağlama alması, iki kalın minare ile yapıyı dengelemesi Ayasofya'yı günümüze taşımıştır.”

Mimar Sinan'ın eserleri arasında seçim yapmanın kolay olmadığını bildiren Saatçi, onun yaptığı her eserde ilgi çeken ayrıntılar bulunduğunu belirtti.

Saatçi, Süleymaniye ve Selimiye gibi eserlerden Şemsi Paşa gibi en küçük külliyesine kadar bakıldığında Sinan'ın yaptığı eserlerin hepsinde aynı ciddiyet ve dikkat bulunduğuna dikkat çekerek “Türk mimarlık tarihimizin bir pırlantası olan Selimiye, aşılması mümkün olmayan bir şaheserdir.” dedi.

“Sinan 16. yüzyılda İstanbul'da yaşanan su sorununu çözmüştür.”

Prof. Dr. Suphi Saatçi, Şehzade, Süleymaniye ve Sokollu Mehmet Paşa külliyesi, Kanuni ve İkinci Selim türbeleri gibi eserlerin yanında Mimar Sinan'ın mühendislik alanında da büyük bir deha olduğunu dile getirdi.

Mimar Sinan'ın yaptığı diğer eserleri de değerlendiren Saatçi, sözlerini şöyle tamamladı:

“Bir mühendislik harikası olan Kırk Çeşme Su Tesis, Osmanlı medeniyetinin dünya çapında bir projesi sayılır. İstanbul'a 55 kilometre mesafeden suyu ulaştıran, bir baş havuz ile küçük havuzlar, çökeltme havuzları, su kemerleri, bentler, katmalar ve maksemeler inşa eden Sinan 16. yüzyılda İstanbul'da yaşanan su sorununu çözmüştür. Bu projeyi ile İstanbul'a binde bir meyille su sevk eden büyük usta ne elektrik enerjisi ne yakıt ve ne de herhangi enerji kaynağı kullanmıştır. 465 yıl önce inşa edilen bu isale hattı, günümüzde hala çalışıyor. Bu tesisin önemli parçaları olan Uzun Kemer, Kırık (Eğri) Kemer ve özellikle Mağlova Kemeri dünyada eşi olmayan bir mimarlık ve mühendislik abidesidir. Bence tüm zamanların en büyük mimarı olan Sinan'ın her eserine hayranlık duyulacak taraflar vardır. Bu bakımdan bu büyük dehayı daima rahmet ve minnetle anmak boynumuzun borcu sayılır.”

13 günde kurduğu köprü ile dikkati çekti

Sinan Moldovya (Kara Buğdan) seferinde Prut Nehri üzerine 13 günde kurduğu köprü ile Kanuni Sultan Süleyman'ın takdirini kazandı ve başmimarlığa yükseldi.

Başmimarlığa getirilen Sinan, bundan sonraki imzası ise “el-fakir Sinan sermi'maran-ı hassa” oldu. Elips biçimli mührünün ortasında, “el-fakirü'l-hakir Sinan”, çevresinde ise “bende-i miskin kemine derd-mend-i ser-mimaran-ı hassa-müstmend” ifadesi kazındı.

Vefatına kadar Reis-i Mimarlar olarak kalan Mimar Sinan, mesleğinde kaydettiği aşamayı da üç yapıyla simgeleştirdi. Çıraklık eseri olarak Şehzadebaşı Camisi'ni, kalfalık eseri olarak Süleymaniye Camisi'ni, ustalık

eseri olarak da Selimiye Camisi'ni zikreden Sinan, 92 cami, 52 mescit, 55 medrese, 7 darülkurra, 20 türbe, 17 imaret, 3 darüşşifa (hastane), 6 su yolu, 10 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen ve 48 de hamam olmak üzere 365 esere imza attı.

Yaşadığı döneme "Sinan Çağı" dedirten Mimar Sinan, 9 Nisan 1588'de, 98 yaşında İstanbul'da vefat etti.

365 eserinin 100'ü İstanbul'da.

Osmanlı coğrafyasında 365 eseri bulunan Mimar Sinan'ın İstanbul ve yakın çevresinde ise 200'e yakın eseri yer alıyor.

İstanbul'daki 100 eserden 58'i özgünlüğünü korurken buradaki eserleri arasında Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa için yapılan Beşiktaş'taki türbe, Üsküdar'daki Atik Valide Sultan Külliyesi, Sultanahmet Meydanı'ndaki İbrahim Paşa Sarayı (Türk İslam Eserleri Müzesi), Ayasofya Camisi'nin minareleri ilk akla gelenlerden.

Kemberburgaz'daki Havz-ı Kebir (Büyük Havuz), Eyüp'teki Kovuk (eğri), Kemer ve Zal Mahmut Paşa Külliyesi, Ortaköy'deki Hüsrev Kethuda Hamamı, Haramiderede Kapı Ağası Köprüsü ve Fatih'teki Semiz Ali Paşa Medresesi de ünlü mimarın İstanbul'a bıraktığı eserlerinden sadece birkaçı.

Çıraklık, kalfalık ve ustalık

Mimar Sinan, 1543-1548 yıllarında inşa ettiği ve çıraklık eseri olarak nitelediği Şehzadebaşı Camisi'nde ilk kez yarım kubbe konusunu gündemine aldı. Dört yarım kubbeli bir yapı meydana getiren Sinan, yarım küre şeklinde büyük bir kubbe ile çevresindeki 4 yarım kubbeyle camiyi inşa etti.

Sinan'ın kalfalık eseri olan Süleymaniye Camisi'nin 27,5 metre çapındaki büyük kubbesi, tıpkı Ayasofya'da olduğu gibi yarım kubbe ile dayanıklı hâle getirildi. Caminin avlusunun 4 köşe noktasında yer alan birbirinden farklı boyutlardaki minarelerden avlunun kuzey bölümünde yer alanları ikişer şerefeli ve 56 metre boyunda inşa edildi.

Camiye bitişik olan 76 metre yüksekliğindeki diğer iki minare ise üçer şerefeli yapıldı. Caminin ana kubbe kasnağında Mimar Sinan'ın hesaplarına göre iyi bir aydınlatma sağlamak amacıyla 32 pencere açıldı.

Cami avlusunun çevresinde toplamda 28 revak bulunurken dikdörtgen bir şema üzerinde kurulan bu avlunun tam ortasında caminin şadırvanı yer alıyor. Kanuni Sultan Süleyman ile eşi Hürrem Sultan'ın türbeleri de yine Süleymaniye Camisi'nin dış avlusunda bulunuyor.

Ustalık eseri olan Edirne'deki Selimiye Camisi, Türk-Osmanlı sanatının ve dünya mimarlık tarihinin baş eserlerinden kabul ediliyor. Sultan 2. Selim tarafından yaptırılan ve 4 minaresiyle göze çarpan eser, kurulduğu yerin seçimiyle, Mimar Sinan'ın aynı zamanda usta bir şehircilik uzmanı olduğunu da gösteriyor. Kesme taştan yapılan cami iç bölümüyle 1620 metrekare, avlusuyla birlikte 2 bin 475 metrekarelik alana inşa edildi. Yerden yüksekliği 43,28 metre olan kubbe, 31,30 metre çapıyla dikkati çekiyor.

Ayasofya'dan daha büyük olan kubbesi, 6 metre genişliğindeki kemerlerle birbirine bağlanan 8 büyük fil-payeye oturuyor. Köşelerde dört, mihrap yerinde bir yarım kubbe merkezî kubbeyi destekliyor.

Mücahit Türetken, Sefa Mutlu

Anadolu Ajansı

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: İletişiyorum, Öyleyse Varım

Kazanımlar

Bilgilendirici metinler ile kurmaca (sanatsal) metinleri dil yönünden karşılaştırır.

Bilgilendirici metinleri metinsellik ölçütlerine göre değerlendirir.

Bilgilendirici metinleri güvenilirlik yönünden sorgular.

Bilgilendirici metin taslağı oluşturur.

Araştırma ve inceleme sonuçlarını raporlaştırması sağlanır.

Raporundaki benzerlik ve farklılıklardan hareketle tez ve antitezler oluşturması teşvik edilir.

Tezini kaynaklarla desteklemesi sağlanır.

Atıf yapma ve kaynakça yazma konusunda öğrencilere bilgi verilir.

Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını okuyup değerlendirmesi, varsa eksikliklerini gidermesi, gerekli ekleme ve çıkarmaları yapması sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Okuma, tartışma, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : İletişim Bilimleri, Felsefe.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerin, iletişim kavramı ile ilgili bir araştırma yapıp bu kavram hakkında ayrıntılı bilgi edinmeleri istenir. Böylece öğrencilerin ders için hazır bulunuşlukları sağlanmış olur.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“İnsanlar arasında gerçekten tam ve doğru bir iletişim kurma imkânı var mıdır?” sorusu ile derse giriş

yapılır. Öğrencilerin cevaplarını gerekçelendirmeleri istenir. Olumlu ve olumsuz cevapların sebepleri ve bunların arka planında yatan yaş, eğitim, kültür, inanç vb. farklılıklar ve bu etkenlerin iletişim üzerindeki etkileri hakkında düşünmeleri sağlanır.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak olan metinden aşağıda yer alan kısa bir bölüm öğretmen tarafından okunur.

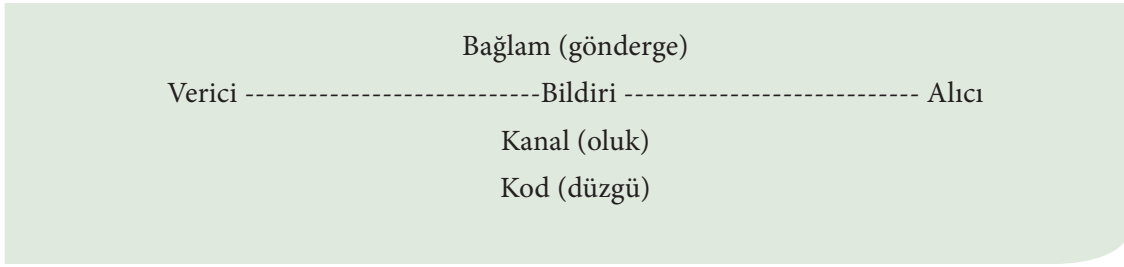

DİL VE İLETİŞİM

(...) Dilsel İletişim Modeli ve Roman Jakobson

İnsanların ürettiği her türlü gösterge bireyler arasında bir iletişim kurmaya yöneliktir. Dildeki kavramların tamamı birer göstergedir. Bu göstergeler bir başkasına bir düşüncüyü, görüşü ya da savunuyu aktarmak için kullanılır. Dildeki göstergeler, diğer birçok gösterge türünden farklıdır. Dil, vericinin anlığında oluşturduğu imgeleri alıcısının anlığında canlandırarak kavramları iletmeye yarar. Belki kavramlar yardımı ile gerçek nesnelere ait durum ve bilgileri iletmeye yarar demek daha doğru olacaktır. Çünkü dilde kullanılan kavramlar değil, kavramlara verilen göstergelerdir.

Peki bir dilsel iletişim nasıl gerçekleşir? Roman Jakobson'un geliştirdiği dilsel iletişim modeli altı temel öge üzerine kurulur. Öncelikle bu işlevleri Roman Jakobson'un yaptığı biçimiyle bir şema üzerinde gösterelim (1963:214):

Çalışmamızın çeşitli yerlerinde sözünü ettiğimiz şekilde, tek bir kişinin kendine özgü dili yoktur. En az iki kişinin konuşacağı bir dil vardır. Dolayısıyla, iletişim denilen olgu (mekanik iletişimden, kitle iletişimine; duygusal iletişimden kültürel iletişime kadar her tanımda) en az iki kişi (ya da iki araç) arasında olmaktadır. Bu iki kişi de Roman Jakobson'un iletişim şemasındaki **verici** ve **alıcı**dır. Vericinin alıcıya söyleyeceği bir düşüncesi, bir sözü olmalıdır. Bu da bildiri olacaktır. Yani söyleyecek bir şeyi yoksa iletişim de olmayacaktır. Bu üçü dilsel iletişimin temel öğeleridir denilebilir. Ancak diğer işlevler de temel işlevler kadar önemlidir, iletişim için olmazsa olmaz durumundadır. Örneğin verici ve alıcının iletişim sağlayacağı bir fiziki **kanala** gereksinimleri olacaktır. Kullanacakları bir iletişim dizgesine **koda** ve bu iletişimde ne açıklandığını belirten **göndergeye** gereksinimleri de olacaktır. Bu şemaya göre, konuşucu (konuşan kişi, verici, gönderen) dinleyiciye (dinleyen kişi, alıcı, gönderilen) belli bir koddan (kurallar bütünü) yararlanarak bir bildiri gönderir. Bu karşılıklı ya da tek yönlü bildiri iletimi de belli bir bağlamda (dış gerçek) ve "bağlantı" sağlayan bir kanal (fiziksel destek) aracılığıyla gerçekleşir. Dilsel iletişim kısaca bu öğeler yardımı ile gerçekleşir.

Bir göndericinin alıcısına bir bildiri iletmesi ya da aktarması için, her iki tarafça tanınan bir takım göstergeleri vericinin belirli bir amaç için üretmesi gereklidir. Jakobson'a göre bu altı etkenin herhangi birinin oluşmaması hâlinde sağlıklı bir iletişim gerçekleşemez hatta iletişim olmaz.

V. Doğan Günay

Dil ve İletişim

Aşağıda verilen açıklamaların metinde hangi kelimeye karşılık geldiğini sağ taraftaki kutucukların içine yazınız.

Konuşan.	
Dinleyen.	
Vericinin alıcıya söylediği söz.	
Dildeki her bir kavram.	
Verici ile alıcının iletişimi için gerekli fiziki ortam.	
İletişim dizgesi.	
İletişimde ne açıklandığını belirten şey.	
Anlık.	
Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya.	

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

1. Metne göre iletişimin temel öğeleri nelerdir?
2. Metne göre iletişimin yardımcı öğeleri nelerdir?
3. Dil ile iletişim arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Bu metnin anlatıcısı kimdir?
5. Yüzde yüz başarılı bir iletişim gerçekleştirmek mümkün müdür? Neden?
6. İletişim sorunlarının temel sebepleri neler olabilir? Bu sorunları en aza indirgeyebilmek için çözüm önerileri sununuz.
7. Sizce en etkili iletişim aracı günümüzde nasıl bir dönüşüm geçirmektedir?
8. Yapay zekâ ile dil arasındaki etkileşimin teknolojik alandaki etkileri ve sonuçları neler olabilir?
9. İnsan dili ile diğer canlıların sahip oldukları iletişim dizgeleri arasında ne gibi farklar vardır?
10. Bu metnin amacı nedir? Hedef kitlesi kim ya da kimler olabilir? Neden böyle düşünüyorsunuz?
11. Bilgilendirici metinleri güvenilir kılan unsurlar neler olabilir? Neden?

Açıklama:

Öğrencilere dil ve iletişim kavramlarıyla ilgili bilgiler verilir.

Doğal dil ve yapay dil kavramlarından bahsedilir.

Bilgilendirici metinlerin özellikleri ve sanatsal metinler ile aralarındaki belirgin farklılıklardan bahsedilir. Sanatsal metinlerdeki çok anlamlılığa karşın bilgilendirici metinlerin açık, net, herkes için aynı anlamı ifade edecek mahiyete sahip oldukları belirtilir.

Herhangi bir yazılı belgenin metin mahiyeti kazanabilmesi için bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, durumsallık, bilgisellik ve metinler arasılık diye adlandırılan belli başlı metinsellik ölçütlerine sahip olması gerektiği belirtilir. Metinsellik ölçütleri ile ilgili olarak öğrencilere kısa bilgiler verilir.

“İnsan dilinin doğuşu ve gelişimi hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusu ile öğrencilerin dilin kökeni konusundaki dinî ya da bilimsel teorileri araştırmaları için merak duygusu uyandırılır. Konu hakkında kısaca birkaç teoriden bahsedilir.

İnsan dilini diğer iletişim dizgelerinden ayıran temel özellikler hakkında gerekli açıklamalar yapılır. Fransız dilbilimci André Martinet’ten hareketle insan dilinin çift eklemliliği konusu öğrencilere anlatılır. Eklemleme yönü ile insan dilinin diğer canlıların çıkardıkları seslerden farklılaştığı belirtilir. Herhangi bir canlının, doğal olayın ya da aracın çıkardığı seslerde boğumlama olgusunun olmadığı (Günay, 2004:85) belirtilir.

Derinleştirme:

“Size göre dil nedir?” sorusu yardımı ile öğrencilerin dil hakkındaki görüşleri alınır.

“İnsanlar için doğal dilden daha etkili bir iletişim aracı tasarlanabilir mi?” sorusu ile dil ve iletişim konusu ile ilgili hayal dünyaları harekete geçirilir.

“Okuduğunuz bu metin ile herhangi bir hikâye ya da roman arasında ne gibi farklılıklar vardır? Sanatsal metinlerde kullanılan dil ile bilgilendirici metinlerde kullanılan dil arasında ne gibi farklar vardır?” soruları ile öğrencilerin bilgilendirici metinlerin sanatsal metinler ile aralarındaki belirgin farkları görmeleri

sağlanır.

“Okuduğunuz metnin ikinci paragrafının sonunda yer alan (1963:214) şeklindeki veriler neyi ifade etmektedir?” sorusu ile öğrencilerin, bilimsel çalışmalarda kullanılan atıf yöntemlerini fark etmeleri sağlanır. Buradan hareketle metin içinde gösterme ve dipnot şeklindeki atıf yapma yöntemleri kaynakça kısmında yer alan Roman Jakobson’un eserinden hareketle tahtaya yazılarak ya da bilgisayarda açılacak bir word dosyası üzerinde uygulamalı olarak gösterilir.

“Dil ve İletişim” adlı eserden alınan yukarıdaki metin, metinsellik ölçütleri yönünden incelenir. Öğrencilerin bu ölçütler ile ilgili değerlendirme yapmaları sağlanır.

Değerlendirme:

- Görev:** Bilim ve Sanat Merkezi konulu bilgilendirici bir metin yazınız. Metni yazarken yararlandığınız kaynakları metin içi alıntı ya da dipnot şeklinde gösteriniz. Yaptığınız çalışmayı düzenleyip güvenli bir dijital ortamda paylaşınız.
- Görev:** Okuduğunuz metni metinsellik ölçütlerine göre sözlü olarak değerlendiriniz.

Birinci görevi gerçekleştiren öğrenciler için kitabın sonunda yer alan “Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı” formunu uygulayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınır.

Kaynakça:

- Günay, V.D. (2004). Dil ve İletişim. Multilingual.
- Jakobson, R. (1963). Essais de Linguistique Générale. Les Editions de Minuit.
- Başkan, Ö. (2003). Bildirişim İnsan-Dili ve Ötesi. Multilingual.
- www.tdk.gov.tr

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: İyi ve Kötü

Kazanımlar

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metinlerde söz ve düşünce aktarımında kullanılan dil yapılarının metne etkisini değerlendirir.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitlesini sorgular.

Bilgilendirici metinleri güvenilirlik yönünden sorgular.

Bilgilendirici metin taslağı oluşturur.

Araştırma ve inceleme sonuçlarını raporlaştırması sağlanır.

Raporundaki benzerlik ve farklılıklardan hareketle tez ve antitezler oluşturması teşvik edilir.

Tezini kaynaklarla desteklemesi sağlanır.

Atıf yapma ve kaynakça yazma konusunda öğrencilere bilgi verilir.

Yazdıklarını paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Felsefe, Din.

Hazırlık Süreci

İyi ve kötü kavramları ile ilgili bir araştırma yapıp bu kavramlar hakkında bilgi edinilmesi istenir.

Brigitte Labbé ve Michel Puech tarafından kaleme alınan “Çıtır Çıtır Felsefe – İyi ve Kötü” adlı eserin okunması önerilir. Öğrencilerin konu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Tahtaya bir ying yang sembolü çizilir. Bu sembole baktıkları zaman akıllarına gelen her şeyi hızlıca ifade etmeleri istenir. Öğrenciler tarafından dile getirilen düşünceler dinlenir. Konu ile ilgili fikirlerini beyan ederlerken hiçbir şekilde öğrencilere müdahale edilmez.

Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra iyi ile kötünün mutlak olup olmadığı sorulur.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak metinden Ek 1’de yer alan kısa bölüm okunur ve metinle ilgili kelime tablosunda yer alan çalışma yapılır.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız:

1. Bu metin niçin yazılmış olabilir?
2. Yazar siz olsaydınız metnin içeriğinde değişiklik yapar mıydınız? Neden?
3. Metnin hedef kitlesi kimler olabilir? Neden?
4. Metinde yer alan “internet”, “ekran”, “mesaj” gibi kelimelerin Türkçe olmadıkları hâlde yaygın şekilde kullanılıyor olmaları nasıl izah edilebilir? Bunların yerine hangi kelimeleri önerebilirsiniz?
5. Metinde “İnsanı insan yapan, kendine sorular sormasıdır.” cümlesi ile anlatılmak istenen size göre nedir?
6. Sizce bu metin güvenilir midir? Metnin güvenilirliğini sağlayan unsurlar neler olabilir?
7. Sizce insanı bilgisayardan ayıran başka hangi değişkenler vardır?

Açıklama:

İyi ve kötü kavramlarının sözlük anlamları ile sınırlı kavramlar olmadıkları, günlük hayatın içinde bu kavramların özel bir öneme sahip olduğu belirtilir. Potansiyel olarak her bireyin hem iyiye hem de kötüye dönük özellikler taşıdığı, burada önemli olanın bireysel olarak bizim pozitif yönde tavır takınarak iyi yanımızı güçlendirmek olduğu ifade edilir.

Herhangi bir bilimsel metin yazılırken dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında öğrencilere bilgi verilir. Metin içi gösterme, dipnot ekleme ve kaynakça yazımı gibi hususlarda örnek metinler üzerinden öğrenciler bilgilendirilir. Kendi yazacakları yazılarda bunları nasıl uygulamaları gerektiği anlatılır.

“Kime ve neye göre iyi?” şeklindeki bir sorunun anlamlı olup olamayacağı tartışılır.

Günlük hayatımızda iyi ve kötü kavramları ile ilgili temel bilgileri edindiğimiz ortam, çevre ve kişilerin çeşitliliği hakkında neler düşündükleri sorulur.

“İyi ve kötü kavramlarını din ve ahlak ile ilişkilendirebilir miyiz? Neden?” sorusundan hareketle öğrencilerin değerlendirmeleri alınır. Konu ile ilgili açıklamalar yapılır.

Kavramların iyi veya kötü olarak nitelendirilmeleri hususunda etkin olan unsurların neler olabileceği sorulur. Öğrencilerin konu hakkındaki görüşleri alınır. Birbirlerinin değerlendirmelerini yorumlamaları istenir. Ortak kanaate ulaşım ulaşamayacakları belirlenmeye çalışılır.

Edebiyatta temel çatışma unsurlarından birinin iyi ve kötü çatışması olduğu belirtilir. Seyrettikleri çizgi film, dizi veya sinema filmlerinde, okudukları kitaplarda iyi – kötü çatışması ile ilgili olarak tespit ettikleri unsurların neler olduğu sorulur.

“Beklenti ve çıkar eksensiz iyilik ile saf iyiliğin arasındaki fark nedir?” sorusundan hareketle mukayeseli bir değerlendirme yapmaları teşvik edilir.

Derinleştirme:

İçerik yönünden bilgilendirici metinler ile edebî/sanatsal metinleri nasıl ayırt edebiliriz?

Bilgilendirici metinlerde dilin daha çok hangi işlevde kullanıldığını düşünüyorsunuz? Neden?

Bilgilendirici mahiyette bir şiir yazılmış olsa bu şiirin türü ne olurdu? Tarihi süreç içinde böyle bir yola, didaktik şiir yazma yoluna, neden müracaat edilmiş olabilir?

Bir bilgilendirici metni daha etkili ve daha güçlü kılmak için nasıl bir yol izlenebilir? Bilgilendirici metin yazarken bu alanda daha önce yazılmış eserlerden yararlanmanın ne gibi faydaları olabilir?

Değerlendirme:

1. **Görev:** İyi ve kötü kavramlarını resim dili ile simgeleyen ying yang sembolünden hareketle bir slogan belirleyiniz ya da yeni bir logo tasarlayınız.
2. **Görev:** İyi ve kötü kavramlarının mücadelesine sahne olan bir senaryo kurgulayıp web araçlarını kullanarak bu senaryodan hareketle bir animasyon tasarlayınız.
3. **Görev:** Okuduğunuz metne dönük bir eleştiri yazısı yazınız.
4. **Görev:** İnternet kullanımı konusunda bir araştırma yapıp internetin yararlı ve zararlı yönlerini ele alan bilimsel bir yazı hazırlayınız. Yazınızı hazırlarken kitap, makale, bildiri gibi bilimsel kaynaklardan yararlanıp bu kaynaklara atıflar yapınız. Yazınızı kontrol edip eksikliklerini giderdikten

sonra güvenli bir dijital ortamda paylaşınız.

Kitabın sonunda yer alan “**Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı**” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Labbé, B. ve Puech, M. (2020). Çıtır Çıtır Felsefe – İyi ve Kötü (Çev. A. Aslan). Cünüşiği Kitaplığı.

EK 1

ÇITIR ÇITIR FELSEFE – İYİ VE KÖTÜ

(...) İmdat! Bilgisayarım Bir İnsan!

Her öğleden sonra olduğu gibi, Feliks okuldan döndüğünde evde kimse yok. Feliks için sorun değil; aksine, bu zamandan internete girmek için yararlanıyor. En azından, kimse ona internetten çıkmasını çünkü bunun çok pahalı olduğunu söylemiyor. Bilgisayarının düğmesine basıyor, her şeyin çalışmaya başlaması için biraz bekliyor ve yeni bir sitenin adresini yazıyor. Giriş tuşuna bastığında, ekranda kocaman bir mesaj belirliyor:

“Feliks, tabii ki senin için bu adrese girebilirim ama senin yaşına uygun bir site mi, emin değilim. Hem birkaç gündür bunalımdayım ben. Bu ailede ne işe yaradığımı sorup duruyorum kendime.”

Feliks “İmdat!” diye bağıyor. Titremeye başlıyor, ekrana tekrar bakmaya cesaret edemiyor, sanki onu izleyen gözler varmış gibi hissediyor.

Feliks’e göre bu, bilgisayarının bir insana dönüşmesi gibi bir şey çünkü makine kendine sorular soruyor, neyin iyi, neyin kötü olduğunu sorguluyor. Bilgisayar kare, gri ve mavi; bir ekranı, her yerinde düğmeleri ve elektrik kabloları var. Ama Feliks’e, karşısında ona bakan bir insan yüzü duruyormuş gibi geliyor.

İnsanı insan yapan, kendine sorular sormasıdır. Bir şey yapmadan önce kendi kendine sorular sormak, o şeyi yaparken ve yaptıktan sonra üzerinde düşünmek, bunun iyi mi kötü mü olduğunu sorgulamak insana özgüdür.

Brigitte Labbé – Michel Puech

Çıtır Çıtır Felsefe – İyi ve Kötü

Aşağıda verilen açıklamaların metinde hangi kelimeye karşılık geldiğini sağ taraftaki kutucukların içine yazınız.

Kişi veya kuruluşların genel ağda oluşturduğu değişik konulardaki bilgilendirici veya eğlendirici sayfalar.	
Güç veya tehlikeli bir işe girerken kişinin kendinde bulduğu güven; yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz pekliği; cüret; atılganlık.	
Tersine.	
Şüphesi olmayan.	
Genel ağ.	
Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey, görüntülük.	

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Bilinçli Yatırımcı

Kazanımlar

Bilgilendirici metin türlerinin genel özelliklerini bilir.

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitesini sorgular.

Bilgilendirici metinleri güvenilirlik yönünden sorgular.

Çeşitli yazma tekniklerini ve dil zenginliklerini kullanarak bilgilendirici metin türlerinde ürünler oluşturur.

Yazılarından tematik kitap oluşturması teşvik edilir.

Beğendiği türle ilgili metinleri toplayarak antoloji oluşturması sağlanır.

Seçtiği bilgilendirici metinle ilgili bir eleştiri metni oluşturması desteklenir.

Yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Zihin haritası, soru-cevap, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten birkaç gün önce öğrencilerden ülkemizde en çok tercih edilen yatırım araçlarının neler olduğu hakkında araştırma yapmaları istenir. Tasarruf, sermaye, birikim, aktif ve pasif kazanç, finansal okuryazarlık konularında araştırma yapmaları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin ülkemizde en çok tercih edilen yatırım araçları hakkında yaptıkları araştırmalar sınıfta öğrenciler tarafından paylaşılır. Öğrencilere şu soru yöneltilir: 1 milyon TL sermayeniz var. Bununla nasıl bir yatırım yaparsınız? Öğrencilerin verdikleri cevaplar tahtaya yazılır. Bu soru etkinlik sonunda tekrar sorulacak ve finansal okuryazarlık konulu çalışmanın öğrenciler üzerindeki etkisi değerlendirilecektir.

Keşfetme:

Finansal okuryazarlık konulu ekte yer alan bilgilendirici metin çalışması yapılacağı, bu örnek metin ile diğer edebî türler arasındaki belirgin farkların işleneceği vurgusu yapılır. Bu metinden hareketle bilgilendirici metinlerin bireye etkileri üzerinde durulacağı söylenir.

Finansal okuryazarlık hakkında yapılmış bir bilimsel çalışmadan alınan metin öğretmen tarafından okunur. Bilgilendirici metin türüne örnek verilen metinde geçen terimlere, başka çalışmalardan alıntılara dikkat çekilebilmesi için metin projeksiyon veya akıllı tahta vasıtasıyla da aktarılır.

Öğrencilere, aşağıdaki sorular yöneltilir?

1. Eğitimin amacı metinde nasıl açıklanmıştır? Sizce eğitimin amaçlarına neler eklenebilir?
2. Metinde geçen çeşitli okuryazarlık alanları nelerdir? Finansal okuryazarlığın son dönemlerde eğitimle ilişkilendirilme gerekçesi nelerdir?

3. Bu metnin yazılma amacı nedir ve hedef kitlesi kimler olabilir?
4. Atkinson ve Messy'e göre finansal okuryazarlığın bireye katkıları nelerdir? Bu açıklamayı yeterli buluyor musunuz?
5. Hatalı finansal kararların olumsuz sonuçları nelerdir?
6. Sizce doğru finansal hamleler yapmak için neler yapılmalıdır?
7. Bu metinde geçen sayısal verilerin güvenilirliğini tespit etmek için neler yapılabilir?
8. Metinde yapılan alıntılar 1990 ve 2015 yılları arasına ait verilerdir. Sizce aynı çalışma günümüzde tekrar edilse bu bilgilendirici metinde neler değişir? Gerekçelerle açıklayınız.
9. Sizce finansal okuryazarlık konusunda eğitim almak gerekli mi?
10. Etkinliğin başında 1 milyon TL ile yaptığınız yatırım fikrinizi değiştirmek ister misiniz? Neden?

Açıklama:

Metnin bir bilgilendirici metin olduğu ve okuyucuyu bir konu hakkında bilgilendirmek amacıyla yazıldığı vurgusu yapılır. Öğrenciler tarafından metinde geçen söz sanatı, edebî ifadeler olup olmadığı sorgulanır. Bunlara kurgusal olmayan bilgilendirici metinlerde pek rastlanamayacağı ifade edilir. Dergilerde, bilim alanında, tarih kitaplarında, otobiyografilerde ve kullanım kılavuzlarında yer alan bilgilendirici metin türlerinin birer bilgilendirici metin türü olabileceği bilgisi verilir. Metinde geçen alıntı cümleleri öğrencilere gösterilir ve bu tip metinlerin kanıt gösterme, örneklendirme ve sayısal verilerden yararlanma yöntemleriyle desteklendiği açıklanır.

Derinleştirme:

Bir metnin güvenilirliği için öncelikle kullanılan kaynaklara bakılır. Sonrasında hangi cümlelerin alıntı olup olmadığının doğruluğu araştırılır. Bu noktada öğretmen bazı küçük uygulamalar yaparak öğrencileri bilgilendirir ve yönlendirir.

Bir bilgilendirici metnin hedef kitlesini anlamının en iyi yolu kullanılan dildir. Terim anlamı içeren kelimeler ne kadar çoksa bilgilendirici metnin seviyesi yükselir. Örneğin tıp metinlerini anlamak için uzmanlık bilgisi gerekir.

Bilgilendirici metinlerde verilen bilgilerin de sorgulanması gerekir. Bilgilerin güvenilirliği konusu bilgilendirici metinlerin en büyük sorunudur. Bu açıklamanın ardından bilgi kaynaklarını sorgulama yolları üzerine çalışma yapılır.

Değerlendirme:

Öğrencilere aşağıdaki görevler verilir. İstedikleri iki görevi gerçekleştirmeleri sağlanır:

1. **Görev:** Finansal okuryazarlık ile ilgili kavramları içeren bir zihin haritası oluşturunuz.
2. **Görev:** Hatalı finansal kararların olumsuz bir sonucuna iki farklı çözüm yolunun üretildiği bir olay hikâyesi yazınız. Hikâyenizi güvenli dijital ortamda paylaşınız.
3. **Görev:** Öğrencilerin tasarruf, sermaye, birikim, aktif ve pasif kazanç konularında yaptıkları araştırmalar sınıf ortamında paylaşılır. Öğrencilerden ailelerinin veya kendilerinin herhangi bir tasarruf veya birikim yapıp yapmadıkları sorulur. Olumlu cevap veren öğrencilerin neden birikim yapma ihtiyacı duyduklarını açıklamaları istenir.
4. **Görev:** Ülkemizde en çok tercih edilen yatırım araçlarının neler olduğunu açıklayan bir bilgilendirici metin yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

4. görevi gerçekleştiren öğrenciler için kitabın sonunda yer alan “**Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı**” formunu uygulayınız.

Kaynakça:

Güvenç, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık. Yeditepe Üniversitesi.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 215'te kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 762819169)

EK 1

FİNANSAL OKURYAZARLIK

Eğitimin amacı toplumların siyasal, ekonomik ve kültürel durumlarına göre değişmekle birlikte bireylerin kişisel yeteneklerini, insan ilişkileri konusundaki becerilerini, ekonomik yönden yeterliklerini geliştirmek ve vatandaşlık görevlerini tam olarak yerine getirmeyi sağlamak olarak belirtilmektedir (Oğuzkan, 1985). Gittikçe karmaşıklaşan günümüz dünyasında yaşam, insanın birçok yeni bilgi ve beceriye sahip olmasını gerektirmektedir. Bu durum, eğitimin bireye kazandırması gereken yeterliklerin farklılaşmasının ve zorunlu eğitim süresinin gittikçe artmasının yanı sıra kavramların içeriğinin de değişmesine neden olmaktadır. Okuryazarlık kavramı bunlara örnek gösterilebilir. Kodları çözümleme olarak tanımlanan okuma-yazmadan, farklı olarak okuryazarlık, anlamlandırmayı ve bir dereceyi ifade etmektedir. İnsanların yeterince işlevsel olabilmeleri için gereken, dünyayı asgari düzeyde anlama ve kendini anlatma düzeyi, ulaşım, iletişim, bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle gittikçe artmaktadır (Miser, 2002). Bu doğrultuda okuryazarlık kendi içinde “fen okuryazarlığı”, “teknoloji okuryazarlığı” “medya okuryazarlığı” gibi alt alanlara ayrılmaktadır. Çoğu kez bu alt alanlar net olarak tanımlanamamakla birlikte, hepsi hem bilgi hem beceri hem de duyuşsal öğeleri içermektedir. Bu okuryazarlık alanlarından birisi de finansal okuryazarlıktır. Finansal okuryazarlık paranın kullanımı ve yönetimine ilişkin etkili kararlar alma ve bilinçli yargılarda bulunma yeteneğidir (Noctor, Stoney ve Stradling, 1992). Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA), finansal okuryazarlığı “bireylerin ve toplumun finansal refahını artırmak üzere, finansal bilgileri bilme; ilgili kavramları, riskleri ve becerileri anlama; bu bil-

gi ve anlayışı farklı finansal bağlamlarda etkili kararlar almak için kullanma güdüsü ve güvenine sahip olmak” olarak tanımlamaktadır (OECD, 2013). Bu doğrultuda finansal okuryazarlıkla ilgili bilgileri kavrama, finansal beceriler ve bu becerilerde kendine güven ile bunları uygulama eğilimi finansal okuryazarlığın temel öğeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD, 2005) tarafından bireylere kazandırılması gereken önemli bir yeterlilik olarak tanımlanmakta, bu doğrultuda bu yeterliliğin kazandırılması için çaba gösterilmesi yönünde stratejiler geliştirilmektedir. OECD ve finans kuruluşları finansal okuryazarlığı finansal katılımı sağlamakta araç olarak görmektedir. Çünkü yapılan çalışmalara göre, finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça finansal katılım artmaktadır (INFE 2009). Daha açık ifade etmek gerekirse finansal okuryazarlığı yüksek bireyler parayı daha iyi yönetmekte, para biriktirmekte ve bu parayı daha iyi değerlendirmektedir. Böylece emeklilik fonları, yatırım hesapları gibi yollarla finans dünyasına katılmaktadır. Böyle ifade edildiğinde finansal 937 okuryazarlık, temel olarak finans dünyasının amaçlarına hizmet eder görüldüğünden daha çok, finans dünyasının ilgisini çekmektedir. Oysa finansal okuryazarlık eğitimin toplumsal ve bireysel işlevlerini yerine getirmesi açısından da önemli bir yeterliktir. Toplum açısından ele alındığında, öncelikle finansal okuryazarlık sayesinde bireylerin tasarrufa yöneltmesi, tasarruflarının ekonomik gelişme için kullanılabilir olmasından söz etmek gerekir (Atkinson ve Messy 2013). Bir başka ifadeyle toplumdaki bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça sermaye birikimi çoğalmakta böylece daha fazla üretim ve yeni istihdam olanakları artmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik krizlerin yönetimi ve etkilerinin derinleşmesinin engellenmesinde de toplumun finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir. Böylece ülke ekonomisinin gelişmesi ve bu gelişmenin sürdürülebilirliği için finansal okuryazarlık önem kazanmaktadır. Ayrıca bireyin hatalı finansal kararları, boşanma, intihar ve suç oranı gibi sosyal göstergelerle yakından ilişkilidir. Finansal güçlükler ve borçlanma hem bireyin hem de ailenin geleceğini tehdit etmektedir. 2012’de toplam intiharların içinde ekonomik nedenlere bağlı intiharların %7.63 olduğu, ekonomik kriz sonrası dönemlerde ise bu oranın %20.32 olarak gerçekleştiği belirtilmektedir (Kılıç, Savrul ve Bayar,2014).

Hülya GÜVENÇ

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Yaz Dostum...

Kazanımlar

Bilgilendirici metin türlerinin genel özelliklerini bilir.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitlesini sorgular.

Çeşitli yazma tekniklerini ve dil zenginliklerini kullanarak bilgilendirici metin türlerinde ürünler oluşturur.

Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını okuyup değerlendirmesi, varsa eksikliklerini gidermesi, gerekli ekleme ve çıkarmaları yapması sağlanır.

Yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, beyin fırtınası.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Kalem, kâğıt.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden etkinlikten bir hafta önce mektup türü hakkında araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Bir insan başka birine niçin mektup yazma ihtiyacı hisseder?” sorusuyla beyin fırtınası yapılarak derse başlanır. Cevaplar tartışılarak değerlendirme yapılır.

“Mektup hâlâ kullanılmakta mıdır? Siz hiç mek-

tup yazdınız mı? Günümüzde mektup türünün yerini neler almıştır? Gelecekte e-posta ya da mesajın yerini neler alabilir?” soruları sorularak öğrencilerin görüşleri alınır.

Mektup kelimesinin etimolojik incelemesi yapılarak kökeninin yazmak eylemi ile olan bağlantısı fark ettirilir. Mektup kelimesinin eş anlamlısı olup olmadığı sorulur. Cevaplar değerlendirilir.

Keşfetme:

Öğretmen, Attila İlhan'ın Yelken dergisini yayımlarken Cevdet Kudret Solok'a yazdığı aşağıdaki mektubu okur.

11 Mart 1968

Üstadım Efendim,

Askerliğim sırasında, yanılmıyorsam ayaküstü şöyle tanışmıştık, konuşmamıza bile fırsat olmamıştı. Aslında bu mektubu yazma cesaretini o tanışmadan değil, çeşitli yazılarınızın ve kitaplarınızın bendeki sağlam ve zengin izleniminden alıyorum. Özellikle klasik edebiyatımız üzerinde ne zaman kafa yoracak olsam hep aklıma siz gelirsiniz, her defasında size yazmayı düşünürüm, her defasında da şu ya da bu çekingenlikten vazgeçerim.

Bilmem yazdıklarımı izliyor musunuz, izliyorsanız ulusal bir bileşim için klasik sanatımızdan, halk sanatımızdan yararlanmamız gerektiği konusunda nasıl direndiğimi elbet görmüşsünüzdür. Şimdilerde bir de dergi (Yelken) yönetiyorum, bilmem haberiniz oldu mu, o dergide bu işi daha bilinçli olarak yapmak, Frenk toprağındaki beşinci derece ozanları bilip de kendi klasiklerini bilmeden yetişen genç kuşaklara hiç değilse bunun yolunu belli etmek için çırpınıyorum. Her sayıda divan büyüklerinden bir, halk şiiri büyüklerinden bir şiir yayımlıyoruz. Ayrıca bu konularda araştırmalar, incelemeler de yayımlamak istiyoruz ama doğru dürüst bu işi yapan yok. İşte bu beni nihayet çekingenliği bırakıp size yazmaya zorladı, belki de diye düşündüm, onun bir bildiği vardır, kendisi yapmasa bile bize bu işi benden daha iyi bilen bir uzmanı salık verir. Zira bildiğim, anladığım kadarıyla gazelleri, koşmaları seçen benim, açıklamalar yapmaya kendimde yetki görmüyorum, öylece yayımlamak yenilere pek bir şeyler söylemiyor ama hiç değilse yüzyıllık geleneksel sesi iştmiş oluyorlar. Ah, siz o büyük yetkinizle bize ayda; bir divan edebiyatından bir de halk edebiyatından iki şiir seçiverseydiniz, yeniler için aydınlatıverseydiniz onları, ne iyi olurdu! Hele klasik büyüklerimiz üzerindeki incelemeleriniz nasıl da ulusal bir bileşime varmak isteyen gençlere kılavuzluk ederdi? Dergimiz tamamen amatör bir dergi olduğu için bütün bunları istemek cesaretini doğrusu kendimde bulamıyorum ama yazmadan da edemedim işte.

Ayrıca yayımladığınız Karagöz adlı eser üzerinde de dergimiz durmak istiyor. Bu konuda sizinle bir konuşma yayımlamak istedik ama soruları tespitte kendimizde yetki görmedik. Acaba bu önemli eserin can alacak noktalarını okurlara duyuracak şekilde soruları kendiniz hazırlayıp cevaplandırmak lutfunda bulunur muydunuz?

İhya olurduk.

Bu vesileyle saygı ve sevgilerimi yenilerim efendim.

Attila İlhan

1. Mektubun yazılma amacı nedir?
2. Attila İlhan'ın çıkaracağı dergide sizce hangi edebî türler bulunacaktır?
3. Mektubu parçalara ayırarak her bir parçaya bir başlık veriniz.
4. Mektubundan hareketle Attila İlhan'ın nasıl bir sanat anlayışına sahip olduğu söylenebilir? Açıklayınız.
5. Üslup özelliğini koruyarak metni günümüz Türkçesine uyarlayınız.
6. Bu mektup, edebî mektup örneğidir. Sizce edebî mektupların özellikleri neler olabilir?
7. Attila İlhan, Cevdet Kudret Solok'u hangi açılardan örnek almaktadır?
8. Yazarın mektubunda eleştirdiği konu/konular nelerdir? Siz bu eleştirilere cevap veriniz.
9. Mektubu hikâye türünden ayıran dil özelliklerini bulunuz.

Açıklama:

Bilgilendirici metinlerin içerikleri, amacı ve hedef kitlesi açıklanır. Dünya ve Türk edebiyatında mektup türünün gelişimi anlatılır. Edebî, özel ve resmî mektuplar hakkında kısa bilgi verilir. Edebî mektupların sanatçıların birbirlerine yazdıkları, sanat ve düşünce hayatına dair görüşlerini paylaştıkları ve sanat değeri taşıyan mektuplar olduğu belirtilir.

Günümüzde mektup türünün etkin olarak kullanıldığı durumlardan ve niyet mektuplarından bahsedilir. Örnek niyet mektupları üzerinden bir başvuru mektubunun nasıl olması gerektiği, etkili bir niyet mektubunun üniversitelere kabulde önemli olduğu açıklanır.

Ayrıca, mektup türünün anlatım biçimi olarak kullanıldığı şiir, gezi yazıları, roman ve hikâyeler örnek metinler üzerinden gösterilir.

E-posta dijital bir mektup olduğundan ve e-posta metninde başlık ve konu uyumunun öneminden bahsedilir. Alıcı ve gönderici, tarih, konu, başlık gibi hususlara dikkat edilmesi gerektiği belirtilir.

Derinleştirme:

Attila İlhan'ın Cevdet Kudret Solok'a yazdığı mektup, aynı zamanda İlhan'ın Solok'u dergisinde yazması için ikna etme denemesi olduğu belirtilir. Öğrencilerden bir edebiyat dergisi çıkardıklarını hayal etmeleri ve edebî mektup kurallarına uyarak sevdikleri bir yazarı edebiyat dergilerinde yazması için ikna edici bir mektup kaleme almaları istenir. Yazılan mektuplar sınıfta değerlendirilir. Değerlendirmeler sonucu öğrencilerden yazdıklarını tekrar düzenlemeleri ve güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları istenir.

Değerlendirme:

Öğrencilere aşağıdaki görevler verilir:

1. **Görev:** Seçtiğiniz bir yazarla haberleşme imkânlarını araştırınız. Onunla bir röportaj yapmak için öğretmeniniz gözetiminde e-posta üzerinden haberleşiniz. Yazara soracağınız soruları hazırlayarak sınıfta paylaşınız.
2. **Görev:** Yüksek lisans ya da doktora programı için seçtiğiniz bir üniversiteye niyet mektubu yazınız. (Mektubu yazarken o üniversiteyi niçin tercih ettiklerini, üniversiteye kabul edilme şanslarını artıracak çalışmalarını, üniversiteye katacakları değerleri etkili biçimde anlatmaları teşvik edilir. Mektuplarını mektup yazma kuralları, anlatım, imla ve noktalama açısından kontrol etmeleri sağlanır. Mektuplarını tamamladıktan sonra mektuplarını İngilizceye çevirmeleri ve mektuplarının Türkçe ve İngilizce hâllerini güvenli dijital bir ortamda paylaşmaları istenir.)
3. **Görev:** Cevdet Kudret Solok'un kaleminden Attila İlhan'a kısa bir mektup yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “İkna Edici Metin Yazma için Dereceli Yazma Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

İnci, H., Kudret, İ. (1995). Cevdet Kudret'e Mektuplar. Ümit Yayıncılık.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Futbol

Kazanımlar

Bilgilendirici metin türlerinin genel özelliklerini bilir.

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metin türündeki seçkin örnekleri tür ve içerik bakımından karşılaştırır.

Bilgilendirici metinlerde söz ve düşünce aktarımında kullanılan dil yapılarının metne etkisini değerlendirir.

Bilgilendirici metin taslağı oluşturur.

Araştırma ve inceleme sonuçlarını raporlaştırması sağlanır.

Raporundaki benzerlik ve farklılıklardan hareketle tez ve antitezler oluşturması teşvik edilir.

Tezini kaynaklarla desteklemesi sağlanır.

Atıf yapma ve kaynakça yazma konusunda öğrencilere bilgi verilir.

Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını okuyup değerlendirmesi, varsa eksikliklerini gidermesi, gerekli ekleme ve çıkarmaları yapması sağlanır.

Yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Fotokopi makinesi, bilgisayar, kâğıt, kalem.

Hazırlık Süreci

Öğrenciler kaynakça yazımı hakkında araştırma yaparlar. Ders öncesi öğretmen, Ek 1 ve Ek 2’de yer alan etkinlik eklerini öğrenci sayısı kadar çoğaltır. Sınıfa bir tane futbol topu getirilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Tahtaya “futbol” sözcüğü yazılır. Öğrencilere “Futbol konusunu hangi metin türleri ile anlatabilirsiniz?” sorusu sorulur. Oklar çıkarılarak metin türleri karşılarına yazılır: masal, türkü, anı...

“Futbol temalı bir bilgilendirici metin de yazılabilir mi? Futbol, bilgilendirici metinlerde nasıl ele alınır?” gibi sorularla bilgilendirici metinlerle ilgili ön bilgileri harekete geçirilir.

Keşfetme:

Karekodda yer alan “Türk Futbol Dili” adlı makale öğrencilere okutulur.

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Metnin yazılış amacı nedir?
2. Metnin konusu nedir?
3. Metin nerede, ne zaman yayımlanmıştır?
4. Yazar fikirlerini nasıl gerekçelendirmiştir? Açıklayınız.
5. Yazar, makaledeki sonuçlara nasıl ulaşmıştır?
6. Metnin dil ve anlatımını değerlendiriniz.
7. Futbolla ilgili bir makale yazsaydınız makalenizin başlığı ne olurdu?

Açıklama:

Öğrencilere okudukları metnin türü sorulur. Makale türü hakkında bilgi verilir. Kaynakça yazımı gösterilir. Makale üzerinde makalenin bölümleri incelenir. Etkinlik, yüz yüze eğitimde sınıfta veya bahçede; uzaktan eğitimde ise öğrencilere sırayla söz hakkı verilerek yapılır. Öğretmen “Futbol konusunda bir makale yazacağım. Problem cümlem: Futbol vatan sevelik duygusunu nasıl etkiler?” deyip topu ayağıyla öğrencilerden birine atar. Öğrenci topu karşılar, hızlı bir şekilde futbolla ilgili problem cümlesi kurup topu

başka bir arkadaşına atar. Öğrencilerin hepsi problem cümlesi kurduktan sonra öğrencilerin yerlerine oturması sağlanır.

Derinleştirme:

Öğrencilere etkinlik ekinde (Ek 1) yer alan makale örneği çoğaltılarak dağıtılır. Özet, sonuç ve anahtar kelimeleri silinmiş makale örneğini incelemeleri sağlanır. Makalede eksik bırakılan yerleri doldurmaları desteklenir. Yazarın yararlandığı kaynakların listesi (Ek 2) tahtaya yansıtılır. Kaynakça yazım kurallarına göre kaynakça bölümünü de yazmaları istenir. Kaynakça yazmanın önemi üzerine tartışmaları sağlanır.

Tamamlanan makaleler sınıfta dağıtılarak incelenir. Makale üzerinde gerekli düzenlemeler yapmaları desteklenir. Makalenin tamamı öğrencilere okutulur. Öğrencilerin yazdıkları ile bu makaleyi karşılaştırmaları sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilerden bir konuda araştırma ve inceleme yapması, araştırma sonuçlarından yola çıkarak bir makale yazmaları istenir. Öğrencilerin, tez, antitez oluşturmaları, tezlerini kaynaklarla desteklemeleri sağlanır.

Öğrencilerin çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları sağlanır.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Beşirli, H., (2016). Yabancı Seyyahların Gözünden Farklı Yüzyıllarda Türk Yemek Kültürü, TÜBAR XL. (Erişim Tarihi: 19.07.2021).

Benzer, A. (2010). Türk Futbol Dili, Journal of Language and Linguistic Studies. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/104741> (Erişim Tarihi: 10.07.2021).

EK 1

Makaleyi Tamamlayalım

Prof. Dr. Hayati BEŞİRLİ

ÖZET:

Anahtar Kelimeler: ....., ..., ..., ..., ...

GİRİŞ:

Arapça “gezmek, gezi” anlamındaki seyahat ile Farsça name (risale, mektup) kelimelerinden oluşan seyahatname “gezi mektubu, gezi eseri” manasına gelir. Buna Fars edebiyatında “sefername” adı da verilir. Arap edebiyatında “seyahat” ve “seyahatname” anlamında daha çok “rihle” kelimesi kullanılır. Rihle, “bir yerden bir yere göç etmek” manasındaki rahl (veya aynı anlamdaki irtihal) mastarından isim olup “göç” demektir... (Yazıcı, 2009:9). Seyahatnameler özellikle tarihçiler arasında ilk elden kaynaklar arasında gösterilmektedir. Bunun başlıca sebebi, bu eserlerde yer alan bilgilerin çoğunun bizzat yazarları tarafından doğrudan gözlemlenen bilgiler olmalarıdır. Bu eserler kaynak olma özelliklerinin dışında bir de içerikleri açısından zenginlik içermektedirler.

Seyahatnamelerde tarihî ve coğrafi bilgilerin dışında ekonomik, kültürel, antropolojik, filolojik bilgiler bulmak da olanaklıdır. Bu bakımdan bu eserleri, kültür tarihinin temel kaynakları arasında değerlendirmek mümkündür...Tarihçiler için seyahatnameler birincil elden kaynaklar olarak değerlendirilmektedir (Ağarı, 2008:1). Çalışmamızda Türk yemek kültürü seyahatnameler incelenerek değerlendirilmiştir. Çalıştığımız seyahatnameler farklı dönemlerden geniş bir Türk coğrafyasını kapsayan eserlerden seçilmiştir. Bu kapsamda, çalışmada 13. yüzyıl (Wilhelm Von Rubruk), (İbn Battuta, Johannes Schiltberger), 15. Yüzyıl (Ruy Gonzales De Clavijo), 17. Yüzyıl (Jean-Baptiste Tavernier) ve 19. Yüzyıl (Arminius Vámbéry) seyahatnameleri incelenmiştir (...).

Genel olarak Anadolu coğrafyasında yaşayan Türklerin yemek kültürünün merkezi Asya'daki akrabalarından farklılık gösterdiği görülmektedir. Geniş bir Türk coğrafyasını gezen İbn Battuta'nın eserinde bu farklılıkları açıkça açıklanmaktadır. İbn Battuta seyahatnamesinde Diyar-ı Rum olarak ifade ettiği Anadolu coğrafyasına ayak bastığı Alanya'dan itibaren bolluk ve bereketten bahsetmekte ve bunu "Bolluk ve bereket Şam diyarında, sevgi ve merhamet ise Rum'da" diyerek ifade etmektedir. Eserinde Anadolu coğrafyasında yaşayan Türklerden gördüğü ilgiyi ve cömertliği sıklıkla vurgulamaktadır. Bu ilgiyi eserinde "Anadolu'ya geldiğimizde hangi zaviyeye gidersek gidelim büyük alaka gördük. Komşularımız kadın ya da erkek bize ikramda bulunmaktan geri durmuyorlardı" (İbn Battuta, 2000:402) ifadeleriyle belirtmektedir.

İbn Battuta Anadolu' da ilk durağı olan Alanya'yı anlatırken "Buranın âdeti gereğince ekmek haftada bir gün pişirilir. Öteki günlere yetecek kadar ekmek yapılır... Ekmek günü erkekler sıcak ekmekler ve nefis yemeklerle çevremizi doldurdu." şeklinde ifade etmektedir. Kendilerine sunulan yiyecekler ise koyun eti, tavuk eti ve meyvelerdir. İçecek olarak da çeşitli şerbetlerden sıklıkla bahsetmektedir. Anlaşıldığına göre, Anadolu'daki beslenme geleneğinde ekmek ve meyveler önemli bir yere sahiptir. İbn Battuta tarafından elde edilen verilere göre, Anadolu coğrafyasından uzaklaştıkça Türklerin yemek kültüründe farklılaşmalar görülmektedir. Bu farklılıkta bulgur önemli bir besin olarak karşımıza çıkar. Seyahatnamelere, bulgur ve ürünlerinin yiyecek ve içecek olarak artan önemi bununla birlikte ekmeğin ikinci planda kalması da yansımaktadır. "Türkler ekmek ve katı yiyecek yemezler. "dûki" (duğ, düğü=bulgur) adını verdikleri bizim anlıye benzer bir yemek yaparlar. Önce suyu ateşin üzerine koyarlar. Kaynayınca dûki'den bir parça içine atarlar. Yanlarında et varsa onu lime lime edip tencereye koyarlar ve beraber pişirirler. Yemek pişince herkesin payını tabaklarına koyup servis yaparlar ve nihayet tabaktaki yemeğin üzerine yoğurt dökerler" (İbn Battuta, 2000: 466) (...).

Seyahatnamelerde 19. yüzyıldan sonra çay karşımıza çıkar. Çaya ilişkin ifadeler Vambery'de rastlamak mümkündür. Vambery'nin ilk defa Türkistan coğrafyasında karşılaştığı çay ile ilişkisi sonraları zorunlu bir dostluğa dönüşecektir. Beni görür görmez aşırı bir sevgi gösterisiyle karşılayarak gelenekleri gereğince çay adını verdikleri yeşil sudan ikram ettiler (Vambery, 2011: 27). Vambery'de çay, uzun süren mesafelerde yorgunluk giderici bir özellik kazanacaktır. Bu durum aynı eserde "Rahat etmek üzere çayımızı hazırlamaya başladık." (2011: 59) şeklinde ifade bulur. Vambery' in seyahat notlarındaki bu cümlelerin sıklığından anlaşılacağı üzere çayın İpekyolu'nu içine alan Türkistan coğrafyasındaki insanların gündelik hayatlarının yanı sıra sosyal ve ekonomik hayatını önemli ölçüde etkilediğidir. Yine Vambery'nin anlatısına göre (2011:177): Buhar'da çayı şekersiz ve mısır unuyla içyağından yapılmış bir tür çöreklerle birlikte içiyorlardı. Çaya üfleme edebe aykırı sayılıyor; bu nedenle, soğutmak için kâsenin içinde sallayıp çalkalamak gerekiyordu. Zarif ve görgülü bir kimse olduğunu kanıtlamak isteyen kişi, sağ dirseğini sol elinin üzerine koyarak, bir damla bile dökmek şartıyla, elindeki kâsenin içindeki çayı, nazikâne bir hareketle sürekli döndürmeye özen göstermeliydi. Eğer bir damla dökülecek olursa, bütün ününü yitirirdi. Çay içmek, her gün, anlamsız konuşmalarla doldurulan birkaç saati alıyordu. Çaydanlık boşaldıktan sonra, içlerindeki kaynamış çay yaprakları orada bulunanlara dağıtılıyordu. Ama çaydan iki parmakla tutulabilecek ölçüden fazlasını almak zarafete aykırı sayılıyordu... (Vambery 2011: 40).

Jean-Baptiste Tavernier 1632'de yaptığı seyahatinde Rumeli'den itibaren koyun, tavuklar, tereyağı, pirinç ve ekmek; diğer taze yiyeceklerin hediye edildiğini belirtirken ilk defa, Anadolu coğrafyasında karşılaştığı Tatarların at eti ve pastırması yediklerini anlatmaktadır...

İbn Battuta seyahatnamesinde dikkat çekici bir şekilde Anadolu'da tirit yemeğinden söz edilmekte ve tiritin başlangıç yemeği olduğu belirtilmektedir.

Türklerde pirinç ve pilav tüketimi incelendiğinde ise 15. yüzyıl seyyahlarından Ruy Gonzales de Clavijo, Erzincan'a Timur'un atadığı valiyi anlatırken pilavdan bahsetmektedir. Bununla birlikte Merkezi Asya'da pilav önemli bir yiyecektir. Etler sinilere kondu. Yaklaşık yüz tane kadar tencere çıkarıldı. Bunların hepsi de yuvarlak ve derindi. Bu tencereler bana, süvarilerimizin giydiği miğferleri hatırlatmıştı. Sinilere konan etlerden başka, tencereler de et ve pirinç ile dolduruldu. Her tabağın görüntüsü başkaydı. Vali ile bizim önümüze kurulan sofranın örtüsü ipektendi. Sofralar kurulunca herkes bunların etrafına toplandı. Herkesin et kesmek için bir bıçağı ve yemek için bir tahta kaşığı vardı. Valinin yanında, onun yiyeceği eti kesecek bir hizmetkâr bulunuyordu. Karşısında oturan iki asilzadeyi, kendisiyle birlikte yemeğe davet etti. Sıra pilava gelince bunların üçü de tek bir kaşığı kullandılar ve aynı sahandan yediler. Kaşığı sırayla kullanıyorlardı (Ruy Gonzales de Clavijo, 1993: 76).

19. yüzyıl seyyahlarından Vambéry'de pilav aynı zamanda törensel bir yiyecek olarak da karşımıza çıkmaktadır... Emir, kente girdiği gün şenlik yapılmasını emretmişti. Bu nedenle her taraftan Emir'in mutfağında kullanılan cinsten kocaman kazanlar toplanarak Rikistan'a getirildi. Bunların her birinin içine bir zembil pirinç, parçalanmış üç koyun, büyük bir tencere dolusu içyağı ve küçük bir çuval havuç doldurularak iyice kaynayıp birbirine karışması için orta bir ateşin üzerine konuldu. Çok miktarda da çay pişirildi. Yeme ve içme at başı birlikte gidiyor, hiç ara verilmiyordu (Vambéry, 1993:182) (...).

SONUÇ:

.....

.....

.....

.....

.....

KAYNAKLAR:

.....

.....

.....

.....

.....

EK 2**Makale yazarının yararlandığı kaynaklar:****1. Kaynak:** İbn Hurdazbih Yollar ve Ülkeler

Yazar: Murat Ağar,

Çevirmen: Murat Ağar

Kitabevi Yayınları

Basım Yeri: İstanbul

Basım Tarihi: 2008

2. Kaynak: Armin Vamberyn'in Türkistan Seyahatnamesi ve Karakalpak Türklerine Dair Kayıtlar

Yazar: Salih Yılmaz

Çevirmen: Murat Ağar

Yayınevi: Türk Tarih Kurumu

Basım Tarihi: 2005

3. Kaynak: İbn Battuta Seyahatnamesi

Yazar: Ebu Abdullah Muhammed İbn Batuta Tanci

Çevirmen: : A. Sait Aykut

Yayınevi: Yapı Kredi Yayınları

Basım Tarihi: 2000

4. Kaynak: Seyahatname, TDV İslam Ansiklopedisi

Yazar: Hüseyin Yazıcı

Çevirmen: A. Sait Aykut

Yayınevi: Türkiye Diyanet Vakfı

Basım Tarihi: 2009

Basım Yeri: İstanbul

Cilt:37, Sayfa: 9-11

5. Kaynak:http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20%20EDEBİYATI/sedat_maden_seyahatnamepdf. Erişim Tarihi: 04.05.2021

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Gerçeğin Peşinde

Kazanımlar

Bilgilendirici metinleri metinsellik ölçütlerine göre değerlendirir.

Bilgilendirici metinlerde söz ve düşünce aktarımında kullanılan dil yapılarının metne etkisini değerlendirir.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitesini sorgular.

Bilgilendirici metinleri güvenilirlik yönünden sorgular.

Bilgilendirici metin türlerini anlatıcı ve anlatım özellikleri açısından kıyaslar.

Çeşitli yazma tekniklerini ve dil zenginliklerini kullanarak bilgilendirici metin türlerinde ürünler oluşturur.

Yazılarından tematik kitap oluşturması teşvik edilir.

Beğendiği türle ilgili metinleri toplayarak antoloji oluşturması sağlanır.

Seçtiği bilgilendirici metinle ilgili bir eleştiri metni oluşturması desteklenir.

Yazdıklarını düzenler.

Yazdıklarını okuyup değerlendirmesi, varsa eksikliklerini gidermesi, gerekli ekleme ve çıkarmaları yapması sağlanır.

Yazdıklarını güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 6x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Tartışma, eleştirel düşünme, yazma, akvaryum tekniği, M-Tablosu

Kullanılacak Araç-Gereçler : “Kelime Hazinesi” Çalışma Kâğıdı ile Eleştirel Dinleme Tablosu (her 2 öğrenci için bir kopya), bilgisayar ve/veya boya kalem vb.

Hazırlık Süreci

Öğretmen, etkinliğin ekinde yer alan “Eleştirel Düşünme Nedir?” metnini dersten önce okuyarak ikna edici bir konuşma yapacak şekilde hazırlanır. “Eleştirel Dinlemenin Önemi ve Konuşma Metnindeki Hataları Öğrencilere Fark Ettirmeye Yönelik Notlar” bölümü de dersten önce incelenmelidir.

Öğretmen, konuşma yaparken konuşma metnindeki yanlışları ve tutarsızlıkları öğrenciye fark ettirmeye çalışmamalı, metindeki içeriğin tamamen doğru olduğu izlenimi uyandırmaya çalışmalıdır. Böylece, öğrencilerin bu konuşmadaki tutarsızlıkları, eksikleri ve yanlışları ne kadar fark edebildiği gözlemlenerek etkinlik sürecinde farkındalık oluşturulacaktır. Etkinliği gerçekleştirmek için aşağıdaki teknikler kullanılacaktır. Etkinlik esnasında herhangi bir sorun yaşanmaması için öğretmenlerin etkinliğe ait kısa bilgileri okuması önerilir.

1. Akvaryum Tekniği: Sınıf içinde 2-4 kişilik küçük bir grup ortaya alınır (akvaryum grubu). Sınıfın geri kalanı, bu grubun çevresinde, dinleyici ve gözlemci olarak konumlanır. Bu etkinlik kapsamında, öğretmen, konuşmasını yaparken akvaryumdaki öğrenciler (yönerge doğrultusunda) notlar alır ve sonrasında değerlendirmesini yapar. Etrafında konumlanmış gözlemci grup ise akvaryumdaki arkadaşlarının dinleme ve not alma sürecini gözlemlerken bir yandan da öğretmenin konuşmasını dinler. Öğretmen konuşmasını yaparken gözlemci grup, akvaryum grubunu izleyebileceği ancak öğretmenin jest ve mimiklerini göremeyeceği sadece konuşmasını duyabileceği şekilde yerleştirilmelidir.

2. M-Tablosu: Terimlere yönelik M-Tablosu, “yükü, yönlendirici kelimeleri”, kelimelere ilişkin değer yargılarını, yani tanımlayıcı varsayımlar yapan terimleri ortaya çıkarmak için kullanılır. “Çevre savunucusu/yeşilci fanatikler - ilerleme düşmanı” ifadeleri arasındaki farkta görüldüğü gibi tutum ve değer yargısı yüklü kelimeler tanımlayıcı varsayımlara örnek olarak verilebilir. Öğrencilerin kendilerini dilin yönlendirici kullanımına karşı koruyacak yöntemler geliştirmesi için, karşılaştığı metinlerde bu gibi tanımlamalara karşı dikkatli olması beklenir. Yazarın tutumunun

yansıtılmış olduğu kelimelere dikkat çekilmesi, bu kelimelerin yerine kullanılacak tarafsız kelimelerin bulunması için öğrenciler desteklenir. Öğrencilerin M-tablosunu sık sık kullanmaları, yazarların kelime seçimi yoluyla bir konuda benimsedikleri farklı tutumları daha iyi görmelerini, yönlendirici dil kullanımına karşı farkında olmalarını ve tarafsız bir bakış açısıyla metni değerlendirmelerini sağlar.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Aşağıdaki sorular sorularak öğrencilerin görüşlerini gerekçeleriyle ifade etmeleri sağlanır. Verilen cevaplara ilişkin “doğru” veya “yanlış” şeklinde herhangi bir değerlendirme yapılmaz.

1. A. Einstein’ın meşhur bir sözü vardır: “Eğer beyinlerimizi tam kapasite kullanabilseydik hepimiz dâhi olabilirdik.” Bu söze katılıyor musunuz? Neden?

2. Geleceğin dünyasında önemli bir yeri olan “eleştirel düşünme” sizce eğitimle gelişebilecek bir yetenek midir? Yoksa beynimizde belli bir bölgenin yeterli derecede çalışmasına bağlı bir durum mudur? Bu konuda neler biliyorsunuz?

Öğrencilerin görüşleri alındıktan sonra öğretmen, eleştirel düşünme ile ilgili bilgi verici bir konuşma yapacağını söyler. Akvaryum grubu oluşturulur, sınıfın geri kalanı ise akvaryum grubunu gözlemleyebilecek şekilde yerleşir. Gözlemci grubun öğretmen konuşmasını yaparken jest ve mimikleri görmemesine dikkat edilmelidir (Bunun için gruptakiler; sırtı öğretmene dönük, yüzü ise akvaryum grubuna dönük şekilde oturabilirler.)

Keşfetme:

Öğretmen, konuşmaya başlamadan önce tahtaya aşağıdaki soruları yazar ve akvaryumdaki öğrencilerden konuşmayı dinlerken bu soruların cevaplarına dair notlar almasını ister. Gözlemci öğrenciler ise bir yandan konuşmayı dinlerken bir yandan da akvaryum grubunun not alma ve değerlendirme sürecini izleyecektir.

Konuşma Dinlenirken Cevabı Aranacak Sorular:

1. Bu konuşmada ileri sürülen iddia nedir?
2. İleri sürülen iddialar, hangi gerekçeler, sebepler verilerek desteklenmektedir?
3. Gerekçeleri desteklemek için sunulan kanıtlar nelerdir?

Öğretmen akvaryum grubundaki öğrencilere ikna edici konuşma metnini jest ve mimikleriyle destekleyerek okur. Konuşma bitince akvaryum grubundaki öğrenciler, dinledikleri metinde anlatılanlar hakkında aldıkları notlara dayanarak kendi aralarında kendi belirledikleri ölçütlere göre değerlendirmelerini yapar ve sonucu sınıf arkadaşlarıyla paylaşırlar.

Açıklama:

Öğretmen, yaptığı konuşmada yanlış bilgiler, zayıf savlar ve yetersiz kanıtlar bulunduğunu belirtir. Tahtaya aşağıdaki gibi bir M-tablosu çizer. Akvaryum grubundan, bu M-tablosundaki başlıklara uygun olarak konuşma metninde buldukları ifadeleri bu başlıklar altına yazmalarını ister. Akvaryum grubu yazma işini bitirdikten sonra, gözlemci grubun öğrencileri, akvaryum grubunun konuşmayı dinleme ve not alma süreçlerine dair izlenimlerini kısaca paylaşır. Ardından M-tablosuna yazılanları değerlendirip varsa değişiklik önerilerini sunarlar. Bunlar da tabloya kısaca not düşülür.

M-Tablosu Örnek Şablon

Olumlu	Tarafsız	Olumsuz

Öğretmen, bu süreçte tabloya yazılanlarla ilgili “doğru/yanlış” şeklinde herhangi bir değerlendirme yapmaz (Etkinliğin ileriki aşamalarında açıklanacaktır.); bir konuda farklı görüşler varsa -daha sonra tekrar bakmak üzere- tüm görüşler tahtaya ilgili bölümlere not düşülerek sonraki aşamaya geçilir.

Derinleştirme:

Öğrencilere “etkin dinleme, dinleme stratejileri” hakkında bilgi verilir. Metinlerde kullanılan yönlendirici kelimelere, yani tanımlayıcı varsayımlar yapan terimlere dikkat çekilir (Örneğin çevre ile ilgili kampanyalarda, demeçlerde “çevre savunucusu/yeşilci fanatikler - ilerleme düşmanları” gibi ifadeler,

tarafli bakış açılarıyla oluşturulmuş yönlendirici ifadelerdir.). Öğrencilerin dinledikleri metinde bu gibi tanımlamalara örnek vermeleri istenir (metinde bu gibi ifade örneklerinin altı çizilmiştir).

Ardından öğrenciler ikiye bölünür. Etkinliğin sonunda yer alan “Kelime Hazinesi” çalışma kâğıdından her bir öğrenci çiftine birer tane verilerek 5 dakika içinde çalışmayı birlikte tamamlamaları istenir, süre sonunda cevaplar birlikte değerlendirilerek “iddia, gerekçe, kanıt, varsayım” gibi kavramlar hakkındaki öğrencilerin olası yanlış bilgileri düzeltilir.

Kelime Hazinesi çalışmasının değerlendirilmesinin ardından 2’li öğrenci gruplarına “Eleştirel Dinleme Tablosu” dağıtılır. Tablodaki hususlara birlikte

bir göz atılır, gerekli açıklamalar yapılır. Öğretmen dersin başında yaptığı konuşmayı şimdi tekrar yapacağını, bu esnada tüm öğrencilerin, Ek'teki "Eleştirel Dinleme Tablosu"ndaki hususları göz önünde bulundurarak konuşmayı daha dikkatle dinlemelerini ve uygun bölümlerine notlar almalarını söyler.

Öğretmen konuşma metnini tekrar aynı şekilde okur ve öğrenciler dinlerken tabloya uygun notlar alırlar.

Konuşma sonunda, öğrenciler tablo üzerinde aldıkları notları değerlendirirler. Aşağıdaki soruların yanıtları aranarak öğrencilerin konuşmayı sınıfça irdelemesi ve konuşmanın zayıf yönlerini bulmaları sağlanır. Konuşmadaki hata ve eksiklerin fark edilmesinde eleştirel dinlemenin önemi açıklanır. Aşağıdaki sorular cevaplanırken dersin başında M-tablosuna düşülen notlar da öğrenilen bilgiler ışığında değerlendirilir ve gerekli açıklamalar, düzeltmeler yapılır.

Konuşma ile İlgili Sorular:

1. Size yaptığım konuşmada neyi savundum? Hangi iddialarda bulundum?
2. İddialarımı hangi gerekçelere dayandırdım?
3. Gerekçelerimi hangi kanıtlarla destekledim?
4. Sunduğum kanıtlar yeterli miydi? Neden?
5. Peki, kullandığım tanımlayıcı varsayımların sizin bakış açınıza, duygu ve düşüncelerinize nasıl bir etkisi oldu? M-tablosuna tekrar bakalım, düzeltmek veya eklemek istediğiniz bölümler var mı?
6. Konuşma metnim, başka ne gibi yönlerden eksikti/zayıftı?

ELEŞTİREL DİNLEMENİN ÖNEMİNİ VE KONUŞMA METNİNDEKİ HATALARI ÖĞRENCİLERE FARK ETTİRMeye YÖNELİK NOTLAR

Özellikle güvendiğimiz birini dinlerken veya kaynaklara dayalı bir metni okurken sorgulama gereği hissetmeyebiliriz. Mesela, ben öğretmeniniz olduğumdan büyük olasılıkla benim konuşmamı dinlerken de beni güvenilir bulup sizi kandırabileceğime ihtimal vermemiş olabilirsiniz ya da sizden daha bilgili olduğuna inandığınız birinin anlattıklarını eleştirme hakkı görmeyebilirsiniz kendinizde. Size söylenenler kişisel duygu ve düşüncelerinizle örtüşüyorsa bu durumda da sorgulama gereği hissetmeyebilirsiniz.

Eleştirel düşünme, bir düşünceyi beğenmemek veya olumsuz düşünmek demek değildir. Bir konunun olumlu ve olumsuz taraflarını nesnel ve yapıcı olarak değerlendirmek, öne sürülen iddiaların güçlü ve zayıf yönlerini irdeleyerek doğruluğunu sorgulamaktır. Eleştirel düşünen bir kişi, hayatının her alanında doğru ve bilinçli karar verebilme, doğru bilgiye ulaşabilme ve kendini geliştirebilme becerisine sahip olur. En basitinden yeni bir şey satın almak, günü planlamak, birinin davranışını anlamak için eleştirel düşünmeye ihtiyaç duyarız ya da bir proje yapmak için. Gündelik hayatta seçimlerimizde durum değerlendirmesi yapmak, olasılıkları düşünüp değerlendirmek nasıl bir gereklilikse bilimsel bile olsa bir konuşmayı dinlerken, bir metni okurken de eleştirel bakmak büyük gerekliliktir. Size sunulan herhangi bir bilginin doğruluğunu anlamak için dikkatli olmalı, doğru sorular sormalı ve sonuçları bilgiye ve mantığa dayalı olarak değerlendirmelisiniz.

Konuşma Metnindeki Hataları Öğrencilere Fark Ettirmeye Yönelik Notlar

Anlatıcılar, ikna etmek ve inandırıcılığı artırmak için farklı yollar dener, bu yolların birkaçını sıralarsak:

1. Yaygın söylemlerden yararlanmak: Metinden buna örnek olarak “beynimizin sadece %10’unu kullandığımız” bilgisini gösterebiliriz. Aslında bu bir iddiadır, bilimsel bir bilgi değildir. Ayrıca bu iddia (“ten-per-centmyth” miti) ile eleştirel düşünme arasında da bir bağ yoktur ama kullanılması dinleyiciyi ikna etmekte çok etkilidir.
2. Tanınmış kişileri ve/veya onların sözlerini kullanmak: Metinde Einstein ve Geller’den örnekler veriliyor. Einstein’ın sözü kanıt olarak söylenmiş ama dikkat ederseniz Einstein bu sözü nerede, ne zaman söylediğine dair konuşmacı bir bilgi paylaşmıyor. Zaten Einstein’ın diye belirtilen bu söz popüler bir söylentidir sadece. Einstein’ın böyle bir sözü olduğuna dair herhangi bir kayıt gerçekte de bulunmamaktadır. Konuşmada örnek verilen bir diğer ünlü Uri Geller ise bir şovmandır ama konuşma metninde uzmanı olmadığı bir konudaki sözleri verilerek bir uzmanmış gibi yansıtılmıştır.
3. Dili iyi kullanmak; duygusal çağrışımlı, değer yüklü ifadeler ile hedef kitlenin duygusal tepkilerini tetiklemek: Konuşma metnindeki “yaygın kabul gören görüşe göre”, “herkes tarafından bilindiği üzere”, “herkesin yakından tanıdığı, başarılı doktor, takdir toplayan araştırmacı, muhteşem potansiyel, millî değerimiz...” gibi ifadeler gerçeklikten ziyade insanların duygusal tepkilerini çekmeyi amaçlayan ifadelerdir. Örneğin metindeki şu cümlede dolayısıyla kelimesi cümleleri bağlamış olsa da aslında burada doğru/geçerli bir çıkarım, akıl yürütme yoktur: “İşte aynen bunun gibi, kritik düşünmeyi geliştirmek de beynimizin uzun zamandır kullanmadığımız bölümünü tetiklemekle ilgili bir faaliyettir. Dolayısıyla, kritik düşünememe durumu psikolojik bir bakış açısıyla açıklanabilir.”
5. Mantıksal ilişkiler kurmak için bağlaçlar ve deyimler kullanmak: dolayısıyla, bu da gösterir ki, bu da bunu açıklıyor, olduğu için, benzer şekilde, zaten vb. gibi

Eleştirel bakan ve etkin dinleyen bir kişi, her durumda anlatılanların altında yatan gizli mesajı, varsa yanlışları fark eder, anlatılanların doğruluğunu sorgulayıp değerlendirir. Amaç bir düşünceyi beğenmemek, olumsuz düşünmek, yıkıcı olmak değildir. Amaç, bir konunun olumlu ve olumsuz taraflarını nesnel olarak yapıcı bir şekilde, pek çok açıdan, ilgili güncel bilimsel kaynaklara dayalı değerlendirmek, öne sürülen iddiaların güçlü ve zayıf yönlerini irdeleyip doğruluğunu sorgulamaktır. Bu sırada kendi akıl yürütme yolumuza ve vardığımız sonuçların doğruluğunu da nesnel şekilde değerlendirmek önemlidir. Mühim olan haklı çıkmak değil, birlikte sorgulayıp araştırıp karşılaştırarak en geçerli, en iyi sonuca ulaşabilmektir.

Aşağıdaki sorular çerçevesinde tartışma yürütülür, öğrencilerin eksik bilgileri giderilir, konuyla ilgili bilinen yanlışlar fark ettirilir.

1. Bir metindeki iddia, gerekçe, kanıtları irdelemek; eleştirel dinleme ve düşünme konusunda nasıl yardımcı olur? Neden?
2. Tanımlayıcı varsayımlarla hayatımızın hangi alanlarında karşılaşırız? Bu gibi ifadelerin insanların algı, duygu ve düşünce dünyası üzerinde ne gibi olumlu/olumsuz etkileri olabilir? Neden? Nasıl?
3. Ben konuşmamı yaparken akvaryum grubu, benim beden dilimi de izleyebildi fakat gözlemci grup sadece sesimi duyarak dinleyebildi. Sizce dinleme esnasında bu iki farklı durumun “anlama”ya nasıl bir etkisi oldu? Anlatıcının kullandığı ifade biçimlerinin (vurgu, tonlama, jest,

mimik vd.) hedef kitlede bakış açısı oluşturmada avantaj ve dezavantajları nedir? Neden? Nasıl?

Ayrıca, felsefe alanı ile eleştirel düşünme, dil felsefesi; biyoloji alanı ile beynin özellikleri, beyinde dinleme-düşünme sürecinin gerçekleşmesi vb. gibi ilişkili konular üzerine; görsel sanatlar alanı ile afiş/poster tasarımı üzerine iş birliği hâlinde çalışılması tavsiye edilir.

Değerlendirme:

Öğrenciler gruplara ayrılır ve aşağıdaki görevleri yerine getirirler.

Öğrencilerin değerlendirmeleri, etkinlik süreci içindeki performansları ve ortaya çıkardıkları çalışmalar üzerinden yapılır. Öğretmen, kazanımları pekiştirici geri dönütler verir.

Öğrenci Görevleri	
1. Görev:	Etkin dinlemede dikkat edilmesi gereken temel hususları gösteren bir broşür tasarlayınız (Web araçları veya renkli kâğıt ve boya kalemleri gibi malzemeler kullanılabilir.).
2. Görev:	Dikkatli <u>dinlemediği için</u> problemler yaşayan bir kişinin bu durumunu anlatan kısa bir hikâye veya skeç yazınız. Yazılarınızı güvenli bir dijital ortamda arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Görev:	Hayatın çeşitli alanlarında karşılaştığımız tanımlayıcı varsayımların etkilerinin karşılaştırmalı örneklerle anlatıldığı bir eleştiri yazısı yazınız.

Kaynakça:

Crawford, A., Saul, W., Mathews, S.R., Makinster, J. (2009). Düşünen Sınıf İçin Öğretme ve Öğrenme Yöntemleri. (P. Atasoy, E.U.Oğuz, S. Gülgöz, Çev.). Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş. (Orijinal eserin basım tarihi 2005).

Dantec, C. (2016). Kritik ve Analitik Düşünme. (Kritik Analitik Düşünme Platformu Tercüme Birimi, Çev.). Kritik Analitik Düşünme. https://www.kritikanalitik.global/wp-content/uploads/2016/09/universite_kad_not_1.pdf adresinden 05 Mayıs 2021 tarihinde alınmıştır.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME NEDİR?

Sevgili Öğrenciler,

Yetenekleriniz hakkındaki meraklarınızı, kaygılarınızı bir süredir gözlemliyorum. Bu konuda araştırmalar yapmaya, ortaya çıkan son bilimsel gelişmeleri takip etmeye devam ediyorum. Geleceğin meslekleri için olmazsa olmaz, yetenek avcıları tarafından aranan yeteneklerden birisi eleştirel düşünme yeteneğidir. Bu konuyu çok güzel açıklayan harika bir araştırma yazısı buldum, onu da sizinle paylaşacağım:

“Kritik düşünme, kolay elde edilebilecek bir yetenek değildir. Esasen, okul hayatından üniversite ortamına geçen öğrenciler tarafından kritik ve analitik düşünmenin uygulanabilmesi kendilerinden talep edilen en zor şeylerden biri olarak görülür. Öğrencilerin bu yeni zihni aktiviteyi uygulayabilmede yaşadıkları güçlük, bu faaliyetin beyinlerinin normalde kullanmadıkları kısmını çalıştırmalarını gerektirmesi ile açıklanabilir. Herkes tarafından bilindiği üzere, günlük hayatlarımızda biz insanlar beynimizin yalnız yüzde onluk bir kısmını kullanırız. Albert Einstein’ın meşhur bir sözü vardır: Eğer beyinlerimizi tam kapasite kullanabilseydik hepimiz dâhi olabilirdik. Psişik güçleriyle takdir toplayan, zihin gücüyle metal bir kaşığı bükebilmesiyle ünlü bir gösterici olan Uri Geller de şunu ifade etmiştir: “Zihnimiz olağanüstü, inanılmaz yetenekleri gerçekleştirebilecek kabiliyettedir, ne var ki onu tam kapasite kullanmıyoruz. Aslında, çoğumuz beynimizin olsa olsa yüzde 10 kadar az bir kısmını kullanıyoruz. Geri kalan yüzde 90’lık kısım ise el değmemiş bir potansiyel ve keşfedilmemiş yeteneklerle dolu, bu da zihinlerimizin tam kapsamıyla değil çok sınırlı bir şekilde işlediği anlamına geliyor. Bence, eskiden insanlar zihinleri üzerinde tam bir kontrole sahipti. Çünkü hayatta kalmak için bunu yapmaları gerekiyordu, bugün ise dünya çok yönlü ve karmaşık bir hâle geldi ve dolayısıyla bir zamanlar sahip olduğumuz yeteneklerin çoğunu unuttuk.(Geller, 96) Bu iddia, bazı insanların sahip olduğu psişik güçlere de açıklık getiriyor. Bu insanlar, çoğumuzun beyninde atıl vaziyette bekleyen bu muhteşem potansiyeli açığa çıkartabilmişlerdir. İşte aynen bunun gibi, kritik düşünmeyi geliştirmek de beynimizin uzun zamandır kullanmadığımız bölümünü tetiklemekle ilgili bir faaliyettir. Dolayısıyla, kritik düşünememe durumu psikolojik bir bakış açısıyla açıklanabilir: Öğrencilerin içinde bulundukları ortam, beyinlerinin bu özel yeteneği geliştirmesine el vermemektedir.”

Beyin eğitimi pazarlamacılarını daha da zengin etmeden sahip olduğumuz özel gücümü harekete geçirmenin yollarını keşfetmeliyiz.

Beni sabırla dinleyip gerçek bilginin savunucuları arasına katıldığınız için teşekkür ederek konuşmamı sonlandırıyorum.

EK 1

KELİME HAZİNESİ ÇALIŞMA KÂÇIDI

KELİME HAZİNESİ

Aşağıda yer alan kelimeleri anlamları ile eşleştiriniz.
Kavramlardan bazıları aynı anlama sahiptir (eş anlamlı kelimeler).

KAVRAM	ANLAMI	KAVRAM
iddia	Esbabımucibe, gerektirici sebep.	sav
gerekçe	Bir şeyin doğruluğu, gerçekliği konusunda kanaat verici belge, iz.	tez
kanıt	Deneylerle henüz yeter derecede doğrulanmamış ancak doğrulanacağı umulan teorik düşünce.	antitez
varsayım	Karşı düşünce.	hipotez
delil	Konuşan kişinin vermek istediği sözel iletileri anlayabilme ve ona karşı tepkide bulunma etkinliği.	teorik düşünce
faraziye	İleri sürülerek savunulan düşünce.	dinlemek

EK 2

ELEŞTİREL DİNLEME TABLOSU

Bu tabloda, bir konuşmayı eleştirel dinlerken dikkat edilecek noktalar ve sorulabilecek sorular yer almaktadır. (Bu tablo, Düşünen Sınıf İçin Öğretme ve Öğrenme Yöntemleri kitabından alınmıştır.)

Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
Duygusallık, kişisel saldırı	İkna çabası duygulara mı yoksa kanıtlara mı dayandırılmış?		
Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
Kaynaklar	Otorite olarak kim gösterilmiş?		
Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
Ön yargı	Kim konuşuyor?		
	Konuşmacının bakış açısı nedir?		
	Konuşmacı hangi kurumu temsil ediyor?		
	Konuşmacının bir çıkarı var mı?		
	Konuşmacı alternatif bakış açıları sunuyor mu?		
Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
Beden dili, Ses tonu	Konuşmacının beden dili ve ses tonu hangi ön yargılara işaret ediyor?		
Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
Bilginin güncelliği	Konuşmacının verdiği bilgi ne kadar güncel?		
Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
Seçici bilgi verme	Alternatif bakış açısını destekleyen başka veriler var mı?		
Dikkat Edilecek Noktalar	Sorulacak Soru	Konuşmacının Söyledikleri	Notlar
İstatistiklerin uygunsuz kullanımı	Yüzdelere, örneklemin toplam büyüklüğü belirtilmeden mi verilmiş?		

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Sanat/kâr

Kazanımlar

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metinlerde söz ve düşünce aktarımında kullanılan dil yapılarının metne etkisini değerlendirir.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitesini sorgular.

Bilgilendirici metin türlerini anlatıcı ve anlatım özellikleri açısından kıyaslar.

Bilgilendirici metin taslağı oluşturur.

Araştırma ve inceleme sonuçlarını raporlaştırması sağlanır.

Raporundaki benzerlik ve farklılıklardan hareketle tez ve antitezler oluşturması teşvik edilir.

Çeşitli yazma tekniklerini ve dil zenginliklerini kullanarak bilgilendirici metin türlerinde ürünler oluşturur.

Beğendiği türle ilgili metinleri toplayarak antoloji oluşturması sağlanır.

Seçtiği bilgilendirici metinle ilgili bir eleştiri metni oluşturması desteklenir.

Eleştirel yazılar yazar.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap, anlatım, tümevarım, tümdengelim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, haritalar, Asya Taburu ile ilgili bilimsel ve sanatsal metinler.

Disiplinler Arası İş Birliği : Resim, Müzik, Felsefe.

Hazırlık Süreci

Öğretmen, dersten önce Tolstoy'un "Sanat Nedir?" isimli kitabından sanat/sanatkâr ile ilgili bir bölümü ders için hazırlar. Etkinlikten bir hafta önce öğrencilerin sanat ve sanatkâr kavramları ile ilgili araştırma yapmaları istenir. Öğrencilerin konu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Sanat ve sanatçı kavramları hakkındaki ön bilgilerinin yoklanması için öğrencilere "En sevdiğiniz sanatçı kim?" sorusu yöneltilir. Sanat ve sanatçı kavramları hakkında öğrenci görüşleri sorulur.

Klişeleşmiş olan sanatın toplum için mi yoksa sanat için mi olduğu konusu tartışmaya açılır. Öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri alınır. Bu esnada öğrenci görüşlerine herhangi bir ekleme veya bu görüşler ile ilgili bir düzeltme yapılmaz.

"Sanat neden ve nasıl ortaya çıkmıştır?" sorusu öğrencilere yöneltilir. Konu ile ilgili tüm görüşler dinlenir. Öğrencilerin bu hususta birbirlerinin görüşlerini değerlendirmeleri de teşvik edilir.

Keşfetme:

Aşağıdaki metin öğrencilere sesli olarak okutulur.

SANATKÂR

Benimle, benim size nazaran acâip ve muammalı varlığımla hepiniz uğraşıyorsunuz. Hepiniz beni, büyük bir eserin kahramanı, pek büyük şöhretlerin meftunu olarak tanıyorsunuz. Ben ise, her akşam sahnede başka rol yapan tiyatro aktörleri gibi, sizin aranızda hep başkalarının hayatını yaşamaktan usanmış bir insanım. Siz beni çok seven, insanları en çok anlayan, içinde en mesut biri olarak tasavvur ediyorsunuz. Sizin aradığınız saadeti bulmak için eşyayı kendisinin zaruri bir yarımı hâlinde tanımak kâfi imiş. Hâlbuki ben, varlıkları ve insanları kendime en müthiş yabancılar gibi tanımak için bütün aşkımlı harcadım, kalbimi bu uğurda kullandım da şimdi onların hasretiyle benliğime bin bir işkence yapıyorum. Hâlbuki ben de saadeti duyabilirdim çünkü bu şeyler herkesle olduğu gibi benimle de paylaşılmıştı. Yaşayışımın her hâileli safhasında, hayatın her korkunç anında ateşin bir tecrübenin benliğime şunu öğrettiğini söyleyebilirim: Herkes gibi yaşamak lazımmış.

Bu insan yığınlarından ibaret herkes, çokluk resmine nasıl safiyane tapıyor! Ben bugüne kadar hayatın çokluğuna uyararak, hem gece hem gündüz içinde, hem dostluk hem fitne ile hem gülerek hem ağlayarak her yerde ve herkesle yaşanabileceğini bilmiyordum. Her insanın, her zayıf ve gözümde değersiz olan varlığın arayan gözleri, koparan tırnakları, fitne kuran düşüncesi ve bir cinsiyeti olduğunu düşünmek istememiştim. Hâlbuki insanların hepsine hayatta yer açmak lazım geliyormuş. Bana tapınmak öğretilmeliydi.

Bu, büyük bir maharet olacaktı. Bazı baktığınız fakat hiçbir şey anlamadığınız bedbaht yüzüm belki o zaman bir an olsun: "Ben de gülmeye hak kazandım." diyebilecekti. Bana yaşamak öğretilmeliydi.

Nurettin Topçu

Var Olmak

Öğrencilerden aşağıda verilen açıklamaların metinde hangi kelimeye karşılık geldiğini sağ taraftaki kutucukların içine yazmaları istenir.

Tuhaf, garip.	
Ayrıntısı bilinmeyen, açık olmayan, anlaşılması zor.	
Mutsuz, bahtsız, talihsiz.	
Safça.	
Mutluluk.	
Aşama.	
Çok acıklı olay.	Haile
Ateşli, coşkun.	
Tutkun, gönül vermiş, vurgun.	
Beceri.	
Yeterli.	

Metni okuduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Metinde yazar tarafından kime/kimlere seslenilmektedir? Yazarın böyle bir yol izlemesinin sebepleri neler olabilir?
2. “Hepiniz beni, büyük bir eserin kahramanı, pek büyük şöhretlerin meftunu olarak tanıyorsunuz.” diyen yazarın bu şekilde düşünmesinin sebepleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Metinde yer alan “Herkes gibi yaşamak lazım-mış.” cümlesine alternatif bir cümle kurunuz.
4. Metinde yazar neyi/neleri eleştirmektedir? Açıklayınız.
5. Metinde geçen “Bana yaşamak öğretilmeliydi.” cümlesi sizin için ne ifade etmektedir?
6. Sanatkârı farklı kılan unsurlar neler olabilir? Tartışınız.
7. “Farklı olmak” ile “iyi olmak” arasında nasıl bir fark vardır? Neden?
8. Bu metni, farklı bir bilgilendirici metin olarak herhangi bir elektronik cihazın kullanma kılavuzu ile karşılaştırırsanız dil ve anlatım bakımından ne gibi farklılıklardan söz edebilirsiniz?

Açıklama:

Öğrencilere Nurettin Topçu'nun hayatı ve ahlak üzerine yapmış olduğu çalışmalar hakkında bilgi verilir. "Sanat ahlakından söz edilebilir mi?" sorusu üzerine tartışılır. Öğrencilerden sanat ve sanatçının ahlakına ilişkin ölçütler belirlemeleri sağlanır. Bilgilendirici metinlerin amaç ve hedeflerine dair görüşleri alınarak bilgilendirici metin türleri üzerinde durulur.

Derinleştirme:

Öğrencilere okudukları metnin türü sorulur. Verilen cevaplar değerlendirildikten sonra metnin türü hakkında bilgi verilir. Bu türün yazımında genellikle tercih edilen anlatıcı bakış açısı üzerinde durulur. Bu anlatıcı bakış açısının metne katkısı üzerine tartışma yapılır. Öğrencilerden bu türün seçkin örneklerinden oluşan bir antoloji oluşturmaları ve antolojilerini e-kitap olarak güvenli dijital ortamda paylaşmaları istenir. (Tolstoy'un "Sanat Nedir?" isimli kitabından "sanat ve sanatçı" ile ilgili bir bölüm veya İsmail Çetişli'nin "Edebiyat Sanatı ve Bilimi" adlı eserinde yer alan "Sanatkâr" başlıklı bölüm öğrenciler ile paylaşılır. Okunan metinlerin anlatıcı ve bakış açısı yönünden karşılaştırılmaları sağlanır. Herhangi bir elektronik cihazın kullanma kılavuzu ya da ilaç kutularının içinde yer alan prospektüsler ile edebî mahiyetteki bilgilendirici metinler de anlatıcı ve bakış açıları yönleri ile kıyaslanır).

Sanat ve sanatçının toplum açısından anlam ve önemi üzerinde durulur. Öğrencilerin bu konudaki görüşleri alınır. Kendi aralarında fikir teatisinde bulunmaları teşvik edilir.

Günlük hayatımızda zaman zaman duyduğumuz "Sanat altın bileziktir." atasözündeki "sanat" kelimesi ile kastedilen gerçek anlam ne olabilir? Buradan hareketle, "sanat" ile "zanaat" arasındaki tarihî ilişki nasıl bir gelişim süreci izlemiş olabilir?

"Faturalı sanat ne demektir?" sorusu yardımı ile öğrencilerin dikkatleri günümüz dünyasında ticarî bir meta hâlini almış olan sanat eseri anlayışına çekilir. Bu konudaki görüşleri alınır. Konuyu geniş kapsamlı şekilde tartışmaları için zemin hazırlanır.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Bu metne yönelik bir eleştiri yazısı yazınız.
2. **Görev:** Konusu sanat/sanatkâr olan bilgilendirici bir metin yazınız.
3. **Görev:** Nurettin Topçu'nun eserlerinden birer cümle seçerek hazırlayacağınız on iki aylık ve on iki sayfalı bir duvar ya da masa takviminin sayfalarında bu cümleleri de kullanınız.

Kitabın sonunda yer alan "**Bilgilendirici Metin Yazma İçin Dereceli Puanlama Anahtarı**" formunu uygulayınız.

Kitabın sonunda yer alan "**Öz Yansıtım Formu**" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Çetişli, İ. (2017). Edebiyat Sanatı ve Bilimi. Akçağ Yayınları.

Tolstoy, L.N. (2019). Sanat Nedir? Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Topçu, N. (2015). Var Olmak. Dergâh Yayınları.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Türkçenin Sınırları

Kazanımlar

Bilgilendirici metinlerin içeriklerini sorgular.

Bilgilendirici metnin amacını ve hedef kitlesini sorgular.

Bilgilendirici metinleri güvenilirlik yönünden sorgular.

Yazdıklarını paylaşır.

Yazılarını güvenli dijital ortamlarda ya da gazete ve dergilerde yayımlaması teşvik edilir.

Süre : 4x40

Modül : Bilgilendirici Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Anlatma, soru-cevap, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, dünya siyasi haritası, Türk dünyası haritası.

Disiplinler Arası İş Birliği : Coğrafya, Tarih.

Hazırlık Süreci

Öğrencilere, Türk dünyası ile ilgili olarak Prof. Dr. Ahmet Taşağıl tarafından hazırlanmış olan “Türk Dünyası’nın Tarihî Coğrafyası” adlı videoyu seyretmeleri önerilir. Türk dünyası ile ilgili ön hazırlık yapma yoluna gidilerek öğrencilerin hazır bulunuşlukları sağlanmaya çalışılır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Akıllı tahta ya da normal bir dünya siyasi haritası üzerinden Türkiye Cumhuriyeti ve diğer bağımsız Türk ülkeleri gösterilir.

Öğrencilere, Türk dünyası terimi ile anlatılmak istenenin ne olduğu sorulur. Türk cumhuriyetleri ko-

nusu ile ilgili olarak öğrencilerin konuşmaları, bu husustaki fikirleri ve değerlendirmeleri dinlenir. Daha sonra bir Türk dünyası haritası üzerinde dünya genelinde Türklerin yaşadıkları yerler gösterilerek öğrencilerin dikkatleri bu dünyanın üzerine çekilir.

Metin kavramı hakkında kısa bir bilgi verilir. Bilgilendirici metinler hakkında neler bildikleri öğrencilere sorulur. Alınan cevapların ardından metin kavramı biraz daha genişletilir ve bilgilendirici metin türleri ile ilgili olarak öğrencilere çok kısa bilgiler verilir.

Keşfetme:

Türk dünyası içinde yer alan bağımsız ülkelerin yanı sıra özerk Türk cumhuriyetleri ve Türklerin yaşamakta olduğu muhtelif ülkeler öğretmen tarafından ayrıntılı bir biçimde harita üzerinde gösterilir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

Aşağıdaki soruları yukarıdaki haritada yer alan verilerden hareketle cevaplayınız:

1. Günümüzde bir Türk dünyasından söz etmek mümkün müdür? Neden?
2. Türklerin bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış olmaları Türkçe açısından ne gibi sonuçlar doğurmuş olabilir? Neden?
3. Türk dilinin gelişimi ile Türklerin tarihi süreç içindeki coğrafi hareketlilikleri arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Örnekleri ile açıklayınız.
4. Dilin veya dillerin farklılaşması ile coğrafi hareketlilik arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Neden?
5. Coğrafi değişiklikler ile kültürel değişim arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Türkler için Türkistan'ın ana yurt olduğu varsayımından hareketle bu soruyu cevaplandırınız.

6. Sizce haritalar mutlak anlamda doğru bilgiler veren kaynaklar mıdır? Neden?

7. Türk dünyası haritası nerelerde ve ne için kullanılabilir?

Açıklama:

Türk dünyası ile ilgili kısa bilgiler verilir. Bağımsız Türk cumhuriyetleri, farklı ülkelerin sınırları içinde yer alan özerk Türk cumhuriyetleri ve Türklerin azınlık olarak yaşadıkları ülkeler ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilir.

Bağımsızlık ve özerklik kavramları hakkında neler bildikleri sorulur. Bağımsız bir ülke ile özerk (otonom) bir ülke arasındaki farklar izah edilir.

Türk dünyası ile ilgili olarak Türk devletleri arasındaki ortak kurum ve kuruluşlardan, Türkiye Cumhuriyeti'nin Türk dünyasına dönük aktif çalışmalarından bahsedilir.

Derinleştirme:

Bilgilendirici mahiyetteki metin veya görsel kaynakların her zaman kesin doğru bilgiler içerdikleri iddia edilebilir mi? Neden?

Bugün okullarda kullanılan haritalarda Afrika kıtasının yüz ölçümü olduğundan küçük, Rusya Federasyonu'nun yüz ölçümü ise gerçekte olduğundan hayli büyük gösterilmektedir. Bu durumun sebepleri neler olabilir?

Coğrafi uzaklıkları yok edemese de iletişimi çok güçlü hâle getiren internet, TV ve diğer teknolojik imkânların Türkiye, diğer bağımsız Türk devletleri, özerk Türk cumhuriyetleri ve muhtelif ülkelerde yaşayan Türkler üzerinde yakın gelecekte ne gibi etkileri olabilir?

Türkçe ve Türk dünyası örneğinden hareketle benzer dil ve ülke coğrafyaları hangileri olabilir?

Dilsel ve dinsel farklılaşma ile coğrafyanın nasıl bir ilişkisinin olduğu sorgulanır.

İbn Haldun'un "Coğrafya kaderdir." şeklindeki tespiti ile ne anlatılmak istenmiş olabileceği sorulur. Bu konuda öğrencilerin görüşleri alınır. Tezler ve antitezler söz konusu olursa bunların karşılıklı olarak savunulması teşvik edilir. Günümüz dünyasında bu savı doğrulayan ya da yanlış olduğunu ileri süren örneklerin olup olmadığı sorgulanır.

Farklı türlerdeki bilgilendirici metinlerin hedef kitleleri hakkında bilgi verilir. Öğrenciler ile birlikte bu farklılıkların sebepleri sorgulanır.

Değerlendirme:

- Görev:** Web 2.0 uygulamaları üzerinde Türk devletleri ile ilgili online iş birlikçi harita uygulamaları yapınız (Türk dünyası haritası üzerinde Türk devletleri belirlenir ve bu ülkelerin üzerine tıklanınca o ülke ile ilgili tanıtıcı videolar, fotoğraflar, müzikler, ülkenin başkenti, önemli edebî şahsiyetleri vb. muhtelif bilgilere ulaşılır.).

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Anonim (2001). Türk Dünyası El Kitabı I – Coğrafya-Tarih. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 240'da kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Meşale

Kazanımlar

Sözcükleri ve söz gruplarını şiirin anlatım gücüne etkisi bakımından değerlendirir.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Kendi şiir anlayışını (manifesto) ve buna uygun yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodunu geliştirmesine ve kendi şiir tanımını belirlemesine destek olunur.

Yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda veya matbu olarak paylaşması teşvik edilir.

Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarını, şiir topluluklarını tanıtan yaratıcı bir ürün tasarlar.

Sevdiği şiirlerden seçtiklerini ezberler.

Süre : 2x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Anlatım, soru-cevap, tartışma, zıt panel tekniği.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta vb.

Disiplinler Arası İş Birliği : Müzik, Görsel Sanatlar.

Hazırlık Süreci

Etkinlikte kullanılacak şiirin tam olarak anlaşılması için ortak yazarlı bir kitap olan “Ağustos Böceği Bir Meşaledir” adlı kitabın öğretmen tarafından okunması önerilir. Öğretmen Jean de La Fontaine’in “Ağustos Böceği ile Karınca” masalını ve Ferdi Kalem’in “Bağışla Bizi Ağustos Böceği” adlı denemesini sınıfa getirir. La Fontaine’in ve Ferdi Kalem’in eserle-

rinin etkinlikten önce öğrenciler tarafından da okunması sağlanır ayrıca öğrencilerden sevdikleri şairlerin şiir kitaplarından istediklerini getirmeleri teşvik edilir. Öğretmen tarafından Müşfik Kenter’in seslendirdiği Ağustos Böceği Bir Meşaledir şiiri dersten önce hazırlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere “Ağustos Böceği ve Karınca” adlı fablda geçen ağustos böceği ile ilgili düşünceleri sorulur. Düşüncelerini nedenleri ile açıklamaları sağlanır. Öğrencilere okuyacakları metnin görseli ve başlığı incelenilerek şiirin konusunu tahmin etmeleri sağlanır.

Müşfik Kenter’in seslendirdiği “Ağustos Böceği Bir Meşaledir” şiiri öğrencilere dinletilir. Ardından “Ağustos Böceği Bir Meşaledir” adlı şiir okunur.

Ağustos Böceği Bir Meşaledir

Böcek ki akıtıyor damla damla ağzından
 Üzüm ballarında süzölmüş ağustosu
 Titreyen şingırdayan bir çocuk oyuncağı
 Ağustos bu seste
 Bu durmayı unutmuş seste
 Çam diyor ağustos böceği
 Çamlara kasideler söylüyor
 Tanrı’ya yakarıyor nesli tükenmesin diye
 Bu hanedanın
 Ağaçlar içinde şah ağaç olan bu hanedanın
 Ey masalcı adam iftira ettin sen
 Bu harikalar harikası böceği
 Onu suçladın tembellikle
 En çalışkan onu görüyorum ben
 Hiç bir karşılık beklemeden
 Yazı ağustos çamı çınarı
 Tanıtıyor bize yazı ağustos çamı ve çınarı
 Ağacın dalında güneşe doğru yaklaşarak
 Suyun, bir damla suyun değerini altın ediyor
 Çiğ damlası bir zümrüttür diyor
 Susadıkça eşsiz sesiyle şarkılar söylüyor
 İlahiler okuyor güneşe gönderiyor
 Sen bunları levha levha kızart diyor
 Bir daha yanmayacak şekilde kızart diyor

Kıyamete kadar kalsın insanlığa uzat diyor
Güneşi yakıcı güneş bilen gölgeyi reddeden
Gölgede saklanma kurnazlığını reddeden
Aç kalma pahasına olsa da öten
Susamanın armonilerini en iyi bilen
Matemden alevden bir gömlek giyen
Yapraktan bir saray ören
Sesini bir şehir gibi boşaltan nehre
Dağlara kırlara ve ormanlara zerre zerre
Sonra kış gelince karıncalar saklanır toprak altına
Herkes bir önlem almıştır o hariç
O hep iyiyi güzelliği yaşamış
Özgürlüğe dalıp çıkmış yalnız özgürlüğe
Öbürleri hep gerçeklik taslamış
Ama o hep gerçeği aramış
Gerçeği aramağa çağırmış
Ve gerçeği yaşamış
Sizin acımanıza gülüp geçiyor
Sizi gidi faydacılar çıkarcılar sizi
Üzülmevin evi yok yuvası yok diye
Kışlık erzak biriktirmemiş diye
Sizin acımanıza yok onun ihtiyacı
– Sahtedir zaten acımanız
Siz ancak alay edersiniz acımasız–
Özgürlüğün sesidir o ürkmez korkmaz
Titremeden geçer gündüzden geceye
Bir başka ağustosta yeniden doğacaktır
Ağaçların tepelerinde güneşe en yakın yerde
Tanrı'nın sırrıyla bir mucizeyle
–Oysa nesli kesilmeliydi size göre–
Ama hiç bir zaman hiç bir yerde
Sönmez tanrının yaktığı meşale
İstersen bir böcekte olsun o meşale

Temmuzda ağustosta ağaçlar cayır cayır yanarken
Yalnız o, odur teselli eden dayanın diyen
Yaşamanın en büyük ilkesi sabrı öğütleyen
Yavru kuşlara masallar anlatarak geceye serine götüren
Âdeta güneşle onların arasına bir perde geren
Şırıl şırıl sesiyle onları serinleten
Gözlerine ışıltılı vahalar gösteren
Çeşmelerden su sesleri alıp getiren
Sesiyle – o ufacık gövdesinden tüten–
Dağ gibi sessiz korumasız bahçeyi örten
Herkese her yere mutluluk saçan sevinç serpen
Dünya cehennemine cenneti karşı diken
Işık kıyametine mızraklar havale eden
Harbeler gönderen oklar atan sesinden
Ağustos böceği deyip hor gördüğümüz
Minik göğsünde bir koskoca orkestra taşıyan
Hiç yere hiç bir şey yaratmamış olanın
Bize gönderdiği bir muştucu o yaratık
Uyarıcı ve muştucu bir yaratık
– Tanrı boş yere bir şey yaratmamıştır
Anlayan için muştucu duyan için uyarıcı –
Ateşle dans eder o güneşle dans eder
Çırçıplak çıkar güneşin karşısına
Belki yaşayamaz güneşi eksik kışta
Fakat ardında unutulmaz bir yaz bırakır

Sezai Karakoç

Şiiri dinlerken veya okurken öğrencilerin neler hissettikleri hakkında konuşulur. “Duyguları aktarmanın yanında bir konuyu eleştirmek, öğretmek vb. amaçlar için de şiir yazılabilir mi?” sorusu çerçevesinde tartışmaları sağlanır.

Keşfetme:

1. Ağustos böceğini kendi bakış açınızla tanımlayınız. Tanımınızı şairin tanımını ile kıyaslayınız.
2. Şairin ağustos böceğine bakış açısını şiirden atıflar yaparak değerlendiriniz.
3. Şair “Ey masalcı adam” diye kime seslenmiştir? Masalcı adamı nasıl ve niçin eleştirmektedir? Açıklayınız.
4. Şiirdeki ana duyguyu belirleyiniz. Bu duygunun arka planında yer alan felsefeyi yorumlayınız.
5. Şiiri; metafor, imge, ironi gibi unsurlar açısından inceleyiniz ve bu unsurların anlatıma katkısını değerlendiriniz.
6. Şiirin ahenk unsurlarını belirleyiniz.

Açıklama:

Şiirin duygu ve düşünceleri etkili bir şekilde aktarmakta kullanılan yöntemlerden biri ve insanlık tarihi kadar eski bir tür olduğu bilgisi verilir. Şiirin dinleyici/okuyucu üzerindeki etkisini artıran ahenk unsurlarının öneminden (imge, metafor, söz sanatları vb.) bahsedilir. Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarının, şiir topluluklarının varlığından ve bu anlayışların, şiir topluluklarının oluşum sebeplerinden kısaca bahsedilir.

Derinleştirme:

Zıt panel tekniği ile öğrencilere “Ağustos Böceği ve Karınca” etkinliği yaptırılır. Sınıf iki gruba ayrılır. Gruplardan birinin “Ağustos Böceği”ni, diğeri “Karınca”yı temsil etmeleri sağlanır. Temsil ettikleri hayvanı araştırmaları için gruplara onar dakika süre verilir. Öğrenci gruplarının internet, kaynak kitap, dergi vb. kaynaklara ulaşabilmeleri sağlanır. Süre bit-

tiğinde grupların birbirlerine sorular sormaları ve tartışmaları sağlanır. Sorular bittikten sonra alınan cevaplar değerlendirilir. Öğrenci gruplarının rolleri değiştirilir aynı süreç tekrarlanır. Süreç tamamlandıktan sonra, verilen rollere göre duygu ve düşüncelerindeki değişimlerin nedenleri öğrencilere sorulur ve bu konudaki değerlendirmeleri alınır.

Öğretmen şu soruyu sorar ve verilen cevaplar doğrultusunda konunun tartışılmasını sağlar: “Ağustos Böceği ve Karınca” adlı fabлда karıncanın gösterdiği tutum Türk kültüründe ender görülmektedir. Bunun nedenleri nelerdir?

Tahtaya öğretmen tarafından “Karıncanın hakkını incitmeden ağustos böceğinin hakkını vermek” ifadesi yazılır. Bu ifadeden yola çıkarak öğrencilere hazırlıksız konuşma yaptırılır.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Kendi şiir anlayışınıza göre şiirler yazınız ve yazdığınız şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.
2. **Görev:** Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarından, şiir topluluklarından birini tanıtan yaratıcı bir ürün tasarlayınız ve paylaşınız.
3. **Görev:** Sevdiğiniz şiirlerden seçtiklerinizi ezberleyiniz ve yorumlayınız. Yorumladığınız şiirlerden oluşan sesli bir şiir albümü oluşturarak güvenli dijital ortamlarda paylaşınız.
4. **Görev:** Şiirden hareketle, seçtiğiniz bir hayvanı sıra dışı bakış açısıyla değerlendiren bir şiir yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kitabın sonunda yer alan “Grup Değerlendirme Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Kolektif. (2020). Ağustos Böceği Bir Meşaledir. Büyüyenay Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 243'te kullanılan görsel, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Dünden Bugüne

Kazanımlar

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Sözcükleri ve söz gruplarını şiirin anlatım gücüne etkisi bakımından değerlendirir.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Türk ve dünya şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Türk dünyası şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Okuduğu şiirlerle ilgili değerlendirme yazıları yazmaları desteklenir.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Anlatım, soru-cevap, tümevarım, tümdengelim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, haritalar.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerin hazır bulunuşluklarını sağlamak amacı ile etkinlikten bir hafta önce Türkmenistan ve Türkmen edebiyatı hakkında bir araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Sözlü ve yazılı kültürün farkları hakkında kısa bilgiler verilir. Sözlü kültür döneminde özel önem ta-

şıyan şiir türünün yazılı kültür döneminde hem bu önemini koruduğu hem de kullanım alanını daha da genişlettiği ifade edilir.

Türkiye dışındaki diğer Türk ülkeleri ile onların şair ve yazarlarından kimleri bildikleri öğrencilere sorulur.

Keşfetme:

Öğrencilerin konu ile ilgili fikirleri alındıktan sonra Mahtumkulu Divanı'nda yer alan İkbâl Bolma-dı adlı şiir okunur.

İkbal Bolmadı

Köp yiğitler gelip geçti cihandan,
Niyetine göre ikbâl bolmadı.
Gerdîş-i keç kahpe felek elinden,
Ertiri şâd bolan öylen gülmedi.

Günde kefen biçer bu ecel hayyât,
Bir belâdır, hiç kurtarmaz bu sayyât,
Pelle pelle aşak düşer adamzât,
Bugün gördüğümüz erte kalmadı.

Nasihatım dinle, işit bu sözü,
Bir değışhânedir dünyanın yüzü,
Ecel yetip, adam yumulsa gözü,
Gûyâ bu dünyaya geldi, gelmedi.

Hümâyûn korganın saldıran Harun,
Dünyayı dört bölen hani Feridun,
Kırk şehri kızıldan dolduran Karun,
Gözü kumdan doldu, puldan dolmadı.

Mahtumkulu hayran, her yana bakar,
Bu ne kudret iştir sudan od çıkar,
Yahşı oğuldan rahmet arığı çıkar,
Lanet-gerde oğul boldu, bolmadı.

Mahtumkulu
Mahtumkulu Divanı

Şiir okunduktan sonra öğrencilerin anlamadıkları yerleri işaretlemeleri istenir. Bağlamdan hareketle bu kısımlara dair değerlendirmeler yapmaları istenir. Daha sonra ise anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamları verilir.

Anlamı Bilinmeyen Kelimeler	
Arık: Ark.	Köp: Çok.
Aşak: Aşağıya.	Lanet-gerde: Lanetli, lanetlenmiş.
Bol-: Ol.	Od: Ateş.
Erte: Yarına.	Öylen: Öğlen, öğleyin.
Ertir: Sabah.	Pelle pelle: Gün gün, zamanla.
Gerdış: Dönüş, dönme, dolaşma.	Pul: Para.
Hayyât: Terzi.	Saldır-: Yaptır-, inşa ettir.
Hümâyûn: Mübarek, kutlu; padişaha ait.	Sayyât: Avcı.
İkbal: Yüksek bir makama ya da iyi bir duruma erişme.	Şâd: Mutlu, mesut.
Kec: Eğri, çarpık.	Yahşi: İyi.
Korgan: Köşk, kale, duvar, hayat.	

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız:

- Şiire göre pek çok yiğidin talihinin kısa süre içinde tersine dönmesinin sebebi ne olabilir?
- Şiirde zaman ile ölüm arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?
- Dünyanın bir değışhâne olarak nitelendirilmesi size ne ifade etmektedir?
- Harun, Feridun ve Karun üzerinden okurlara verilmek istenen mesaj ne olabilir?
- Şiire göre iyi ve kötü oğul arasındaki belirgin fark nedir?
- Son dörtlükten hareketle Mahtumkulu'nun her yana hayran olarak bakmasının sebepleri neler olabilir?
- Bu şiirden hareketle Mahtumkulu'nun şiir anlayışına etki eden unsurların neler olduğu söylenebilir?
- Şiirde hangi edebî sanatlara yer verilmiştir?
- Şiirde sade bir dil kullanılmış olmasının sebebi ne olabilir?
- Şiirdeki kelime kadrosunun şiire etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- Mahtumkulu'nun didaktik tarzda şiir yazmasının sebepleri neler olabilir?
- Dünyanın faniliğinin evrensel bir tema olması ve şairlerin bu konuyu sıklıkla ele almalarının amacı ne olabilir?

Açıklama:

Türk dünyası ve Türk şiirinden kısaca bahsedilir.

Türkmenlerin yaşadıkları coğrafya ve Türkmenistan'ın yeri hakkında ayrıntılı bilgi verilir. Öğrencilerin Türkmenistan ile ilgili fikir ve görüşleri alınır.

Derinleştirme:

Türkmen edebiyatına ait bu şiirden başka bir metin okuyup okumadıkları, herhangi bir Türkmen şair ya da yazarının adını bilip bilmedikleri sorulur.

Önem ve öncelik sıralarımızı bilinçli olarak belirlemenin ne gibi bir önemi vardır? Neden birçok Batılı şair ve yazardan haberdar iken Türk dünyası için aynı şey söz konusu değildir bizim için? Bu durumun sebepleri neler olabilir?

“İnsan hayatında popüler kültür mü yoksa millî kültür mü daha büyük bir önem taşır?” sorusundan hareketle öğrenci görüşleri alınır. Millî ve evrensel değerler üzerinde durulur.

Oğuz Türkleri içinde yer alan Türkmenlerin ve klasik Türkmen edebiyatının en önemli şairlerinden biri olan Mahtumkulu (1730-1780 veya 1733-1783)'nin on sekizinci yüzyılda yaşadığı belirtilir. Dinî ve tasavvufî dünyanın temel konularından biri olan “bu dünyanın fâniliği” konusunun Türk edebiyatı şairleri ile benzer şekilde Mahtumkulu tarafından da geniş şekilde ele alınıp işlendiği bilgisi öğrenciler ile paylaşılır.

Değerlendirme:

- Görev:** Mahtumkulu hakkında bir araştırma yapıp onu tanıtan bir padlet sayfası hazırlayınız.
- Görev:** Mahlas'ın ne olduğunu araştırıp Mahtumkulu'nun kullandığı mahlası belirleyiniz. Günümüzde mahlas kelimesi yerine kullanılan kelimeleri tespit ediniz.
- Görev:** Şiirde geçen Harun, Feridun ve Karun kimdir? Araştırınız.

- Görev:** Türk lehçeleri ile ilgili tasnif çalışmalarını inceleyerek Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinin Türk lehçeleri içindeki yerlerini belirleyiniz.

- Görev:** Okuduğunuz şiirden hareketle insanı ve dünyayı ele alan bir şiir yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınınız.

Kaynakça:

Biray, H. (1992). Mahtumkulu Divanı. Kültür Bakanlığı Yayınları.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mahtumkulu> (Erişim: 15.06.2021).

Devellioğlu, F. (1996). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Aydın Kitabevi Yayınları.

Ercilasun, A.B. (Ed.), Aliyev, A.M., Şayhulov, A., Kajıbek, E.Z., Konkobay Uulı, K., Yusuf, B., Göklenov, C., Valeriy Uyguroğlu, M., Çeçenov, A. (1991). Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 248'de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1727610478)

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Güzel mi Dedin?

Kazanımlar

Şiir türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Özgün şiirler yazar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlar.

Yöresindeki anonim halk edebiyatı ürünlerini derler.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, beyin fırtınası, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Kalem, kâğıt.

Disiplinler Arası İş Birliği : Müzik, Sanat Felsefesi.

Hazırlık Süreci

Öğretmen, sınıfa götürmek için ünlü ressamların tablolarının görsellerini sunum olarak hazırlar. Öğrencilere dersten önce “Sanat felsefesindeki estetik” konusu ile ilgili araştırma yapmaları önerilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Çıtır Çıtır Felsefe adlı kitap serisinden “Güzel ve Çirkin” adlı bölüm okunur.

Öğrencilere “Güzel nedir, çirkin nedir?” soruları sorularak öğrencilerin görüşleri alınır. Öğrencilerin

verdikleri cevaplar dinlenir. Öğrencilerin verilen tüm cevapları tartışmaları ve değerlendirmeleri sağlanır. Öğretmen ünlü tablo örneklerini öğrencilere gösterir. Bu eserlerin güzellik ölçütleri sorgulanır. Tabloların güzel olup olmadığı, bir tablonun değerinin neye göre belirlendiği gibi hususlar hakkında öğrencilerin konuşmaları teşvik edilir. “Sanat” ve “zanaat” kavramları üzerinde durulur. Güzellik kavramı ve bu kavramın arkasında yatan estetik değerlerin sorgulanması için öğrenciler yönlendirilir.

Keşfetme:

Aşağıdaki şiir öğretmen tarafından sesli okunur ve öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

“

Güzelliğin On Par'etmez

Güzelliğin on par'etmez
Bu bende ki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman
Gönlümdeki köşk olmasa

Tabirin sığmaz kaleme
Derdin dermandır yareme
İsmin yayılmaz aleme
Aşıklarda meşk olmasa

Kim okurdu kim yazardı
Bu düğümü kim çözerdi
Koyun kurt ile gezerdi
Fikir başka başk'olmasa

Güzel yüzün görülmezdi
Bu aşk bende dirilmezdi
Güle kıymet verilmezdi
Aşık ve maşuk olmasa

Senden aldım bu feryadı
Bu imiş dünyanın tadı
Anılmazdı Veysel adı
O sana âşık olmasa

Âşık Veysel
Dostlar Beni Hatırlasın

”

1. “Güzelliğin on par’etmez
Bu bendeki aşk olmasa” mısraları ile anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.
2. Âşık Veysel “güzellik” kavramını hangi şartlara bağlamaktadır?
3. Gül ve bülbül, âşık ile maşuk, koyun ile kurt kelimeleri şiire nasıl bir anlam katmıştır?
4. Bu şiir, edebiyatımızın hangi dönemine ait olabilir? Şiir, bu döneme ait hangi özellikleri göstermektedir?
5. Şiirden hareketle şairin kişiliği hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabiliriz? Bunlar somut gerçekler olabilir mi? Neden?

Açıklama:

Öğretmen, Âşık Veysel ve halk şiiri hakkında bilgi verir. Halk şiirinin nazım birimi, kafiyesi, kafiye şeması, nazım şekilleri, konuları, ölçüsünü farklı örneklerle açıklar. Âşıklık geleneği ile ilgili olarak açıklama yapılır.

Estetik kavramı hakkında kısa bilgiler verilir. Estetiğin, tabiat ve sanattaki güzel/güzelliğin mahiyeti, nitelikleri ve yasalarını araştırıp inceleyen; insanın güzel/güzelliğe olan ilgisinin sebeplerini araştırıp onu kavrama tarzı/tarzlarını irdeleyen felsefe dalı/bilim (Çetişli, 2017: 66) olduğu belirtilir. Estetiğin hem bir felsefe dalı hem de bir bilim dalı olmakla birlikte pozitif bilimler sınıfına girmediği de ilave edilir. Mantığın alanına giren ve mantık tarafından ulaşılan nesneler ile zihnin uygunluğuna “doğru”, estetiğin ele aldığı ve estetik tarafından ulaşılan nesneler ile duyuların uygunluğuna “güzel” denildiği belirtilir (Çetişli, 2017: 63).

Derinleştirme:

Âşık Veysel’in hayatı ve kişiliğinin eserleri üzerindeki etkisi değerlendirilir. Öğrencilerden, araştırmaları sonucunda Âşık Veysel ve eserleri hakkında bir değerlendirme yazısı yazmaları ve şiirlerinden örnekler vererek onun sanat anlayışına değinmeleri istenir. Bu yazılar sınıfta okunarak değerlendirilir. Ayrıca, sanat felsefesi ile bağlantılı olarak bir şeye niçin “güzel” denildiği tartışılır. Bu tartışma aşağıdaki sorular doğrultusunda devam ettirilir. Bu sorulara başka sorular da eklenebilir.

1. Eski zamanların güzellik anlayışı ile günümüzdeki güzellik anlayışı arasında farklar var mıdır? Açıklayınız.
2. Güzellik anlayışı kültürler arasında farklılıklar gösterir mi? Açıklayınız.
3. Bir esere güzel denildiğinde o eserin hangi özellikleri değerlendirilmektedir? Burada objektif olunabilmesi için nelere ihtiyaç duyulmaktadır?
4. Evrensel bir güzellik anlayışına varmak mümkün müdür? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Güzelleme türü hakkında kısa bilgi verilir. Daha sonra öğrencilerden, halk şiiri biçim ve içerik özelliklerini dikkate alarak “güzelleme” türünde bir şiir yazmaları istenir. Öğrencilerin yazdıkları şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşımları sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. Beğendiğiniz halk şiiri örneklerinden bir antoloji oluşturunuz.
2. Halk şiirlerinden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayıp okulda arkadaşlarınıza sununuz.
3. Bölgenizdeki âşıkları (halk ozanlarını) araştırarak onlardan birinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlayınız.
4. Âşık Veysel’in şiirine “şiirin ölçü, kafiye ve kafiye şemasına uygun” bir dörtlük ekleyiniz.

Kitabın sonundaki “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Âşık Veysel (2018). Dostlar Beni Hatırlasın. İnkılap Yayınları.

Çetişli, İ. (2017). Edebiyat Sanatı ve Bilimi. Akçağ Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 252’de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 769614502)

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Yaşamdan Şiire

Kazanımlar

Türk şiirinin dönemleri arasında dil, anlayış, içerik, yapı bakımından karşılaştırmalar yapar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örnekleri karşılaştırmaları teşvik edilir.

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Sözcükleri ve söz gruplarını şiirin anlatım gücüne etkisi bakımından değerlendirir.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Kendi şiir anlayışını (manifesto) ve buna uygun yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodunu geliştirmesine ve kendi şiir tanımını belirlemesine destek olunur.

Yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda veya matbu olarak paylaşması teşvik edilir.

Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarını, şiir topluluklarını tanıtan yaratıcı bir ürün tasarlar.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Sevdiği şiirlerden seçtiklerini ezberler.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Okuduğu şiirlerle ilgili değerlendirme yazıları yazmaları desteklenir.

Süre : 6x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma- inceleme, soru-cevap, tartışma, zihin haritası, yaratıcı yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : İnternet, bilgisayar/akıllı tahta, Öz Yansıtım Formu

Disiplinler Arası İş Birliği : Sosyal Bilimler

Hazırlık Süreci

Etkinlikten bir hafta önce, toplumun hayat görüşü, düşünceleri, şikâyet ve endişeleri gibi konuları işleyen divan edebiyatı nazım türleri ile ilgili araştırma yaptırılarak öğrencilerde hazır bulunuşluk sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere bildikleri vecizeler (özdeyişler) sorularak derse başlanır. Bu vecizelerle ilgili olarak öğrencilerin görüşleri alınır. Daha sonra öğrencilerden varsa kendi vecizelerini paylaşmaları istenir.

Keşfetme:

Öğrencilere Ziya Paşa'nın Terkîb-i Bend'inin Ek 1'de verilen 4. bendi dağıtılır, metin öğretmen tarafından vezin, vurgu ve tonlamaya uygun olarak okunur. Öğrencilerin de şiiri paylaşarak okuması sağlanır. Şiirde bilinmeyen sözcüklerin anlamları bağlamdan tahmin edilir. Ardından günümüz Türkçesine çevirisi öğrencilerle paylaşılır. Öğrencilerden şiirde geçen bilmedikleri sözcüklerin anlamlarını günümüz Türkçesinden hareketle bulmaları istenir.

Bilinmeyen sözcüklerin üzerinde durulduktan sonra şiir tekrar paylaşılarak okunur. Öğrencilerin şiirle ilgili unsurları (redif, kafiye, ölçü, edebî sanatlar, çağrışımlar vd.) soru-cevap yöntemiyle bulmaları, şiirdeki açık ve kapalı iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Aşağıdaki sorular şiire dayalı olarak cevaplanır:

1. Şiirde hangi kelime grupları/ifadeler alışılmamış bağdaştırma örneği olabilir, bu gibi özgün ve etkili ifadelerin şiirin anlatım gücüne etkisini tartışınız.
2. Şiire hâkim olan ana düşünce nedir? Gerekçeleriyle değerlendiriniz.

3. Şaire göre insanlar adaletten niçin ayrılmamalıdır? Günümüzde çevrenizdeki insanların adalet konusundaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce insanların hak ve hukuka uygun davranmaları neden önemlidir? Değerlendiriniz.
4. Sorumlulukların farkında olmak ve sorumlulukları yerine getirmek insan olmanın gerekliliklerinden midir, tartışınız. İnsanın sorumluluklarından kaçmasının bireysel ve toplumsal bakımdan ne gibi sonuçları olabilir, değerlendiriniz.
5. “Büyük başın derdi büyük olur.” atasözü şiirdeki hangi beyitle ilişkilendirilebilir? Bu söze katılıyor musunuz, neden? Tarihten ve/veya çevrenizden örneklerle değerlendiriniz.
6. “Rahat yaşam” sözü size ne ifade ediyor? Şaire göre rahat yaşam nedir ve bu dünyada rahat yaşamın şartları nelerdir? Şairin görüşleriyle karşılaştırarak değerlendiriniz.
7. Şairin, 8. beyitte hiç kimse tarafından çözülemediğini belirttiği lûgaz/bilmece nedir? Şiire dayanarak değerlendiriniz.
8. Şiirde Divan edebiyatının hangi özellikleri bulunmaktadır? Bu şiirin türünün “terkibibent” olduğunu gösteren özellikleri şiir üzerinde göstererek sıralayınız.
9. Ziya Paşa'nın bu şiiri yazmasında ne gibi faktörler etkili olmuş olabilir? Şiirin yazıldığı dönemle ilgili araştırmalarınıza dayanarak yorumlayınız.
10. Şiirin hangi mısraları “vecize” olarak nitelendirilebilir, değerlendiriniz.

Açıklama:

Şiirde anlaşılmayan bölümler açıklanır. Bu şiirin yazıldığı dönemin zihniyeti, divan şiirinin genel özellikleri ve terkibibent türü hakkında gerekli bilgiler verilir. Ziya Paşa'nın Terkîb-i Bend'i üzerinde

türün özellikleri örneklenir. Günümüzde terkihibent türünün yerine geçmiş ifade biçimlerinin neler olduğuna dair görüşler alınır. Soru-cevap yöntemiyle tespitlerde bulunulur.

Şiir sanatının geçmişten günümüze insan ve toplum hayatındaki etkileri üzerinde durulur.

Etkileyici, güzel söz söylemenin bireysel ve toplumsal gücü ile ilgili öğrencilere sorular sorularak tartışma ortamı oluşturulur, öğrencilerin görüşlerini gerekçelendirerek örneklerle açıklamaları teşvik edilir.

Derinleştirme:

Şiir tahlili metotlarına göre şiir dil, yapı ve içerik unsurları bakımından tahlil edilir, edebî sanatlar tespit edilir. Öğrenciler bu sanatlara yeni örnekler geliştirerek arkadaşlarıyla paylaşırlar.

Öğrenciler, şiirin istedikleri bir bölümüne, kendi özlü sözlerini içeren nazireler yazar. Yazılan nazireler sınıfça paylaşılıp değerlendirilir.

Ziya Paşa'nın hayatı, edebî kişiliği, dil ve üslubu hakkında bilgi verilir. Öğrenciler araştırma sonuçları ve etkinlik sürecinde edindikleri bilgiler ışığında, şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok çeşitli yönlerden Ziya Paşa ve şiirinden örneklerle inceleyen bir eleştiri yazısı yazarlar. Her öğrenci, yazısını geri bildirimleri dikkate alarak gözden geçirir ve güvenli bir dijital ortamda paylaşır.

Aşağıdaki sorular çerçevesinde, edebiyat tarihinden örneklerle tartışma yürütülür:

1. Şairler eserlerinde bireysel duygu ve düşünceleri mi yoksa toplumsal sorunları ve durumları mı anlatmalıdır? Neden? Nasıl?
2. Şiir ölçü, kafiye gibi belli kurallara göre mi yazılmalıdır yoksa bu gibi kurallardan bağımsız mı olmalıdır? Neden? Nasıl?

Tartışma sonunda öğrenciler görüş ortaklığına göre ikili/üçlü gruplara ayrılır ve kendi şiir anlayışlarını anlatan bir metin/manifesto hazırlarlar. Gruplar,

kendi manifestolarına uygun özgün şiir(ler) yazarlar. Şiir manifestolarını, şiir yazma metotlarını ve örnek şiirlerini paylaştıkları sanal veya gerçek bir platform (dergi, kulüp, gazete vb.) oluştururlar. Bu çalışmanın sürdürülebilirliği için öğrencilerin planlama yapması teşvik edilir.

Değerlendirme:

Öğrencilere sonraki haftalarda sunmak üzere aşağıdaki görevler verilir:

1. **Görev:** Türk şiirinin dönemlerini; dil, anlayış, içerik ve yapı özellikleri bakımından karşılaştırmalı inceleyen bir sunum hazırlayınız.
2. **Görev:** Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarını ve şiir topluluklarını tanıtan yaratıcı bir zihin haritası tasarlayınız.
3. **Görev:** Beğendiğiniz şiirlerden oluşan bir antoloji oluşturunuz, sevdiğiniz şiirlerden en az birini ezberleyiniz.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Kaplan, M., Enginün, İ. ve Emil, B. (Haz.). (1993). Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi-II, Marmara Üniversitesi Yayınevi. <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/5539?locale-attribute=tr>

TERKÎB-İ BEND

1. Bir katre içen çeşme-i pür-hûn-ı fenâdan,
Başın alamaz bir dahî bârân-ı belâdan.
2. Âsûde olam dersin eğer gelme cihâne,
Meydâne düşen kurtulamaz seng-i kazâdan.
3. Sâbit-kadem ol merkez-i me'mûn-ı rızâda,
Vâreste olup dâire-i havf u recâdan.
4. Dursun kef-i hükmünde terâzû-yı adâlet,
Havfin var ise mahkeme-i rûz-ı cezâdan.
5. Her kim ki arar bû-yı vefâ tab'-ı beşerde,
Benzer ona kim devlet umar zıll-ı hü mâdan.
6. Bî-baht olanın bağına bir katresi düşmez,
Bârân yerine dürr ü güher yağsa semâdan.
7. Erbâb-ı kemâli çekemez nâkıs olanlar,
Rencide olur dide-i huffâş ziyâdan.
8. Halletmediler bu lûgazın sırrını kimse,
Bin kâfile geçti hükemâdan, fuzalâdan.
9. Kıl san'at-ı üstâdı tahayyürle temâşâ,
Dem vurma, eğer ârif isen çûn ü çirâdan.
10. İdrâk-i me'âlî bu küçük akla gerekmez,
Zîrâ bu terâzû o kadar sıkleti çekmez.

Ziya Paşa

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ İLE YAZIMI

1. Yokluk kaniyla dolu çeşmeden bir damla içen,
Bir daha bela yağmurundan kurtulamaz.
2. Eğer mutlu olayım dersen dünyaya gelme,
[Çünkü] Dünyaya gelen ölüm taşından kurtulamaz.
3. [Bunu] Cesaretle kabullenmekte ısrarlı ol (ayak dire).
Korku ve yalvarma çemberinden kurtulmuş olarak.
4. Kararlarında adalet terazisi elinde olsun,
Eğer mahşer gününde hesap vermekten korkuyorsan.
5. Kim insanın tabiatında vefa duygusu ararsa
[O kişi] Huma kuşunun gölgesinden fayda bekleyene benzer.
6. Talihsiz olanın bahçesine bir damlası düşmez,
Yağmur yerine inci ve mücevher yağsa gökten.
7. Olgun olmayan kişiler fazilet sahibi kişilere katlanamaz,
[Nasıl ki] Yarasanın gözü ışıktan rahatsız olur.
8. Bu bilmecenin sırrını hiç kimse çözemedi,
Bu dünyadan binlerce faziletli kişi ve bilgin geçti [de].
9. Sanatkârın sanatını hayranlıkla seyret,
Eğer bilgili bir kişi isen nedeni ve niçini üzerinde durma.
10. Yüce anlamları kavramak bu küçük akıl için gerekmez,
Çünkü bu terazi o kadar ağırlığı tartmaz.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Kutlu Şiirler

Kazanımlar

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Özgün şiirler yazar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Kendi şiir anlayışını (manifesto) ve buna uygun yazdığı şiirleri paylaşır.

Şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodunu geliştirmesine ve kendi şiir tanımını belirlemesine destek olunur.

Yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda veya matbu olarak paylaşması teşvik edilir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, anlatım.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Felsefe.

Hazırlık Süreci

Konuyla ilgili hazır bulunuşluklarını sağlamak amacı ile etkinlikten bir hafta önce öğrencilerden Türklerin İslamiyet'i kabul ettikleri dönem ve bu dönemde verilen ilk eserlerle ilgili bir araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Türkler ne zaman İslamiyet'i kabul etmişlerdir?” sorusu ile derse başlanır. Öğrencilerin bu konudaki bilgi ve değerlendirmeleri alınır. İslamî dönemde verilen ilk eser hakkında kısa bilgiler verilir.

İslamiyet'in kabulü sonrasında Türklerin sosyal hayatında ne gibi değişiklikler olduğu ile ilgili olarak öğrenciler ile kısa bir sohbet yapılır. Din değişikliği ile birlikte kültürel anlamda değişimin yanı sıra alfabeye değişikliği gibi durumların da söz konusu olduğu belirtilir.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak olan metinden aşağıda yer alan kısa bir bölüm okunur.

KUTADGU BİLİC

(...) Dilin Erdemini, Kusurunu, Yararını ve Zararını Söyler

Anlayış ve bilgiyi ulaştıran dildir
İnsanı aydınlatan dilin değerini bil
Kişiyi dil yüceltir, mutluluk verir
Kişiyi dil ucuzlatır, başını götürür
Dil aslan gibidir, eşikte yatar
Dikkat etmezsen eğer başını yer
Dilinden çeken insan ne der işit
Bu sözü kulağına küpe et
Bana çok çekti bu dilim
Başım kesilmesin, keseyim dilim
Sözünü gözet ki başın gitmesin
Dilini gözet ki dışın kırılmasın
Bilgili dil için bir söz söyledi
Koru başını ey dil sahibi dedi
Esenlik diliyorsa senin bu özün
Dilin çıkarmasın yararsız sözü
Bilerek söylenen söz bilgi sayılır
Bilgisizin sözü kendi başını yer
Fazla sözde fazla yarar görmedim
Ama konuşmayı da zararlı bulmadım
Az ve yerinde söylenmeli söz
Bin söz düğümünü bu bir sözle çöz
Kişi söz ile yükseldi, melik oldu
Çok söz başı gölge gibi yerde bıraktı
Çok söyleyene bilgi gevezelik etti der
Eğer söylemezse dilsiz der
Öyleyse sen de açık dil kullan
Aranır kişidir dili açık olan
Dilini gözetken başını gözetir
Sözü kısa kesen ömrünü uzatır

Dilin yararı var ama yası da fazla
Arada övülür, sövülür de arada
Öyleyse bilerek konuşmalı
Sözün karanlıkta körlere göz olmalı
Bilgisiz karanlıktadır bu belli
Yürü ey bilgisiz, bilgiden al nasibini
Doğan ölür, kalan iyi söz
İyi söz söyle, ol ölümsüz
İki nesne ile insan yaşlanmaz
Biri iyi tavır, biri iyi söz
Kişi doğdu, öldü, sözü kaldı bak
Kendi gitti insanın, adı kaldı bak
Eğer ölümsüz olmak istersen
Ey bilge, iyi olmalı sözün, davranışın
Dili övdüm ancak arada sövdüm
Sözü sana anlatmaktı amacım
Sözü gizlemeyi anlayış istemez
Gereken sözü söyler insan gizlemez
Söylediğim bu sözler oğluma
Oğul benden altta, nasıl denk olsun bana
Sana söyledim sözümü ey oğul
Sana verdim öğüdümü ey oğul
Benden sana kalan gümüş, altın olsa
Onları sen bu söze denk tutma
Gümüşü kullanırsan biter, tükenir
Sözümü kullanırsan gümüş kazanılır
Kişiden kişiye kalan sözdür
Kalan sözü tutmanın yararı yüzdür
Ey büyük bilge, bugün kaşını çatma
Kendi özümlü söylersem ben sana

Yusuf Has Hacib
Kutadgu Bilig

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız:

1. Bu şiirin türü nedir?
2. Şiirin tür içeriğinden hareketle şair ve şairin amacı hakkında neler söylemek mümkündür?
3. Şiire göre dil ile bilgi arasında nasıl bir ilişki vardır? Neden?
4. Dilin iki yönlü olarak aslana benzetilmesinin sebepleri neler olabilir? Sizin dil ile ilgili bir benzetmeniz var mı?
5. “Dilini gözet ki dışın kırılmasın” mısrasında anlatılmak istenen düşüncüyü dil ve etkili iletişim bağlamında değerlendiriniz.
6. Şiirde yer alan edebî sanatlar ile ilgili üç farklı örnek bulunuz.
7. Yapı bakımından bu şiiri Türk halk şiirinden ayıran özellikler nelerdir?
8. Yaşadığı dönemi ve bu dönemin özelliklerini göz önünde bulundurarak Yusuf Has Hacıb'i böyle bir şiir yazmaya yönelten etkenlerin neler olduğu söylenebilir? Neden?
9. Sizce şiir nedir? Kendinize göre bir şiir tanımı yapınız. Kendi tanımınız ile arkadaşlarınızın tanımlarını karşılaştırıp ortak bir tanıma ulaşmaya çalışınız.

Açıklama:

Köktürk Yazıtları okunup çözümlenmeden ve bu yazıtların Türkçe olduğu tespit edilmeden önce Türklerin bilinen ilk yazılı eseri olarak Kutadgu Bilig'in kabul edildiği bilgisi öğrenciler ile paylaşılır. XI. yy.da yazılan ve 1070 yılında Karahanlı hükümdarı Ulu Buğra Han'a sunulan bu eser dolayısı ile eserin yazarı Balasagunlu Yusuf'a “Has Hacıb” unvanı verildiği belirtilir. “Karahanlı Devleti'nde hacib, idare edenin idare edilenlerle münasebetlerini düzenleyen görevli” (Taneri, 1996: 509) kişidir bilgisi de öğrenciler ile paylaşılır.

Kutadgu Bilig adlı eserin bir siyasetname olduğu söylenir ve siyasetnamenin ne olduğu ve niçin yazıldığı hakkında bilgi verilir.

Kutadgu Bilig'in alegorik ve didaktik bir eser olduğu belirtilir ve bu hususlar hakkında kısa bilgiler verilir. Alegorik tarzdaki eserde yer alan dört sembolik kişi, bu kişilerin görevleri ve neyi sembolize ettikleri hakkında kısa bilgiler verilir: “Kün-Togdı (Gün Doğdu)/Hükümdar/Adaletin sembolü”, “Ay-Toldı (Dolunay)/Vezir/Mutluluk”, “Ödgülmiş (Övülmüş)/Bilge, vezirin oğlu/Akıl, Bilgi”, “Odgurmuş (Uyanmış)/Derviş, vezirin akrabası/Akıbet, hayatın sonu”.

Derinleştirme:

Sizce didaktik şiir sözlü kültür döneminde ne gibi bir görev üstlenmiş olabilir? Sözlü kültür döneminde neden böyle bir yöntem izlenmiştir?

Kutadgu Bilig'in müellifine “Has Hacıb” unvanı verilmesinin sebebi sizce ne olabilir? Bu durumun yazdığı eser ve eserin özelliği ile ilgisi olabilir mi? Neden?

Dilin bu denli büyük bir önem taşıması ne ile ilgili olabilir?

Değerlendirme:

1. **Görev:** Balasagun şehri ile Yusuf Has Hacıb arasındaki ilişkiyi ve Yusuf Has Hacıb'in kullandığı Türkçenin, Türk dilinin tarihi gelişim süreci içindeki yerini araştırınız. Araştırma sonuçlarını güvenli dijital platformlarda paylaşınız.
2. **Görev:** Bir siyasetname örneği olan Kutadgu Bilig ile benzerlikler taşıyan yerli ve yabancı diğer eserleri araştırınız. Elde ettiğiniz verileri web araçları yardımı ile güvenli dijital platformlarda paylaşınız.
3. **Görev:** Bilgiye ulaşabilmek için dile ihtiyaç duyulması bağlamında iki dillilik veya çok dilliliğin önemi hakkında bir araştırma yapıp bu konudaki görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. **Görev:** Bu şiiri örnek alarak dilin önemini anlatan didaktik bir şiir yazınız. Yazdığınız şiiri güvenli dijital platformlarda paylaşınız.
5. **Görev:** Muhtelif kaynaklardan yararlanarak seçtiğiniz ve sevdiğiniz şiirlerden tematik bir antoloji oluşturunuz.

Kitabın sonunda yer alan “Akran Değerlendirme Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Ong, W. J. (1995). Sözlü ve Yazılı Kültür – Sözüň Teknolojileşmesi (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). Metis Yayınları.

Taneri, A. (1996). “Hâcib (الحاجب)”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi C. 14, s. 508-511.

Yusuf Has Hacib (2015). Kutadgu Bilig (Çev. A. Çakan). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Eşeğin Hazin Sonu

Kazanımlar

Türk şiirinin dönemleri arasında dil, anlayış, içerik, yapı bakımından karşılaştırmalar yapar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örnekleri karşılaştırmaları teşvik edilir.

Şiirleri şekil, konu, ezgi, duygu, imge, estetik, anlam vb. yönlerden karşılaştırmaları sağlanır.

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Kendi şiir anlayışını (manifesto) ve buna uygun yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodunu geliştirmesine ve kendi şiir tanımını belirlemesine destek olunur.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap, anlatım, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon, Osmanlıca sözlük.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden “Çağdaş Türk Şiirleri”nden örnekler getirmeleri istenir. Seçecekleri şiirlerde anlamlarını bilmedikleri kelimeler varsa bunları tespit etmeleri söylenir. Öğretmen “Harname” adlı şiir ve “Şeyhi” hakkında araştırma yapar.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Etkinlik için getirilen şiirlerden birkaçı öğrenciler tarafından okunur. Bu şiirlerin temaları üzerine konuşulur ve bu şiirleri seçme nedenleri sorulur. Şiirlerin etkinlikte işlenecek “Harname” adlı şiir ile içerik, yapı gibi yönlerden kıyaslanacağı bilgisi verilir.

Keşfetme:

Harname istekli bir öğrenciye sesli olarak okutulur. Diğer öğrencilerin de şiiri dinlemeleri sağlanır.

“

HARNAME

Bir eşek var idi zaif ü nizâr
Yük elinden katı şikeste vü zâr
Zayıf bir eşek vardı
Yük çekmekten anası ağlardı

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kusuda idi
Bazen odun çeker, bazen su taşırdı
Gece gündüz sıkıntılıydı

Ol kadar çeker idi yükler ağır
Ki teninde tü komamıştı yağır
O kadar ağır yükler taşıdı ki
Yaralardan tüyü kalmadı

Dudağı arkmış u düşmüş enek
Yorulur arkasına konsa sinek
Dudağı sarkmış, çenesi düşmüştü
Arkasına sinek konsa yoruluyordu

”

Şiir okunduktan sonra öğrencilerin şiirde bilinmeyen kelimelerin anlamlarını tahmin etmeleri ve tahminlerinin doğruluğunu Türkçe Sözlük'ten kontrol etmeleri sağlanır. Sonra öğrencilerin şiiri kendi ifadeleriyle anlatmaları sağlanır.

Öğrencilere, aşağıdaki sorular sorulur:

1. Eşeğin öküzlere öykünmesinin nedenleri neler olabilir?
2. Pir eşek, eşeğin fikrini değiştirebilmiş midir? Neden?
3. Şiirde hayvanların fiziksel özellikleri nasıl anlatılmıştır? Örnekler üzerinden tartışınız.
4. Eşeğin "Boynuz umdum kulaktan ayrıldım." sözlerini ifade edecek atasözlerimiz veya deyimlerimiz nelerdir?
5. Eşek öküzlerle konuşsaydı sizce öküzler ona kendi durumlarını nasıl açıklardı?
6. Şiir ile Şeyhi'nin yaşadığı gerçek olay arasındaki ilişkiyi sınıf ortamında tartışınız. Şeyhi'yi bu şiiri yazmaya sevk eden sebepler neler olabilir?

Açıklama:

Öğretmen "Harname" şiiri hakkında bilgi verir. Öğretmen kendi bilgilerine ek olarak şu bilgileri de paylaşabilir. Harname, mizah ve hiciv edebiyatı açısından önemli bir eserdir. 15. yüzyılda yazılmasına rağmen eserin şöhreti günümüze kadar ulaşmıştır. Harname'nin beğenilmesinin en önemli sebeplerinden biri işlenen konunun güncelliğini koruyabilmesidir. Hikâyenin başarısında şairin rolü de unutulmamalıdır. Eser hacim olarak diğer mesnevilere nazaran küçük olmasına rağmen klasik bir mesnevide bulunması gereken bölümleri ihtiva etmektedir. Alegorik bir eser olan Harname'nin "Münâsebet-i Hikâyet" başlıklı asıl hikâye bölümünde bir eşeğin başından geçen olaylar anlatılır. Sahibi tarafından zor işlerde çalıştırılan zayıf ve cılız bir eşek, kendi-

sini semiz öküzlerle karşılaştırarak boynuz sevdasına tutulur. Mesnevide boynuz sahibi olmak isteyen bir eşeğin kulağından ve kuyruğundan olması hikâye edilir. Hikâye üzerinden hırslı olmanın zararları dile getirilirken insanın elindekilerin kıymetini bilmesi gerektiğine dair mesajlar verilir. Şimdi sizlerle bu şiiri okuyup değerlendireceğiz.

Öğretmen akıllı tahta veya projeksiyon yardımıyla önce şiirin orijinalinden beyitleri paylaşır. Her beyitte, öğrencilerin günümüz karşılığını bilmediği kelimeler varsa bunların Osmanlıca sözlük yardımıyla öğrenciler tarafından bulunması sağlanır.

Şair Şeyhi hakkında öğrencilere şu açıklamalar yapılır:

Gerçek adı Yusuf olan Şeyhî, Hekim Sinan adıyla tanınmış, hekimler arasında uzmanlığıyla bilinir. Harname, onun en çok bilinen eseridir. Harname'nin II. Murad'a ve I. Mehmed'e sunulduğuna dair rivayetler vardır. Mengi, eserin önce I. Mehmed'e sonra II. Murad'a sunulduğunu ifade eder. Rivayete göre memleketine dönen Şeyhî yolda baskına uğrar. Her şeyini kaybeden Şeyhî'nin arz-ı hâl kâbilinden Harname'yi nazma çektiği ifade edilir (İsen, 1998:112). Çelebi Mehmed'in padişahın gözünü tedavi etmesinden dolayı Şeyhî'ye Tokuzlar köyünün tımar olarak verildiği de rivayet edilir. Bu rivayete göre Şeyhî, Tokuzlar köyüne giderken tımarın eski sahipleri tarafından dövülür. Şair, Harname'yi yazarak hâlini padişaha arz eder. Harname kendi içinde eleştiri barındıran satirik bir eserdir. "Hayvanların ağzından insanın dünyasına ayna tutan şair, hayal ile gerçeği yüzleştirmiş; mizah ile şiiri, övgü ile yergiyi sembolik bir anlatımla karşı karşıya getirmiştir. "Şeyhî, Harname'de başvurduğu satirik bakış açısıyla Türk şiirine felsefi derinlik getirmiştir. Teşhis ve intak yoluyla, hayvanların dilinden insanların dünyasına eğilerek ince bir mizahla insani zaafı hicvetmiş, aynı zamanda sanat vasıtasıyla toplumsal eleştiri de yapmıştır.

Bu açıklamanın ardından öğrencilerden Şeyhî'nin yaşadıklarıyla şiirin konusunu ilişkilendirmeleri istenir.

Derinleştirme:

Harname 15.yüzyılda yazılmış hiciv içerikli mes-nevi örneğidir. Aradan geçen zamana rağmen şiirin popülerliğini korumasını nasıl açıklarsınız? Öğrencilerden şairin başından geçen olayları alegorik bir tarzda anlattığı ve eserin verdiği mesajların günümüz insanına da hitap ettiği cevaplarını vermesi beklenir. Eserin konusu her dönem insanına hitap ettiği için hikâye, yüzyıllar geçse de etkisini devam ettirmektedir.

Harname bir olay hikâyesi niteliği de taşımaktadır. Şiirde olaylar hareketlidir, hikâyede olaylar zinciri mevcuttur. Esere “olay hikâyesi” diyebiliriz. Eserde tasvirler de yer verilmesine rağmen sürekli bir hareket ve değişim görülür. Eserde bazı olaylar tamamıyla kırılma noktası hüviyetine bürünür.

Şiirde, kırılma noktası diyebileceğimiz olaylar sizce nasıl sıralanabilir? Öğrencilerin sıralamasından sonra örnek çalışma öğrencilerle paylaşılır.

1. Eşeğin sahibi tarafından otlağa salınması
2. Eşeğin öküzleri görüp onlara hayran kalışı
3. Başkahraman olan eşeğin pir eşeğe gidip hâlini arz etmesi
4. Eşeğin hırsla tarlaya dalışı
5. Eşeğin karnını doyurduktan sonra türküler tutturması (bağırıp çağırması, anırması)
6. Tarlanın sahibinin eşeğin sesini duyması ve sonrasında kulağını ve kuyruğunu kesmesi

Değerlendirme:

Öğrencilere aşağıdaki görevlerden diledikleri ikisini seçmeleri istenir:

1. **Görev:** Tolstoy’un “Sizin şikâyet ettiğiniz hayat belki de başkasının hayalidir.” sözünü eserle ilişkilendirerek bir eleştiri yazısı yazınız.
2. **Görev:** Başka hiciv şiirleri okuyup beğendiklerinizden sınıf arkadaşlarınızla birlikte antoloji oluşturunuz. Antolojinizden bazı eserleri kurumunuzun dijital platformlarında paylaşınız.
3. **Görev:** “Harname”de geçen hayvan karakterlerini değiştirerek günümüz sosyal ve kültürel yaşam şartlarına uyarlanmış bir hikâye yazınız.
4. **Görev:** Siz de kahramanı ve anlatıcısı öküz olacak şekilde Öküzname şiiri yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Akran Değerlendirme Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Işık, İ. (2019). Harname'nin Yapı Unsurları ve Muhteva Bakımından İncelenmesi. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (16)

www.diledebiyat.net (erişim:02.07.2021)

Görsel Kaynakça:

Sayfa 264'te kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1444784312)

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Rüzgâr

Kazanımlar

Türk şiirinin dönemleri arasında dil, anlayış, içerik, yapı bakımından karşılaştırmalar yapar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örnekleri karşılaştırmaları teşvik edilir.

Şiirleri şekil, konu, ezgi, duyuş, imge, estetik, anlam vb. yönlerden karşılaştırmaları sağlanır.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Kendi şiir anlayışını (manifesto) ve buna uygun yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodunu geliştirmesine ve kendi şiir tanımını belirlemesine destek olunur.

Yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda veya matbu olarak paylaşması teşvik edilir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Geleneksel Türk şiirlerini modern Türk Edebiyatı ürünlerine dönüştürür.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Türk ve dünya şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Türk dünyası şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Okuduğu şiirlerle ilgili değerlendirme yazıları yazmaları desteklenir.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Sunuş yoluyla öğretim stratejisi, anlatım, soru- cevap, tartışma, araştırma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Akıllı tahta, bilgisayar, hoparlör.

Disiplinler Arası İş Birliği : Resim, müzik.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden, önceki öğrenmelerinden hareketle kendi şiir anlayışlarını anlatan bir manifesto yazarak belirlenen dijital panoda ders öncesi paylaşımları istenir. Görüşlerini yansıtan kendi şiirleri varsa bunların da yazılarına eklenmeleri sağlanır. Öğretmen tarafından Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Türküler Dolusu" şiiri sınıfa getirilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin şiir tanımlarının, şiirin nasıl olması gerektiğine dair görüşlerinin ve varsa bunları örnekleyen şiirlerinin yer aldığı dijital pano sınıfta incelenir. Öğrencilerden birbirlerinin şiir anlayışlarını değerlendirmeleri istenir.

Keşfetme:

Etkinliğin ekinde yer alan "Rüzgâr" şiiri, önce öğretmen tarafından okunur. Daha sonra fon müziği eşliğinde istekli öğrencilere de bu şiir okutulur. Öğrencilerin şiiri vurgu ve tonlamaya dikkat ederek seslendirmeleri sağlanır.

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Şiirin teması nedir?
2. Şaire göre rüzgâr nerelerde gezmiştir? Şairin tahminlerinin gerekçeleri neler olabilir? Değerlendiriniz.
3. Şiirdeki söz sanatlarını inceleyiniz. En çok beğendiğiniz söz sanatına uygun bir örnek de siz yazınız.
4. Şiirde ahenk nasıl sağlanmıştır? Tartışınız.
5. Şiirde hangi duyulardan yararlanılmıştır? Duyulardan yararlanılmasının şiire katkısını yorumlayınız.

Açıklama:

Öğrencilerin, şiiri şekil ve içerik yönünden tahlil etmeleri sağlanır. Şiirin konusu, teması belirlenir. Şiirdeki söz sanatları incelenir. Şiirle ilgili genel kavramları açıklamaları ve şiir üzerinde incelemeleri desteklenir. Söz sanatlarının şiire katkısını değerlendirmeleri sağlanır. Şiirin nazım birimi, ölçüsü ve kafiyeleri incelenir. Şairin aliterasyon ve asonanstan yararlanıp yararlanmadığı sorulur ve metin üzerinde göstermeleri sağlanır.

Derinleştirme:

Öğrencilere Cahit Külebi'nin doğayı şiire aktaran bir şair olduğu; doğada gördüğü meyvelere, ağaçlara, gökyüzüne vb. şiirlerinde sürekli yer verdiği anlatılır (Fedai, 2004). Şiirlerinde meyve, ağaç vb. doğa unsurlarına sık sık yer veren Türk ve dünya edebiyatından başka hangi şairlerin olduğu tartışılır. Öğrencilere Cahit Külebi'nin şiirinde doğadan neler bulunmaktadı? sorusu yöneltilir. Cahit Külebi'nin 1940 ile 1950 yılları arasında görülen yeni şiir akımına bağlı şairimizden biri olduğu üzerinde durulur (Şengül, 2018). Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Türküler Dolusu" şiiri tahtaya yansıtılır. Şiir, öğrencilere dinletilir. "Rüzgâr" şiiri ile "Türküler Dolusu" şiirlerinin biçim ve içerik yönünden karşılaştırılması sağlanır.

Öğrencilere internetin ve kaynak kitapların bulunduğu bir çalışma ortamı sağlanır. Öğrencilerin şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları desteklenir. Öğrencilerden Türk halk şiirinin genel özelliklerini araştırmaları istenir. Şiirleri şekil özellikleri (nazım birimi, nazım şekli, ölçü, kafiye, redif) ile içerik özellikleri (konu, tema, söz sanatları...) bakımından değerlendirmeleri sağlanır. Öğrencilerin Cahit Külebi'nin "Rüzgâr" şiirini, halk şiirinden esinlenerek yazdığını fark etmeleri sağlanır. Öğrencilerden beğendikleri bir halk şiirini modern şiire dönüştürmeleri istenir. Şiirler yazılırken öğrencilerin kendi şiir anlayışlarına göre şiir yazmaları teşvik edilir. Öğrencilerin şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodu geliştirmesine ve kendi şiir tanımlarını belirlemelerine destek olunur.

Yazılan şiirler şiir tahlil metoduna göre incelenir. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra şiirlerin sınıf panosunda ya da dijital panoda sergilenmesi sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilerden, seçtikleri şairlerin biyografisini bilgi görseli (infografik afiş) şeklinde hazırlamaları istenir. Öğrencilerin bilgi görseli hazırlarken öz geçmiş şablonunu seçmeleri, şairlerin fotoğraflarını ve diğer görselleri şablona yerleştirmeleri desteklenir. Hazırlanan bilgi görseli birleştirilerek e-kitap oluşturulur.

Öğrencilerin çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda veya matbu olarak paylaşması teşvik edilir.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Yardımcı, M.(?). Şiirini Halk Şiirinin Gür Kaynağından Besleyen Cahit Külebi ve Şiir Dünyası, Folklor ve Edebiyat Dergisi. http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/yardimci_05.pdf

Külebi, C. (2018). Bütün Şiirleri. Bilgi Yayınları.

Aydemir, F. (2018). Cahit Külebi'nin Şiirlerindeki İmajlar, International Journal of Social Science. <https://jasstudies.com/DergiTamDetay.aspx?ID=7497> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Şengül,A.(2018).Cahit Külebi, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kulebi-cahit> Erişim Tarihi: 29.07.2021

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/73583> Erişim Tarihi: 29.07.2021

Fedaî Ö, (2014), Zileli İki Şair: Cahit Külebi ve Mehmet Yardımcının Şiirlerinde Doğa Sevgisi ve Anadolu, Journal of Cultural Heritage, Cilt 14, Sa. 20.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 270'te kullanılan görsel, firma ressamı tarafından çizilmiştir.

EK 1

RÜZGÂR

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim.
Nerelerde gezmiş tozmuş
Öğrenemedim.

Besbelli denizden çıkıp
Kıyılar boyunca gitmiştir.
Tuz kokusu, katran kokusu, ter kokusu
Yüreğini allak bullak etmiştir.

Sonra başlamış tırmanmaya dağlara doğru
Bulutları koyun gibi gütmüştür,
Okşayıp otları yaylalarda
Büyütmüştür.

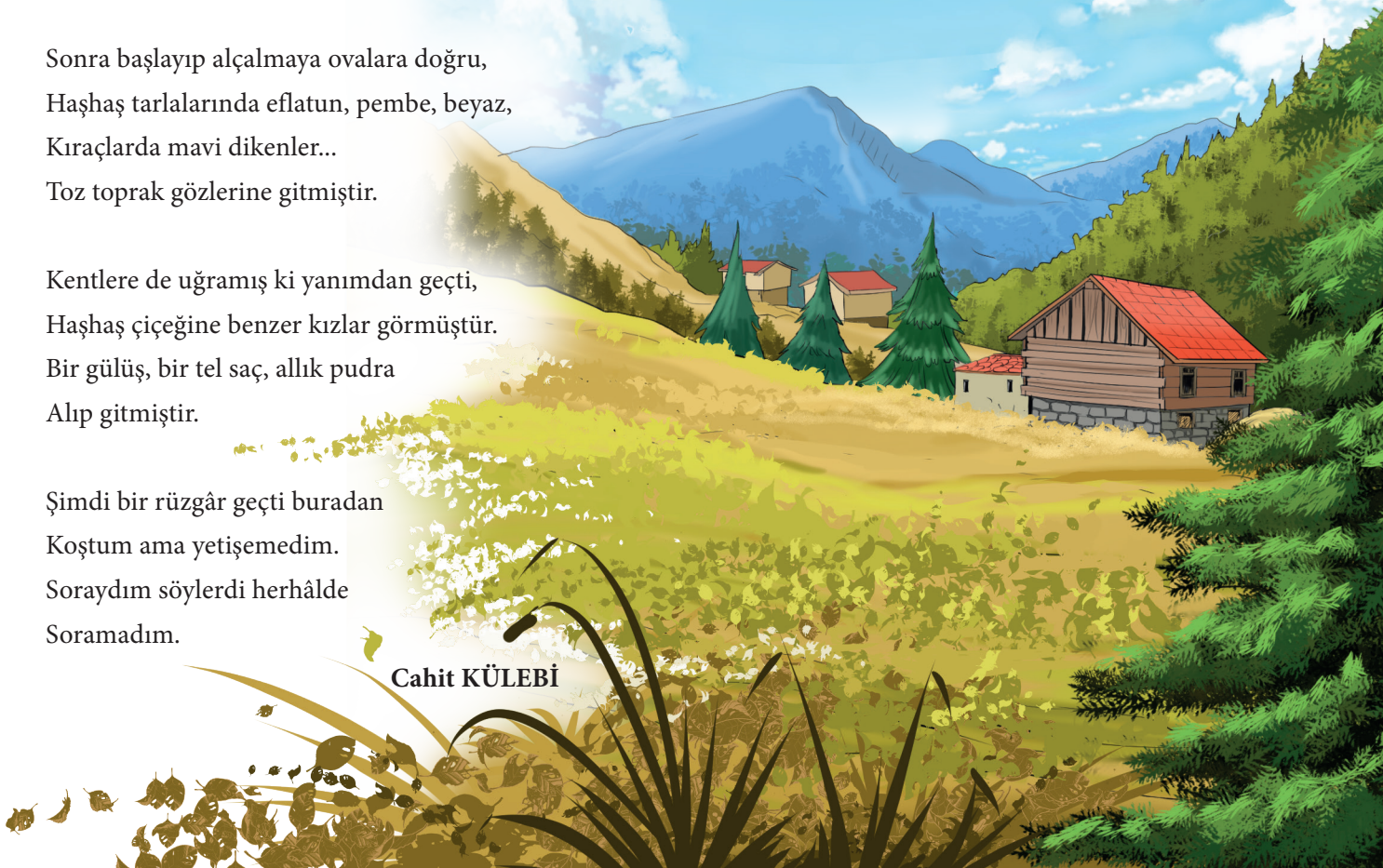
Köylere de uğradıysa eğer
Islak, karanlık odalarda beşik sallamıştır
Güneş altında çalışanlara
İmdat eylemiştir.

Sonra başlayıp alçalmaya ovalara doğru,
Haşhaş tarlalarında eflatun, pembe, beyaz,
Kıraçlarda mavi dikenler...
Toz toprak gözlerine gitmiştir.

Kentlere de uğramış ki yanımdan geçti,
Haşhaş çiçeğine benzer kızlar görmüştür.
Bir gülüş, bir tel saç, allık pudra
Alıp gitmiştir.

Şimdi bir rüzgâr geçti buradan
Koştum ama yetişemedim.
Soraydım söylerdi herhâlde
Soramadım.

Cahit KÜLEBİ

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: “Postmodern”

Kazanımlar

Türk şiirine etki etmiş dünya edebiyatı şairleri ve eserlerini değerlendirir.

Türk şiirini ve şairlerini etkileyen sanatçıları, fikrî ve edebî akımları, olayları vb. unsurları karşılaştırarak değerlendirmeleri sağlanır.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Geleneksel Türk şiirlerini modern Türk Edebiyatı ürünlerine dönüştürür.

Süre : 2x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Tartışma, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden Faruk Nafiz Çamlıbel’in “Çoban Çeşmesi” şiirini okumaları, şiiri tema, konu ve şekil yönünden değerlendirmeleri istenir. Öğretmen de etkinlikten önce postmodern şiirin özelliklerini içeren bir sunum hazırlar.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin önceden okuyup hazırlandıkları “Çoban Çeşmesi” şiiri tahtaya yansıtılır.

Öğrencilerden şiirde geçen kültür unsurlarını tespit etmeleri istenir.

Çoban çeşmesi, Şirin, Ferhat, Aslı, Kerem kelimelerinden hareketle öğrencilerin şiirle kültürümüz arasındaki ilişkiyi açıklamaları sağlanır. Metin şekil yönünden değerlendirilir. Bu şiirde konu, ana fikir tespiti ve şiirin yapısının değerlendirilmesi etkinlik konusunun kavranması için önemlidir.

Keşfetme:

Çoban Çeşmesi şiiri değerlendirildikten sonra öğretmen akıllı tahta veya projeksiyon yardımıyla Frank O’HARA’nın postmodern şiirinden kesit paylaşır.

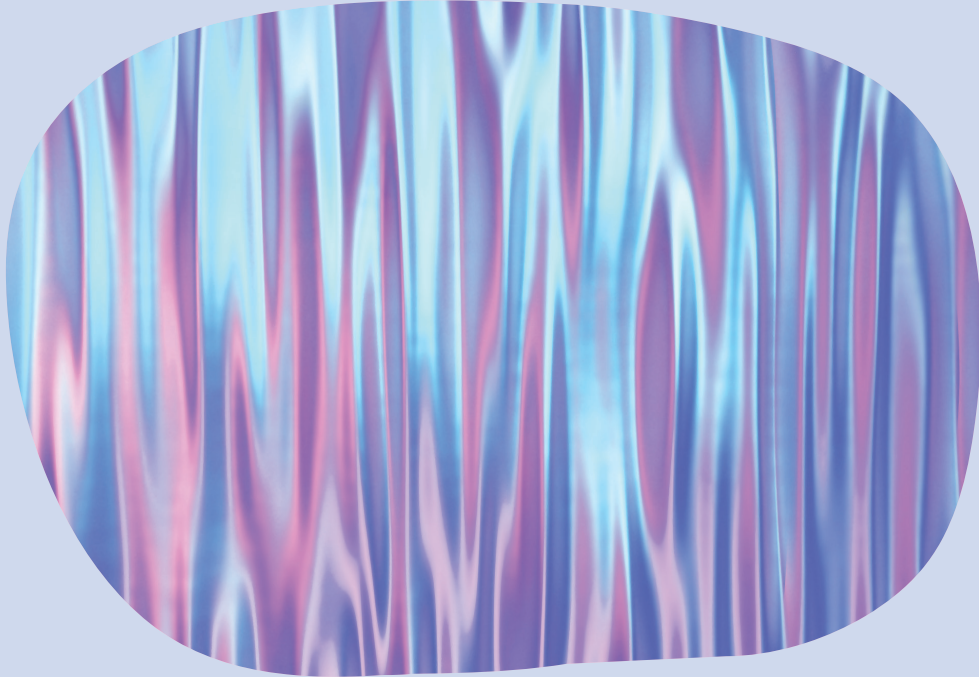

“

bundan on yıl sonra
frank'i düşününce
belki
gözümden ansızın
bir damla yaş yuvarlanacak
çölün engin göğünde beliriveren
gümüş bir uçak gibi
oysa albuquerque'de
alvaradootel'in taze çimenleri
bugün karşımda duran avlu kadar
parlak yeşildi

...

”

Öğrencilerden şiirin konusunu ve temasını bulmaları istenir. Şiirin yabancı bir şaire ait postmodern bir şiir kesiti olduğu açıklanır.

Sonrasında şiirle ilgili şu sorular sorulur:

1. Şiirin temasını değerlendiriniz.
2. Şiiri şekil bakımından inceleyiniz.
3. Şiirin yapı ve şekil olarak “Çoban Çeşmesi” şiiri ile benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?
4. Postmodern şiiri diğer şiir türlerinden ayıran özellikleri belirleyiniz.
5. Bu şiiri kendi şiir anlayışınıza göre değerlendiriniz.
6. Postmodern şiirde dünyaca tanınmış şairlerinin Türk şairleri nasıl etkilemiş olabileceğini örneklerden hareketle değerlendiriniz.

Açıklama:

Postmodern şiir hakkında şu açıklamalar yapılır:

Ulaş, B. ve Timur, K. (2016)’un yaptıkları çalışmaya göre “Bir kültür ve sanat akımı olarak postmodernizm uzun yıllardır edebiyatı etkisi altına almıştır. Türkiye’de edebiyatta postmodernizm olgusuna odaklanan birçok çalışma genellikle roman ve öykü gibi kurmaca metinleri inceler. Buna karşın şiirde postmodernizm olgusuna yönelen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Oysaki Avrupa ve Amerika’da kurmaca metinlerin yanında şiir metinlerinde de postmodernizmin etkilerinin incelendiği ve postmodern şiir denilen bir fenomenin varlığının kabul edildiği görülür. Postmodern şiir denilen fenomen, birçok açıdan avangart modernist akımlardan izler taşımasına rağmen sanayi sonrası dönemin şartlarına göre ortaya çıkmıştır. Sanayi sonrası döneminin yaşam koşulları, büyük anlatılara duyulan güvenin azalması, kişinin bilimsel gelişmeler neticesinde korkuya kapılması, aşırı bireyselleşme ve bunu sonucunda kişinin yalnızlığının derinleşmesi şairlerin değişik bir şiir anlayışına yönelmelerini tetiklemiştir. Deneysel şiir, görsel şiir, somut şiir, elektronik şiir gibi birçok şiir anlayışı da postmodernizm ile ilişkilendirilir.”

Ulaş, B. ve Timur, K. (2016) yine konuyla ilgili olarak çalışmalarında “Postmodernistler eserlerinin karmaşık, biçimsiz ve özgünlükten yoksun bir biçim-

de ortaya koyarlar. Genel olarak postmodern edebiyat, postmodern sanat estetiğini de belirten eklektizm, düzensizlik, biçimsizlik, süreksizlik, belirsizlik, çok seslilik ve çok kültürlülük gibi kavramlarla açıklanır.” ifadelerine yer vermişlerdir.

Derinleştirme:

Postmodern şiir anlayışında şekilcilik reddedilir. Bu konuda sınır tanımaz bir tutum sergilenir. Öğrencilere buna örnek olabilecek bir şiir paylaşılır ve öğrencilerden istedikleri konuda bir postmodern şiir yazmaları istenir.

Metropol-Ambulance

DIŞARIMAKİNASI komik gürültüsüyle sürekli çalışıyor

odanın devir hızla yükseliyor ğ

hacim tahrip oluyor ğğ ğğ

sinek uçuşuyor ğğğ ğğğ ğğğ

sabunlaşıyor ğğğğ ğğğğ ğğğğ ğğğğ

ğğğğğğ ğğğğğğ ğğğğğğ ğğğğğğ ğğğğğğ

C2H5 (ONO2)3 bilince karışırken

yapış-kan kütleden açılınarak

gibi bir şeye

koşkoşkoş

koşkoşkou

koşkoşkuu

koşkoşuuu

koşkouuuu

koşuuuuuu

kouuuuuuu

kuuuuuuuu

uuuuuokşok

uuuuokşok

uuuışokşok

şokşokşok –uluyor

sonra

odanın metropolün üstünde kalan kısmında

şiddetli bir patlama

kahkahalar siren sesleri parmaklarda sarkmalar

Ahmethan YILMAZ

Öğrencilerin yazdığı şiirler sınıfta okunur. Sonrasında şu soru sorulur:

Postmodern şiir yazmaktan ve özellikle şekilcilikte özgür olmaktan keyif aldınız mı? Nedenlerini açıklayınız.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden diledikleri birini seçmeleri istenir:

1. **Görev:** Türk edebiyatında postmodernizmin gelişimi hakkında bir araştırma yazısı yazınız.
2. **Görev:** Türk/dünya edebiyatına ait postmodern şiirlerden bir antoloji oluşturup sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. **Görev:** Bir halk hikâyesini postmodern şiir şeklinde yeniden yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

<https://www.hangisoru.com/postmodern-siir-ornegi-ve-konu-ozeti-104744.html> (erişim:21.06.2021).

Ulaş, B. ve Timur, K. (2016). Postmodern Şiir Nedir? Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5(3), 1288-1304.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Yansımalar

Kazanımlar

Şiir türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Türk şiirinin dönemleri arasında dil, anlayış, içerik, yapı bakımından karşılaştırmalar yapar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örnekleri karşılaştırmaları teşvik edilir.

Şiirleri şekil, konu, ezgi, duyuş, imge, estetik, anlam vb. yönlerden karşılaştırmaları sağlanır.

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Sözcükleri ve söz gruplarını şiirin anlatım gücüne etkisi bakımından değerlendirir.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Sevdiği şiirlerden seçtiklerini ezberler.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Türk ve dünya şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Türk dünyası şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Okuduğu şiirlerle ilgili değerlendirme yazıları yazmaları desteklenir.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, araştırma- inceleme, soru-cevap, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, internet, Brueghel'in "Çocuk Oyunları" tablosunun görüntüsü, Garip şiir akımı ön sözü.

Disiplinler Arası İş Birliği : Görsel Sanatlar

Hazırlık Süreci

Öğretmenin, M. Cevdet Anday'ın şiirleriyle Brueghel'in resimleri arasındaki ilişki üzerine araştırma yapması önerilir. Disiplinlerarası iş birliği için görsel sanatlar alanı ile birlikte resim yapma ve yaratıcı yazma çalışmaları için planlamalar yapılabilir. Öğretmen tarafından Brueghel'in "Çocuk Oyunları" isimli tablosunun görseli ve Garip şiir akımı ön sözü sınıfa getirmek için hazırlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Ressam Brueghel'in "Çocuk Oyunları" isimli resmi tahtaya yansıtılır, ancak resmin adı öğrencilere söylenmez. Öğrencilere:

1. Öğrencilere "Bu resimde hangi unsurları, detayları görüyorsunuz (insanlar, meydan, çember, bina, köy...)?" sorusu yöneltilir ve cevaplar beyin fırtınası tekniği kullanılarak her öğrencinin görebileceği bir yerde (tahta, pano vb.) toplanır.

Beyin fırtınası süreci tamamlandığında ikinci aşama sorusu olarak:

2. "Bu resmi tanımlarken kullanılabilecek en uygun kelimeler hangileridir (güzel, karmaşık, yoğun, derinlik, kalabalık...)?" sorusu öğrencilere yöneltilir ve cevaplar yine beyin fırtınası tekniği kullanılarak her öğrencinin görebileceği bir yerde (tahta, pano vb.) toplanır. Beyin fırtınası sona erdiğinde her iki soru için verilen cevaplar kon-

trol edilir, sınıflandırılır. Bu süreçte eklemeler de yapılabilir. Yinelenen ve grupça ilgisiz bulunan görüşler silinir.

Keşfetme:

Brueghel'in resimlerinin genel özellikleri hakkında kısaca bilgi verilir (Tablolarında varlıklar; hayatın, zamanın bir "an"ında donmuş gibi durgun bir görüntüyle yer alır ama bununla birlikte bu varlıklar her an harekete geçecek gibi durur. Kalabalık insan figürleri ilk bakışta karmaşa gibi algılanabilse de aslında ince işlenmiş detaylarla büyük bir ortaklık ve uyuma sahiptir. Ressam, insanlık durumlarını kendine özgü bir yapılandırma biçiminde verir; uzaktan fark edilmesi güç ancak yakından dikkatle bakıldığında pek çok detaya sahiptir ve derin anlamları yakalamak mümkündür vb.). Sınıfta incelenen tablonun adının "Çocuk Oyunları" olduğu belirtilir. Bir önceki aşamada beyin fırtınası sonunda ortaya çıkan görüşler, resim hakkında edinilen bilgilere dayanılarak tekrar gözden geçirilir. Öğrencilerin bildikleri çocuk oyunları tabloda tespit edilir. (Bu tabloda 16. yüzyıl Hollanda'sından 80 farklı çocuk oyunu betimlenmektedir. Tablodaki kalabalık düzenlemede herhangi bir oyun ya da figür grubu odak noktaya yerleştirilmemiş, âdeta resmin algılanma süreci oyunsallaştırılmıştır. Resimdeki zengin detaylar, bakış açımız değiştikçe yeni bir keşfi mümkün kılar, izleyiciyi âdeta bir oyuna çağırır.). Tabloda yer alan ve çocuk oyunları oynayan 200 civarı kişinin yetişkin olmasının sebepleri üzerine öğrencilerin düşünmesi sağlanır.

Aşağıdaki şiir önce öğretmen, ardından öğrenciler tarafından vurgu ve tonlamaya dikkat edilerek okunur.

GÜNEŞTE

Çünkü saatler dardır, her şeyi almaz
 Güneşte çözülür ve kayarlar bir yana.
 Mısırlar güçlkle büyürken yağmursuzluk
 Kaygılandırır dilsiz bahçıvanı.
 Sessiz kuşlar, bir keçi, ağır iğde ağaçları.
 Bir araba geçti incelmiş yoldan
 El salladı biri, belki tanıdık,
 Belki değil, süreksizliğin eşanlamı.
 Ve denizin yorgun çağındaydı çocuklar
 Çıgıllıkları titretir balkondaki sarmaşığı,
 Çünkü dardır saatler, sığmaz bir araya
 Dalgınlık, deniz ve sardunya.
 (...)

Ve ocaktan çorbanın kokusu geldi demin
 Burun deliğine kedinin ve köpeğin.
 Rafta kitaplar, mavi bir şişe ve gül
 Donmuş kalmışlar tek başlarına.
 Duvarı bir resim, resimde kalabalık
 Köy alanı, çocuklar, çember ve zaman,
 Breughel nasıl da toplamış bunca
 Ortaklığı ve uyumu bir araya,
 Çünkü saatler dardır, sığdırılmaz,
 Güneşte her şey çözülür gider bir yana.

Melih Cevdet Anday

Toplu Şiirler II: Ölümsüzlük Ardında Gılgamış

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.

1. Şiirindeki ana duygu nedir, açıklayınız.
2. “Saatler dardır, her şeyi almaz.” ifadesi alışılmış bir ifadedir. Şiirde bunun gibi başka hangi ifadeler vardır, gösteriniz. Bu gibi ifadelerin şiire kazandırdığı anlam nedir, değerlendiriniz.
3. Şiirdeki: “saatler dardır”, “güneşte her şey çözülür gider bir yana”, “süreksizliğin eş anlamı”, “denizin yorgun çağı”, “dilsiz bahçıvan”, “sessiz kuşlar” ifadeleri ile anlatılmak istenene nedir, şiirin bütününe dayanarak yorumlayınız. Bu ifadelerin yerine başka yeni metaforlar oluşturarak şiirde oluşan anlam değişikliğini tartışınız.
4. “Çünkü saatler dardır, her şeyi almaz/Güneşte çözülür ve kayarlar bir yana.” mısraları yerine, şairin anlatmak istediğine karşılık gelebilecek başka iki mısra yazınız.
5. Şair, şiirine Brueghel’in tablosundan hangi unsurları aktarmıştır? Tartışınız.

Öğrencilerin Brueghel’in resmi ile Anday’ın şiiri arasındaki ilişkiyi fark etmeleri sağlanır, benzer eserlerden örnekler incelenir.

Açıklama:

Sanatın kaynağında yaşantılar ve hayal gücünün olduğuna; sanatta duygu, düşünce ve hayallerin farklı malzemeler kullanılarak ifade edildiğine çeşitli örneklerle dikkat çekilir. Resim sanatının genel malzemesinin çizgiler, renkler; edebiyat sanatının malzemesinin ise dil olduğu belirtilir. Şiir dilinin genel özellikleri ve Melih Cevdet Anday’ın şiir anlayışı, şiirlerinin özellikleri, döneminin edebî anlayışı hakkında bilgi verilir.

Derinleştirme:

Aşağıdaki açıklamalar ve sorular eşliğinde öğrencilerin “Güneşte” şiirini yapı ve içerik bakımından inceleyip tahlil etmesi sağlanır.

1. “Şair, şiire alışılmışın dışında bir bağlaç ile başlamıştır: ‘Çünkü saatler dardır, her şeyi almaz.’ dizesi, anlam ve anlatım bakımından şiirin “öncesi” olduğunu düşündürür. Ayrıca bu dizenin, şiirin hem başında hem de sonunda tekrarlanması geriye ve ileriye doğru bir açıklığı çağrıştırır. İkinci dizede ‘güneşte çözülüp bir yana kaydıkları’ söylenenler, birinci dizedeki ‘her şey’dir. Bu şekilde çözülüp etrafa kayan ve saatlere sığmayan bir genişlik; sonraki dizelerde birdenbire bir darlaşmaya yönelir, örneklemelerden sonra tekrar genişlik atmosferi yakalanır.” Siz, bu değerlendirmeye katılıyor musunuz? Nedenini açıklayınız.
2. Şiirde birbirinden farklı gibi duran bölümler arasında anlamsal ve yapısal bağlantı/bütünlük nasıl sağlanmıştır? Tartışınız.
3. Güneş ve çağrıştırdığı yaz mevsimi, sizce “genişlik/açıklık” kavramları ile mi ilişkilendirilebilir yoksa “darlık/kapalılık” kavramları ile mi? Şiirde geçen ilgili kelimelerin şiire kattığı anlamı yorumlayınız.
4. Şair, Melih Cevdet Anday’ın: “Biz şiirdeki düşünceyi, düşünceye benzeyen bir duyarlık olarak algılayabiliriz ancak. Başka bir deyişle, şiirdeki düşünce, düşünce değildir. Felsefelerdeki, bilimlerdeki düşünce, düşünmeyi düzene koymak; şiirdeki düşünce ise, düşünmenin düzenini bozmaktır. Nesnelerin şiirsel kavranışı ancak bu yeni düzenle olanaklıdır. Ozanın duyarlılığı düşünce gibi görünür, düşüncesi de duyarlık gibi.” sözüyle anlatmak istediği ne olabilir? Şairin “Güneşte” şiirinden ve başka şiirlerinden bu düşüncesinin yansımalarına örnek veriniz.
5. Melih Cevdet, kendisiyle yapılan söyleşilerde ve yazılarında sıklıkla “şiirin taşıdığı tek anlam”dan, “okuyucuda uyandırması gereken tek duygu”dan söz etmiştir. Bu açıdan düşünülecek olursa sizce “Güneşte” şiirinin taşıdığı asıl anlam ve duygu nedir? Nedeniyle açıklayınız.
6. “Güneşte” şiirinde ve “Çocuk Oyunları” tablosunda şairin söz ettiği gibi bir “ortaklık ve uyum” var mıdır? Neden/Nasıl? Örneklerle açıklayınız.

7. Brueghel'in "Çocukların Oyunu" resmini tanımlarken kullandığınız kelimelerin hangilerini bu şiirle ilişkilendirebiliriz? Neden/nasıl, açıklayınız.
8. Söz konusu şiirde ve resimde yer alan "çember" sizce eserlere nasıl bir anlam katmıştır? "Çember ve zaman" arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Şairin "çember ve zaman" sözcüklerini bir arada kullanarak dikkat çekmek istediği ne olabilir? (Öğrenciler soru üzerine düşüncelerini ifade ederken gerekirse "çember ve zaman" kavramlarıyla "dönmek/devretmek, devr-i âlem, sonsuzluk/kesintisizlik, akış vb." gibi kavramlarla ilişki kurabilmeleri için desteklenir. Tabloda çocuk oyunlarını yetişkinlerin oynaması, gelecekte geçmişi yaşayabilmeleri durumunun da bu açıdan değerlendirilmesi sağlanır.).
9. Güneşte şiirinin yapısıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?
10. Garip kitabının ön sözünü okuyunuz. "Güneşte" şiirinin bu anlayışıyla ilişkisini değerlendiriniz.

Değerlendirme:

Aşağıdaki ilk 3 görevin tüm öğrenciler tarafından yapılması sağlanır; 4 ve 5. görev ise seçmelidir:

1. "Güneşte" şiiri hakkında bir eleştiri yazısı yazınız.
2. Brueghel'in "Çocuk Oyunları" tablosundan hareketle "zaman" temalı bir şiir yazıp arkadaşlarınızla paylaşınız (Şiirlerden pano oluşturulabilir ve/veya şiirler, güvenli dijital ortamlarda paylaşılır).
3. Melih Cevdet Anday'ın beğendiğiniz şiirlerinden bir seçki oluşturunuz, seçtiğiniz şiirlerden birini ezberleyiniz.
4. "Zaman" konusunu işlemiş edebî metinlerden alıntılara yer vereceğiniz "zaman" temalı bir deneme yazısı yazınız.
5. Resim altına şiir yazma çalışmaları bulunan Parnasyen şiirler hakkında bir sunum hazırlayınız.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Değerlendirme Formu"nu uygulayınız.

Kaynakça:

Anday, M. C. (2002). Toplu Şiirler II: Ölümsüzlük Ardında Gılgamış (s. 231-232) içinde. Adam Yayınları.

Asiltürk, B. (2018). Melih Cevdet Anday'ın "Güneşte" Şiirinin Anlam ve Yapı Ekseninde Çözümlemesi: Brueghel'den Yansıyan Uyum. Hilesiz Terazî - Şiir Yazıları (4. Baskı, s. 85-92) içinde. Yapı Kredi Yayınları.

https://www.wga.hu/html/b/bruegel/pieter_e/02/01games.html

Görsel Kaynakça:

Sayfa 276'da kullanılan görsel, "https://www.wga.hu/html/b/bruegel/pieter_e/02/01games.html" adresinden alınmıştır.

Sayfa 277'de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 1570262419)

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Şiirin Rüzgârıyla

Kazanımlar

Şiir türüyle ilgili genel kavramları açıklar.

Türk şiirinin dönemleri arasında dil, anlayış, içerik, yapı bakımından karşılaştırmalar yapar.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örnekleri karşılaştırmaları teşvik edilir.

Şiirleri şekil, konu, ezgi, duygu, imge, estetik, anlam vb. yönlerden karşılaştırmaları sağlanır.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Sevdiği şiirlerden seçtiklerini ezberler.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, beyin fırtınası, tartışma, araştırma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Divan şiiri sözlüğü.

Disiplinler Arası İş Birliği : Müzik, Halk Bilim, Tarih.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden divan şiiri hakkında araştırma yapmaları istenir. Öğretmen tarafından Orhan Veli'nin "Anlatamıyorum" şiirinin ses kaydı hazır bulundurulur.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Orhan Veli'nin "Anlatamıyorum" şiirinin bir ses kaydı dinletilerek derse başlanır. Şiirin tanımı sorgulanır. Öğrencilerin cevapları tartışmaları ve değerlendirmeleri istenir. "Sevdiğiniz şiirler hangileridir?" sorusuyla derse devam edilir. Öğrencilerin bahsettikleri şiirleri sevmeye nedenlerini gerekçeleri ile açıklamaları istenir. Tahtaya "şiir" kelimesi yazılır, yuvarlak içine alınır. Öğrencilerden şiir kelimesinin etrafına şiirin onlarda çağrıştırdığı birkaç kelimeyi yazmaları istenir.

Keşfetme:

Ekteki gazel tahtaya yansıtılır ve okunur.

Gazelde geçen anlamı bilinmeyen kelimeler bulunarak gazel öğrencilerle birlikte günümüz Türkçesine aktarılır.

1. Şiir kime hitaben yazılmıştır? Şiirden yola çıkarak açıklayınız.
2. Şiirin dil ve anlatımını değerlendiriniz? Şiirin dil ve anlatımının günümüz Türkçesinden farklılıkları var mıdır? Değerlendiriniz.
3. Şiirin daha önce okuduğunuz şiirlerden farklılıklarını değerlendiriniz.
4. Şiirdeki beyitlerin yeri değiştirilebilir mi? Bu durum anlamı nasıl etkiler? Tartışınız.
5. “Mahlas” ile “takma ad” arasında nasıl bir ilişki olabilir?
6. Sizce şiirdeki en güzel beyit hangisidir? Nedenleri ile açıklayınız.
7. Şiirdeki benzetme sanatlarını tespit edip onların yerine yeni benzetmeler yapınız.

Açıklama:

Sözlü kültür döneminden hareketle şiirin doğuşu, ne olduğu, var oluş süreci, nasıl bir işleve sahip olduğu ve ne gibi değişimler geçirdiği açıklanır. Türk edebiyatı şiir gelenekleri hakkında örnek metinler kullanılarak kısa bilgi verilir. Şiirde ölçü, kafiye, redif, kafiye şeması, nazım birimi, nazım şekilleri seçilen şiirler üzerinde incelenir. Edebî sanatlar, mazmun ve imge kavramları örnekler üzerinden anlatılır. Nazire kavramı açıklanır.

Derinleştirme:

Ekteki farklı geleneklere ait olan şiirler öğretmen tarafından okunur. Şiirler, tahtaya yansıtılır ya da öğrencilere çıktıları dağıtılır. Bu şiirlerden birini seçerek Muhibbi'nin gazeli ile ölçü, nazım birimi, konu ve dil anlatım bakımından karşılaştırmaları sağlanır. Ayrıca, ekteki şiirlerde geçen çiçek motifleri mazmun ve imge kavramları üzerinden değerlendirilir.

Öğrencilere internet kullanabilecekleri bir ortam sağlanır. Öğrenciler iki gruba ayrılırlar. Öğrencilere on dakikalık süre verilir. 1.gruptaki öğrencilerden şair sultanlarının hayatını, ikinci gruptaki öğrencilerden sultan şairlerin şiirlerini araştırmaları istenir. Süre bitince grupların araştırma sonuçlarını arkadaşlarıyla paylaşmaları sağlanır. Sultan şairlerin hayatları ve en beğendikleri eserlerinden oluşan şiir seçkisi hazırlamaları (basılı veya e-kitap şeklinde) desteklenir. Hazırlanan kitabın güvenli dijital ortamda paylaşılması teşvik edilir. Bu şiir kitabından seçtikleri bir şiiri ezberlemeleri desteklenir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri geleneklerinin benzerlik ve farklılıklarını inceleyerek karşılaştırmalı bir inceleme yazısı yazınız. Yazınızda bu şiir geleneklerinin oluşma ve farklılaşma nedenlerine değininiz.
2. Müzik biriminden destek alarak Muhibbi'nin gazelini besteleyiniz.
3. Muhibbi'nin gazelini modern Türk şiirine dönüştürünüz.
4. Muhibbi'nin gazeline bir nazire yazınız.

Kitabın sonundaki “Öz Yansıtım Formu” nu uygulayınız.

Kaynakça:

Pala, İ. (2009). Ortaöğretim İçin Divan Şiiri. Gazi Meslekî Eğitim Matbaası.

<https://www.siiir.gen.tr/siir> (Erişim tarihi: 07.07.2021).

EK 1

GAZEL

Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

Saltanat dedikleri ancak cihân gavgasıdır
Olmaya baht u saâdet dünyede vahdet gibi

Ko bu ayş u işreti çünkim fenâdur âkibet
Yâr-i bâki ister isen olmaya tâat gibi

Olsa kumlar sağışınca ömrüne hadd ü aded
Gelmeye bu şişe-i çarh içre bir saat gibi

Ger huzûr itmek dilesen ey Muhibbî fârig ol
Olmaya vahdet cihânda kûşe-i uzlet gibi

Muhibbî (Kanuni Sultan Süleyman)

EK 2

1. Şiir

Gül hasretinle yollara dutsun kulağını
Nergis gibi kıyâmete dek çeksın intizâr

Bakî

2. Şiir

Bir yüzi gül gonce-leb dil-dâr dırsen işte sen
Sen güle bülbül gibi kim zâr dırsen işte ben

Necatî

3. Şiir

...

Bir hoş durur eda naz gibi
Arkasında saçı tel tel saz gibi
Has bahça içinde top nergiz gibi
Karalar mı giydin al'ın üstüne
Alma alma yanakları al gibi
Boyu uzar gider selvi dal gibi
Seherde açılan gonca gül gibi
Sandım kan damlamış karın üstüne

Karacaoğlan

4. Şiir

Salındı bahçeye girdi
Çiçekler selama durdu
Mor menevşe boyun burdu
Gül utandı hicabından

E. Emrah

5. Şiir

Ayrılık Sevdaya Dahil

Açılmış sarmaşık gülleri kokularıyla baygın
En görkemli saatinde yıldız alacasının
Gizli bir yılan gibi yuvarlanmış içimde kader
Uzak bir telefonda ağlayan yağmurlu genç kadın
Rüzgâr uzak karanlıklara sürmüş yıldızları
Mor kıvılcımlar geçiyor dağınık yalnızlığımdan
Onu çok arıyorum onu çok arıyorum
Her yerimde vücudumun ağır yanık sızıları
Bir yerlere yıldırım düşüyorum
Ayrılığımızı hissettiğim an demirler eriyor hır
sımdan
Ay ışığına batmış karabiber ağaçları gümüş tozu
Gecenin ırmağında yüzüyor zambaklar yasemin-
ler unutulmuş

Attila İlhan

6. Şiir

Mona Rosa

...

Zambaklar en ıssız yerlerde açar
Ve vardır her vahşi çiçekte gurur
Bir mumun ardında bekleyen rüzgâr
Işıksız ruhumu salları da durur
Zambaklar en ıssız yerlerde açar

Sezai Karakoç

Farklı şiir geleneklerine bağlı bu şiirlerin hangi şiir geleneğine ait olduğunu nedenleriyle açıklayarak aşağıdaki tabloda işaretleyiniz.

	Klasik Türk Şiiri (Divan Şiiri)	Türk Halk Şiiri	Çağdaş Türk Şiiri	Çünkü...
1. Şiir				
2. Şiir				
3. Şiir				
4. Şiir				
5. Şiir				
6. Şiir				

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Türkçenin Renkleri

Kazanımlar

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Türk ve dünya şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Türk dünyası şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Okuduğu şiirlerle ilgili değerlendirme yazıları yazmaları desteklenir.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, anlatım, tümevarım, tümdengelim, görüş geliştirme.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, haritalar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten bir hafta önce Tataristan Özerk Cumhuriyeti ve Tatar edebiyatı ile ilgili araştırma yapılır. Öğrencilerin konu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Dil nedir?” sorusu ile derse başlanır. “Ana dilinin kişinin hayatındaki yeri ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu ile devam edilir.

Öğrencilere “Türk dünyasının coğrafi sınırları ile Türk dili arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusu yöneltilir. Öğrencilerin cevapları ve konu ile ilgili görüşleri alınır. Dil, millet ve yurt kavramları arasındaki ilişki üzerinde durulur.

Öğretmen tarafından Abdullah Tukay'ın Tuğan Təl (Ana Dilim) adlı şiirinin Kazan-Tatar Türkçesi ile Kiril harfli metni ve bu metnin Latin harfleri ile transkribe edilmiş şekli fotokopi ile çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Kiril harfli metin ve bu metnin transkribe edilmiş şekli incelenir. Öğrencilere transkripsiyon kavramından bahsedilir.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak olan Abdullah Tukay'ın "Tuğan təl" (Ana dilim) şiiri okunur.

Çevrim içi veya matbu sözlüklerden yararlanılarak metnin Türkiye Türkçesine aktarılması istenir. Öğretmen rehberliğinde çalışmaları sağlanır. Anlamı bilinmeyen kelimeler ile ilgili olarak aşağıda yer alan listeden hareketle öğrencilere yardımcı olunur.

Öğrenciler tarafından hazırlanan metinler ile şiirin Türkiye Türkçesine aktarılmış şekli karşılaştırılır. Ayrıca öğrencilerin kendi hazırladıkları aktarma metinlerini akademik aktarma ile de karşılaştırmaları sağlanır.

Туған тел

И туган тел, и матур тел, әткәм-әнкәмнең теле!
Дөньяда күп нәрсә белдем син туган тел аркылы.

Иң элек бу тел белән әнкәм бишәктә көйләгән,
Аннары төннәр буге әбкәм хикәят сөйләгән.

И туган тел! һәрвакытта ярдәмәң берләң синең,
Кечкенәдән аңлашылган шатлыгым, кайгым минем.

И туган тел! Синдә булган иң элек кыйлган догам:
Ярлыкагыл, дип, үзем һәм әткәм-әнкәмне, ходам!

ГабдуллаТукай

(Җисамов ve Мөһеммедшәһ, 2006: 167)

“

Tuğan těl

İy tuğan těl, iy matur těl, etkem-enkemněj těl!
Dönyada küp nerse beldēm sin tuğan těl arqılı.

İñ ėlĕk bu těl bĕlen enkem bişĕkte köylegen,
Annarı tönner buyı ebkem ĥikeyet söylegen.

İy tuğan těl! Hervaqıtta yerdeměj bĕrlen siněj,
Kĕĕkĕneden anlaşılgan şatlıgım, qaygım minĕm.

İy tuğan těl! Sinde bulğan inĕ ėlĕk qıylğan doĕam:
Yarlıqağıl, dip, üzĕm hem etkem-enkemnĕ, ĥodam.

Ğabdulla Tuqay

”

Kazan-Tatar Türkçesindeki Kelimelerin Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları

annarı: sonra	etke: baba(cık)	nerse: şey
añlaşıl-: anlaşıl-	hem: hem, ve	qayğı: kaygı
arqılı: sayesinde, vasıtası ile	hervaqıt: her zaman	qıyl-: kıl-, et-, yap-
běl-: bil-	hikeyet: masal	sin: sen
bėlen: ile	hoda: Huda, Allah, Tanrı	sinėň: senin
bėrlen: ile	iň: (mukayese bildirirken) en	söyle-: söyle-, anlat-
bişėk: beşik	iy: ey	şatlıq: sevinç, mutluluk
bul-: ol-	kėčkėne: küçük	tėl: dil
buy: boy	köyle-: bir ezgide türkü söyle-	tön: gece
di-: de-	küp: çok	tuğan: doğma yeri, memle-ket
doğa: dua	matur: güzel	üz: öz, kendi
dönya: dünya	minėm: benim	yarlıqa-: yarlığa-, bağışla-
ebke: nine(cık)		yerdem: yardım
ėlėk: ilk, önce		
enke: anne(cık)		

Ana Dilim

Ey ana dilim, ey güzel dil, anamın, babamın dili!
Senin sâyendedir, dünyada öğrendiğim her şey.

Bu dil ile evvela, annem ninni söylemiş,
Sonraları, geceler boyu ninem masal anlatmış.

Ey ana dilim! Her zaman yardımınla senin,
Küçüklükten beri hissederim sevincimi, kederimi.

Ey ana dilim! Seninleydi ettiğim ilk duâm:
Affet demiştim, beni, annemi ve babamı Tanrı'm.

Abdullah Tukay
(Özkan, 1994: 641)

Öğrenciler, şiiri okuduktan sonra aşağıdaki sorular sorulur:

1. Şiirin teması nedir?
2. Ana dili öğrenme sürecinde şiirde geçen metin türlerinin (ninni, masal, dua) ne tür katkıları olmuştur? Değerlendiriniz.
3. Şiirin üçüncü dizesinde anlatılmak istenen nedir? Yorumlayınız.
4. Şiire göre millî kimlik ile ana dil arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?
5. Okuduğunuz şiire en az iki dizelik bir nazire yazınız.
6. Şiirde kullanılsın Kiril alfabesi ile adınızı ve soyadınızı yazınız. Arkadaşlarınızla paylaşınız.
7. Yukarıdaki kelime tablosunu inceleyiniz. Türkiye Türkçesi ile Kazan Tatar Türkçesi arasındaki benzerlik ve farklılıkları değerlendiriniz.
8. Abdullah Tukay'ın ana diline yaptığı duygusal vurgunun arka planında ne gibi etkenler olabilir?

Açıklama:

Öğretmen tarafından Tataristan Özerk Cumhuriyeti ve Tatarların Mehmet Âkif'i olarak kabul edilen millî şairleri Abdullah Tukay hakkında kısa bilgiler verilir. Öğrencilerden şairin hayatı ve hayat görüşü ile şiiri arasında bağlantı kurmaları ve şiiri bu açıdan değerlendirmeleri istenir.

Kazan-Tatar Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki temel ses değişiklikleri hakkında konuşulur.

“Türk dilinin farklı yazı dilleri ve alfabeleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusundan hareketle Türk Cumhuriyetleri ve özerk bölgelerinde kullanılmakta olan alfabeler ele alınır.

Derinleştirme:

Şiir hem şekil hem de içerik yönünden incelenir. Tukay ve şiir anlayışı hakkında açıklamalar yapılır. Şiirin içeriği hakkında öğrencilerin yorum ve değerlendirmeleri dinlenir. Dönem, içerik yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri hakkında bilgi verilir. Bu bilgilerden yola çıkarak öğrencilerin şiiri tahlil etmeleri sağlanır.

“Sizce ana dili öğrenilir mi yoksa edinilir mi? Öğrenme ile edinme arasındaki fark nedir?” soruları “görüş geliştirme” tekniği kullanılarak sınıfta tartışılır. Tartışma sonrası ile öncesine göre öğrencilerin ne gibi bilgiler edindikleri, fikrî planda bir değişim yaşayıp yaşamadıkları sorulur. Edinme ile öğrenme arasındaki fark dil edinimi ve dil öğrenimi üzerinden izah edilir.

Türkiye Türkçesi dışında hangi Türk lehçelerini duydukları, hangilerini anlayabildikleri sorusu öğrencilere yöneltilir. Lehçeler arasındaki anlaşılabilirlik oranı üzerinde etkili olan unsurların neler olabileceği sorulur.

Değerlendirme:

Öğrencilere Kazan Tatar Türkçesine ait metinleri ses bilgisi açısından bundan sonraki çalışmalarında daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilecekleri belirtilir.

Öğrencilere aşağıdaki seçmeli görevler verilir:

1. **Görev:** Kazan Tatar Türkçesinde yer alan söz varlığına (atasözü, deyim vb.) ilişkin resimli sözlük hazırlayınız.
2. **Görev:** Dil ile lehçe arasındaki ilişkiyi araştırıp Türk dilinin lehçelerini konu alan bir sunum hazırlayıp arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. **Görev:** Ana dili konusunda yazılmış Türkçe ve çeviri şiirlerden oluşan bir antoloji oluşturunuz.
4. Abdullah Tukay adının Türkiye’de kullanıldığı yerleri (adının geçtiği cadde, şairin heykeli vb.) tespit edip bu konuda kısa bir sunum yapınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/12243,abdullahtukaypdf.pdf?0> (Erişim: 20.05.2021).

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78479/turkiye-dindeki-turk-edebiyatlari-antolojisi.html> (Erişim: 20.05.2021).

Hisamov, N. ve Möhemmetşen Z. (2006).

Ğabdulla Tuqay – Saylanma Eserler. Tatarstan Kitap Neşriyatı. [Хисамов, Н. һәм Мөхәммәтшен З. (2006). Габдулла Тукай – Сайланма Әсәрләр. Татарстан Китап Нәшрияты.]

Öner, M. (2015). Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü. TDK Yayınları.

Özkan F. (1994). Abdullah Tukay'ın Şiirleri (İnceleme-Metin-Aktarma). TKAE Yayınları.

Görsel Kaynakça:

Sayfa 286, 287, 288'de kullanılan görseller, firma arşivinden kullanılmıştır.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Türkistan'dan Dünyaya

Kazanımlar

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Şiirleri yorumlar.

Şiirdeki açık ve örtük iletileri gerekçelendirerek açıklamaları sağlanır.

Türk ve dünya şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Türk dünyası şairlerini takip etmeleri teşvik edilir.

Okuduğu şiirlerle ilgili değerlendirme yazıları yazmaları desteklenir.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, anlatım, tümevarım, tümdengelim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, haritalar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Coğrafya.

Hazırlık Süreci

Öğrencilere tarihî Türkistan coğrafyası, Özbek edebiyatı ve günümüz Özbekistan devleti ile ilgili bir araştırma yapmaları önerilir. Öğrencilerin konu ile ilgili hazır bulunuşlukları sağlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Mahmut Kaşgarî, Yusuf Has Hacib, Edip Ahmet Yükneki, Ahmet Yesevî, Ali Şir Nevaî, Şeybani Han, Babür, Ebulgazi Bahadır Han, Abdurrauf Fitrat, Abdülhamit Süleyman Çolpan gibi önemli isimlerin hangilerini tanıyorsunuz?” sorusu ile giriş yapılır. Öğrencilerin cevaplarından hareketle bu isimlerin ortak özellikleri bulunmaya çalışılır.

“Türkçe denilince aklınıza ne geliyor?” sorusu ile konu biraz daha genişletilir. Öğrencilerin bu husustaki fikir ve görüşleri alınır. Kaşgarlı Mahmut’tan bugüne Türkçenin birçok farklı kola ayrıldığı, hatta Kaşgarlı Mahmut Dönemi’nde bile Türkçenin farklı kollarının olduğu belirtilir.

“Türk dilinin tarihî gelişim süreci hakkında neler biliyorsunuz?” sorusu ile derse devam edilir. Öğrencilerin görüşlerine gerekli eklemeler yapılır.

“Türkistan” terimi ile “Orta Asya” terimi arasında ne gibi bir fark olduğu sorusu öğrencilere yöneltilir. Öğrenci görüşlerine müdahale edilmez, ekleme ya da düzeltme yapılmaz. Dersin sonunda “Türkistan” teriminin önemi ve onun yerine ikame edilmiş olan kimliksiz, aidiyetsiz, nötr ve dolayısı ile çağrışım değerinden uzak “Orta Asya” teriminin Türk dünyası karşısı bir terim olduğu üzerinde durulur.

Öğretmen tarafından Süleyman Abdülhamit Çolpan (1893-1938)’ın “Köñül” (Gönül) adlı şiirinin Arap harfli Özbek Türkçesi metni ve bu metnin Latin harfleri ile transkribe edilmiş şekli fotokopi ile çoğaltılarak öğrencilere dağıtılır. Arap harfli metin ve bu metnin transkribe edilmiş şekli incelenir. Öğrencilere transkripsiyon kavramı hakkında bilgiler evrilir.

Keşfetme:

Etkinlik esnasında ele alınacak olan Abdülhamit Süleyman Çolpan’ın “Köñül” (Gönül) şiiri öğretmen tarafından okunur. Aynı şiir öğrencilere de okutulur.

Çevrim içi veya matbu sözlüklerden yararlanılarak metnin Türkiye Türkçesine aktarılması istenir. Öğrencilerin, öğretmen rehberliğinde çalışmaları sağlanır. Anlamı bilinmeyen kelimeler ile ilgili olarak aşağıda yer alan listeden hareketle öğrencilere yardımcı olunur.

Öğrenciler tarafından hazırlanan metinler ile şiirin Türkiye Türkçesine aktarılması şekli karşılaştırılır.

كوڭل!

كوڭل، سېن مۇنچەلەرنېگە
كىشەنلەر بىرلە دوستلەشكە؟
نە فەريادك، نە دادك بار،
نېچۇن سېن مۇنچە سۇستلەشكە؟

ھەقارەت دىنى ئاغرىتماس،
تۈيەنلەك مەنگى كېتەمسى؟
كىشەنلەر پارچالانماسى؟
قىلچلار ئېندى سىنەمسى؟

تىركسەن، ئولمەگەنسەن،
سېن دە ئادەم، سېن دە ئىنسان سېن؟
كىشەن كېيەم،
بويۇن ئېگەم،

كىشەن ھەم حۇر تۇغۇلغانسېن!

تاشكەنت، 1922، ئاۋغۇست - 7.

A.S. Çolpan (Prof. Dr. Timur Kocaoğlu'nun kişisel arşivinden)

KÖÑÜL

Köñül, sên munçalar nége
Kişenler birle dostlaşdıñ?
Né feryadıñ, né dadıñ bar,
Néçün sên munça sustlaşdıñ?

Hakaret dilni ağrıtmaz,
Tübenlik méngü kétmesmi?
Kişenler parçalanmasmi?
Kılıçlar éndi sınmasmi?

Tiriksen, ölmegensen,
Sên de adem, sên de insansen,
Kişen kiyme,
Boyun egme,
Ki sên hem hür tuğılghensen?

A.S. Çolpan

Özbek Türkçesindeki Kelimelerin Türkiye Türkçesindeki Karşılıkları

adem: adem, kişi, insan

ağrı-: ağrı-, incit-

bar: var

birle: ile

boyun: boyun

dad: ses

dil: dil

dostlaş-: dostlaş-, dost ol-

eg-: eğ-

éndi: şimdi

hem: de, da

hür: hür, özgür

két-: git-

ki: ki

kişen: zincir

kiy-: giy-, tak-

köñül: gönül

méngü: bengü, ebedî

munça: bunca

né: ne

néçün: niçin

nége: niye

sên: sen

sın-: kırıl-

sustlaş-: akıllan-, uslan-;
hantallaş-, durağan bir hâle gel-,
sakinleş-

tirik: diri, canlı

tuğıl-: doğ-

tübenlik: alçaklık

Gönül

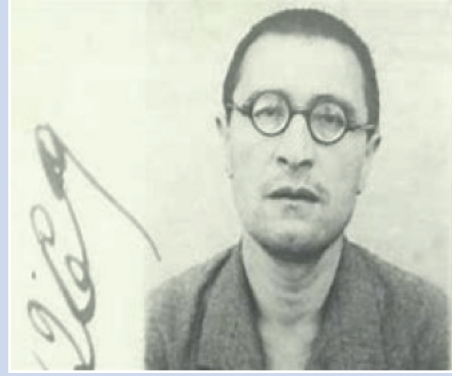
Gönül, sen buncalar niye
Zincirler ile dost oldun?
Ne feryadın, ne sesin var,
Niçin sën bunca uslandın?

Hakaret gönlü incitmez,
Alçaklık béngi gitmez mi?
Zincirler parçalanmaz mı?
Kılıçlar şimdi kırılmaz mı?

Dirisin, ölmemişsin,
Sen de adem, sen de insansın,
Zincir takma,
Boyun eğme,
Ki sen de hür doğmuşsun!

A.S. Çolpan

(Özbekçeden Türkçeye aktarma
Prof. Dr. Timur Kocaoğlu tarafından
yapılmıştır.)

A.S. Çolpan, 1938 yılı
(Prof. Dr. Timur Kocaoğlu'nun
kişisel arşivinden)

Öğrenciler, şiiri okuduktan sonra aşağıdaki sorular sorulur:

1. Şiirin teması nedir?
2. Şairin kendi kendisi ile sohbeti esnasında ele aldığı en önemli kavram sizce hangisidir?
3. Sizce şair sadece kendi gönlüne mi sesleniyor? Neden?
4. Şiirden hareketle dirilik/canlılık ile özgürlük arasında nasıl bir ilişkiden söz edilebilir?
5. Okuduğunuz şiire en az bir kıtalık nazire yazınız.
6. Yukarıdaki kelime tablosunu inceleyip Türkiye Türkçesi ile Özbek Türkçesi arasındaki benzerlik ve farklılıkları değerlendiriniz.
7. Abdülhamit Süleyman Çolpan'ın esaret karşıtı tavrının arka planında ne gibi etkenler olabilir?
8. Arap harfli metinde yer alan “köñül”, “néçün” ve “tübenlik” kelimelerini bulup defterinize yazınız.

Açıklama:

Öğretmen tarafından Özbekistan ve Özbeklerin büyük şairlerinden biri olan Abdülhamit Süleyman Çolpan hakkında kısa bilgiler verilir. Öğrencilerden şairin hayatı ve hayat görüşü ile şiiri arasında bağlantı kurmaları ve şiiri bu açıdan değerlendirmeleri istenir.

Şiirde tespit edilebilen Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki temel ses değişiklikleri hakkında konuşulur.

Şiir hem şekil hem de içerik yönünden incelenir. Abdülhamit Süleyman Çolpan ve şiir anlayışı hakkında açıklamalar yapılır. Şiirin içeriği hakkında öğrencilerin yorum ve değerlendirmeleri dinlenir. Dönem, içerik, yapı unsurları dil ve anlatım özellikleri hakkında bilgi verilir. Bu bilgilerden yola çıkarak öğrencilerin şiiri tahlil etmeleri sağlanır.

“Abdülhamit Süleyman Çolpan vb. birçok şair, yazar ve aydının 1930’lu yıllarda sistematik olarak katledilmiş olmalarının sebebi ve amacı ne olabilir?” sorusundan hareketle bir millet için münevver/aydın kesimin önemi üzerinde durulur.

Derinleştirme:

A.S. Çolpan'ın hayatına bakıldığı zaman vatan ve millet sevdalı bir şair olduğu görülür. Çolpan'ın bu şiirini vatan ve millet kavramları ile ilişkilendirerek değerlendirecek olsanız neler söylersiniz?

Köñül (Gönül) şiirini içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendiriniz.

Türkçenin farklı yazı dilleri ve bazı alfabeleri (Köktürk, Uygur, Arap, Kiril, Latin) hakkında kısa bilgiler verilir. Alfabe değişiminin arka planında yer alan sebepler ele alınır, bu konu ile ilgili olarak öğrencilerin değerlendirmeleri dinlenir. Alfabe değişse bile Türkçenin değişmediği, hangi alfabe ile olursa olsun Türkçe olarak yoluna devam ettiği ifade edilir.

“Türk dünyası için ortak bir alfabe belirleme imkânınız olsa nasıl bir çalışma yapardınız?” sorusu etrafında öğrencilerin görüşleri alınır.

Gelecekte Türk dünyasının tamamı için “Ortak Türkçe” olma konusunda hangi lehçe size göre daha güçlü bir aday olarak görülüyor? Neden?

Değerlendirme:

1. **Görev:** Türkistanlı bir Özbek aydını olan Abdülhamit Süleyman Çolpan'ın Sakarya Meydan Muharebesi ile ilgili olarak yazdığı şiiri (Tufan) araştırıp bulunuz. Bu şiirden ve Özbekistan özeinden hareketle Türkistan ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki tarihî bağları ele alan bir değerlendirme yazısı kaleme alınınız.
2. **Görev:** Okuduğunuz şiir ile ilgili bir değerlendirme yazısı yazınız. Bu yazıyı arkadaşlarınız ile paylaşınız.
3. **Görev:** Türk dünyası için ortak Türkçe konusunda yapılan bilimsel çalışmalar hakkında bir araştırma yapınız. Çalışmanız esnasında Gaspıralı İsmail'in İstanbul Türkçesini esas alan Tercüman gazetesi ve gazetenin sloganı olan “Dilde, fikirde, işte birlik.” ifadesi, ortak Türkçe için 1991 yılında kabul edilen ama uygulama aşamasına geçirilemeyen Latin alfabesi esaslı 34 harflik çerçeve alfabe vb. gibi önemli konuları ele alıp değerlendiriniz.

4. **Görev:** Türk dünyasının A. S. Çolpan, Abdullah Tukay, Şehriyar, Bahtiyar Vahapzade, Abay Kunanbayev, Alikul Osmanov, Molla Nefes, Abdülhalik Uygur vb. şairlerinin seçme şiirlerinden oluşan tematik bir antoloji hazırlayınız.
5. **Görev:** Arap harfli özgün metin, metnin transkribe edilmiş şekli ve Türkiye Türkçesine aktarılmış şekillerinde kullanılan alfabelerden hareketle Arap harfli metin ile kendi adınızı ve soyadınızı yazmayı deneyiniz.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Çolpan, A.S. (1926). Tañ Sırları. Özbekistân Devlet Neşriyatı.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/12110,colpanpdf.pdf?0> (Erişim: 14.07.2021).

Roy, O. (2015). Yeni Orta Asya ya da Ulusların İmal Edilişi (Çev. Mehmet Moralı). Metis Yayıncılık.

Üşenmez, E., Boltabayev, S., Tuğlacı, G. (2016). Özbekçe – Türkçe Sözlük. Türk Dünyası Vakfı.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Mehlika Sultan

Kazanımlar

Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi çok yönlü olarak yorumlar.

Türk şiirine etki etmiş dünya edebiyatı şairleri ve eserlerini değerlendirir.

Türk şiirini ve şairlerini etkileyen sanatçıları, fikrî ve edebî akımları, olayları vb. unsurları karşılaştırarak değerlendirmeleri sağlanır.

Türk ve dünya edebiyatından okuduğu şiir örneklerini, şiir tahlilleri metoduna göre dönem, içerik, yapı unsurları, dil ve anlatım özellikleri bakımından değerlendirir.

Özgün şiirler yazar.

Öğrenciler konu ve şekil tercihinde serbest bırakılır.

Eski Türk şiiri, klasik Türk şiiri, Türk halk şiiri, çağdaş Türk şiiri vb. örneklerinden yararlanarak benzer şiirler yazmaları teşvik edilir.

Kendi şiir anlayışını (manifesto) ve buna uygun yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda paylaşır.

Şiir türüne yönelik birikimlerinden hareketle şiir yazma metodunu geliştirmesine ve kendi şiir tanımını belirlemesine destek olunur.

Yazdığı şiirleri güvenli dijital ortamlarda veya matbu olarak paylaşması teşvik edilir.

Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarını, şiir topluluklarını tanıtan yaratıcı bir ürün tasarlar.

Sevdiği şiirlerden bir antoloji oluşturur.

Şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanmaları sağlanır.

Sevdiği şiirlerden seçtiklerini ezberler.

Süre : 4x40

Modül : Şiir

Strateji, Yöntem ve Teknikler : İstasyon tekniği, araştırma, grup çalışması, soru cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Akıllı tahta ya da projeksiyon cihazı.

Disiplinler Arası İş Birliği : Müzik.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden Yahya Kemal'in şiirlerini araştırmaları istenir. Beğendikleri bir şiiri seçtikleri fon müziği eşliğinde seslendirmeleri ve ses kayıtlarını derse getirmeleri sağlanır. İsteyen öğrencilerin şiiri ezberlemesi teşvik edilir. Öğretmen tarafından sınıfa bir Osmanlıca-Türkçe sözlük getirilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere fon müziği eşliğinde seslendirdikleri şiire ait ses, görüntü vb. kayıtları izletilir. Seçilen müziğin şiirle uyumu, vurgu, tonlama vb. yönlerden öğrencilerin, performanslarını değerlendirmeleri sağlanır. Öğrencilere ulaşmak istedikleri hedeflerinin neler olduğu sorulur. Hedeflerinin gerçekleştirilme ihtimallerini değerlendirmeleri sağlanır.

Keşfetme:

Etkinlik ekindeki “Mehlika Sultan” şiiri bir öğrenciye okutulur.

Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Mehlika Sultan kimdir?
2. Mehlika Sultan nerede yaşamaktadır?
3. Şiirdeki yedi genç nereye yolculuk yapmaktadır? Bu yolculuğa neden çıktılar?
4. Şiirde geçen masal unsurlarını tespit ediniz. Bu unsurların şiirin anlamına etkisini değerlendiriniz.
5. Uzun yolculuklara çıkan başka kahramanlara örnekler veriniz (masal, halk hikâyesi vb.).

6. Masallarda gizli kapılar var mıdır? Nerelere açılır bu kapılar? Örnek veriniz.
7. Gençler, çıkışı olmayan kuyuda nasıl bir mekânla karşılaşmıştır?
8. Şiirde ahenk nasıl sağlamıştır? Örneklerle açıklayınız.

Açıklama:

Şiiri “şiir tahlil metoduna” göre incelemeleri sağlanır. Konusu, teması, nazım birimi, ölçüsü ve kafiyesini incelemeleri istenir. Aliterasyon ve asonansları fark etmeleri desteklenir.

Öğrencilere internet kullanma imkânı verilir ve öğrenciler ikiye bölünür. Öğrencilerden aşağıdaki konuları internetten veya kitap, dergi gibi basılı kaynaklardan araştırmaları istenir.

- a. “Mehlika” isminin anlamı nedir? (Osmanlıca-Türkçe sözlükten yararlanmaları sağlanır. Sözlükten kelime buldurularak Osmanlıca- Türkçe sözlük kullanımı da öğretilebilir). Yahya Kemal şiirinde neden bu ismi tercih etmiş olabilir?
- b. Türk kültüründe 3,7,40 sayılarının önemi nedir? Bu sayılar hangi tür eserlerde karşımıza çıkmaktadır?
- c. Türk masallarında kahramanlar neden uzun yolculuklara çıkarlar?

Öğrencilerden araştırma sonuçlarını not etmeleri, istenir. Araştırmalar bittikten sonra öğrencilerin araştırma sonuçlarını arkadaşlarıyla paylaşması sağlanır. Şiir, fon müziği eşliğinde bir kez daha okutulur. Ardından Jose Maria de Heredia'nın aşağıdaki şiiri okunur:

Fatihler

Yuvalarından uçmuş bir sürü şahindiler
Usanmışlardı mağrur fukaralıklarından
Pallos de Moguer'den avare, asker, kaptan
Çılgınca bir hayale doğru sürüklendiler

Masaldaki madeni bulmak içindi sefer
Sipango'nun varılmaz topraklarında yatan
Geçerken garbın esrar dolu kıyılarından
Alize rüzgârında eğilirdi serenler...

Beyaz kadırgaların sarkıp ilerisinden
Seyre koyulurlardı denizlerin içini
Yıldızların bir meçhul göğe yükselişini

Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Orhan Veli Kanık
(www.academia.edu.tr)

Öğrencilerden Jose Maria de Heradia'nın şiiri ile Mehlika Sultan şiirini karşılaştırmaları istenir. Öğrencilerin bu şiirleri; konu, tema, nazım birimi, söz sanatları vb. yönlerden karşılaştırmaları sağlanır.

Yahya Kemal'in Heradia'dan etkilenip etkilenmediğini tartışmaları sağlanır. Yahya Kemal'in hayatı ve sanat anlayışından bahsedilir. Eserleri ve eserlerinde ele aldığı konular üzerinde durulur. Parnasizm akımından bahsedilir. Yahya Kemal'in parnasizm akımı etkisinde kusursuz şiir yazma, mükemmeliyet anlayışı üzerinde durulur. "Mısra benim haysiyetimidir." "İstanbul'da konuşulan Türkçe ve Türkçeleşmiş her kelimenin üzerinde bir mücevher gibi durdum." (Çıkla, S, 2008) sözünden yola çıkarak Yahya Kemal'in şiirde biçim, teknik, dil anlatım yönünden mükemmele ulaşmak için sarf ettiği çaba değerlendirilir. Şair mükemmeliyetçi olmalı mıdır? Bu konuda öğrencilerin görüşleri alınır. Öğrencilerin görüşlerini şair ve şiirlerden örnekler vererek açıklamaları sağlanır. Metinler arasılık vurgulanır. Metinsellik ölçütlerinden biri olan metinler arasılığın edebî metinlerin önemli özelliklerinden biri olduğu üzerinde durulur.

Öğrencilerin yaptıkları araştırmalar ve derste öğrendiği bilgilerden yola çıkarak Mehlika Sultan şiirine yönelik bir değerlendirme yazısı yazmaları sağlanır. Öğrencilerin yaptıkları değerlendirmeler sınıf panosunda veya sanal panoda sergilenir.

Derinleştirme:

Öğrencilerin kendi şiir manifestolarını oluşturmaları ve bunu arkadaşları ile paylaşmaları sağlanır. Manifestolarına uygun şiir yazmaları sağlanır. Yazdıkları şiirlerin manifestolarını yansıtır yansıtmadığını değerlendirmeleri istenir.

Yahya Kemal'in şiir anlayışını "Mehlikâ Sultan" şiirinde yansıtır yansıtmadığı tartışılır.

Öğrencilerin şiir konusunda derste öğrendiklerini özetlemeleri için uygun olan web araçlarından biri ile bir dakikalık video çekmeleri istenir. Videoları öğrencilerin değerlendirmesi sağlanır.

Öğrencilerin manifestolarını broşürlere yazarak güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları istenir. Öğrencilerin şiir kitapları, süreli yayınlar ve şiir sitelerinden yararlanarak sevdiği şiirlerden antoloji oluşturmaları sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilerden "Türk şiirindeki belli başlı şiir anlayışlarını, şiir topluluklarını" tanıtan bir ürün tasarlamları istenir (Tasarımların özgün, farklı ve ilgi çekici olmasına özen göstermeleri sağlanır.).

Öğrencilerden istasyon tekniği ile çalışmaları istenir. Öğrenciler gruplara ayrılırlar. Grupların yüz yüze çalışabilmesi için çalışma masaları; uzaktan eğitimde uygulanacaksa etkileşimli çalışma ortamı (sanal sınıf uygulamaları) hazırlanır. Öğrencilere çalışmaları için belirli bir süre verilir.

Gruplara aşağıdaki görevler verilir.

1. İSTASYON: Mehlika Sultan şiirinde kişiler ve mekânı değiştirerek şiiri tekrar yazınız.

2. İSTASYON: Mehlika Sultan şiirini masal türüne dönüştürünüz.

3. İSTASYON: Mehlika Sultan'ın yaşadığı evin resmini yapınız (Kâğıda çizimleri ya da web araçları ile hazırlamaları sağlanır.).

Çalışmalar öğretmen tarafından izlenir. Süre dolduğunda grupların yer değiştirmesi sağlanır. Gruplar görevlerin tamamını yaptığında etkinlik tamamlanır. Yapılan çalışmalar sınıfta değerlendirilir.

Öğrencilerin çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşımları sağlanır.

Kitabın sonunda yer alan “**Öz Yansıtım Formu**”nu uygulayınız.

Kaynakça:

<https://www.biyografi.info/kisi/jose-maria-de-heredia> (Erişim: 29.07.2021).

Beyatlı. Y. K., (1974). Kendi Gök Kubbeimiz, Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları, s.121.

Özmen. F. (2019.) Yazının Elinden Tutmak, “Mehlika Sultan” Şiirinin Arketipsel Sembolizm Yöntemiyle Çözömlenmesi

https://www.academia.edu/43512678/YAZININ_EL%C4%BONDEN_TUTMAK_MEHL%C4%BOKA_SULTAN_%C5%9E-%C4%B0%C4%B0R%C4%B0N%C4%B0N_ARKET%C4%B0PSEL_SEMBOL%C4%B0ZM_Y%C3%96NTEM%C4%B0YLE_%C3%87%C3%96Z%C3%96MLENMES%C4%B0 (Erişim Tarihi: 29.07.2021).

Batı Edebiyatında Akımlar, https://www.academia.edu/44781421/Nat%C3%BCralizm_ve_Parnasizm (Erişim: 29.07.2021).

Koç, O. (2008) Yahya Kemal'in Poetikası, Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/151940> (Erişim Tarihi: 28.06.2021).

http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBİYATI/selcuk_cikla_yayha_kemal_sohret.pdf (Erişim: 29.07.2021).

MEHLİKA SULTAN

Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Gece şehrin kapısından çıktı;
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Kara sevdalı birer âşıktı.

Bir hâyalet gibi dünyâ güzeli
Girdiğinden beri rü'yalarına;
Hepsi meshûr, o muammâ güzeli
Gittiler görmeye Kaf dağlarına.

Hepsi, sırtında abâ, günlerce
Gittiler içleri hicranla dolu;
Her günün ufkunu sardıkça gece
Dediler: "Belki son akşamdır bu."

Bu emel gurbetinin yoktur ucu;
Daimâ yollar uzar, kalp üzülr;
Ömrü oldukça yürür her yolcu,
Varmadan menzile bir yerde ölür.

Mehlika'nın kara sevdâlıları
Vardılar çıkırgı yok bir kuyuya,
Mehlika'nın kara sevdâlıları
Baktılar korkulu gözlerle suya.
Gördüler: "Aynada bir gizli cihan...
Ufku çepçevre ölüm servileri..."
Sandılar doğdu içinden bir an
O, uzun gözlü, uzun saçlı peri.

Bu hazin yolcuların en küçüğü
Bir zaman baktı o vîran kuyuya.
Ve neden sonra gümüş bir yüzüğü
Parmağından sıyrıp attı suya.
Su çekilmiş gibi rü'yâ oldu!..
Erdiler yolculuğun son demine;
Bir hayâl âlemi peydâ oldu
Göçtüler hep o hayâl âlemine.

Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Seneler geçti, henüz gelmediler;
Mehlika Sultan'a âşık yedi genç
Oradan gelmiyecekmiş dediler!..

Yahya Kemal Beyatlı
Kendi Gök Kubbemiz

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Dünya Sahnesi

Kazanımlar

Türk tiyatrosunun tarihî gelişimini araştırır.

Göstermeye bağlı edebî metinlerdeki konuyu ve verilen mesajı sorgular.

Bir tiyatro metni yazar.

Bir tiyatro eseri yazmak için hazırlık yapması, taslak oluşturması, yazdıklarını düzenlemesi, gözden geçirmesi, düzeltmeler yapması ve paylaşması/sergilemesi sağlanır.

Güvenli sanal ortamda paylaşabilecekleri bir tiyatro metni, parodi, skeç, opera vb. hazırlamaları teşvik edilir.

Toplumsal veya çevresel bir konuyu tiyatro aracılığıyla eleştirir.

Süre : 4x40

Modül : Göstermeye Bağlı Edebî Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma-inceleme, tartışma, soru-cevap, yaratıcı yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, internet, sınıfta pano oluşturmak için gerekli malzemeler, ses kaydedici bir cihaz, sınıfta dinlenebilecek radyo oyunu örnekleri.

Disiplinler Arası İş Birliği : Bilişim, müzik.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden Türk tiyatrosunun tarihî gelişimi hakkında araştırma yapmaları ve TRT arşivinden en az iki tane radyo tiyatrosu dinlemeleri istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Tahtanın ortasına “tiyatro” yazılarak kelime çemberi içine alınır. Kelime ağı yöntemiyle öğrencilerin “tiyatro” kavramına bakış açısı hem de o kavramla ilgili söz dağarcığı ortaya çıkarılır. Kelimelerin gerçek, mecaz veya çağrışımsal anlamlarına yer verilebilir.

Shakespeare’in aşağıdaki sözü öğrencilerle paylaşılır. Bu sözle anlatılmak istenenler üzerine öğrenciler görüşlerini gerekçeleriyle açıklar. İfade edilen görüşler, öğretmen tarafından desteklenmez veya reddedilmez, bunun yerine yönlendirici sorularla ve öğrencilerin birbirlerine sorular sorması sağlanarak tartışmada düşünme sürecinin derinleştirilmesi sağlanır. Tartışma sonunda ortaya çıkan fikirler öğretmen tarafından özetlenir.

“Bütün dünya bir sahnedir/Ve bütün erkekler ve kadınlar sadece birer oyuncu;

/girerler, çıkarlar./Bir kişi birçok rolü birden oynar./Bu oyun insanın yedi çağıdır.”

Keşfetme:

Öğrencilere “yıldızlara bakma”nın kendileri için ne ifade ettiği sorulup cevaplar kısaca alındıktan sonra Behçet Necatigil’in “Yıldızlara Bakmak” oyunundan Ek’tte verilen bölüm tahtaya yansıtılır, parantez içerisindeki açıklamalara dikkat edilerek okunur.

(**Öğretmen için özet:** Oyunun kahramanı Yolcu, son günlerde uzaklardan belli belirsiz “Yıldızlara bak-tın mı?” diye bir ses duyar. Ancak gökyüzüne bakan Yolcu yıldızları hiç göremez. Yolcu, yıldızları görmek için bir arabaya atlar ve rasathaneye gider. Gözleme-vi müdürü, filozof gibi biridir; yasak olduğunu söy-leyip Yolcu’nun teleskopla yıldızlara bakmasına izin vermez. Yolcu, gözlemevi müdürü ve arabacı arasın-da tartışmaya yakın koyu bir sohbet geçer. Gözlemevi müdürü Yolcu’ya farklı sorular sorarak onunla sohbet eder, bir süre sonra Yolcu’ya teleskopla baksa bile yıl-dızları göremeyeceğini söyler. Buna gerekçe olarak da onun duyarak bakmasını bilmediğini gösterir. Yolcu, dönüş yolunda arabacıdan kendisine bir yıldız göster-mesini ister. Arabacı ise yıldızları görmek için ilk önce çiçekleri görmesi gerektiğini anlatır.)

Metin okunduktan sonra aşağıdaki sorular ce-vaplanır:

1. Gözlemevi müdürü: “Azizim, siz görmüş olmak için bakmışsınız, ondan göremediniz. Duymak için baksaydınız görürdünüz.” sözü ile ne anlat-mak istemektedir? Yorumlayınız.
2. Yolcu’nun yıldızları ve çiçekleri görememesinin asıl sebepleri metnin hangi bölümlerinde ortaya çıkmaktadır, inceleyiniz.
3. Yolcu’nun görmeyi başaramadığı yıldızlar veya çiçekler sizce neleri temsil ediyor? Yorumlayınız.
4. Yazar, bu oyunda ne anlatmak istemiştir, dikkat çekmek istediği konuyu ve vermek istediği mesajı aktarmak için tiyatro metni türünden nasıl yarar-lanmıştır? Değerlendiriniz.

5. İnsanların hayatın güzelliklerini her durumda görebilmesi mümkün müdür, neden? İnsanın so-rumluluklarını yerine getirirken ve gelecek he-deflerine göre hayatını planlarken bir yandan da sahip olduğu güzellikleri kaçırmadan yaşayabil-mesi için nasıl bir bakış açısı oluşturulabileceğine dair görüş geliştiriniz.
6. Yolcunun görmeyi başarması için ona neler tavsi-ye ederdiniz?
7. “Önemli olan aynı gözle elli farklı yere gitmek de-ğil, aynı yeri elli farklı gözle görebilmektir.” sö-zünden hareketle metni yorumlayınız.

Açıklama:

Oyunun yazarı Behçet Necatigil’in edebî kişiliği, kapalılığa kaçmayan anlatım tarzı, en çok işlediği te-malar hakkında genel olarak bilgi verilir. Geleneksel tiyatrodan başlanarak modern tiyatroya kadar Türk tiyatrosunun özellikleri hakkında genel bilgilen-dirme yapılır. “Radyofonik piyes” de denilen radyo oyunlarının özellikleri, ne zaman ve nasıl popüler olduğu anlatılır. Öğrencilerin etkinlikten önce dinle-diği radyo oyunlarında dikkatini çeken ne gibi un-surlar olduğu sorulur. Soru-cevap yoluyla ve gerekti-ğinde bilgi desteğiyle öğrencilerin radyo oyunlarının özelliklerini tahtaya yazarak sıralaması sağlanır. TRT arşivinden faydalanılarak seçkin radyo oyunlarından örnekler dinletilir.

Derinleştirme:

Tiyatro metninin tür özellikleri, yapı, içerik, dil ve anlatım özellikleri hakkında bilgi verilir. Göster-meye bağlı edebî metinlerin özellikleri, “Yıldızlara Bakmak” oyun metni üzerinde örneklenir. Tiyatro metinlerinin; hikâye, roman, şiir gibi metin türleriyle benzerlik ve farklılıklarını gösteren tablo hazırlanır.

Toplumsal ve/veya bireysel konularda mesaj vermek, eleştiri yapmak, insanları yönlendirmek için eski çağlardan bugüne tiyatrunun nasıl kullanıldığı üzerine araştırma yapılarak bir pano hazırlanır.

Değerlendirme:

Etkinlik süresince öğrencilerin performansları, öğrenme stilleri de göz önünde tutularak, aşağıdaki görevlerle birlikte değerlendirilir. Varsa eksikler ve/veya hatalar yapıcı geri bildirimlerle fark ettirilerek düzeltilmesi sağlanır; öğrenciler çeşitli örnek çalışmalara ve kaynaklara yönlendirilerek konuyla ilgili kazanımların pekiştirilmesi sağlanır.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Değerlendirme Formu” nu uygulayınız.

1. **Görev:** Yıldızlara Bakmak oyununun tamamını okuyup veya güvenli dijital arşivlerden bulup dinledikten sonra bu oyun hakkında bir değerlendirme yazısı yazınız.
2. **Görev:** Çevrenizde gördüğünüz bir sorunu, yazacağınız radyo oyunu ile eleştiriniz. Bu oyunu yazıp gerektiği gibi seslendirebilmek için arkadaşlarınızla kendi çalışma grubunuzu oluşturunuz. Oyununuz için gerekli ses efektlerini güvenli bilgisayar programlarını kullanarak ve/veya müzik biriminden destek alarak oyununuza ekleyiniz. Yazdığınız oyunu kurallarına uygun şekilde canlandırarak bir ses kayıt cihazına kayıt yapınız. Böylece hazırladığınız oyunu arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kaynakça:

Parlatır, İ. ve başk. (Haz.). (2008). Güzel Yazılar: Kısa Oyunlar (s. 241-258) içinde. TDK Yayınları.

Ek 1:

“Yıldızlara Bakmak” oyunundan bölümler.

YILDIZLARA BAKMAK

Kişiler: Yolcu, arabacı, gözlemevi müdürü.

(...)

ARABACI – Bey, ne yapacaksın, dedim rasathanede?

YOLCU – Duymadın mı?

ARABACI – Söylemediniz ki!

YOLCU – Ben söylemedim ama sen, sesi duymadın mı?

ARABACI – Hangi sesi?

YOLCU – Bir sesleniş duymadın mı?

ARABACI – Yoo! Bu saatte buralarda kimse yoktur ki, ses olsun!

YOLCU – Ama yol, gündüz gibi aydınlık.

ARABACI – Yıldız ışığından, Bey!

YOLCU – Gökte yıldız var demek?

ARABACI – Var ya, var ya! Görmüyor musun, Bey? (Sessizlik. Bir süre tekerlek, nal sesleri.)

(Bir kapı tokmağı, bir gong gibi tok ve yankılı üç kere vurulur. Sessizlik. Kapı ağır ve demirden bir sesle açılır. Sessizlik.)

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Fakat Azizim, sizi içeriye alamam; çok geç! Rasathaneyi gezmek istiyorsanız gündüz gelin. Aslında, öğretmenleriyle toplu hâlde gelen öğrencilere açıktır burası.

YOLCU – Sayın ki ben de bir öğrenciyim, öğrenmek istiyorum, öğrenmek zorundayım. Fakat başka zaman vaktim yok; geri çevirmeyin beni; yıldızları hemen şimdi görmek istiyorum.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Yıldızlar rasathaneden görülmez.

YOLCU – Bense en iyi buradan görülür sanıyordum. Öğrenmeye geldim, acaba...

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Sözünü keser.) Gecenin bu saatinde artık hiçbir şey öğrenemezsiniz.

YOLCU – Öğrenmenin de saati mi var?

(...)

YOLCU – Hep aynı soru.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Nedir sorulan?

YOLCU – Sorulan... (Çok uzaktan. Girişteki uğultu hâlinde, «Yıldızlara baktın mı?» seslenişi, sonra sessizlik.) Yıldızlara bakıp bakmadığımı soruyorlar.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Garip şey!

YOLCU – Çok garip!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Demek yıldızları görmüyorsunuz?

YOLCU – Görmüyorum. Çok şeyi görüyorum, gözlerim sağlam ama yıldızlara bakıyorum, onları görmüyorum. Göz doktorlarına gittim, faydasız!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Doktor işi değil bu!

YOLCU – Sinir doktorlarına da gittim.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Doktor işi değil bu!

YOLCU – Şimdi size geldim.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Benim işim de değil bu!

YOLCU – Nasıl olur? Teleskobunuz var, aletleriniz var; onlarla görebilirim herhâlde.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Niye ille de görmek istiyorsunuz, anlamıyorum. Yıldızlar da kalıversin canım!

YOLCU – Olmaz! Yakında gideceğim buralardan; hatırlatıyorlar, sorarlar; ayıp olur cevap veremezsem. Baktım ama göremedim demek ayıp düşer... (Sessizlik.)...

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Azizim, siz görmüş olmak için bakmışsınız, ondan göremediniz. Duymak için baksaydınız görürdünüz. Hem sonra... (Durur.)

YOLCU – (Merak etmiş.) Evet?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Fakat. Sizi bir noktada teselli edebilirim. (Durur, içini çeker.) Üzülmeyin, bir siz değilsiniz yıldızları görmeyen. Şaşacaksınız ama artık ben de görmüyorum. .

YOLCU – Siz de mi? Nasıl olur? Bir rasathane müdürü!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Hemen.) Yoo, yanlış anlamayın! Rasathane müdürü olarak görüyorum da insan olarak çoktandır göremiyorum.

YOLCU – Peki, bu sizi hiç telaşlandırmıyor mu?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Rahat.) Hayır! Çünkü benim durumum sizinkinden farklı. İnsan, yıldızları ne zaman görmez, biliyor musunuz?

YOLCU – Ne zaman görmez?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Ya, hiç bakmamışsa ya da çok bakmışsa! Ya açlığındandır görmeyişi ya da artık doymuş, kanıksamış olmasından!

YOLCU – Demek doydunuz siz?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Gençliğimde çok baktım, gördüm çünkü! Şimdi artık gözlerimi kapayınca, onları içimde buluyorum. Dışında gördüklerim, yalnız astronomi, kozmografya yıldızları.

YOLCU – (İçini çeker.) Ben o kadarını olsun görsem razıyım.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Küçümser.) Püh! Yıldızları yakından göremeyen uzaktan hiç göremez. Size bir soru!

YOLCU – Buyurun!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Yıldızlara değil de çiçeklere baktın mı deseler ne yapardınız?

YOLCU – (Düşünür.) Ne mi yapardım? Şey... Botanik enstitüsüne giderdim.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Kahkahayla güler.) Botanik enstitüsüne mi? İlâhi dostum, siz çok komiksî-niz, çok! (Seslenir.) Hey Arabacı!

ARABACI – (Girer.) Buyur, Müdür Bey!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Bak, ne diyor senin yolcu! Çiçek görmek için botanik enstitüsüne gidermiş!

ARABACI – (Güler.) Daha neler, Bey! Parklar, bahçeler varken?

YOLCU – (İçerlemiş.) Bahçeyle bir mi orası?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Bahçeyi göremeyen enstitüde neyi görür?

ARABACI – Yolumuzun başında bir bahçenin önünden geçtik; orada en az elli çeşit çiçek vardı. Ama siz, başınızı çevirip bakmadınız!

YOLCU – Dikkat etmedim.

ARABACI – Nasıl etmezsin Bey? Hani atın dizgininde bir bozukluk var dedim de durdurdum arabayı. Yere indim, ne yaptım ben?

YOLCU – Dizgini düzelttin.

ARABACI – (Alaylı.) Hangi dizgini Bey? Çiçekleri seyrettim, çiçekleri. Akşam saatinde mor, kırmızı, sarı, pembe, ıslıl ıslıl parıldaayan o güzellikleri seyretmeden geçip gitmeye gönlüm razı olmadı. (Sessizlik.)

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Gördünüz mü, Azizim, bir arabacı bile...

(...)

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Şiir okur.) «Ne uçmayı bilirim, ne gökten haberdarım,/Bir karış bile fazla yükselemem yerimden:/Toprağa basmak için yapılmış ayaklarım.».

YOLCU – Nedir bu?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Bir şiir! (Okumaya devam eder.) «Toprak beni daima çeker eteklerimden...» Şiirlere baktığınız oldu mu?

YOLCU – Şiirlere bakamadım.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Öyle ya, yıldızlara bakamadınız.

YOLCU – Ben hep önüme baktım derken bunu anlatmak istemişim.

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Anlıyorum, hep yere bağlı kaldınız, havalanamadınız.

YOLCU – Uçmasını bilmem ki...

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Uçmak şart değil.

(...)

ARABACI – Bey. Hemen gidelim! Ben yıldız da gösteririm size!

YOLCU – (Azarlar.) Görmüyorum dedim yahu, göz doktoru musun sen?

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Bu iş doktor işi değil, yaşamak işi. Arabacı! Nasıl senin beygir! Yemini yedi, suyunu içti mi?

ARABACI- Yedi, içti Bey'im!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – Ne yapıyor şimdi?

ARABACI – (Güler.) Yıldızları seyrediyor, Müdür Bey!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Güler.) Bravo beygire! Yaşamasını biliyor desene!

YOLCU – (Kızmış.) Aptal yerine koydunuz beni, düpedüz aptal! Alacağınız olsun, gösteririm ben size!

GÖZLEMEVİ MÜDÜRÜ – (Güler.) Görmüyorsunuz ki gösteresiniz, dostum!

Behçet Necatigil
Yıldızlara Bakmak

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Köroğlu Sahnede

Kazanımlar

Göstermeye bağlı edebî metin, tiyatro metni, tiyatro kavram ve terimlerini bilir.

Göstermeye bağlı edebî metinlerdeki konuyu ve verilen mesajı sorgular

Bir tiyatro metni yazar.

Bir tiyatro eseri yazmak için hazırlık yapması, taslak oluşturmaları, yazdıklarını düzenlemesi, gözden geçirmesi, düzeltmeler yapması ve paylaşması/sergilemesi sağlanır.

Tarihî olaylardan, destanlardan, masallardan, mitolojiden, dinî metinlerden, astronomiden, bilimsel keşiflerden vb. yararlanarak tiyatro metni yazmaları teşvik edilir.

Edebî bir eseri, tarihî bir olayı, bilimsel bir olayı göstermeye bağlı edebî metne dönüştürür.

Süre : 4x40

Modül : Tiyatro

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru-cevap, yaratıcı yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Akıllı tahta, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Halk Bilimi.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerin Köroğlu Destanı'nı ve ardından Ahmet Kutsi Tecer'in "Koçyiğit Köroğlu" adlı oyununu etkinlikten önce okumaları sağlanır. Ayrıca, öğrencilerden etkinlikten önce bir devlet tiyatrosuna gidip tiyatro seyretmeleri, bu mümkün değilse bir tiyatronun videosunu seyretmeleri istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Atatürk'ün 1927'de İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçılarına ithafen söylediği "Efendiler, hepiniz milletvekili olabilirsiniz, bakan olabilirsiniz hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat sanatçı olamazsınız."

sözü üzerine sanat ve sanatçı kavramlarını konuşmaları sağlanır. Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun gelişmesinde Mustafa Kemal Atatürk'ün katkıları üzerine konuşulur. Öğrencilere "Tiyatronun toplum hayatına katkıları neler olabilir?" sorusu sorularak tiyatro-toplum ilişkisini sorgulamaları sağlanır.

Keşfetme:

Köroğlu Koçyiğit metninden manzum bölümlerden örnekler okunarak derse devam edilir. Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.

1. Metnin konusunu belirleyiniz.
2. Metindeki bir çatışmayı belirleyip ona birden fazla çözüm üretiniz ve en iyi çözümü seçiniz.
3. Oyun tarihsel gerçeklik ile uyuşmakta mıdır?

4. Metindeki şahıs kadrosunun kostümleri nasıldır? Karakterlerden birinin kostümünü çiziniz.
5. Bu metnin bir sahnesini dekor özelliklerini ön plana çıkararak çiziniz.
6. Metindeki sosyal ve kültürel unsurlara ait motifleri bulunuz. Bunları sınıflandırarak tablo yapınız.
7. Bu eser modern tiyatro türlerinden hangisini yansıtmaktadır? Niçin?
8. Metindeki diyaloglara mizah unsurları ekleyiniz.
9. Bir oyunun sergilenmesinde yönetmen, yapımcı, teknik ekip, oyun yazarı, oyuncular ve tasarımcı arasındaki iş bölümü nasıldır? Değerlendiriniz.
10. Okuduğunuz Köroğlu destanı ile Koçyiğit Köroğlu metninin benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırınız.

Açıklama:

Dünya Tiyatrosu ve Modern Türk tiyatrosunun tarihî gelişimi kısaca açıklanır. Tiyatro türleri örnek metinler üzerinden anlatılır. Ahmet Kutsi Tecer'in Türk edebiyatındaki yeri ve önemi anlatılır. Ahmet Kutsi Tecer'in Âşık Veysel'i tanıtan sanatçı olduğundan bahsedilir.

Tiyatro metnindeki “dramatik örgünün (olay örgüsü)” tanımı yapılır. Tiyatro terimleri (aksesuar, sahne, dekor, kostüm, perde, suflör vb.) kısaca açıklanır. Öğrencilerden; sahne, perde, monolog, diyalog, kostüm, dekor, jest, mimik, replik gibi tiyatro terimlerini metinden örnekler vererek açıklamaları sağlanır.

Derinleştirme:

Öğrencilerden, Koçyiğit Köroğlu metninin dramatik örgüsünü belirlemeleri istenir. Ayrıca Köroğlu destanı ve Koçyiğit Köroğlu metnlerini biçim ve içerik yönünden karşılaştırmaları istenir.

Köroğlu adlı eserin Türk dünyasının ortak kültür varlıklarından biri olduğu; bu metnin Türklerin yaşayış biçimi, inanç sistemleri, gelenekleri gibi birçok kültürel unsura ışık tuttuğu vurgulanır. Köroğlu adlı eserin Türkçe konuşulan coğrafyalar için önemi vurgulanarak bu eserin UNESCO Kültür Miras Listesi'nde yer alma nedenleri tartışılır.

Halk hikâyelerinin özelliklerinden kısaca bahsedilir. Türk edebiyatının başlıca halk hikâyelerine örnekler verilir. Yaşar Kemal'in Köroğlu Destanı'nı konu edindiği eserinden bahsedilir. Türk edebiyatında tarihî olay ve kişilerin romanlaştırıldığı ya da oyunlaştırıldığı eserlerden örnekler gösterilir.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. **Görev:** Bir senarist olsaydınız hangi tarihî olay ya da kişiyi oyunlaştırmak istersiniz? Nedenleriyle açıklayınız. Seçtiğiniz bir olay ya da kişiyi konu alan kısa bir oyun metni yazınız.
2. **Görev:** Köroğlu oyununun yönetmeni olduğunuzu hayal ediniz. Bu oyuna uygun müzik, efekt, kostüm, dekor, ışık vb. tasarlayınız. Bunları, metnin uygun yerlerine tiyatro metni yazımına uygun olarak ekleyiniz.

Öğrencilerin yazdıkları metinler, tiyatro metnlerinin özellikleri göz önüne alınarak sınıfta incelenir. Öğrencilerin birbirlerinin metnlerine katkı sağlayacak eleştiriler yapmaları teşvik edilir. Bu eleştirilerin karşılıklı nezaket ölçüleri içinde olmasına özen gösterilir. Öğrencilerin metnlerini eleştiriler ışığında düzenlemeleri sağlanır. Bu oyun metnlerini sahnelemek için neler yapmaları gerektiği tartışılır. Bu metinler yıl sonunda kısa oyunlar olarak okulda sergilenir.

Kitabın sonundaki “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

Bayat, F. (2016). Köroğlu Destanı. Ötüken Neşriyat.

Tecer, A. K. (2016). Koçyiğit Köroğlu. Bilge Kültür Sanat.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=22079&P5=H&page1=19&page2=19 (Erişim tarihi: 07.07.2021).

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Motor, Kamera!

Kazanımlar

Senaryo ile ilgili temel kavramları bilir.

Sinopsis, treatman, senaryo, çekim senaryosu, görselleştirme kâğıdı (storyboard) vb. kavramları öğrenmesi sağlanır.

Bir senaryo metni kurgular.

Senaryo taslağı oluşturması sağlanır.

Senaryo kurgusunu belirlemesi sağlanır.

Kurguda yer alan olayların bağlantılarını birleştirmesine destek olunur.

Konuşma örgüsünün diyalog bölümlerini yazması sağlanır.

Yazdığı senaryo metnini sinema tekniklerini kullanarak çekim senaryosuna dönüştürür.

Senaryoya uygun hareket, ses ve görüntü efektlerini belirler.

Festivalleri ve kısa film yarışmalarını takip etmeleri ve istediklerine katılmaları sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Göstermeye Bağlı Edebî Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Soru- cevap, zihin haritası, tartışma, sunuş yoluyla öğretim.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Ses kayıt cihazı, kamera, bilgisayar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Sinema, tiyatro.

Hazırlık Süreci

Öğretmen tarafından sınıfa bir kayıt cihazı getirilir. Öğretmen tarafından bir kamu spotu derste öğrencilere izletilmek için hazırlanır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilerin senaryo sözcüğü ile ilgili bir zihin haritası hazırlamaları sağlanır. Reklam filmi ve animasyonlarda senaryo gerekli midir? Senaryo yazmadan film çekilir mi? soruları üzerine öğrencilerin düşünmesi ve fikirlerini açıklaması sağlanır.

Keşfetme:

Aşağıdaki senaryo örneği öğretmen tarafından okunur.

“Tim gece gözlüğünü çıkarır, araba panelinde duran plastik bardaklara bakar. Bardaktaki suyun halleri hâlinde titrediğini görür, ardından çalkalanma durur ve tekrar başlar. Ritmik olarak sanki adım atıyormuş gibi. GÜM GÜM GÜM! Gennaro da aynı şeyi hissedince gözü tık diye açılır. Dikiz aynasına bakar. Aynada asılı güvenlik kartı yavaşça zıplamakta, iki yana sallanmaktadır. Gennaro bunu izlerken dikiz aynasındaki görüntüsü de zıplayıp titremeye başlar. GÜM GÜM GÜM! Tim arka koltuğa atlar, gece gözlüğünü tekrar takar. Cama dönüp dışarı bakar. PAT!

Hepsi sıçrarlar; Jipin tavanına bir şeyin çarpmasıyla beraber Lex çılgılık atar. Herkes yukarı bakar. Genaro ‘Aman Tanrım! Tanrım!’ Tim camdan bakmak için toparlandığında ağız hayretle açılır ama sesi çıkmaz. Gözlüğün arkasından dev bir hayvan pençesi görmektedir. Gözlüğü çıkarır, cama yaklaşır. Yukarı, daha yukarı bakar; tavandan ötesini görebilmek için boynunu iyice büker. Tyrannosa urus rex’ i görür. Boyu yaklaşık yedi buçuk metre, burnundan kuyruğuna kadar uzunluğu on iki metre kadardır; dev, sandık gibi bir kafası vardır ve sadece kafası muhtemelen bir buçuk metredir.” (Senaryo Yazımının Temelleri)

Metin okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Senaryoda ne anlatılmaktadır?
2. Bu senaryonun yönetmeni olsaydınız senaryoda hangi değişiklikleri yapardınız?
3. Senaryo yazılırken büyük harf ve tırnak işaretinin kullanıldığı yerleri tespit ediniz. Bu işaretlerin kullanım amaçlarını değerlendiriniz.
4. Bir senaryo metninin hikâye türünden farkları ve benzerlikleri nelerdir? Tartışınız.

Açıklama:

Etkinlik ekinde yer alan “Senaryo Yazımının Temelleri” adlı metin bir öğrenciye sesli olarak okutulur. Senaryonun tanımı yapılır. İki farklı senaryo formatı (Fransız formatı ve Amerikan formatı) olduğu bilgisi verilir (Şimşek, Ö). Senaryo türü ile diğer metin türlerinin farkı üzerine konuşulur. Senaryo ile ilgili terim ve kavramlar örneklerle açıklanır. Senaryonun yapı unsurlarından (diyalog, müzik, resim ...) bahsedilir. İlgi çekici, akılda kalıcı kısa film, reklam filmi, animasyon örnekleri ve bunların senaryoları konuşulur. Sizce iyi bir senaryoda neler olmalı, neler olmamalıdır? sorusu yöneltilir. İyi bir senaryoda bulunması gereken özellikler tahtaya not edilir.

Derinleştirme:

Kamu spotu öğrencilere izletilir. İzletilen kamu spotunun senaryosunu, senaryo yazım tekniklerine dikkat ederek yazmaları istenir. Yazılan senaryolar ile kamu spotu karşılaştırılır. “Bir kamu spotu ya da reklam filmi senaryosu nasıl olmalıdır?” konusu tartışılır. Öğrencilerden; çevre, sağlık, güvenlik vb. konularda kamuyu ilgilendiren ve bilgilendiren bir kamu spotu hazırlamaları istenir. Öğrencilere kamu spotu

senaryosu yazımında destek olunur. Öğrencilerin senaryolarını sıra dışı ve ilgi çekici bir şekilde yazmaları teşvik edilir. Senaryolarını etkileyici bir sonla bitirmeleri, efekt kullanmaları konusunda öğrenciler desteklenir. Hazırladıkları senaryoları seslendirme ve bunları kayıt cihazı ile kayıt altına almaları sağlanır.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden ikisini seçerek yerine getirmeleri istenir.

1. Sevdiğiniz bir romanın bir bölümünü senaryoya dönüştürünüz.
2. Yazdığınız kamu spotu senaryosunu sinema tekniklerini kullanarak çekim senaryosuna dönüştürünüz (Senaryonuza uygun hareket, ses ve görüntü efektlerini belirleyiniz.).
3. “Kan Bağışının Önemi” konusunda bir kısa film senaryosu yazınız.
4. Çevrenizde gördüğünüz toplumsal bir sorunu tespit ederek bu sorunun çözümüne yönelik bir senaryo yazınız.

Öğrenciler, festivalleri ve kısa film yarışmalarını takip etmeleri ve istediklerine katılmaları için desteklenir. Senaryolarında metafor, ironi vb. teknikleri kullanmaya teşvik edilirler. Öğrencilerin çalışmalarını güvenli dijital ortamlarda paylaşmaları sağlanır.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Değerlendirme ve Akran Değerlendirme Formları” nı uygulayınız.

Kaynakça:

Ünlü, M. (2009). Türkçede Öykü-Roman, İnkılap Yayınları.

Sdy, F.(2006). Senaryo: Senaryo Yazımının Temelleri, çev. Şerif Erol, Alfa Yayınları.

Şimşek, Ö. (?) Senaryo Nasıl Yazılır? Senaryo Atölyesi. <https://senaryoatolyesi.com/hizmet/senaryo-nasil-yazilir/> (Erişim Tarihi: 29.07.2021)

Görsel Kaynakça:

Sayfa 312’de kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 259458005)

EK 1

SENARYO YAZIMININ TEMELLERİ

Nedir senaryo? Bir filmin kılavuzu ya da taslağı mıdır? Bir yol haritası ya da bir şema mıdır? Ya da belki, ipe dizilmiş inciler gibi, diyalog ve betimlemeyle birbirine bağlanmış görüntüler, sahneler ve sekanslar dizisi midir? Belki de sadece bir rüyanın görüntüye dökülmüş hâlidir?

En azından şunu söyleyebiliriz: Senaryo bir roman değildir, bir tiyatro oyunu hiç değildir. Elinize bir roman alıp onun temel doğasını tanımlamaya çalıştığınızda dramatik aksiyonun, yani olaylar dizisinin genellikle ana karakterin zihninde gerçekleştiğini görürsünüz. Olaylar dizisinin karakterin gördüğü hâliyle, onun bakış açısıyla açılıp ilerlediğini görürüz. Karakterin düşüncelerinin, duygularının, coşkularının, sözlerinin, yaptıklarının, anılarının, düşlerinin, umutlarının, hırslarının, fikirlerinin ve daha pek çok özelliğinin sırdaşı oluruz. Karakter ile okuyucu, hikâyenin duygu dünyası içinde birlikte savrularak macerayı omuz omuza yaşarlar. Nasıl harekete geçtiklerini, neler hissettiklerini, nasıl tepki verdiklerini ve sorunları nasıl çözdüklerini biliriz. Ortaya başka karakterler çıkıp anlatıya dâhil olduklarında hikâye onların bakış açılarını da kucaklar ama olaylar dizisinin asıl sürükleyici gücü, sonuçta gene ana karakterde kalır. Hikâye kimin hakkındaysa ana karakter odur. Roman söz konusu olduğunda olup bitenler karakterin kafasının içinde cereyan eder, yani dramatik aksiyonun zihin coğrafyasında.

Tiyatro oyunu farklıdır. Tiyatro oyununda aksiyon ya da olaylar dizisi sahne kemerinin altında cereyan eder. Seyirci de sahnenin dördüncü duvarı haline gelir; karakterlerin düşündüklerine, hissettiklerine, söylediklerine yani bütün yaşadıklarına kulak misafiri olur. Karakterler umutlarını ve düşlerini anlatırlar, geçmiş ve gelecek planlarını, ihtiyaçlarını ve arzularını, korkularını ve çatışmalarını konuşurlar. Böyle bir durumda oyundaki eylem, dramatik aksiyonun dili içinde gerçekleşir; duygular, eylemler, coşkular kelimelerle ifade bulur.

Senaryo farklıdır. Filmler farklıdır. Film, temel bir olaylar dizisini sahneye uyarlayan görsel bir ortamdır; resimlerle, görüntülerle, film parçaları ve bölümleriyle uğraşır: Bir saatin tik tak tik tak ilerlediğini, bir pencerenin açıldığını, uzakta birisinin çay içerek balkondan eğildiğini görürüz; arabalarıyla yola koyulan iki kişi gülüşürken arkada bir telefonun çaldığını, bir bebeğin ağladığını, bir köpeğin havladığını duyarız... Mesele “Resimler oluşturmaktır.” Senaryonun doğasında resimler vardır. Bir tanımlama gerekirse şunu söyleyebiliriz: Senaryo, içinde diyalog ve betimlemeler barındıran, dramatik yapının bağlamına yerleştirilmiş ve resimlerle anlatılan bir hikâyledir.

Bu onun temel doğasıdır; tıpkı kayanın sert, suyun ıslak olması gibi.

Senaryo resimlerle anlatılan bir hikâye olduğuna göre bütün hikâyelerin ortak noktası nedir, diye sorabiliriz kendimize. Hepsinin bir başı, bir ortası ve bir sonu vardır; Jean-Luc Godard’ın dediği gibi illa bu sıralamayla olması gerekmez. Senaryolarda, biçimi yaratan temel bir çizgisel yapı bulunur ve bu yapı, olaylar dizisinin tek tek bütün unsurlarını ya da parçalarını yerli yerinde tutar (...).

Parçalar ve bütün. Önemli bir ayrışma. Nedir parçalar ile bütün arasındaki ilişki? Birini diğerinden nasıl ayırt edersiniz? Satranç oyununu düşünelim örneğin. Dört parçadan oluşan bir bütün: (1) Taşlar: Şah, vezir, fil, piyonlar, atlar, vs. (2) Oyuncu(lar), evet birisinin oynaması gerekiyor ister başka bir oyuncuyla ister bir bilgisayara karşı. (3) Oyun tahtası, çünkü o olmadan oynayamazsınız ve (4) kurallar, çünkü kurallara uygun oynamazsanız satranç da oynayamazsınız. Bu dört parça -taşlar, oyuncu(lar), oyun tahtası ve kurallar- bir bütüne tamamlanır ve sonuçta ortaya satranç oyunu çıkar. Oyunu belirleyen, bu parçalar ile bütün arasındaki ilişkidir.

Aynı ilişki bir hikâye için de geçerlidir. Bütün olan hikâyedir, hikâyeyi oluşturan unsurlar ise -aksiyon, karakterler, çatışmalar, sahneler, sekanslar, diyalog, eylem, perdeler, olaylar, bölümler, hadiseler, müzik, mekânlar, vs.- parçalardır. Parçalar ile bütün arasındaki bu ilişki de hikâyeyi ortaya çıkarır.

İyi yapı, buz küpü ile su arasındaki ilişki gibidir. Buz küpünün belirli bir kristalize yapısı, suyun da belirli bir moleküler yapısı vardır. Peki, buz eriyip suya dönüştüğünde hangi molekülün suya, hangisinin buza ait olduğunu söyleyebilir misiniz? Yapı, yer çekimi gibidir: Hikâyeyi bir arada tutan zamktır; hikâyenin zemini, temeli, omurgası ve iskeletidir. Parçalar ile bütün arasındaki bu ilişkidir, senaryoyu da bir arada tutar. Senaryoyu senaryo yapan budur. Bu, dramatik yapının paradigmasıdır (...).

Sdy FIELD

Senaryo Yazımının Temelleri

Çev. Şerif Erol

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Homo Ludens

Kazanımlar

Göstermeye bağlı edebî metin, tiyatro metni, tiyatro kavram ve terimlerini bilir.

Türk tiyatrosunun tarihî gelişimini araştırır.

Bir tiyatro metni yazar.

Bir tiyatro eseri yazmak için hazırlık yapması, taslak oluşturması, yazdıklarını düzenlemesi, gözden geçirmesi, düzeltmeler yapması ve paylaşması/sergilemesi sağlanır.

Güvenli sanal ortamda paylaşabilecekleri bir tiyatro metni, parodi, skeç, opera vb. hazırlamaları teşvik edilir.

Tarihî olaylardan, destanlardan, masallardan, mitolojiden, dinî metinlerden, astronomiden, bilimsel keşiflerden vb. yararlanarak tiyatro metni yazmaları teşvik edilir.

Edebî bir eseri, tarihî bir olayı, bilimsel bir olayı göstermeye bağlı edebî metne dönüştürür.

Senaryo ile ilgili temel kavramları bilir.

Sinopsis, treatman, senaryo, çekim senaryosu, görselleştirme kâğıdı (storyboard) vb. gibi kavramları öğrenmesi sağlanır.

Bir senaryo metni kurgular.

Senaryo taslağı oluşturması sağlanır.

Senaryo kurgusunu belirlemesi sağlanır.

Kurguda yer alan olayların bağlantılarını birleştirmesine destek olunur.

Konuşma örgüsünün diyalog bölümlerini yazması sağlanır.

Yazdığı senaryo metnini sinema tekniklerini kullanarak çekim senaryosuna dönüştürür.

Senaryoya uygun hareket, ses ve görüntü efektlerini belirler.

Festivalleri ve kısa film yarışmalarını takip etmeleri ve istediklerine katılmaları sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Göstermeye Bağlı Edebî Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap, anlatım.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Din, Halk Bilimi.

Hazırlık Süreci

Etkinlikten bir hafta önce öğrencilerden tiyatronun doğuşu ile ilgili çok yönlü bir araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özellikler nelerdir?” sorusu ile derse giriş yapılır. Öğrencilerin bu konu hakkındaki görüşleri alınır.

“İnsan türü ile diğer canlıların benzer ya da ortak yanları var mıdır?” sorusu ile konu biraz daha derinleştirilir.

İnsan ya da hayvan yavrularının hayatlarında “oyun” kavramının ne ifade ettiği hususu üzerinde durulur. Öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri alınır.

Keşfetme:

Tür olarak insan için kullanılan ve aşağıda yer alan bazı nitelemeler tahtaya yazılır.

Homo Faber (Yapıcı İnsan)

Homo Sapiens (Düşünür İnsan)

Homo Ludens (Oyuncu İnsan)

Homo Faber, Homo Sapiens ve Homo Ludens hakkında ne düşündükleri öğrencilere sorulur. Bunların insan türü için ne ifade ettikleri hakkında öğrenci görüşleri alınır.

Aşağıda yer alan metin öğretmen tarafından okunur.

OYUN VE BÜĞÜ

Türk Kültüründe Oyun Kavramı

...

Homo Ludens [= Oyuncu İnsan]

...

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Hollandalı tarihçi Johan Huizinga da (1872-1945) Homo Ludens¹ adlı incelemesi ile önemli bir ikiliğin dengesini bozmuş, insan kültürüne yeni bir boyut getirmiştir. Homo Faber (= yapımçı insan), Homo Sapiens (= düşünür insan) ikilisinin karşısına üçüncü bir insan, Homo Ludens'i (= oyuncu insan) çıkarmıştır. Huizinga, Batı uygarlığında çağcıl bilimin ve felsefenin getirdiği önemli bir ikiliği değiştirmiştir. İş, ritüel, din, önemli tarih olayları gibisinden önemli sonuç doğurucuların önceliği karşısında, oyunun bunlardan sonra gelen, bunların önemsiz bir uygulaması olduğu görüşünü değiştirmiştir. Huizinga'ya göre, oyun, kültürden öncedir; çeşitli kültürlerden çıkma ya da bir rastlantı sonucu değil, tersine çeşitli kültür biçimlerinin doğuşunda başlıca etkidir. Bununla, kültürde oyun ögesi denince, uygar yaşamda çeşitli eylemlerde, oyuna önemli bir yer ayrıldığı ya da oynadıklarına bakarsak ve bunu yalnızca bir tepke ya da içgüdüyle yapmadıkları, kökeninde, oyundan kültüre bir dönüşüm olduğu söylenmek istenmektedir. Yaygın inanca göre iş ve oyun, ayrı kavramlar iken Huizinga bunun tersini kanıtlamıştır. Hayvanlar da oynadıklarına ve bunu yalnızca bir tepki ya da içgüdüyle değil fakat bir anlamla ve işlevle yaptıklarına göre, kültürün tanımında ise hep bir insan toplumunun bulunması gerektiğine, hayvanların da oynamayı öğretmesi için insanlara gereksinme duymadıklarına göre, insanoğlu oyun kavramına kendinden önemli bir özellik katmamıştır.

¹ Johan Huizinga, Homo Ludens: A Study of the Play Element in Culture, Boston (1955).

Kimine göre oyun, enerji fazlasını atmak; kimine göre, benzetmece içgüdüsünü doyurmak; kimine göre ise boşalma gereksinmesini karşılamaktır. Bir kurama göre oyun genç yaratıkları (insan ya da hayvan) ile ride yaşamın gerektirdiği ciddi iş ve uğraşlara hazırlamak, yetiştirmek içindir. Bir başka ilkeye göre oyunda doğuştan bir yeteneği geliştirme itkisi ya da üstün gelme ve yarışma isteği, yitik enerjiyi tek yönlü canlılıkla, eylemle onarma vb.² gibi itkiler bulunmaktadır. Huizinga'ya göre bütün bu görüşlerde bir tek ortak nokta vardır: Oyunun, oyun olmayan bir amaca varmaya yaradığı varsayımından hareket edilmesidir. Dil, mithos ve ritüelin kökeninde hep oyun buluyor Huizinga; hukuk ve düzen, tecim ve kâr, zanaat ve sanat, bilgelik ve bilim gibi uygar yaşamın önemli içgüdüsel güçlerinin kökeninde mithos ve ritüel vardır ve hepsi oyundan çıkmıştır. Oyun, çocuk oyunları, ayak topu, satranç tam bir ciddilik içinde oynanır. Huizinga'ya göre, oyun kavramının şu önemli nitelikleri vardır:

Oyun her şeyden önce isteğe bağlı, gönüllü bir eylemdir. Ismarlama ya da zorlama oyun, oyun değildir, olsa olsa oyunun zoraki bir benzeğidir. Bu bakımdan boş zamanlarda yapılır.³ Ancak oyun bir ritüel ya da bir tören olduğu zamandır ki bir görev, bir ödev kavramıyla birleşir. Böylece, oyunun bir önemli niteliği ortaya çıkıyor, bu da onun özgürlüğüdür.

İkinci bir niteliği, gene onun özgürlüğü ile ilgilidir, bu da oyunun gerçek yaşam, günlük yaşamdan değişik oluşudur. Oyun, gerçek yaşamdan geçici olarak çıkarak kendi düzeninin, dünyasının içine girer. Çocuk, oynarken gerçeğin dışında olduğunun bilincindedir. Bu nedenle de oyun, çıkarıcı değildir. Karşılığında günlük yaşamdan değişik olarak birtakım isteklerin, maddi kazançların karşılanması söz konusu değildir.⁴ Oyun günlük yaşamda bir ara veriş, bir dinlenme, günlük yaşamın bir süsü gibidir.

Üçüncü niteliği, oyunun, günlük yaşamdan yer ve süre bakımından ayrılmasıdır. Bu bakımdan kendine özgü yerle ve süreyle sınırlanmıştır. Oyun başlar ve belli bir noktada biter. Bir sonuca yöneliktir. Bir gelenek gibi süreklidir, tekrarlanır. Yalnız süre bakımından değil fakat yer bakımından da sınırlanmıştır. Oyun alanı ritüel gibi, ya fizik bakımından ya da uygunluk ve oyun kuralları bakımından belirlenmiştir: Oyun yeri, oyun masası, tapınak, sahne, perde-gerelti, ayak topu alanı, vb. Bunlar bir çeşit yasak bölgelerdir, dışardan içeriye belli kurallarla girilir, içerde de belli kurallar geçerlidir. Buranın kendi düzeni vardır; bu düzen salttır ve bozulamaz; bozulması oyunbozanlıktır, cezaları vardır. Bu düzenin nitelikleri sanki estetik değerler gibidir: gerilim, denge, denklik, karşıtlık, çeşitleme, çözülme, karar vb. Oyunun büyüleyici bir etkisi vardır. Bu büyüde tartım ve uyum söz konusudur. Özellikle gerilim önemlidir. Gerilim, belirsizlik, giderek rastlantıya dayanmaktan çıkar; bu belli bir sonuca ulaşmak, onu elde etmek için bir çabalama, bir uğraşmadır, başarı için bu çabada bir gerilim vardır. Oyunağına uzanan bebek, makarayı, yün yumağını pençesiyle yoklayan kedi yavrusu, topla oynayan küçük kız, hepsi zor bir işi başarmak, bir gerilimi sona erdirmek için uğraşmaktadır.

...

Metin And
Oyun ve Būğü

² Bu konuda çeşitli kuramlar, görüş açıları için bkz.: Richard Courtney, Play, Drama and Thought, London (1968).

³ Bu konuda bkz.: Metin And, "Özgür İnsan ve Boş Zamanları Değerlendirme Kavramı", Özgür İnsan, 71 (1972).

⁴ Nitekim bu nedenle bu incelememizde profesyonel olan oyun ve oyunculuk konu dışı bırakılmıştır.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız:

1. Homo Ludens terimi sizce ne ifade etmektedir? Metinden hareketle bu terimi değerlendiriniz.
2. Johan Huizinga'nın çalışma alanı nedir?
3. Homo Faber ve Homo Sapiens ikilisinin karşısına Homo Ludens kavramının getirilmiş olmasının nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce bu yaklaşım doğru mudur? Neden?
4. Homo Ludens'in Homo Faber ve Homo Sapiens ile ilişkisi nedir?
5. Oyun ile iş, ritüel, din, tarihî olaylar arasında bir ilişki var mıdır? Varsa bu nasıl bir ilişki olabilir?
6. Johan Huizinga'ya göre oyunun kültürden önce gelmesinin sebebi nedir? Sizce bu fikir doğru mudur? Neden?
7. Hayvanlar ya da insanlar neden oyun oynarlar?
8. Oyunların ne gibi amaçları olabilir?
9. Çocukların dünyasında oyunu çıkarıcı bir ilişki olmaktan çıkaran nedir?
10. Oyun ile tiyatro arasında bir ilişki kurulabilir mi? Neden?

Açıklama:

Tiyatronun doğuşu ile ilgili farklı görüşler hakkında öğrencilere bilgi verilir. Konu ile ilgili olarak Sevrda Şener'in Dram Sanatı adlı eserinin 7-32. sayfaları arasında yer alan Tiyatronun Kaynağına İlişkin Kuramlar adlı yazısından yararlanılabilir.

Eski Yunan tiyatrosunun pagan ritüelleri ile ilişkisi, eski Türklerde şamanik ritüeller ve bunların tiyatro ile ilişkileri hakkında kısa bilgiler verilir.

Johan Huizinga'nın "Homo Ludens" ve Metin And'ın "Oyun ve Bugü" adlı eserinden yararlanılarak insan ve oyun ilişkisinden hareketle tiyatronun kökeni hakkında bazı teorik bilgiler verilir. İnsanın oyun- u yanı üzerinde durulur.

Tiyatro, sinema, kısa film vb. gibi alanlarda senaryo yazma ve bu senaryoyu sahneye, beyaz perdeye ya da ekrana taşıma düşüncesinde olan öğrencilere çalışmalarında yardımcı olabilmek için senaryo ile ilgili aşağıda yer alan bazı kavramlar hakkında bilgi verilir:

Özgün düşünce (Taslak): Senaryonun yaratıcı fikri.

Kısa öykü (Sinopsis): Senaryonun ana hatlarının yer aldığı bir sayfalık ilk geliştirim aşaması.

Geliştirilmiş öykü (Tretman): Program yapımı esnasında programın konusunun öyküsel anlatımı.

Aksiyon ve diyalog senaryosu: Mekânlar, aksiyonlar ve karakterlerin konuşmalarının sergilendiği bir senaryo formu.

Çekim senaryosu: Yapımda görev alacak kişilere yönetmenin düşüncelerini anlatan açıklama metni.

Görselleştirme kâğıdı (storyboard): Sahnede yer alacak oyuncuların konumları, çekim açıları, çekim ölçekleri gibi unsurların yer aldığı görsel ve işitsel öğelerden oluşan belge.

Derinleştirme:

Homo Faber, Homo Sapiens ve Homo Ludens arasında birbirilerini tamamlayıcı olmaları yönünden nasıl bir ilişki kurulabilir?

Tiyatro metinleri ve tiyatronun tarihî süreç içinde toplum için nasıl bir işlev gördüğünü düşünüyorsunuz? Neden?

Gelecekte tiyatronun insan hayatındaki yeri hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?

Tiyatro ya da teatral mahiyete sahip olan spor müsabakalarının olmadığı bir dünya hayal edilebilir mi? Neden?

"Günlük hayatımız, insan hayatı ve tiyatro arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Hayatın doğal bir tiyatro olduğu söylenebilir mi? Neden?" sorularından hareketle öğrencilerin konu ile ilgili görüşleri alınır.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Hiçbir teatral kaygısı olmayan ilk insanların dünyasını hayal ederek onların hayatlarındaki doğum, evlenme ya da ölüm gibi önemli geçiş dönemlerinden birini ele alan göstermeye bağlı bir metin hazırlayınız. Hazırladığınız bu tiyatro metnini bilgisayar ortamında bir animasyona dönüştürünüz.

2. **Görev:** Dram türü ile taziye arasındaki ilişkiden hareketle göstermeye bağlı bir metin hazırlayınız. Daha sonra bu metni bir senaryoya dönüştürünüz. Senaryo yazım aşamasında, daha önce verilen bilgileri kullanınız.
3. **Görev:** Türk tiyatrosunun tarihî gelişimini ve buna etki eden unsurları araştırınız. Elde ettiğiniz verileri güvenli web araçlarını kullanarak paylaşınız.
4. Öğrencilerden, ellerindeki teknolojik imkânları (kişisel cep telefonları ya da ebeveynlerinin cep telefonları, ebeveynlerinin ya da öğrenim gördükleri kurumların video-kameraları vb.) kullanarak bir kısa film hazırlamaları istenir. Çektikleri kısa filmler ile festivallere ya da kısa film yarışmalarına katılmaları desteklenir.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

And, M. (2016). Oyun ve Bügü – Türk Kültüründe Oyun Kavramı. Yapı Kredi Yayınları.

And, M. (2012). Ritüelden Drama – Kerbelâ-Muhamrem-Ta'ziye. Yapı Kredi Yayınları.

Huizinga, J. (2010). Homo Ludens (Çev. M.Ali Kılıçbay). Ayrıntı Yayınları.

Şener, S. (2003). Dram Sanatı. Mitos-Boyut Yayınları.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Yazının Krallığı

Kazanımlar

Bir tiyatro metni yazar.

Bir tiyatro eseri yazmak için hazırlık yapması, taslak oluşturması, yazdıklarını düzenlemesi, gözden geçirmesi, düzeltmeler yapması ve paylaşması/sergilemesi sağlanır.

Güvenli sanal ortamda paylaşabilecekleri bir tiyatro metni, parodi, skeç, opera vb. hazırlamaları teşvik edilir.

Tarihî olaylardan, destanlardan, masallardan, mitolojiden, dinî metinlerden, astronomiden, bilimsel keşiflerden vb. yararlanarak tiyatro metni yazmaları teşvik edilir.

Edebî bir eseri, tarihî bir olayı, bilimsel bir olayı göstermeye bağlı edebî metne dönüştürür.

Senaryo ile ilgili temel kavramları bilir.

Sinopsis, treatman, senaryo, çekim senaryosu, görselleştirme kâğıdı (storyboard) vb. gibi kavramları öğrenmesi sağlanır.

Süre : 4x40

Modül : Göstermeye Bağlı Edebî Metinler/Yazma

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, soru-cevap, anlatım.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta, haritalar.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih, Halk Bilimi, Felsefe.

Hazırlık Süreci

Bu etkinlik yapılmadan bir hafta önce Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan adlı öyküsü hem öğrenciler hem de öğretmen tarafından okunur.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Sosyal ve toplumsal hayatta tiyatronun ne gibi işlevleri vardır?” sorusu ile derse giriş yapılır. Beyin fırtınası için cevaplar alınır, tartışılır ve değerlendirme yapılır.

Öğrencilere, okudukları tiyatro eserlerinin muhteva, yapı ve üslup özellikleri bakımından öykü, roman ya da masal türündeki eserler ile aralarında ne

gibi farklar olduğu sorulur (Tiyatro eserlerinin göstermeye bağlı eserler oldukları fark ettirmeye çalışılır).

“Tiyatro eserlerini diğer edebî eserlerden ayıran en temel özelliği nedir?” sorusu ile devam edilir. Öğrencilerin bu konudaki fikirleri alınır ve derse geçilir.

Keşfetme:

Ek 1’de yer alan William Shakespeare’in Kral Lear adlı metninden alınan bölüm akıllı tahta yardımı ile öğrencilere gösterilir. Akıllı tahtanın olmadığı sınıflarda metin fotokopi yolu ile çoğaltılır ve öğrencilere dağıtılır.

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Göstermeye bağlı edebî metinlerde dilin kullanımı ile ilgili neler söylenebilir?
2. Diyalogların yanında yay ayraç içinde yapılan açıklamaların amacı ne olabilir?
3. Okuduğunuz metinde dilin farklı şekillerde kullanımlarını bulunuz.
4. Herhangi bir masal, hikâye veya romanı göstermeye bağlı edebî metinlerden ayıran temel özellik nedir?
5. Göstermeye bağlı edebî bir metni öykü veya romana, öykü veya romanı ise göstermeye bağlı edebî bir metne dönüştürmek mümkün müdür?
6. Metindeki gençlerin birinin yerinde siz olsaydınız neler hissederdiniz? Neden?
7. Kral Lear'ın kızlarına ve halkına karşı tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz? Neden?
8. Kent ve Edgar'ın yerinde siz olsaydınız ülkede ne gibi değişiklikler yapma yoluna giderdiniz? Bu değişiklikleri hangi yollar ile hayata geçirirdiniz?
9. Bir kralın danışmanı olduğunuzu düşünün. Kralın, sizin uzmanlık alanınız ile ilgili bir işin yapılması esnasında çok büyük bir hata yapma ihtimali söz konusu. Böyle bir durumda nasıl bir çözüm yolu bulurdunuz?
10. Kral ve krallık ile demokratik bir sistem arasındaki belirgin farklar nelerdir? Sizce hangisi toplum için daha yararlı bir yönetim şeklidir? Neden?

Açıklama:

Bir tiyatro metni yazmayı düşünen kişilerin dikkat etmesi gereken hususlar hakkında öğrencilere bilgiler verilir. Tiyatro metni ile radyo programı, televizyon programı, kısa film, belgesel ya da sinema filmi gibi türlerin farklı özellikler gösterdiği, her birinin kendine has yazma şekilleri olduğu belirtilir.

Ek 2'de yer alan bilgiler tahtaya yazılır veya akıllı tahta aracılığı ile öğrencilere gösterilir. Öğrencilerin bu verilerden yararlanmaları sağlanır.

Derinleştirme:

Göstermeye bağlı edebî metinlerin insan türünün tarihî gelişimi içindeki yeri ve önemi hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?

Yapay zekâ ve sanal gerçekliğin tiyatro sanatı ve göstermeye bağlı edebî metinler üzerinde ne gibi etkileri olabilir?

Tiyatronun doğuşu ile mitoloji ya da din/dinler arasında bir ilişki olabilir mi? Neden?

Anlatmaya bağlı edebî metinler ile göstermeye bağlı edebî metinlerin farkları nelerdir?

Sinemanın öncüsü gibi olan tiyatro ile sinemayı karşılaştırınız. İki sanat dalının benzer ve farklı yönleri üzerinde durunuz.

Değerlendirme:

1. **Görev:** Ömer Seyfettin'in Pembe İncili Kaftan adlı öyküsünden veya okuyup beğendiğiniz başka bir öyküden hareketle göstermeye bağlı bir edebî metin hazırlayınız.
2. **Görev:** Mitolojik anlatılar, destanlar, efsaneler, memoralatlar, romanlar, masallar, dinî menkıbeler, kişisel tecrübeler vb. gibi kaynakların herhangi birine dayalı bir tiyatro metni hazırlayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

- And, M. (2019). Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi. Yapı Kredi Yayınları.
- And, M. (2016). Oyun ve Bügü – Türk Kültüründe Oyun Kavramı. Yapı Kredi Yayınları.
- And, M. (1985). Geleneksel Türk Tiyatrosu – Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri. İnkılap Kitabevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). Türk Dünyası Epik Destan Geleneği. Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). Türk Halk Kültüründe Memoralatlar ve Halk İnançları. Akçağ Yayınları.
- Forster, E.M. (2016). Roman Sanatı. Milenyum Yayınları.
- Huizinga, J. (2010). Homo Ludens (Çev. M.Ali Kılıçbay). Ayrıntı Yayınları.
- Shakespeare, W. (1992). Kral Lear (Çev. İrfan Şahinbaş). MEB Yayınları.
- Şener, S. (2003). Dram Sanatı. Mitos-Boyut Yayınları.

EK 1**KRAL LEAR**

Lear

Fransa Kralı

Burgonya Dükü

Cornwall Dükü

Albany Dükü

Kent Kontu

Gloucester Kontu

Edgar

Edmund

Curan

Oswald

İhtiyar adam

Doktor

Soytarı

Subay

Asilzade

Tellal

Cornwall'ın uşakları

Cordelia

Regan

Goneril

Lear'ın maiyetindeki atlılar, subaylar, haberciler, askerler.

ŞAHISLAR

Britanya Kralı

Regan'ın kocası

Goneril'in kocası

Glocester'in oğlu

Glocester'in gayrimeşru oğlu

Saraylı

Goneril'in vekilharcı

Gloucester'in çiftliğindeki adamlardan

Edmund'un emrinde

Cordelia'nın hizmetinde

Lear'ın kızları

(Vaka Britanya'da geçer)

BİRİNCİ PERDE**BİRİNCİ SAHNE**

(Kral Lear'ın sarayı. Taht odası.)

Kent, Gloucester, Edmand girerler.

KENT. — Kral, Albany düküne Cornwall dükünden daha çok itibar eder sanırdım.

GLOUCESTER. — Bize de öyle gelirdi ama bakın, Krallığı taksim ederken hangisine daha fazla değer verdiği pek anlaşılmıyor: paylar öyle ayarlanmış ki, en hassas ölçülerle bile birini ötekine tercih imkânı yok.

KENT. — Oğlunuz, değil mi?

GLOUCESTER. — Büyütmesi bana düştü, efendim; oğlumdur demekten yüzüm kızara kızara artık utanmaz oldum.

...

LEAR. — Uluyun, inleyin ağlayın! Ah, ne taş yürekli insanlarsınız hepiniz! Sizin dilleriniz, sizin gözleriniz bende olsaydı, öyle ağlar, öyle haykırırdım ki göklerin kubbesi çatır çatır çatlardı... Gitti, kızım gitti... Ben bir kimsenin yaşayıp yaşamadığını anlarım... Öldü diyorum size, toprak gibi. Bir ayna verin... Nefesi aynayı buğularsa yaşıyor demektir...

KENT. — Kıyamet günü mü bu?

EDGAR. — Yoksa o korkunç günün bir örneği mi?

ALBANY. — Yıkılsın her şey, son bulsun!

LEAR. — Bakın, tüy kımıldıyor... Demek yaşıyor... Ah, gerçekse bu bütün çektiğim acılar karşılanmış olur.

KENT (Diz çökerek). — Benim iyi yürekli efendim!

LEAR. — Rica ederim çekilin.

EDGAR. — Asil yürekli Kent, efendimize, dostunuz.

LEAR. — Allah kahretsin sizleri, katiller, hainler sizi! Onu kurtarabilirdim ben ama şimdi ebediyen kaybettim. Cordelia, Cordelia dur biraz... Ne? bir şey mi dedin? Ne tatlı bir sesi vardı, okşayıcı, yumuşak, hafif bir ses... Kadında fevkalade bir şey... Seni asan o köleyi geberтті ben!

SUBAY. — Doğru öldürdü.

LEAR. — Nasıl da geberтті, değil mi arkadaş? Bir zamanlar keskin kılıcımı elime aldım mı, herkesi zıp zıpplatırdım önümde... Ama şimdi ihtiyarladım artık... Acılar bitirdi beni. Sen kimsin? Gözlerim pek iyi görmüyor... Birazdan söylerim.

KENT. — Kader, hem sevdiği hem düşmanlık ettiği iki kişiyle övünebilirse eğer, bunlardan biri işte karşımızda.

LEAR. — Gözlerim bulanıyor, iyi seçemiyorum ama sen Kent değil misin?

KENT. — Evet efendimiz, uşağınız Kent... Uşağınız Caius'u hatırlıyorsunuz elbet!

LEAR. — Bak o iyi bir çocuktı... Yaman vururdu; hem de vakit kaybetmeden... Öldü o.

KENT. — Hayır efendim, o adam benim.

LEAR. — Bunu birazdan hallederiz.

KENT. — Baht sizden yüz çevirdiği günden beri karanlık yolunuzda takip ettim sizi.

LEAR. — Hoş geldin öyleyse!

KENT. — Hoş olan ne kaldı ki! Her tarafta karanlık, keder ve ölüm var. İki büyük kızınız kendilerini mahvedip ümitsizlik içinde ölüp gittiler.

LEAR. — Ya... ya... Öyle!

ALBANY. — Ne dediğinin farkında değil... Kendimizi tanıtmada bir fayda yok.

(Bir subay girer.)

SUBAY. — Edmund öldü efendimiz.

ALBANY. — Mühim değil bu! Muhterem ve asil dostlarım: Ne tasarladığımızı bildirmek istiyoruz. Bu yüce yıkıntıyı teselliye medar olacak her çareye başvurulacaktır. Biz, bütün iktidarı, yaşadığı müddetçe, yaşlı kralımızın eline bırakıyoruz. (Edgar ile Kent'e) Sizlere bütün haklarınız, asil hareketinizin layık olduğu şeref ve payeler katılarak iade edilecektir. Bütün, faziletlerinin mükâfatını göreceksiniz; düşmanlarımız mustahak oldukları cezaları çekecektir... Bakın, bakın, buraya bakın!

LEAR. — Yavrucuğumu astılar! Hayattan eser yok! Niçin, niçin bir bir at, hattâ bir fare yaşasın da sende bir nefescik bile olmasın niçin? Seni göremeyeceğim artık, hiç göremeyeceğim! Hiç hiç, hiç... rica ederim, şu düğmeyi çözün... teşekkür ederim efendim... Görmüyor musunuz bunu? Bakın, dudaklarına bakın... Bakın oraya bakın... Bakın... (Ölür.)

EDGAR. — Kendini kaybetti: efendimiz, efendimiz...

KENT. — Parçalan yüreğim, nolur parçalan!

EDGAR. — Gözlerimizi açsanıza efendim!

KENT. — Ruhuna eziyet etmeyin! Bırakın göçsün! Bu taş yürekli dünyanın azap döşeginde onu daha da kıvrandırmak kötülük etmektir ona.

EDGAR. — Öldü.

KENT. — Bu kadar dayanmış olması bir mucizedir, dostum.

ALBANY. — Bunları kaldırın! İlk işimiz umumi bir matem tutmak olsun! (Kent ile Edgar'a) Sevgili dostlarım, hüküm sürün bu ülkede de yaralarını sarın!

KENT. — Çok yakında bir yolculuğa çıkmam gerekiyor benim... Efendim çağırıyor, "hayır" diyemem.

EDGAR. — Bu kederli günlerin yüküne katlanmak gerek. Konuşacaksa eğer, hissettiklerimizi söyleyelim, gerekenleri değil. En fazla çekenimiz en yaşlımız oldu. Biz gençler ne böyle acılar göreceğiz, ne de böyle uzun bir ömür.

Matem havası çalınır, çıkarlar

SON

William Shakespeare
Kral Lear

EK 2

Bir tiyatro metni yazarken dikkat edilmesi gereken hususlar:

1. Aşama: Giriş

Konunun belirlenmesi.

Konunun özet hâlinde yazılması.

Konunun gelişim aşamalarının tespiti.

2. Aşama: Karakterlerin Belirlenmesi

- Bu aşamada karakterler belirlenir.
- Karakterlerin hem ruhsal hem de fiziksel gelişimleri üzerinde düşünülür.
- Metinde yer alacak ana/esas karakterler belirlenir.
- Metinde yer alacak yan/yardımcı/figüratif karakterler belirlenir.

Bütün karakterlerin düz kişiler olması okurlar ya da seyirciler için metni basitleştireceği göz önünde bulundurulmalı ve daha esnek özellikler gösteren yuvarlak karakterlere de yer verilmelidir (Düz ve yuvarlak karakterlerin özellikleri konusunda E.M.Forster'in Roman Sanatı adlı eserine bakılabilir.).

3. Aşama: Konuyu Geliştirme

- Konuyu geliştirme aşamasında ilk olarak ana/esas konu ele alınır.
- Ana konuyu destekleyici mahiyetteki yan/yardımcı konular eklenir.
- Eserin devamı için gerekli olan çatışma unsurları geliştirilir.
- Eserin nasıl bir son ile bitmesi gerektiği belirlenir.

4. Aşama: Olay Örgüsü

- Eserin ana karakterinin içinde yer alacağı olay ya da olaylar kurgulanır.
- Yardımcı karakterlerin içinde yer alacağı olay ya da olaylar kurgulanır.
- Ana/esas kahraman ile yardımcı karakterlerin birlikte yer alacakları olay ya da olaylar kurgulanır.

Olay örgüsü mümkün olduğu kadar çok katmanlı bir yapıya, okurları veya seyircileri şaşırtıcı bir mahiyete sahip olmalı, gerektiği zaman beklentilerin dışında veya ötesinde noktalara kadar yayılabilmelidir.

Göstermeye bağlı bir edebî metin kaleme alınırken bu bilgilerin işe yarayacağı belirtilir. Öğrencilerin burada belirtilen sınırların dışına çıkabilecekleri, kendi yaratıcılıklarını kullanarak daha özgün çalışmalar da yapabilecekleri belirtilir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Hayat ve Oyun

Kazanımlar

Göstermeye bağlı edebî metin, tiyatro metni, tiyatro kavram ve terimlerini bilir.

Göstermeye bağlı edebî metinlerdeki konuyu ve verilen mesajı sorgular.

Bir tiyatro metni yazar.

Bir tiyatro eseri yazmak için hazırlık yapması, taslak oluşturmaları, yazdıklarını düzenlemesi, gözden geçirmesi, düzeltmeler yapması ve paylaşması/sergilemesi sağlanır.

Toplumsal veya çevresel bir konuyu tiyatro aracılığıyla eleştirir.

Süre : 6x40

Modül : Göstermeye bağlı edebî metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Beyin fırtınası, araştırma-inceleme, soru-cevap, tartışma, drama.

Kullanılacak Araç-Gereçler : “Tiyatro Terimleri Çalışma Kâğıdı”nın öğrenci sayısı kadar çıktısı

Disiplinler Arası İş Birliği : Görsel Sanatlar

Hazırlık Süreci

Öğrencilerin tiyatro kavram ve terimleri, tiyatronicin gelişim süreci hakkında araştırma yapmaları istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

“Godot’u Beklerken” oyunundan aşağıdaki diyalog tahtaya yazılır/yansıtılır, öğrenciler tarafından karşılıklı okunur (Eserin adı öğrencilere söylenmez.):

(...)

E: (tekrar cayıp) Yapacak bir şey yok.

V: (Küçük gergin adımlarla, bacaklarını açarak yaklaşır.) Al benden de o kadar. Ömrümce, kendime, V., makul ol, henüz her şeyi denemiş değilsin, deyip karşı koymuştum o fikre. Sürdürüyordum mücade-

lemi. (Düşünceye dalar, mücadelesini yad eder, E’ye döner.) İşte yine karşımdasın.

E: Öyle mi?

V: Dönmene sevindim. Ebediyen gittin sanıyordum.

E: Ben de.

V: Nihayet tekrar beraberiz! Bunu kutlamak lazım. Ama nasıl? (Düşünür.)

(...)

Samuel Beckett
Godot’yu Beklerken

Keşfetme:

Öğrencilere: “Bu diyalog, bir tiyatro metninden alınmıştır, sizce metinde bahsi geçen mücadele nedir?” diye sorulur; beyin fırtınası tekniğiyle öğrenci-

lerin düşünceleri, tahtaya/herkesin görebileceği bir yere yazılır. Düşünceler tartışılır ve bir değerlendirme yapılır.

Beyin fırtınasının tamamlanmasının ardından ortaya çıkan fikirler tahtada yazılı iken: “Peki, bu konuşmanın devamında neler olmuştur?” diye sorulur ve birkaç dakika düşünme süresi verilir.

Fikirlerin kısaca alınmasının ardından öğrencilere: “Şimdi bu diyalogun devamını yazacağız. Ancak yazarken dikkat etmemiz gereken birkaç kural var:

1. Her öğrenci metne en az bir cümle eklemelidir.
2. Kişilerin hareketlerinden gerekli görülenler parantez içinde betimlenmelidir.
3. Her yeni cümle tahtadaki metnin son hâliyle mantık, kurgu ve üslup bakımından tutarlı olmalıdır.
4. Metinde en az bir tane ilgi çekici/heyecan verici cümleye verilmelidir.

“Şimdi ikinci cümleyi kim söylemek ister?”

Bu yönergeyle öğrenciler birbirinin söylediği cümleleri tamamlayarak ortak bir metin oluşturur. Söylenen cümleler tahtaya yazılır (Akıllı tahtada açılan word belgesi de tahta yerine kullanılabilir.); metin tamamlandıktan sonra, metni okumaya geçmeden önce, son kontrollerin ve düzeltmelerin yapılması için öğrenciler yönlendirilir.

Yazımı ve kontrolü tamamlanan oyun metni okunur ve sınıfça dil, anlatım, tutarlılık, etkileyicilik ve kurgu bakımından değerlendirilir. Ardından aşağıdaki sorular çerçevesinde görüşler alınır:

1. Arkadaşlarınızı dinlemekte ve onların söylediği cümlelerin ardından uygun ve yeni cümleler bulmakta zorlandınız mı? Nedeniyle açıklayınız.
2. Bu ortak metin yazma çalışmasında herhangi bir metot/yöntem takip ettiniz mi? Bu çalışmada en iyi sonuca ulaşmak için nasıl bir yöntem/metot kullanılabildi, değerlendiriniz.

3. Bir tiyatro metninin taşınması gereken en önemli özellikler nelerdir, örneklendirerek gerekçelerinizle değerlendiriniz.

Yazılan ortak metin–parantez içi betimlemelere dikkat edilerek- sınıfta canlandırılır. Metin sınıfça “sahnelemeye uygunluk” bakımından tekrar değerlendirilir, eksikler, yapılması gereken düzenlemelere soru-cevap yoluyla dikkat çekilir.

Öğrencilere devamını yazdıkları tiyatro metninin S. Beckett’in “Godot’yu Beklerken” adlı tiyatro oyunundan alıntı olduğu belirtilir. Oyunun, etkinliğin sonunda yer alan bölümü paylaşarak okuma yöntemiyle –tiyatro metni okuma kurallarına göre- okunur, sınıfça yazılan metin ile asıl metin yapı, dil ve içerik bakımından karşılaştırılır, aradaki farklılıkların sebepleri tartışılır. Tiyatro metninin yazılış özelliklerine soru-cevap yoluyla ve metinden örnekler verilerek dikkat çekilir. Öğrencilerin okudukları metne ve etkinlik öncesi araştırmalarına dayanarak aşağıdaki soruları gerekçeleriyle cevaplamaları sağlanır:

1. Vladimir ile Estragon’u nasıl tanımlayabilirsiniz, aralarındaki iletişim ve ilişki hakkında bir hipotez kurunuz.
2. Oyunun geçtiği mekân ve zaman arasında tutarsızlık var mıdır? Metindeki zaman ve mekân unsurlarıyla olay/durum ve kişiler arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur? Açıklayınız.
3. Çizme ve şapkanın oyundaki işlevini tespit edin, bunların yerine siz olsaydınız neler eklerdiniz?
4. Vladimir’in ve Estragon’un zaman ve uzam bütünlüğünü kaybettikleri söylenebilir mi? Konuşmaların içeriğine ve akışına bakarak değerlendiriniz.
5. Vladimir’in “Ertelenen umutlar... şeyi perişan eder. Kimin lafıydı bu?” sözündeki eksiği tamamlayıp yorumlayınız.
6. Estragon’un “Ürkütücü bir mahrumiyet bu.” sözüyle anlatmak istediği ne olabilir? Size göre nasıl bir mahrumiyet, ürkütücü olabilir? Nedeniyle açıklayınız.

7. Bazen bir tiyatrodan veya filmde geçen bir replik çok beğenilerek insanların hafızasında yer eder; sizin çok beğendiğiniz bir replik var mı? Bir repliğin meşhur olmasının sebepleri ne olabilir? Okuduğunuz bu metinde beğendiğiniz bir replik oldu mu, nedeniyle açıklayınız.
8. Godot'yu Beklerken oyununda "beklenen" ne/ kim olabilir, metne dayanarak yorumlayınız.
9. Bu oyunda anlatılmak istenen sizce nedir? Okuduğunuz bölüme dayanarak değerlendiriniz.

Açıklama:

Öğrencilerin yanıtları özetlenir, birlikte değerlendirilir, varsa anlaşılmayan hususlar açıklanır. "Godot'yu Beklerken" oyununun özellikleri ve yazarının tiyatro anlayışı hakkında bilgi verilir (Kaynakçada belirtilen "Godot'yu Beklerken: Epistemolojik Kategorilerin Sorunsallaştırılması" adlı makaleden yararlanılabilir.).

Derinleştirme:

Öğrencilerin etkinlik öncesinde konuyla ilgili yaptıkları araştırma sonuçlarını sınıfla paylaşmaları sağlanır. Tiyatro metnlerinin tür özellikleri, tiyatronun gelişim süreci ve bu süreci etkileyen faktörler hakkında bilgiler toparlanıp özetlenir. Tiyatro ile ilgili belli başlı terimlerin ve açıklamalarının karışık sırayla verildiği ekteki "Tiyatro Terimleri Çalışma Kâğıdı" öğrencilere dağıtılır; öğrencilerin buradaki tiyatro terimlerini açıklamalarıyla doğru şekilde eşleştirmeleri istenir, verilen süre sonunda cevaplar kontrol edilerek varsa anlaşılmayan hususlar açıklanır.

Absürt tiyatro anlayışının ortaya çıkış süreci ve bu anlayışla yazılmış oyunların özellikleri hakkında bilgi verilir. Absürt tiyatro anlayışının izleri, okunan metin üzerinde -aşağıdaki örnek sorularda olduğu gibi- tespit etme ve değerlendirmeye yönelik- sorular yoluyla sınıfça örneklenip incelenir.

1. Godot'yu Beklerken oyunu, daha önce okuduğunuz tiyatro metinlerine/izlediğiniz tiyatrolara benziyor mu? Ne gibi benzerlikler ve farklılıklar belirlediniz, açıklayınız.
2. Eserin okuduğunuz bu bölümünde ne gibi "kopukluklar" (konuşmalar, dil, bellek; uzamsal, mekânsal, zamansal algı vb.) tespit ettiniz? Bu kopukluklar, absürt tiyatro anlayışının hangi özelliğini yansıtmaktadır? Örnekleyip gerekçelerinizle açıklayınız.
3. Sizce, Godot'yu Beklerken oyununda yazarın, seyircilerin dikkatini çekerek onlara sorgulatmak istediği bir konu/husus var mıdır? Yazar, bunu hangi yollarla eserine yansıtmıştır, yorumlayınız.
4. Absürt tiyatronun "seyirciyi hayatı sorgulamaya yöneltme, klasik oyun örgüsünü reddetme" gibi özelliklerine okuduğunuz metin üzerinde örneklemek mümkün müdür? Gerekçelerinizle değerlendiriniz.
5. Tiyatronun tarih boyunca gelişim süreci göz önünde bulundurulduğunda, bu süreçte ne gibi etmenlerin (tarihi, sosyal, sanatsal, ekonomik vd.) nasıl rol oynadığı söylenebilir? Değerlendiriniz.
6. Absürt tiyatro anlayışının gelişmesinde etkili olan tarihi, siyasi, sosyal, kültürel vb. etmenler düşünüldüğünde, sanat ve gerçeklik arasındaki etkileşimi nasıl değerlendirirsiniz?

Yukarıdaki soruların kapsamı "Godot'yu Beklerken" oyununun tam metni okunup incelenerek, mümkünse türe uygun tiyatro oyunları izlenerek genişletilebilir. (Ayrıca, öğrenciler konuyla ilgili inceleme yazılarına ve diğer kaynaklara yönlendirilerek tartışma ve değerlendirmelerini daha kapsamlı hâle getirmeleri sağlanabilir.)

Klasik tiyatro anlayışı ile absürt tiyatro anlayışı karşılaştırılır, ayırt edici özellikler öğrenciler tarafından web araçları kullanılarak bir şema hâlinde görselleştirilir. Hazırlanan görseller paylaşılıp değerlendirilir.

Absürt tiyatro ile geleneksel Türk tiyatrosu oyunlarında özellikle orta oyunu “Muhavere” bölümü arasındaki benzerliğe değinilir. Absürt tiyatro anlayışının modern Türk tiyatrosuna etkilerine değinilir, bununla birlikte bu etkiyle eser veren Türk yazarların eserlerinde geleneksel Türk tiyatrosundan beslenmiş olduklarına dikkat çekilir. Örneğin Sabahattin Kudret Aksal’ın absürt tiyatro anlayışıyla yazdığı ve büyük ölçüde geleneksel Türk tiyatrosundan izler barındıran “Kahvede Şenlik Var, Bay Hiç ve Önemli Adam, Kral Üşümesi, Sonsuzluk Kitabevi” oyunlarından örnekler verilerek incelemeler yapılır.

Değerlendirme:

Etkinlik süresince öğrencilerin performansları, öğrenme stilleri de göz önünde tutularak, aşağıdaki görevlerle birlikte değerlendirilir. Varsa eksikler ve/veya hatalar yapıcı geri bildirimlerle fark ettirilir; bu öğrenciler çeşitli örnek çalışmalara ve kaynaklara yönlendirilerek konuyla ilgili kazanımların pekiştirilmesi sağlanır.

Aşağıdaki yer alan görevlerden 1. ve 2. görev tüm öğrenciler tarafından tamamlanır; sonraki görevler ise öğrencilerin seçimine bırakılır.

1. Yaşadığınız ve/veya gözlemlediğiniz toplumsal veya çevresel bir konuyu eleştirel gözle ele alan kısa bir tiyatro oyunu yazınız. Oyununuzu yazarken dekor, kıyafet tasarımı, dramaturg vb. konularda görsel sanatlar, drama öğretmenlerinizden görüş alabilirsiniz.
2. “Modern Türk tiyatrosu eserlerinde geleneksel Türk tiyatrosunun hangi özelliklerinden nasıl yararlanılmıştır?” sorusunu örneklerle açıklayan bir sunum hazırlayınız.
3. “Godot’yu Beklerken” oyunu üzerine bir inceleme yazısı/makale yazınız.
4. Çeşitli tiyatro metinlerindeki beğendiğiniz repliklerden oluşan bir seçki hazırlayınız, seçtiğiniz repliklerden birkaçını ezberleyerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Değerlendirme Formu” nu uygulayınız.

Kaynakça:

Beckett, S. (2010). Godot’yu Beklerken (Çev. The Complete Dramatic Works, 1990). (s. 9-12) içinde. Kabalcı Yayınları.

Birlik, N. (2011). Godot’yu Beklerken: Epistemolojik Kategorilerin Sorunsallaştırılması. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28 (1), 0-0. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/huefd/issue/41212/501031> Erişim tarihi: 20. 06. 2021.

Özalp, İ. ve Ardalı Büyükarman, D. (2018). Absürt Oyunların Karakter Yaratımında Geleneksel Etkiler ve Sabahattin Kudret Aksal. International Journal of Languages’ Education and Teaching, vol.6, 251-263. https://www.researchgate.net/publication/327831547_Absurt_Oyunlari_Karakter_Yaratiminda_Geleneksel_Etkiler_ve_Sabahattin_Kudret_Aksal. Erişim tarihi: 7.7.2021

Tiyatro terimleri. http://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/dersler/projeler/bto102_bahar04/cim-sir22.html

Erişim tarihi: 25.06.2021

GODOT'YU BEKLERKEN

(Oyun; bir bekleyiŖe kapılan, kurtulma ümidi ile ayakta kalmaya ve varoluŖlarını sürdürmeye çalıŖan Vladimir ve Estragon adlı kiŖilerin etrafında Ŗekillenir. VaroluŖ sancıları çeken bu iki kahraman, yolları her keŖiŖtiğinde birbirleri ile iletiŖim kurmaya çalıŖırlar ve bu bir ritüele binerek her gün yinelenir. Bu iki karakter bir ağacın dibinde Godot isimli bir kimsenin ya da Ŗeyin, gelip kendilerini kurtarmasını bekler. Fakat oyun boyunca Godot gelmez. Hatta belki de “Godot” isimli bir kimse/Ŗey, hiç var olmamıŖtır ve hiç olmayacaktır. Vladimir ve Estragon’un kurtuluŖ için bekledikleri ve hayal ettikleri Godot’yu bekleme süreçleri, izleyicinin düşüncelerini harekete geçirecek imge dolu bir anlatımla ve anlamsız olan/sanılan diyaloglarla aktarılır.)

AŖağıda okuyacağınız bölüm, oyunun baŖlangıç bölümüdür.

Estragon, tümseğе oturmuŖ çizmelerini çıkarmaya çalıŖmaktadır. İki eliyle birden çabalar; soluk soluğа kalmıŖtır. Bitkin, vazgeçer; soluk alıp tekrar baŖlar. Aynı süreç tekrarlanır. Vladimir girer.

ESTRAGON: (tekrar cayıp) Yapacak bir Ŗey yok.

VLADIMIR: (Küçük gergin adımlarla, bacaklarını aç aça yaklaŖır.) Al benden de o kadar. Ömrümce, kendime, Vladimir, makul ol, henüz her Ŗeyi denemiŖ değılsin, deyip karŖı koymuŖtum o fikre. Sürdürüyordum mücadelemi. (Düşünceye dalar, mücadelesini yad eder, Estragon’a döner.) İşte yine karŖımdasın.

ESTRAGON: Öyle mi?

VLADIMIR: Dönmene sevindim. Ebediyen gittin sanıyordum.

ESTRAGON: Ben de.

VLADIMIR: Nihayet tekrar beraberiz! Bunu kutlamak lazım. Ama nasıl? (Düşünür.) Kalk da seni bir kucaklayayım.

ESTRAGON: (tedirgin) Ŗimdi olmaz, Ŗimdi olmaz.

VLADIMIR: (kırgın, soğuk) Ekselanslarının geceyi nerede geçirdiğini öğrenebilir miyim? ESTRAGON: Hendekte.

VLADIMIR: (takdirle) Hendekte mi? Nerede?

ESTRAGON: (göstermeden) Ŗuralarda.

VLADIMIR: Peki dövmediler mi seni?

ESTRAGON: Beni mi? Tabii dövdüler.

VLADIMIR: Aynı tipler mi? Her zamanki gibi?

ESTRAGON: Aynı tipler mi? Bilmem.

VLADIMIR: Düşünüyorum da... yıllardır... ben olmasam... sen ne hâle düşerdin... (Emin.) Ŗu an bir kemik yığınydın, kalıbımı basarım.

ESTRAGON: E, n’olmuŖ?

VLADIMIR: (üzgün) Tek insanın altından kalkacağı iş değıl bu. (Bir an. NeŖeyle.) Ama cesareti kaybetmenin sırası mı? Bir milyon yıl önce düşünmeliydik bunu. Bin sekiz yüz doksanlarda.

ESTRAGON: Saçmalamayla bırak da Ŗu pis Ŗeyi çıkarmama yardım et.

(...) Estragon'un çizmelerini çıkarmaya çalışması esnasında Vladimir ile çekişmeleri devam eder. Çizme hâlâ çıkmamıştır. Estragon, Vladimir'e önünü iliklemesini söyler, Vladimir ilikler ve bunun üzerine konuşmaya devam eder:

VLADIMIR: İnsan hayatta küçük şeyleri ihmal etmemeli.

ESTRAGON: Ne desem bilmem ki; sen hep son ana kadar beklersin zaten.

VLADIMIR: (hayal ederek). Son an... (Dalar.) Ertelenen umutlar... şeyi perişan eder. Kimin lafıydı bu?

ESTRAGON: Yardım etsene!

VLADIMIR: Bazen o son anın geldiğini hissederim, her şeye rağmen. O zaman iyice tuhaflaşırım. (Şapkasını çıkarır, içine bakar, elini içinde gezdirir, sallar, yeniden giyer.) Nasıl diyeyim? Hem ferahlarım hem de (doğru ifadeyi arar)... korkuya kapılıyorum. (Tumturaklı.) KOR-KUYA! (Şapkasını tekrar çıkarıp içine bakar.) Komik! (Şapkasının tepesine sanki bir şeyler düşürmek için vurur, tekrar içine bakar, giyer.) Yapacak bir şey yok. (Estragon müthiş bir çabayla çizmesini çıkarır; içine bakar, elini içinde gezdirir, ters çevirir, sallar, yere bir şey düştü mü diye bakınır, hiçbir şey bulamaz, elini tekrar çizmesini sokar; gözleri donuktur.) Eee?

ESTRAGON: Hiç.

VLADIMIR: Bakayım.

ESTRAGON: Bakacak bir şey yok.

VLADIMIR: Tekrar giymeye çalış.

ESTRAGON: (ayağını inceledikten sonra) Biraz havalandırayım.

VLADIMIR: İşte tipik bir insan -ayağının kusurundan ötürü ayakkabısını suçlayan! (Bir daha şapkayı çıkarır, içine bakar, elin içinde gezdirir, şapkayı silker, üstüne vurur, içine üfler, tekrar giyer.) Bu gidişat tehlikeli. (Sessizlik. Vladimir tefekküre dalmıştır; Estragon iyice havalansın diye ayak parmaklarını oynatarak ayaklarını sallar.) Hırsızlardan biri kurtulmuştu. (Bir an.) Makul bir yüzde bu. (Bir an.) Gogo.

ESTRAGON: Ne?

VLADIMIR: Nedamete ne dersin? Tut ki pişman olduk.

ESTRAGON: Neden ötürü?

VLADIMIR: Şeyden... (Düşünür.) Ayrıntılara girmemize gerek yok.

ESTRAGON: Doğduğumuz için mi pişman olalım?

Vladimir içten kahkahasını elini kasiğine bastırıp hemen keser, yüzünü buruşturur.

VLADIMIR: İnsan gülmeye cesaret bile edemiyor artık.

ESTRAGON: Ürkütücü bir mahrumiyet bu.

VLADIMIR: Sadece tebessüme imkân var. (Yüzünde geniş bir tebessüm belirir; bir süre gülümser, sonra aniden suratı asılır.) Aynı şey değil ama yapacak bir şey yok. (...)

Samuel Beckett, Godot'yu Beklerken

TİYATRO TERİMLERİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıda tiyatro ile ilgili terimler ve açıklamaları karışık sırayla yer almaktadır. Verilen süre içinde, tiyatro terimlerini açıklamalarıyla doğru şekilde eşleştiriniz.

Örnek: 4-b (Antrakt: Tiyatro oyununun oynanışı esnasında; sahnenin düzenlenmesi, oyuncunun diğer perde için hazırlanması ve seyircinin dinlenebilmesi amacıyla verilen kısa ara.)

Tiyatro terimi	Tiyatro Teriminin Açıklaması
1. Absürt (uyumsuz) Tiyatro	a. Kendi içine kapalı, uzun replik. Tirad, karşılıklı hızlı söz alışverişinin yani diyalogun tam karşıtıdır.
2. Açılmak	b. Tiyatro oyununun oynanışı esnasında; sahnenin düzenlenmesi, oyuncunun diğer perde için hazırlanması ve seyircinin dinlenebilmesi amacıyla verilen kısa ara.
3. Agora	c. Tiyatronun kaynağını ortaya çıkaran tiyatronun henüz örgütlenmediği estetize edilmediği ve herhangi bir betiğe dayanmadığı dönemdeki törensel gösterilerin tümüne verilen ad.
4. Antrakt	ç. Genel geçerlik kazanmış anlatım yeni biçim ve anlatım denemeleriyle kökten aşmaya yönelik tiyatro hareketleri; deneysel yenilikçi tiyatro uygulamaları.
5. Arkalık Tiyatro	d. 1-Oyuncunun rol gereği seyircinin duyacağı biçimde ama öbür oyuncuların duymadığı varsayımıyla düşüncelerini söylemesi. 2-Oyuncunun doğrudan seyirciye dönerek konuşması.
6. Apar	e. Oyuncunun gövdesiyle seyirciye dönmesi.
7. Avangart Tiyatro	f. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, bütün çabaların ve bekleyişlerin boşunallığına inanılan bir ortamda; amaçsız oyun anlayışıyla yola çıkılmış, 1950'de özellikle Fransa'da yaygınlık kazanmıştır. Çoğunlukla acınacak durumda, suçlu, bilgisiz ve zayıf kişilerin ruhsal durumu, çelişkileri ve karşıtlıkları sahneye yansıtılmıştır. Klasik oyun örgüsüne, kalıplara, alışılmış düzene karşı çıkmış, mantık sınırları tanınamamış, olaylar arasında bağ kurulmamıştır. Bu tiyatro anlayışı bir akımdan ziyade birkaç yazarın bireysel kaygıları ile yansıttıkları düşüncelerinin, ortak özellikleri ile ele alınmasıdır.
8. Biçimci Tiyatro	g. Pazar yeri. Antik tiyatro yapısı ortaya çıkmadan ve Diyonizos Şenlikleri Atina'daki Akropolis'in güneydoğu yamacına alınmadan önce oyunlar pazar yerinin basamaklı tarafında oynanırdı. Seyirciler basamaklara otururdu.
9. Canlı Gazete	h. Anadolu köylü oyunlarında sözsüz bir oyun; bu oyuna "Samit" ya da "Lal" da denir.
10. Curcuna	ı. 1. Yunancada "bir şey yapmak, oynamak" anlamına gelir. Yazın tarihçilerine göre, lirik ve epik yanında, üçüncü bir yazın alanıdır. 1- Sahnede oynanmak üzere, konuşmalar ve hareketlerle gelişen, karşıt oluşların çatışmasıyla gelişen ve sonuçlanan oyun. 2- Halk dilinde ciddi oyun.
11. Dekor	i. Yazarın oyununu yazmadan önce, saptadığı özellikleri ve konu özetini gösterdiği betiktir.
12. Deneme Tiyatrosu	j. Türk toplumuna özgü gösterim türlerini kapsayan halk tiyatrosu ve köy tiyatrosu geleneklerini içeren tiyatro. Bunun kapsamına gölge ve kukla oyunu, orta oyunu, meddahlık, dramatik danslar ve konulu savaş oyunları girer.

13. Dramaturg	k. Orta oyununda söyleşme bölümü. Zurna, Kavuklu havası çalınca ortaya Kavuklu ile Kavuklu arkası girer, Pişekâr'la konuşma başlar. Bu bölüm içinde yer alan "Arzbar", oyunun yönlendiricisi Pişekâr ile oyunun nekre kişisi Kavuklu arasındaki konuşmada kimlikleri ve ne iş yaptıklarını ortaya çıkarmak için bir çeşit serim kesimidir. "Tekerleme" kesimindeyse Kavuklu, olağandışı bir olayı başından geçmiş gibi anlatır; Pişekar ikide bir sorular sorarak konuyu aydınlatmak ister, laf ebeliği yapılır ve sonunda Kavuklu'nun anlattıklarının bir düş olduğu anlaşılır.
14. Dışa Vurumcu Tiyatro	l. Gazete başlıklarının konularına dayanan ABD'de ortaya çıkmış bir tiyatro biçimi. Kısa, etkileyici sahnelerle günlük olayları eleştiren ve toplumsal sorunlara değinen gösteri; "gazete tiyatrosu" da denir.
15. Dilsiz Oyunu	m. Tiyatroda, repertuar politikasını saptamaya yardımcı olan, repertuar hazırlayan, oyun metinlerini okuyarak; gerekirse çevirisini yaparak, oyunları inceleyen, analiz eden ve bu konuda detaylı raporlar hazırlayan bu kişiler; rejisöre, oyunun yorumu konusunda öneriler sunabilir. Oyuncu ve tasarım sanatçılarına malzeme sunmak da görevleri arasındadır.
16. Dram	n. İçeriği ikinci plana atarak biçimi önemseyen tiyatro anlayışı. Biçimin özerkliğini ve önceliğini öne sürerek bir biçimi ve biçimi var ederek belirli bir sahne, oyun düzeni uygulayımını benimseyen anlayış. Öncü tiyatrolar, Dadacı tiyatro, Gerçeküstücüsü tiyatro, Anti tiyatro; bu tiyatro kapsamına girer.
17. Geleneksel Türk Tiyatrosu	o. Orta Oyunu'nun başlangıcında ya da bu oyundan bağımsız olarak ortaya çıkan o gün oynayacak olan tiplerin müzik eşliğindeki dansları.
18. Gerçeküstücü Tiyatro	ö. 1910 ile 1924 yılları arasında etkin olmuş bir akım. Etkileri çeşitli ülkelerde kırklı yıllara kadar hissedilmiştir. Çıkışı o dönemdeki Almanya'nın toplumsal ve ekonomik durumundan kaynaklanmıştır. Baskıcı otoriteye başkaldırıyı, daha iyi bir düzen istediğini içeren akımda çeşitli eğilimler yer alır. Oyun yapılarında sürekli bir akış yerine, kısa tablolar vardır; şiirli konuşmalardan makine tıkırtılarına değin uzanan bir konuşma örgüsü görülür. Oyun kişileri bireyi değil, bir yığını, bir toplumsal sınıfı ya da topluluğu yansıtar. Düşünceyi iletmede gergi üzerine düşürülen resimlere, yazılara ve sinema filmlerine başvurulur. Epik tiyatroyu etkilemiştir.
19. İmge Tiyatrosu	p. Oyun konusunun geçtiği yeri, çevreyi ve atmosferi biçim, kalıp, renk, ışıkla ve bazen de simgelerle canlandıran tamamlanmış sanatsal yapım.
20. Kabare	r. 1.Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da A. Breton'un, Freud'un görüşlerine dayanarak bilinçaltı varsayımları ile düste olduğu gibi, parçaları birbirini tutmaz bir anlatım biçimi ile vermeye çalışan tiyatro anlayışı. XIX. yy. sonunda, Fransa'da A. Jarry'nin ve daha sonra ozan Appolinaire'nin öncülük ettiği tiyatro anlayışı.
21. Muhavere	s. 1- Tiyatro için hazırlanmış bir yabancı oyunu, yerel koşullar ve özellikleri göz önüne alarak uygun biçimde kendi diline çevirmek, çıkarmalar ve eklemeler yapmak. 2-Bir romanı ya da öyküyü, sahne için yeniden derleme, düzenleme.
22. Oyun Taslağı	ş. Bu tür tiyatro her çeşit güncel sorunu ve özellikle siyasal ve toplumsal konuları ince bir alayla, iğneleyici, taşlayıcı bir tutumla ele alıp toplum eleştirisine yönelir. Dışta güldürücü ve eğlendirici olmasına karşın, temelde ciddi olan bu biçim gösteride ezgiler, danslar, skeçler, monologlar, diyaloglar, kısa filmler, kısacası tasarlanan eleştiri için ne gerekiyorsa onu sahneye getiren renkli bir karışım vardır.
23. Tırad	t. Yeni denemelerin yapıldığı, genç oyun yazarlarının, yönetmenlerinin ve oyuncularının değişik biçimler denedikleri topluluk.
24. Uyarlamak	u. Sahne tasarımcısı R. Wilson'un imgelere dayanan, sahne plastiği ve ışık anlayışıyla gelişen oyun düzeni biçimine verilen ad. Robert Wilson'dan kaynaklanan bu tiyatro eğiliminde, geleneksel dramaturgi ve sahne tekniklerinin dışına çıkarak imge dizilerinin oluşturulmasına, oyun kişileri, yer ve zaman gibi dramatik öğelerin biçimsel parçalanmasına çalışılır. Sahne üzerindeki estetik hareketli resimlerde geliştirilen bu sahneleme anlayışına "Resim Tiyatrosu" da denilmektedir.

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Oyun Saati

Kazanımlar

Göstermeye bağlı edebî metinlerdeki konuyu ve verilen mesajı sorgular.

Bir senaryo metni kurgular.

Senaryo taslağı oluşturması sağlanır.

Senaryo kurgusunu belirlemesi sağlanır.

Kurguda yer alan olayların bağlantılarını birleştirmesine destek olunur.

Konuşma örgüsünün diyalog bölümlerini yazması sağlanır.

Senaryoya uygun hareket, ses ve görüntü efektlerini belirler.

Süre : 2x40

Modül : Göstermeye Bağlı Edebî Metinler

Strateji, Yöntem ve Teknikler : İstasyon tekniği, zihin haritası tekniği, sor-cevap, tartışma yöntemi.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Ses kayıt cihazı, projeksiyon, akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Müzik.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerden “Radyo Tiyatrosu” konulu haber yazıları ile zil, poşet, tahta gibi ses efekti yapılabilecek malzemeler getirmeleri istenir. Öğretmen ses kaydetmek için sınıfa bir adet kayıt cihazı veya cep telefonu vb. getirir. Ayrıca, öğrencilere dinletmek üzere bir radyo oyununu etkinlikten önce hazır bulundurur.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğretmen, tahtaya “radyo” yazar. Radyo sözcüğünün öğrencilerdeki çağrışımları tahtaya yazılarak zihin haritası üzerinde radyo programları ve radyonun önemi konuşulur. Öğrencilerden radyo oyunları

ile ilgili getirdikleri haber metinlerini arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir. Radyo ve radyo oyunlarının işlevlerini tartışmaları sağlanır.

Keşfetme:

Tahtaya Ek 1’ deki görsel yansıtılır. Öğrencilerden dinleyecekleri radyo oyunun adına ve görseline bakarak oyunun konusunu tahmin etmeleri istenir.

Öğrencilere radyo oyunu dinletilir. Öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur.

1. Dinlediğiniz radyo oyununda ne anlatılmaktadır?
2. Oyun ile dinleyiciye verilmek istenen mesaj nedir?

3. Oyundaki kahramanlar kimlerdir?
4. Oyunun en beğendiğiniz bölümü neresidir? Neden?
5. Bir radyo oyunu yazsaydınız konusu ne olurdu? Açıklayınız.
7. Radyo oyunu ile romanın farkları nelerdir? Tartışınız.
8. Radyoyu ve radyo oyunlarını gelecekte neler beklemektedir?
9. Yeni bir radyo yapsaydınız radyonuza hangi özel-likleri eklerdiniz? Açıklayınız.
10. Radyo oyunlarını tanıtmak ve yaygınlaştırmak için neler yapılabilir? Tartışınız.
11. Radyo oyunlarının dinleyici üzerindeki etkilerini değerlendiriniz.

Açıklama:

“Radyo Oyunu” hakkında bilgi verilir. Televizyonun olmadığı dönemde radyo oyunlarının dünyada ve ülkemizdeki önemi konuşulur. Radyo oyunlarının unsurlarından (ışık, ses, senaryo.) bahsedilir. Dinledikleri radyo oyununda bu unsurların bulunup bulunmadığını değerlendirmeleri sağlanır. Radyo oyunlarının konularının neler olabileceği konuşulur. Bu konuda “TRT Radyosu Radyo Oyunları” arşivini incelemeleri sağlanır. Türk ve dünya edebiyatından roman, hikâye türündeki eserlerin hangilerinin radyo oyununa dönüştürüldüğünü fark etmeleri desteklenir.

Öğrencilerden dinledikleri radyo oyununa yönelik bir eleştiri metni yazmaları istenir. Yazılarını dijital ya da basılı dergilerde yayımlamaları sağlanır.

Derinleştirme:

Günümüzde önemini kaybetmekte olan radyo oyunlarının görme engelli bireyler için öneminden bahsedilir. Radyo oyunları ile hangi romanı, hikâyeyi ya da tiyatroyu dinlemek istedikleri sorulur. Öğrencilerin seçimlerini gerekçeleri ile açıklamaları sağlanır.

Öğrencilere istasyon tekniği ile radyo oyunu etkinliği yaptırılır. Öğrenciler dört gruba ayrılır.

1. İstasyondaki öğrencilere Ek 1’deki hikâye verilir ve öğrencilerden bu hikâyeyi tamamlamaları istenir.
2. İstasyondaki öğrencilerden bu hikâyeyi alıp senaryoya çevirmeleri istenir.
3. İstasyondaki öğrencilerden senaryoyu seslendirmeleri sağlanır.
4. İstasyondaki öğrencilerden de senaryo seslendirilirken çeşitli malzemelerden ses efektleri ve müzik hazırlamaları istenir. Öğretmen tarafından seslendirme kaydedilir. Öğrenciler, radyo oyunlarını güvenli dijital ortamda paylaşılması konusunda desteklenirler.

Değerlendirme:

Öğrencilerden aşağıdaki görevlerden birini seçmeleri istenir.

1. **Görev:** İlgi duyduğunuz bir alanın verilerini kullanarak bir animasyon senaryosu yazınız.
2. **Görev:** Bir kamu spotu senaryosu yazınız.
3. **Görev:** Seçkin bir kişinin (bilim insanı, yazar, ressam, şair...) hayatını anlatan bir senaryo yazınız.
4. **Görev:** Çevrenizde gördüğünüz toplumsal bir olayın çözümüne yönelik bir senaryo yazınız.

Öğrencilerin senaryolarını animasyon hâline getirmeleri için web araçlarından yararlanmaları desteklenir.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu”nu uygulayınız.

Kaynakça:

https://www.academia.edu/7770173/Radyo_Oyunlar%C4%B1_Ben_Su_Funda_Gür, Radyo Oyunları (Erişim:29.07.2021).

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19022/200601> Kaybolan Bir Program Formatı: Radyo Tiyatrosu, Özden Çankaya (Erişim:29.07.2021).

Görsel Kaynakça:

Sayfa 336'da kullanılan görsel, www.shutterstock.com adresinden 25.08.2021 tarihinde satın alınmıştır. (ID: 109797200)

EK 1

Başlık: .....

Sena, bugün okulda çok güzel vakit geçirmişti. Okul çıkışı arkadaşlarıyla kütüphaneye uğradı. Çantası yine çok ağırdı. Bu yüzden bir kaplumbağa gibi eve doğru ağır ağır yürüdü. Evlerinin önünde onu bekleyen bir postacı vardı. Postacı, Sena'yı görünce gülümsedi.

[illegible]

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Merhaba Osmanlı Türkçesi

Kazanımlar

Osmanlı Türkçesinin millî tarihimiz ve edebiyatımız açısından önemli bir yazı dili olduğunu bilir.

Alfabe değişikliğinin dil değişikliği olmadığını fark eder.

Osmanlı Türkçesinde kullanılan alfabeyi ve özelliklerini açıklar.

Osmanlı Türkçesindeki harflerin karşıladığı seslerin farklılıklarını ayırt eder.

Farklı seslerle okunan harfleri ayırt eder.

Süre : 2x40

Modül : Osmanlı Türkçesi

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, projeksiyon veya akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Tarih.

Hazırlık Süreci

Osmanlı Türkçesinde bulunan harflerin bulunduğu bilgilendirme kâğıtları, öğrencilere dağıtılmak üzere hazırlanır. Mümkünse Osmanlı Türkçesi harflerinin okunuşlarının kavratılması için dijital ses kayıtlarından yararlanılır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğretmen, Osmanlı Türkçesinin tarihimiz ve edebiyatımız açısından önemini belirtir. Bunun için aşağıda verilen metin kesitlerinden de yararlanabilir.

Osmanlı Türkçesi, Osmanlı coğrafyasında kullanılan Türkçeye verilen isimdir. Coğrafi, dinî, siyasi ve kültürel etkileşim sebebiyle Osmanlı Türkçesinde, Farsça ve Arapça etkisi yoğun şekilde görülmektedir. Arapça ve Farsçanın dışında Osmanlı Türkçesi-

ne Tatarca gibi farklı dillerden geçmiş kelimeler de mevcuttur. Bununla birlikte Osmanlı Türkçesindeki Farsça ve Arapça varlığı diğer dillere nispetle basit bir etki olmanın çok ötesindedir. Öyle ki Osmanlı Türkçesinin belirli zamanlarda belirli zümreler tarafından; Türkçe, Farsça ve Arapçadan müteşekkil bir dil olarak tanımlandığı görülür. Mesela Tanzimatçıların Osmanlıda siyasî bütünlüğü sağlamak maksadıyla “Millet-i Osmaniye” tabirini benimsedikleri, millet-i Osmaniye’nin kullandığı dil için de “Lisân-ı Osmani” dedikleri, Osmanlı Türkçesini de Türkçe, Farsça ve Arapçadan müteşekkil bir dil olarak tanımladıkları bilinen bir husustur. Özellikle Osmanlı Türkçesinin klasik dönemi olarak isimlendirilen 15. ve 19. yüzyıllar arasındaki dönem bu yargıları haklı çıkaran dilsel hususiyetleri barındırmaktadır. Türk, Fars ve Arap dillerinden müteşekkil bir dil olması; Osmanlı Türkçesinin ne kadar özgün bir dil olduğu konusunu gündeme getirir.

Osmanlı alfabesi, Arap alfabesinde yer alan harflerin tamamı ile Farsçadan alınan bazı harflerden oluşmaktadır. Arap alfabesi 28 harften oluşur. Ancak lââm (ﻝ) ve elif (ﻱ) harflerinin birleşmesinden oluşan “lâmelif” (ﻝﻱ) ile bu sayı 29 olarak kabul edilir. Bu alfabeye Farsçadan p, ç, j, gef (kâf-ı Fârisî) ile Türkçeye mahsus bir ses olan nef (kâf-ı Türkî, kâf-ı nûnî, sağır kef) harflerinin eklenmesiyle 34 harften oluşan Osmanlı alfabesi meydana gelmiştir. Hemze (ء) ve ha-i resmiyenin(ﻩ) ayrı birer harf sayılması ile Osmanlı Türkçesinde kullanılan harf sayısı 36’ya çıkarılabilir.

Keşfetme:

1. Aşağıdaki görsel akıllı tahta veya projeksiyon yardımıyla öğrencilere gösterilir.
2. Türkçemizde ünsüz harfleri nasıl seslendirdiğimiz öğrencilere sorulur.
3. Sonasında Osmanlı Türkçesindeki harflerin seslendirmelerine dikkat etmeleri istenir.
4. Harflerin okunuşu öğretmen tarafından yapılır.
5. Öğrencilerin karışık olarak gösterilen harfleri okumaları istenir.
6. Öğrencilerden sesleniş yönünden farklılık gösteren harfleri tespit etmeleri istenir.

HARF HARFİN OKUNUŞU CİM SES KARŞILIĞI C	HARF HARFİN OKUNUŞU SE SES KARŞILIĞI S	HARF HARFİN OKUNUŞU TE SES KARŞILIĞI T	HARF HARFİN OKUNUŞU PE SES KARŞILIĞI P	HARF HARFİN OKUNUŞU BE SES KARŞILIĞI B	HARF HARFİN OKUNUŞU ELİF SES KARŞILIĞI A, E
HARF HARFİN OKUNUŞU RE SES KARŞILIĞI R	HARF HARFİN OKUNUŞU ZEL SES KARŞILIĞI Z	HARF HARFİN OKUNUŞU DAL SES KARŞILIĞI D	HARF HARFİN OKUNUŞU HI SES KARŞILIĞI H	HARF HARFİN OKUNUŞU HA SES KARŞILIĞI H	HARF HARFİN OKUNUŞU ÇİM SES KARŞILIĞI Ç

HARF ض HARFİN OKUNUŞU DAD SES KARŞILIĞI D, Z	HARF ص HARFİN OKUNUŞU SAD SES KARŞILIĞI S	HARF ش HARFİN OKUNUŞU ŞİN SES KARŞILIĞI Ş	HARF س HARFİN OKUNUŞU SİN SES KARŞILIĞI S	HARF ژ HARFİN OKUNUŞU JE SES KARŞILIĞI J	HARF ز HARFİN OKUNUŞU ZE SES KARŞILIĞI Z
HARF ق HARFİN OKUNUŞU KAF SES KARŞILIĞI KA	HARF ف HARFİN OKUNUŞU FE SES KARŞILIĞI F	HARF غ HARFİN OKUNUŞU GAYIN SES KARŞILIĞI GA	HARF ع HARFİN OKUNUŞU AYIN SES KARŞILIĞI A, İ, O	HARF ظ HARFİN OKUNUŞU Zİ SES KARŞILIĞI Z	HARF ط HARFİN OKUNUŞU TI SES KARŞILIĞI T, D
HARF ن HARFİN OKUNUŞU NUN SES KARŞILIĞI N	HARF م HARFİN OKUNUŞU MİM SES KARŞILIĞI M	HARF ل HARFİN OKUNUŞU LAM SES KARŞILIĞI L	HARF نڱ HARFİN OKUNUŞU NEF SES KARŞILIĞI N	HARF گ HARFİN OKUNUŞU GEF SES KARŞILIĞI G	HARF ك HARFİN OKUNUŞU KEF SES KARŞILIĞI KE
HARF ی HARFİN OKUNUŞU YE SES KARŞILIĞI Y	HARF لا HARFİN OKUNUŞU LAMELİF SES KARŞILIĞI LA	HARF ه HARFİN OKUNUŞU HE SES KARŞILIĞI H	HARF و HARFİN OKUNUŞU VAV SES KARŞILIĞI V		

Açıklama:

Türkçede kullandığımız harflerin Latin harfleri olduğu Osmanlı Türkçesindeki harflerin de Arapça, Farsça ve Türkçe kökenli olduğu bilgisi verilir.

Derinleştirme:

1. Latin ve Osmanlı Türkçesi harfleri yazımda farklılık gösterebilir de kullanılan kelimelerin Türkçe olduğu bilgisi verilir.
2. Dünyaca ünlü pek çok bilim insanının ismi Arapça gibi algılansa da Türkçedir. Obraham-İbrahim, Omar-Ömer, Benjamin-Bünyamin gibi örnekler verilerek değişikliğin şekilde olduğu bilgisi aktarılır. Osmanlıca'nın Türkçe olduğu, sadece harflerin Osmanlı Türkçesi ile yazıldığı vurgulanır.
3. Osmanlı Türkçesi harflerinin ses, şekil bakımından benzerlik ve farklılıkları anlatılır. Türkçe karşılığı üzerine açıklama yapılır. Bu açıklamalar örnekler üzerinden genişletilir.
4. Osmanlı Türkçesinin "Osmanlıca" olarak ifade edilmesinin yanlışlığı gerekçeleriyle açıklanır.

Değerlendirme:

Öğrencilerin Osmanlı Türkçesindeki harfleri ezberlenmeleri istenir.

Görsel olarak birbirlerine benzeyen harfleri gruplandırmaları istenir.

Kitabın sonunda yer alan "Öz Yansıtım Formu" ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

Ak, M. (2017). Dilde Birlikte Yaşama Tecrübesi Olarak Osmanlı Türkçesi. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 43, 17-36.

https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.822/index.html#/main/dashboard/2//0

Şentuna, D.(tarihsiz). Türkçe mi Osmanlıca Türkçesi mi Osmanlıca mı: hangi Dil Hangi Biz. https://www.academia.edu/33457939/T%C3%9CRK%C3%87E_M%C4%B0_OSMANLI_T%C3%9CRK%C3%87ES%C4%B0_M%C4%B0_OSMANLICA_MI

<https://ogretmen.meb.gov.tr/kitap/osmanlica/index.html>

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Harf Harfe Benzer

Kazanımlar

Osmanlı Türkçesindeki harflerin karşıladığı seslerin farklılıklarını bilir.

Farklı seslerle okunan harfleri ayırt eder.

Süre : 2x40

Modül : Osmanlı Türkçesi

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Dinleme stratejileri (seçici, not alarak dinleme), araştırma, tartışma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı takta veya projeksiyon.

Hazırlık Süreci

Etkinlikte yer alan benzer harfler tablosu öğrencilere etkinlikte dağıtılmak üzere hazırlanır. Öğrencilerin, önceki etkinlikte dağıtılan harfler tablosuna bakarak etkinliğe gelmeden önce birbirine benzeyen harfleri ayırtmalarını istenir.

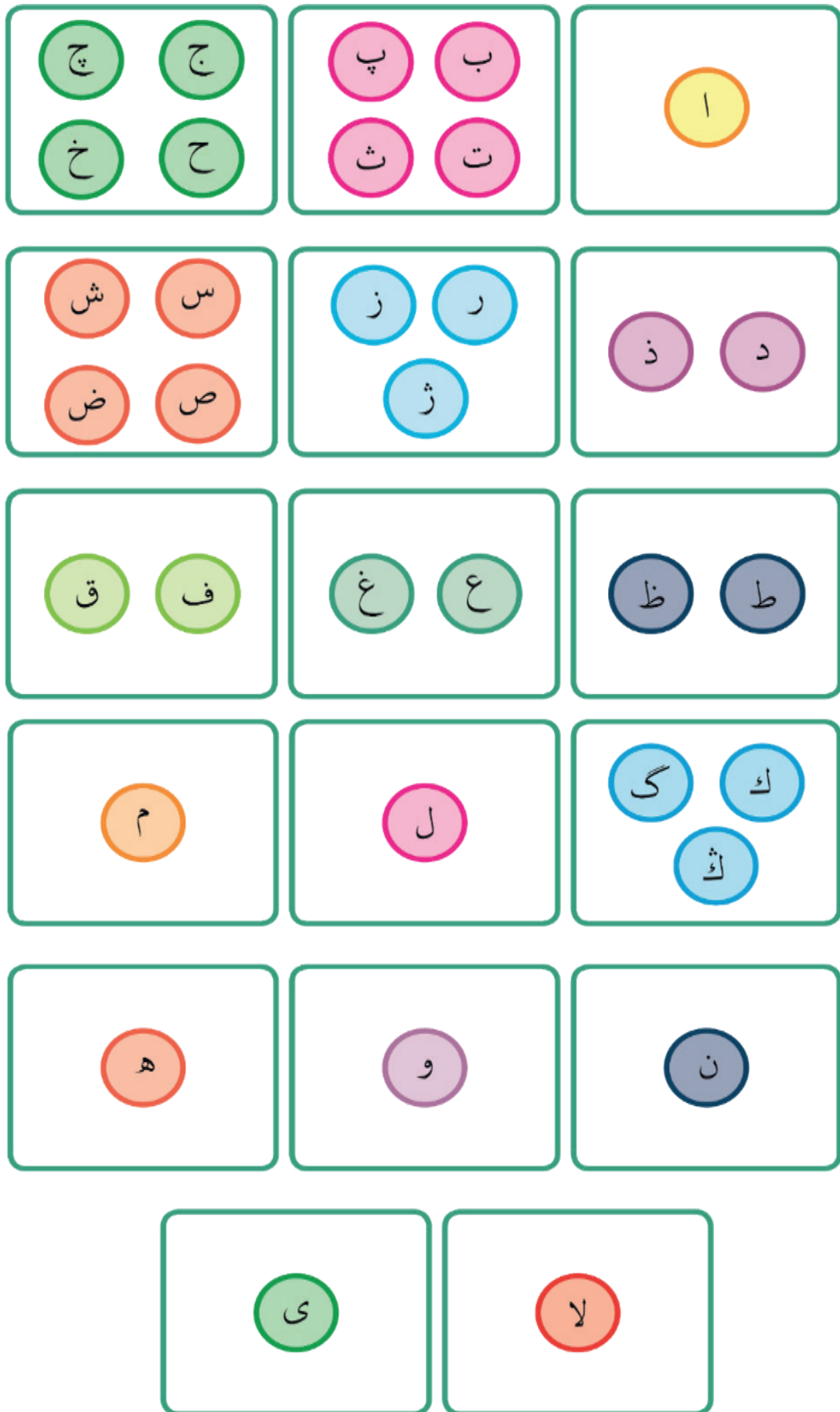
Etkinlik Süreci

Giriş:

Osmanlı Türkçesinde birçok harf şekil yönünden birbirine benzemektedir. Onları birbirinden ayıran ise noktalar veya çok küçük ayrıntılardır. Benzer harflerin kelime içinde tespiti için noktalar belirleyicidir.

Keşfetme:

Benzer harflerin yer aldığı tablo akıllı tahta veya projeksiyon yardımıyla paylaşılır. Bu harfler öğretmen tarafından okunur. Ses benzerliği gösteren harflerin kalınlık incelik bilgileri örneklerle verilir. Sonrasında harfler karışık olarak öğrencilere sorulur. Öğrencilerin harfleri tespit ederken nasıl bir yol izledikleri gözlemlenir.

Açıklama:

Osmanlı Türkçesinde kullanılan harflerin bazıları şekil ve ses yönünden benzerlik göstermektedir. Ses farklılığını oluşturan ise benzer harflerde kullanılan noktalar. Nokta sayıları ve noktaların kullanıldığı yerler harfin okunuşunu belirler.

Öğretmen bu bilgileri paylaştıktan sonra yine tablo üzerinden örnekler vererek konunun pekişmesini sağlar.

Öğretmen benzer harflerden sadece birini tahtaya yazar. Öğrencilerden o harfle benzerlik gösteren diğer harfleri tahtaya yazmalarını ve seslendirmelemini ister.

Harflerin başta, ortada ve sonda kullanımlarına dair tablo üzerinden açıklamalar yapılır. Öğrencilere tahtada örnek uygulama yaptırılır.

Derinleştirme:

Osmanlı alfabesinde şekil ve ses benzerliği taşıyan seslerin ayırt edici özellikleri verilmelidir. Benzerlik gösteren “sat” ص ve “dat” ض seslerinin belirgin farkları vardır. “Sat” kalın “s” olarak kullanılır ve Türkçe kelimelerde çok fazla kullanılmaz. “dat” sesi ise iki sesli olarak okunur. Bu ses hem “de” hem “ze” olarak karşımıza çıkar.

“tı” ط ve “zı” ظ sesleri “te” ve “ze” seslerine nazaran kalın okunur. “ayın” ع ve “gayın” غ sesleri de benzerlik gösterse de farklılıkları oldukça fazladır. “ayın” sesi “elif” sesi gibi düşünülebilir. Kelime başında “a,o,ö” seslerini karşılar. Aynı ses kelime ortasında ve sonunda vurgu amaçlı kullanılır. “gayın” ise “ğ” ve kalın “g” olarak kullanılır. “kef” ك sesi ise “ke” ك, ge گ ve nazal ne ن “ olarak seslendirilir.

Bu açıklamalar örnek kelimelerle pekiştirilir.

Değerlendirme:

Öğrencilerin, benzer harflerin noktasız şekilleri üzerinde gerekli noktaları ekleyerek o harfi seslendirmeleri istenir.

Osmanlı alfabesindeki harflerden ses ve şekil benzerliği ile ilgili nesneler bularak çalışmanızı tablo olarak sınıfta sergileyiniz.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.822/index.html#/main/proDevCourse-NewDashboard?id=bfb0a71810d747bea5a29d4a1212aa2&chartId=9ac548c5933c34bfe1f9fd a28f64b10d&ownerId=287b7a0e42e30c574f64f78f836392ad&version=31&tab=content&backID=ab09bbd4-4d02-8223-def9-eadb057a1f2a (erişim:16.06.2021).

<https://ogretmen.meb.gov.tr/kitap/osmanlica/index.html>

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Başta Ortada Sonda

Kazanımlar

Osmanlı Türkçesinde kullanılan alfabeyi ve özelliklerini açıklar.

Osmanlı Türkçesindeki harflerin başta, ortada ve sonda yazımlarını bilir.

Osmanlı Türkçesindeki harflerin karşıladığı seslerin farklılıklarını ayırt eder.

Farklı seslerle okunan harfleri ayırt eder.

Süre : 2x40

Modül : Osmanlı Türkçesi

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Araştırma, tartışma, soru-cevap, yaratıcı yazma.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, akıllı tahta veya projeksiyon.

Hazırlık Süreci

Osmanlı alfabesinde yer alan harflerin başta, ortada ve sonda kullanımına ilişkin tablo öğrencilere etkinlikte dağıtılmak üzere hazırlanır. Öğrencilerin, bir önceki etkinlikte işlenen benzer harfler konusunu tekrar etmeleri istenir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Etkinlikte yer alan tablo, akıllı tahta veya projeksiyon yardımıyla öğrencilerle paylaşılır. Harflerin okunuşu karışık olarak öğrencilere sorulur. Benzer harflerle ilgili kısa bir tekrar yapılır.

Keşfetme:

Harflerin başta, ortada ve sonda kullanımı ile ilgili ayrıntılar, bağlantı noktaları, harflerdeki görsel değişiklik tabloya bakılarak öğretmen tarafından anlatılır.

Harflerin başta, ortada ve sonda kullanımı öğrenciler tarafından tabloya uygun olarak deftere yazılır.

Harflerin karışık olarak başta, ortada ve sonda kullanımı için örnek uygulamalar öğrenciler tarafından tahtaya yazılır. Yazımda eksiklikler, hatalar olursa öğretmen tarafından açıklama yapılarak düzeltmeleri sağlanır.

SONDA/ORTADA/BAŞTA	SONDA	ORTADA	BAŞTA	HARF
ا ا	ا		ا	ا
باب	ب	ب	ب	ب
پپ	پ	پ	پ	پ
تت	ت	ت	ت	ت
ثث	ث	ث	ث	ث
جج	ج	ج	ج	ج
چچ	چ	چ	چ	چ
حح	ح	ح	ح	ح
خخ	خ	خ	خ	خ
د د	د		د	د

SONDA/ORTADA/BAŞTA	SONDA	ORTADA	BAŞTA	HARF
ذ ذ	ذ		ذ	ذ
ر ر	ر		ر	ر
ز ز	ز		ز	ز
ژ ژ	ژ		ژ	ژ
سس	س	س	س	س
ششش	ش	ش	ش	ش
صصص	ص	ص	ص	ص
ضضض	ض	ض	ض	ض
ططط	ط	ط	ط	ط
ظظظ	ظ	ظ	ظ	ظ
ععع	ع	ع	ع	ع
غغغ	غ	غ	غ	غ

SONDA/ORTADA/BAŞTA	SONDA	ORTADA	BAŞTA	HARF
فففف	ف	ف	ف	ف
قققق	ق	ق	ق	ق
ككك	ك	ك	ك	ك
گگگ	گ	گ	گ	گ
ككك	ك	ك	ك	ك
للل	ل	ل	ل	ل
ممم	م	م	م	م
ننن	ن	ن	ن	ن
ووو	و		و	و
ههه	ه	ه	ه	ه
لا لا	لا		لا	لا
يبي	ي	ي	ي	ي

Açıklama:

Osmanlı alfabesinde bazı harfler sonraki harfler ile bitişir, bazı harfler ise bitişmez. Kendinden önceki harfler ile bitişen, sonraki harflerle bitişmeyenler: ا (elif), د (dal), ز (zel), ر (re), ز (ze), ج (je), و (vav), ه (He) harfleridir. Diğer harfler kendisinden önceki ve sonraki harfler ile bitişirler. Bu harfler başta ve ortada değişime uğrarlar ancak en sonda olurlarsa yalnız başına bulunurlar.

Derinleştirme:

Başta, ortada ve sonda yazımla ilgili olarak kolay kavranması için şu bilgiler verilebilir:

“Elif” harfi kendinden önceki harfle birleşir ve bu durumda daima “a” sesini verir. Kelime ortasında ise kendinden sonraki harften ayrı yazılır.

Yazımı benzerlik gösteren harflerin (be ب, pe پ vb.) başta, ortada ve sonda yazımları aynıdır. Bunların tespiti yine aynı şekilde noktaların sayısı ve kullanıldığı yere göre yapılır.

Kef ک harfi kelimenin başında ise kesinlikle “ne” (nazal ne) olarak okunmaz. Sonda ise kesinlikle “ge” olarak okunmaz.

Le ل harfi kelimenin ortasında kullanılırken elif harfi ile karıştırılabilir. Elif harfi kelimenin ortasında kendisinden sonraki harfle birleşmez ancak le harfi birleşir.

He ه ince okunan bir harftir. Aslında sessiz olan bu harf Osmanlı Türkçesinde sesli harf olarak da kullanılır. Sessiz harf olarak kullanıldığında başta, ortada ve sonda bitişik yazılır. Sesli harf olarak kullanıldığı zaman ise tıpkı elif harfi gibi kendinden sonraki harfle birleşmez.

Değerlendirme:

Osmanlı alfabesindeki harflerin başta, ortada ve sonda kullanımını gösteren bir tablo hazırlayınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.822/index.html#/main/proDevCourseNewDashboard?id=-bfb0a71810d747bea5a29d4a1212a-a2&chartId=9ac548c5933c34bfe1f9fda28f64b-10d&ownerId=287b7a0e42e30c574f64f-78f836392ad&version=31&tab=content&backId=b71d5764-badf-94c5-1ed8-0657e7abda0b 16.06.2021 tarihinde erişilmiştir.

<https://ogretmen.meb.gov.tr/kitap/osmanlica/index.html>

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Okutucu Harfler

Kazanımlar

Osmanlı Türkçesindeki harflerin karşıladığı seslerin farklılıklarını ayırt eder.

Farklı seslerle okunan harfleri ayırt eder.

Osmanlı Türkçesiyle yazılmış matbu metinleri okur.

Osmanlı Türkçesinde bulunan harfleri tanımaları sağlanır.

Osmanlı Türkçesi metinlerinde kalın ve ince karşılığı olan harfleri ayırt etmeleri sağlanır.

Harflerin birleşik ve ayrı yazım yerlerini öğrenmelerini sağlayacak uygulamalar yaptırılır.

Osmanlı Türkçesinde okutucu harflerin görevlerini kavramaları sağlanır.

Rakamları ve Osmanlı Türkçesinde farklı yazılan bazı noktalama işaretlerinin kullanım yerlerini öğrenmeleri desteklenir.

Süre : 2x40

Modül : Osmanlı Türkçesi

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Not alarak dinleme, araştırma, soru-cevap, uygulama.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, projeksiyon vb.

Hazırlık Süreci

Öğretmen etkinlikte kullanmak üzere, etkinlikte yer alan tabloları öğrenci sayısı kadar çoğaltır. Örnek kelimelerin sayısı öğretmenin istediği sayıda artırılır.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Osmanlı Türkçesindeki 4 okutucu harf (ا و ی و آ) öğrencilere akıllı tahta yardımıyla gösterilir. Bunların kullanımı ile ilgili kısa bilgi verilir.

Keşfetme:

Okutucu harfler ayrıntılı olarak açıklanır. Bunlarla ilgili önemli kurallar örnekler üzerinden açıklanır.

Elif (ا) “a” sesi

Kelimenin başında “a” sesi var ise elif sesinin üstüne çizgi eklenir. ا

Bu kural sadece kelimenin baş harfi “a” sesi ile başlıyorsa geçerlidir.

آت	آق	آی	آل
At	Ak	Ay	Al

Kelimenin ortasında “a” sesi var ise elif ile gösterilir. Bu harf kendinden sonraki harften ayrı yazılır.

بايراق	داها	ماصا	بابا
Bayrak	Daha	Masa	Baba

Kelimenin başında “e” sesi var ise; Genellikle ا ile gösterilir. Normal l ile gösterildiği yerlerde vardır.

اڭ	او	ات	أر
En	Ev	Et	Er

Vav {و} okutucusu “o”, “ö”, “u”, “ü” seslerini verir.

قانون	قارپوز	او	بو
Kanun	Karpuz	O	Bu
طوپ	سوت	طوقوز	كوچوك
Top	Süt	Dokuz	Küçük

He (هه - ه) harfi ise kelimeye “e” veya “a” seslerini verir. Eğer İlk hecede ise asla okutucu olarak kullanılmaz. Kelimenin orta hecelerinde, açık hece olması hâlinde okutucu olarak kullanılır. Kapalı hecelerde okutucu olarak kullanılmaz.

Kelime sonlarında bulunan açık hecelerdeki “e” seslerinde mutlaka {هه - ه} okutucusu kullanılır. Kapalı hecelerde kullanılmaz. Okutucu olan (هه - ه) kendisinden sonra gelen hiçbir harf ile birleşmez.

Ye(ي) okutucu harfi Osmanlı Türkçesinde “y” (ي) harfi -ı, -i sesi verir.

قايي	شیشه	هیچ
Kayı	Şişe	Hiç

Bazı kelime ve eklerde “y” (ی) harfi hiç gelmeyebilir.

بر	بز	سسز
Bir	Biz	Sessiz

Okutucu “ye” (ی) harfi, bir ismin sonunda okutucu olduğundan kendinden sonra gelen ve “ye” (ی) harfi ile başlayan eklerle birleşmez.

أی یی	دایی یی	کری یی
İyiyi	Dayıyı	Geriye

Açıklama:

Okutucu harflerin kullanım yerleri ve karşıladıkları seslerle ilgili örnekler öğretmen tarafından genişletilerek açıklanır. Öğrencilerden de bunlara örnek vermeleri istenir.

Derinleştirme:

Öğrencilerden verilen metni okumaları istenir.

صوبه نه دن يوقا مرده

فيزيکجی، ماتماتیکجی، کیمیاچی، ژئولوغ و آنتروپولوغدن اولوشان بر هیئت بر آراشدیرمه ایچون اورمانده بولونمقده در. بردن یاغمور باصدیریر. همن یاقینده کی بر اورمان اوینه صیغینیرلر. او صاحبی بونلره بر شیلر اکرام ایتمک ایچون یانلرندن براز آیریلیر.

بو آراده هپسنگ دقتی صوبه اوزرنده طوپلانیر. صوبه یردن بر متره قدر یوقا ریده و دیزیلی طاشلرک اوزرنده در. صوبه ننگ نیچون بویله قورولمش اولابیله جگنه یوگلیک آرالرنده بر طارتیشمه باشلار.

کیمیاچی، ”آدم صوبه یی یوکسلته رک آقتیواسیون انرژیسنی دوشورمش، بویله جه داها قولای یاقمه یی اماچلامش“ دیر. فیزیکی، ”آدم صوبه یی یوکسلته رک قونوکسیون یولیه اوطه ننگ داها قیصه سورده ایصینمه سنی صاغلانق ایسته مش“ دییه یوروملار. ژئولوغ، ”بوراسی تکتونیک حرکتلیک بولگه سی اولدیغندن هر هانگی بر دپرم آنده صوبه ننگ طاشلرک اوزرینه ییقیلمه سنی صاغلایارق یانغین احتمالی آزالتمه یی اماچلامش“ دیر.

ماتماتیکجی، ”صوبه یی اوطه ننگ گئومتریک مرکزینه قورمش، بویله جه ده اوطه ننگ دوزگون بر شکلده ایصینمه سنی صاغلانق“ دیرکن؛ آنتروپولوغ، ”آدم ایلکل طوپلیقلرده گورولن آتسه طایمه ننگ داها صویوت بیچیمی اولان آتسه صایغی نه دنیله صوبه یی یوقاری یه قورمش“ دییه دگرلندیریر.

بزمکیلر آرالرنده بویله قونوشورکن اورمان کویلیسی ایچری گیرر و هپ برلکده اوڭا صوبه ننگ بویله یوقا ریده اوله سنگ نه دننی صورارلر. آدم جواب ویرر:

- بورو یتمدی.

Okutucu harfler ile ilgili verilen tablo öğrencilerle paylaşılır ve Osmanlı Türkçesiyle yazmaları istenir.

Dede	Baş	Su	Ilık	İlik	Çok
Baba	Bahar	İp	Bulut	Serçe	Deve

Değerlendirme:

Öğrencilerden en az 50 kelimeden oluşan bir metin yazmaları istenir.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

<https://ogretmen.meb.gov.tr/kitap/osmanlica/index.html>

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Rakamların Sırrı

Kazanımlar

Osmanlı Türkçesinde kullanılan rakamlar ve sayıları bilir.

Osmanlı Türkçesi alfabesi ile metinler yazar.

Süre : 2x40

Modül : Osmanlı Türkçesi

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Dinleme stratejileri, araştırma, tartışma, soru-cevap, grup çalışması.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, projeksiyon veya akıllı tahta.

Disiplinler Arası İş Birliği : Matematik.

Hazırlık Süreci

Öğrencilerin daha önceden işlenmiş olan Osmanlı Türkçesi etkinliklerinde öğrendiklerini tekrar etmeleri istenir. Öğretmen bilgisayarda Osmanlı Türkçesinde kullanılan sayıları içeren bir tablo hazırlar.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğrencilere Osmanlı Türkçesinde kullanılan sayıların yer aldığı tablo gösterilir. Tabloda birbirine benzeyen şekilleri belirlemeleri ve bunların aralarındaki ufak ayrıntıları açıklamaları istenir. 2 ve 3 rakamları bu benzerliklere örnek gösterilebilir.

Keşfetme:

Osmanlı Türkçesinde kullanılan sayıların nelerde kullanıldığı ve bunları öğrenmenin bize ne sağlayacağı sorulur. Osmanlı Türkçesindeki sayılar 0'dan 9'a kadar öğretmen tarafından tahtaya yazılarak gösterilir ve sayının okunuşu söylenir. Öğretmen her açıklamadan sonra sayının yazımında nelere dikkat edeceklerini söyler ve öğrencilerden bu açıklamaları defterlerine yazmalarını ister.

٠ ↓ 0	١ ↓ 1	٢ ↓ 2	٣ ↓ 3	٤ ↓ 4	٥ ↓ 5	٦ ↓ 6	٧ ↓ 7	٨ ↓ 8	٩ ↓ 9

١	1	١٢	12	٢٣	23
٢	2	١٣	13	٢٤	24
٣	3	١٤	14	٢٥	25
٤	4	١٥	15	٢٦	26
٥	5	١٦	16	٢٧	27
٦	6	١٧	17	٢٨	28
٧	7	١٨	18	٢٩	29
٨	8	١٩	19	٣٠	30
٩	9	٢٠	20	١٠٠	100
١٠	10	٢١	21	١٠٠٠	1,000
١١	11	٢٢	22		

Sayılarla ilgili çalışmanın pekişmesi için öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtılır. Sayılar karışık olarak sorularak öğrencilerden Osmanlı Türkçesi ile karşılıklarını yazmaları istenir.

Açıklama:

Özellikle bazı rakamlar birbirine çok benzer, bazıları da bizim kullandıklarımızla karışabilir. Sıfır rakamı nokta şeklindeyken beş rakamı bizdeki sıfıra benzemektedir. İki ve üç rakamları üstlerindeki çentik sayısı ile ayırt edilebilir. Yine iki ve altı rakamları çok benzerdir. Bunların farkı yönleridir. Yedi ve sekiz rakamları da yönleri itibarıyla birbirlerine benzemektedir.

Rakamlar sayı, tarih, gün, yıl ile de ilişkilidir. Bu nedenle bazı kelimelerin yazımını da bilmek gerekmektedir.

عصر	ییل	آی	هفته	کون	ساعت	دقیقه	ثانیه	ثالثه
Asır	Yıl	Ay	Hafta	Gün	Saat	Dakika	Saniye	Salise

Derinleştirme:

Öğretmen şu açıklamayı yapar: Rakamları ilk olarak tasarlayan ve kullanan insanlar, doğru parçalarını kullanarak açılar elde etmiştir. Hangi sayısal değere ulaşmak isteniyorsa ilgili rakamda o kadar açı kullanmışlardır. Kısacası doğru parçalarını ve de bu doğru parçaların kesişmesi ile oluşacak açılar elde etmek istediğiniz rakama denk olmalı. İsteddiğiniz kadar doğru parçası kullanabilirsiniz. Ama elde ettiğiniz açı sayısı ile rakamın temsil ettiği sayı birbirine denk olmalı.

Eğer 3 rakamını elde etmek istiyorsanız, istediğiniz kadar doğru parçası kullanabilirsiniz ama bu doğru parçalarının kesişmesinden oluşacak açı sayısı (ne eksik ne fazla) 3 olmalı. Örneğin: Bir (1) sayısını temsil eden rakamı elde etmek istersek bunun için sadece “1” açıya ihtiyacımız vardır.

Bu açıklamaya bağlı olarak öğrencilerden kendi gerekçelerini belirleyerek rakamları karşılayan semboller üretmeleri istenir.

Değerlendirme:

- Görev:** Haftanın günlerini ve ay adlarını Osmanlı Türkçesi ile yazınız.
- Görev:** Tabloda verilen rakam, sayı ve tarihleri Osmanlı Türkçesi rakamlarıyla yazınız.

2021	
1881	
1938	
1453	
19.05.1919	
4678	
2563	
28.04.1977	

- Görev:** Osmanlı Türkçesi rakamlarından dilediğiniz 3 tanesinin özelliklerini birkaç cümle ile anlatan Osmanlı Türkçesi metni yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

<https://www.sonhaberler.com/arapca-sayilar-ve-turkce-karsiliklari-nelerdir-haber-808439> (erişim:01.07.2021).

<https://osmanlicaogren.com/osmanlica-sayilar-ve-zaman-kavrami> (erişim:01.07.2021)

<https://www.muhendisbeyinler.net/rakamlar-nasil-olustu/> (erişim: 01.07.2021)

Etkinlikle ilgili tüm materyallere ulaşmak için karekodu okutunuz.

ETKİNLİK ADI: Ekler

Kazanımlar

Osmanlı Türkçesindeki eklerin (iyelik, hâl ekleri, kipler, mastarlar vb.) yazılışlarını örneklandırır.

Osmanlı Türkçesindeki tamlamaların yazılışlarına örnekler verir.

Süre : 2x40

Modül : Osmanlı Türkçesi

Strateji, Yöntem ve Teknikler : Okuma, dinleme, araştırma, soru-cevap.

Kullanılacak Araç-Gereçler : Bilgisayar, projeksiyon veya akıllı tahta.

Hazırlık Süreci

Öğretmen Osmanlı Türkçesinde ekler ve tamlamaların yazımı ile ilgili ön hazırlık yapar. Öğretmen etkinlikte kullanılacak görselleri zenginleştirebilir.

Etkinlik Süreci

Giriş:

Öğretmen; eklerin ve tamlamaların yazımı ile ilgili şu bilgileri öğrencilerle paylaşır: Osmanlı Türkçesinde eklerin yazımı kelime köklerinden farklılık gösterebilmektedir. Osmanlı Türkçesinde ekler eğer sesli bir harfle bitmiyorsa genellikle okutucu harf almadan yazılırlar. Bu nedenle günümüz Türkçesinde birbirinden farklı birden fazla ek, Osmanlı Türkçesinde aynı şekilde yazılıp farklı seslendirmeler alabilir.

Eklerin yazılışı genellikle kalıplaşmış olduğundan okuma ve pratik yaparak eklerin mantığı kavranacaktır.

Etkinlikte Osmanlı Türkçesinde yer alan ekler; çokluk eki, yapım ekleri, olumsuzluk eki, iyelik ekleri, belirtme durum eki, yönelme durum eki çekimli hlleriyle işlenecektir. Ayrıca Farsçada kullanılan ve günlük hayatımızda da sıkça karşılaştığımız bazı eklerin yazımı ve kelimeye kattığı anlam üzerinde durulacaktır.

Keşfetme:

Öğretmen eklerin kalın, ince okunuşuna göre yazımı hakkında bilgi verir ve etkinlikte yer alan eklerle ilgili şu görselleri öğrencilerle paylaşır:

-le , -la

-ler , -lar

-de, -da

-den, -dan

-dır, -dir, -dur, -dür,
-tır, -tir, -tur, -tür

-sız, -siz,
-suz, -süz

-sınız, -siniz,
-sunuz, -sünüz,

-ce, -ca,
-çe, -ça

-cı, -ci, -cu, -cü,
-çı, -çi, -çu, -çü

-mız, -miz,
-muz, -müz

-mı, -mi,
-mu, -mü

-mıış, -miş,
-muş, -müş

-lı, -li,
-lu, -lü

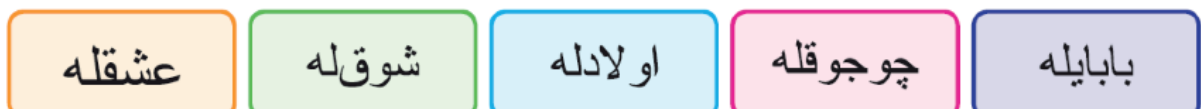
-se, -sa

-me, -ma

Ünsüzle biten kelimelerden sonra له şeklinde yazılır, ünlüyle biten kelimelerden sonra başına ی kaynaştırma harfi alır ve یله şeklinde yazılır.

لر

-ler, -lar

Çoğul eki olan -lar/-ler, لر şeklinde herhangi bir okutucu harf olmaksızın yazılır.

باغلر

باغچه لر

صولر

سرچه لر

قایقلر

ده

-de, -da

Sonuna geldiği kelimenin sert veya yumuşak ünsüzle bittiğine bakılmaksızın sadece ده şeklinde yazılır.

صوقاقدہ

طاغده

صنديقده

اوقولده

قايدہ

دن

-den, -dan, -ten, -tan

Sonuna geldiği kelimenin sert veya yumuşak ünsüzle bittiğine bakılmaksızın sadece دن şeklinde yazılır.

گونشدن

يردن

ياقيندن

اوزاقدن

بابادن

دیر/ در

-dır, -dir, -dur, -dür,
-tır, -tir, -tur, -tür

Sonuna geldiği kelimenin sert veya yumuşak ünsüzle bittiğine bakılmaksızın sadece در / دیر şeklinde yazılır.

صوغوقدر

ایشته در

یولده در

بویك در
بویوك در

یوقدر

سز

-sız, -siz, -suz, -süz

Sonuna geldiği her kelimeden sonra arasına okutucu harf almadan sadece سز şeklinde yazılır.

توزسز

اشسيز

تلاشسز

دیپسز

سکز

-sınız, -siniz,
-sunuz, -sünüz

Sonuna geldiği her kelimeden sonra sadece سکز şeklinde yazılır.

گلیرسکز

یوقسکز

یورورسکز

الیرسکز

بیلیرسکز

جه

-ce, -ca, -çe, -ça

Sonuna geldiği kelimenin sert veya yumuşak ünsüzle bittiğine bakılmaksızın sadece جه şeklinde yazılır.

اوقاقجه

سرتجه

ایریجه

سسسیزجه

کوزه لجه

جی

-cı, -ci, -cu, -cü,
-çı, -çi, -çu, -çü

Sonuna geldiği kelimenin sert veya yumuşak ünsüzle bittiğine ya da ünlü uyumuna bakılmaksızın sadece جی şeklinde yazılır.

صوجی

بویه جی

چيفتجی

توپجی

اشجی

مز

-mız, -miz,
-muz, -müz

Sonuna geldiği her kelimeden sonra arasına okutucu harf almadan sadece مز şeklinde yazılır.

اولکه مز

صوکیمز

دیزیمز

سوگیمز

قدریمز

مه

-me, -ma

Sonuna geldiği kelimeden sonra sadece مه şeklinde yazılır.

یاپمه

آتمه

کیتمه

اونوتمه

دونمه

می

-mı, -mi, -mu, -mü

Sonuna geldiği kelime ile ünlü uyumuna bakılmaksızın sadece می şeklinde yazılır.

گلدیمی

طوردیمی

اولدیمی

گوردیمی

قاچدیمی

مش

-mış, -miş, -muş, -müş

Sonuna geldiği her kelimeden sonra arasına okutucu harf almadan sadece مش şeklinde yazılır.

اريمش

قوجامش

يارامش

چورومش

يورولمش

لى

-lı, -li, -lu, -lü

Sonuna geldiği kelime ile ünlü uyumuna bakılmaksızın sadece لى şeklinde yazılır.

عقللى

ايسته كلى

كللى

صويللى

مورلى

سه

-se, -sa

Sonuna geldiği kelimeden sonra sadece سه şeklinde yazılır.

دويسه

اولسه

بيلمه سه

گيرمه سه

يوقسه

Ek (İnce)		Ek (Kalın)	
Yazılışı	Okunuşu	Yazılışı	Okunuşu
جك	-cek	جق	-cak
جگز	-ceğiz	ججز	-cağız
لك	-lik, -lük	لق	-lık, -luk
مز	-mez	ماز	-maz
مك	-mek	مق	-mak

İYELİK EKLERİ

Şahıs İyelik Ekleri	Eki	Ekli Hali
1. Tekil Şahıs	م	اياغيم / شاپقه م / أويم
2. Tekil Şahıs	ك	اياغيك / شاپقه ك / أويك
3. Tekil Şahıs	سى/ى	اياغى / شاپقه سى / أوى
1. Çoğul Şahıs	مز	اياغيمز / شاپقه مز / أويمز
2. Çoğul Şahıs	كز	اياغيكز / شاپقه كز / أويكز
3. Çoğul Şahıs	لرى	اياقلىرى / شاپقه لرى / أولرى

BELİRTME DURUM EKİ

Osmanlı Türkçesinde belirtme durum eki ünsüz ile biten kelimelerde tek ye “**ی**” harfi ile ünlü ile biten kelimelerde arka arkaya yazılan iki ye “**یی**” harfi ile gösterilir.

Kelime	Eki	Ekli Hali
أل	ی	ألی
بایرام	ی	بایرامی
سوز	ی	سوزی
باش	ی	باشی
چشمه	یی = ی + ی	چشمه یی
پاچه	یی = ی + ی	پاچه یی

YÖNELME / YAKLAŞMA DURUM EKI

Yönelme / Yaklaşma durum eki -a/-e, ا veya ه harfleri ile gösterilir. Sesli harfle biten kelimeler yönelme eki alırken kaynaştırma harfi kullanılır.

Kelime	Eki	Ekli Hali
او	اڭ + ا	اوڭا
ارابا	ى + ا	ارابايا
صو	ى + ا	صويا
سورو	ى + ه	سورويه
گوک	ه	گوکه
أو	ه	أوه
يول	ه	يوله

Örnekler paylaşıldıktan sonra bütün kelimeler öğrenciler tarafından okunur. İlgili eklere öğretmen farklı örnekler verir. Öğrenciler her ek için farklı örnek kelime belirler. Öğrenciler belirledikleri kelimeleri birbirleriyle paylaşır. Öğrencilerin bu örnekleri Osmanlı Türkçesi ile tahtaya yazmaları istenir.

Açıklama:

Öğretmen, eklerle ilgili şu bilgileri paylaşır: Osmanlı Türkçesi her ne kadar Arapça ve Farsçadan kelime almış olsa da ekler Türkçeye mahsustur. Bir dile kimlik kazandıran da kelimelerden ziyade eklerdir. Osmanlı Türkçesinde eklerin hususi yazılışları söz konusudur. Eklerin doğru anlaşılmasında isim ve fiil köklerinin bilinmesi, yani kelimenin aslını oluşturan harflerle ekin ayırt edilebilmesi son derece önemlidir. Bu ekler çekim eki veya yapım eki olarak gelir.

Osmanlı Türkçesinde eklerin yazılışı genel imla kurallarından farklılık gösterebilir. Aynı telaffuza sahip bir kelime hece ile ek arasında yazılış beraberliği bulunmayabilir. Eklerin yazılışı umumiyetle klişeleşmiştir.

Derinleştirme:

Eklerin ve tamlamaların yazımı ile ilgili ayrıntılı açıklama yapılır. Eklerin farklı yazımının gerekçelerinin neler olabileceği üzerine tartışılır.

Kalıplaşmış olarak yazılan tamlamaların neler olduğuna örnekler verilir. Tamlamalarda kullanılan Arapça ve Farsça eklerin neler olduğundan hareketle tamlamanın bu dillerden hangisine ait olduğunu tespit etmeyle ilgili ipuçları verilebilir.

Eklerin telaffuzuyla imlası arasında farklılık olması da mümkündür. Telaffuzu farklı olsa da eklerin

yazılışı değişmez. Günümüz imla kaidelerinde ünsüz benzeşmesi dikkate alınırken Osmanlı Türkçesinde ekler kalıplaşmış şekilleriyle yazılmış olup kelimenin son harfi ile ek arasında sertlik-yumuşaklık benzeşmesi dikkate alınmamıştır. Yani eklerdeki ünsüzler kelimenin son harfine göre şekil almazlar. Bu konuyla da ilgili örnekler verilerek öğrencilerin başka örnekler yazmaları istenir.

Değerlendirme:

- Görev:** Tabloda verilen kelimeleri Osmanlı Türkçesi ile yazarak ekleri tespit ediniz.

Türkçe	Osmanlı Türkçesi	Ek (açıklaması)
Eve		
Yoldan		
Uslanmaz		
Dondurma		
Kapıcı		
Çocuklar		
Okuldan		

- Görev:** Kalem, kedi, yurt kelimelerini Osmanlı Türkçesinde iyelik eklerine göre çekimleyiniz.
- Görev:** Etkinlikte öğrendiğiniz ekler ve tamlamalar konusundan örneklerin yer aldığı küçük bir Osmanlı Türkçesi metni yazınız.

Kitabın sonunda yer alan “Öz Yansıtım Formu” ile öğrencilerin görüşlerini alınız.

Kaynakça:

<https://ogretmen.meb.gov.tr/kitap/osmanlica/index.html>

Öztürk, A ve Çorak, R. Osmanlı Türkçesi. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/ilahiyat_ue/osmanliturkcesi.pdf (Erişim:15.07.2021)

*ETKİNLİKLERDE KULLANILACAK OLAN
ÖLÇME DEĞERLENDİRME ARAÇLARINI
BU BÖLÜMDE BULABİLİRSİNİZ*

Öz Yansıtım Formu: Etkinliğimi Değerlendiriyorum

Tarih

Sevgili Günlük,
Bugün Türk Dili ve Edebiyatı dersinde ..... konusunu işledik.
Etkinlikte yeni bilgiler öğrendim. Şunları örnek gösterebilirim:

Etkinlikte ilgimi çeken konular oldu.

En çok da şu çalışmadan keyif aldım, çünkü:

Zorlandığım konular (Niçin zorlandım acaba?).

Etkinlikle ilgili şu konularda daha fazla bilgi edinmek isterim:

Etkinlik sürecindeki performansımdan da bahsetmek isterim.

Etkinliğin çok daha keyifli ve verimli olması için şu önerilerde bulunabilirim:

Etkinliği ileriki günlerde bana hatırlatacak 3 anahtar kelime şunlar olurdu:

ÖYKÜLEVİCİ METİN YAZMA İÇİN DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

YÖNERGE: Yazma çalışmasından önce puanlama anahtarı öğrencilere verilir. Öğrenciler puanlama anahtarındaki açıklamalar ile nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrenir. Yazma çalışmasından sonra öğrenciler kendi çalışmalarını her bir başlık için 1 ile 4 arasında puanlar (x2 olanlar için 2 katı puan verilir). Sonrasında öğretmen de öğrencinin çalışmasını puanlar. Puanlama anahtarının sonunda yer alan görüşler öğretmen ve öğrenci ile birlikte değerlendirilir.

	Geliştirilmeli (1)	İyi (2)	Çok İyi (3)	Öğrenci	Öğretmen
BAŞLIK	Başlık kullanılmamıştır.	Başlık kullanılmıştır ancak konuyla ilişkili değildir.	Başlık kullanılmıştır. Başlık konuyla ilgili ve merak uyandırıcıdır.		
METİN YAPISI (X2)	Metnin bölümleri net olarak anlaşılmamaktadır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuş ancak bölümler arası geçişlerle kısmen hatalar bulunmaktadır.	Metin bölümleri net olarak oluşturulmuştur. Bölümler anlatım yönünden beklentiyi karşılamaktadır. Bölümler arası geçişler oldukça başarılıdır.		
KARAKTER	Karakter sayısı oldukça sınırlıdır. Karakterlerin tutum ve davranışları tutarsızdır.	Karakter sayısı yeterlidir ancak karakterler metindeki rolleri açısından tutarsız davranış ve söylemler sergilemektedir.	Karakter sayısı oldukça yeterlidir. Tüm karakterler metinde etkindir. Karakterler davranış ve söylemlerinde tutarlıdır.		
YER VE ZAMAN	Yer ve zaman unsurları belirgin değil.	Yer ve zaman unsurlarından biri verilmemiş veya ikisi de verildiği hâlde bunların metnin işlevine etkisi yoktur.	Yer ve zaman unsurları tutarlı bir şekilde kullanılmıştır. Bunlar metnin anlatımını desteklemiştir.		
OLAY ZİNCİRİ	Olaylar/olay örgüsü yetersizdir.	Olay örgüsü var ancak olay örgüsü sıralı değildir. Olay örgüsünde mantık sıralaması yoktur.	Olay örgüsü etkin bir şekilde kurgulanmıştır. Kurgusal anlamda sıralı bir şekilde aktarılmış. Olay, metnin diğer unsurlarıyla ilişkilendirilmiştir.		
ÖZGÜNLÜK (X2)	Sıradan bir anlatım yapılmıştır. Özgün ifadeler yoktur.	Yazılan metin kısmen özgündür. Benzetmeler ve söz sanatları sınırlıdır.	Yazılan metin özgündür. Benzetmeler ve söz sanatları, zengin ve özgün ifadelerle aktarılmıştır.		
DİL VE ANLATIM (X2)	Metin açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmamıştır. Akıcı bir dil kullanılmamış ve etkili bir anlatım yoktur.	Metin kısmen anlaşılır bir dil ile yazılmıştır. Metinde söz sanatlarına ve düşünceyi geliştirme yollarına yer verilmemiştir.	Metin oldukça anlaşılır ve akıcı bir dil ile yazılmıştır. İçerik yönünden oldukça zengindir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin desteklenmiştir.		
YAZIM VE NOKTALAMA	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini bozmaktadır.	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini kısmen etkilemiştir.	Metinde yazım, noktalama ve dil bilgisi hatası yoktur.		

Çalışma ile ilgili	
Öğrenci görüşü:	
Öğretmen görüşü:	

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ETKİNLİKLERİ
AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU**

.../.../.....

Adı Soyadı	
Akran Adı Soyadı	
Eğitim Programı	
Modül	
Etkinlik Adı	

Yönerge: Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Etkinlikte arkadaşımın en iyi olduğu konular:

2. Arkadaşımın en çok zorlandığını düşündüğüm konular:

3. Arkadaşıma önerilerim:

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ETKİNLİKLERİ
GRUP DEĞERLENDİRME FORMU**

.../.../.....

Adı Soyadı	
Varsa Grup Adı	
Eğitim Programı	
Modül	
Etkinlik Adı	

Yönerge: Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

1. Grubumun iyi olduğu yönler:
2. Bu çalışmada grubumun desteklenmesi gereken yönler:
3. Grubuma katkıım şunlardır:
4. Ekip lideri olsaydım şu değişiklikleri yapmak isterdim:

BETİMLEME TÜRÜNDEN METİN YAZMA İÇİN DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

YÖNERGE: Yazma çalışmasından önce puanlama anahtarı öğrencilere verilir. Öğrenciler puanlama anahtarındaki açıklamalar ile nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrenir. Yazma çalışmasından sonra öğrenciler kendi çalışmalarını her bir başlık için 1 ile 4 arasında puanlar (x2 olanlar için 2 katı puan verilir). Sonrasında öğretmen de öğrencinin çalışmasını puanlar. Puanlama anahtarının sonunda yer alan görüşler öğretmen ve öğrenci ile birlikte değerlendirilir.

	Geliştirilmeli (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)	Öğrenci	Öğretmen
İÇERİK	Konuya ilişkin düşünceleri net değildir. İfadeleleri içerikle ilgili değildir.	Metin, içerik ve çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İçerik konuyla ilişkilidir. Çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İkna etmek istediği konuya ilişkin ifadeleri, kelime çeşitliliği yönünden oldukça zengindir. İçerik konuyla tam olarak ilişkilidir.		
METİN YAPISI	Metnin bölümleri (giriş-gelişme-sonuç) oluşturulamamıştır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmamış. Bölümlerde eksikler var. Metinde bölümler arası geçiş net değildir.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuş ancak bölümler arası geçişlerle kısmen hatalar bulunmaktadır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuştur. Bölümler anlatım yönünden beklentiyi karşılamaktadır. Bölümler arası geçişler oldukça başarılıdır.		
ÖZGÜNLÜK (X2)	Sıradan bir anlatım yapılmıştır. Özgün ifadeler yoktur.	Yazılan metin kısmen özgündür. Benzetmeler ve söz sanatları sınırlıdır.	Metin özgün olmakla birlikte söz ve anlam sanatları yönünden sınırlıdır.	Yazılan metin özgündür. Benzetmeler ve söz sanatları, zengin ve özgün ifadelerle aktarılmıştır.		
DİL VE ANLATIM (X2)	Metin açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmamıştır. Akıcı bir dil kullanılmamış ve etkili bir anlatım yoktur.	Metin kısmen anlaşılır bir dil ile yazılmıştır. Metinde söz sanatlarına ve düşünceyi geliştirme yollarına yer verilmiştir.	Metinde anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlatım ve akıcılık yönü etkilidir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin kısmen desteklenmiştir.	Metin oldukça anlaşılır ve akıcı bir dil ile yazılmıştır. İçerik yönünden oldukça zengindir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin desteklenmiştir.		
YAZIM NOKTALAMA	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini bozmaktadır.	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini kısmen etkilemiştir.	Metinde genel olarak dil bilgisi, yazım ve noktalama kurallarına uyulmuştur.	Metinde yazım, noktalama ve dil bilgisi hatası yoktur.		

Çalışma ile ilgili

Öğrenci görüşü:

Öğretmen görüşü:

BİLGİLENDİRİCİ METİN YAZMA İÇİN DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

YÖNERGE: Yazma çalışmasından önce puanlama anahtarı öğrencilere verilir. Öğrenciler puanlama anahtarındaki açıklamalar ile nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrenir. Yazma çalışmasından sonra öğrenciler kendi çalışmalarını her bir başlık için 1 ile 4 arasında puanlar (x2 olanlar için 2 katı puan verilir). Sonrasında öğretmen de öğrencinin çalışmasını puanlar. Puanlama anahtarının sonunda yer alan görüşler öğretmen ve öğrenci ile birlikte değerlendirilir.

	Geliştirilmeli (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)	Öğrenci	Öğretmen
İÇERİK	Konuya ilişkin düşünceleri net değildir. İfadeleleri içerikle ilgili değildir.	Metin, içerik ve çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İçerik konuyla ilişkilidir. Çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İkna etmek istediği konuya ilişkin ifadeleri, kelime çeşitliliği yönünden oldukça zengindir. İçerik konuyla tam olarak ilişkilidir.		
METİN YAPISI	Metnin bölümleri (giriş-gelişme-sonuç) oluşturulamamıştır.	Metnin bölümleri yeterlidir. Metinde bölümler arası geçiş net değildir.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuş ancak bölümler arası geçişlerle kısmen hatalar bulunmaktadır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuştur. Bölümler anlatım yönünden beklentiyi karşılamaktadır. Bölümler arası geçişler oldukça başarılıdır.		
BİLİMSELLİK (x2)	Metinde bilimsel veriler kullanılmamıştır. Metnin konusuyla ilgili alıntılara yer verilmemiştir.	Metinde kullanılan bilimsel veriler yeterli değildir. Alıntılar metnin konusuyla ilişkilidir. Bilimsel verilerin güvenirliliği sorgulanmamıştır.	Metnini bilimsel çalışmalardan aldığı verilerle zenginleştirmiştir. Alıntılar metnin konusuyla ilişkilidir. Konuyu anlatma yönelik kullanılan bilimsel veriler kısmen sınırlıdır.	Metnini bilimsel çalışmalardan aldığı verilerle zenginleştirmiştir. Alıntılar metnin konusuyla ilişkilidir. Bilimsel verilerin güvenirliliğini ve güvenirliliğini sorgulayarak metninde uygun yerde kullanmıştır. Metni, bilimsel veriler yönünden oldukça zengindir.		

KAYNAK KULLANIMI [X2]	Metinde kaynak kullanımı yetersizdir (0-2). Tek tip kaynak kullanılmıştır.	Metinde kaynak kullanımı yapılmıştır. Ancak sınırlı kaynak (3-5) kullanılmış ve tek bir türden veri toplanılmıştır.	Metinde yeterli düzeyde kaynak kullanımı yapılmıştır (9 ve üzeri). Farklı tür kaynaklardan (2'den fazla) (internet, basılı kaynak, tez çalışmaları, makale vb.) çeşitlilik sağlanmıştır.	Metinde yeterli düzeyde kaynak kullanımı yapılmıştır (9 ve üzeri). Farklı tür kaynaklardan (2'den fazla) (internet, basılı kaynak, tez çalışmaları, makale vb.) çeşitlilik sağlanmıştır.
DİL VE ANLATIM	Metin açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmamıştır. Akıcı bir dil kullanılmamış ve etkili bir anlatım yoktur.	Metin kısmen anlaşılır bir dil ile yazılmıştır. Metinde söz sanatlarına ve düşünceyi geliştirme yollarına yer verilmiştir.	Metinde anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlatım ve akıcılık yönü etkilidir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin kısmen desteklenmiştir.	Metin oldukça anlaşılır ve akıcı bir dil ile yazılmıştır. İçerik yönünden oldukça zengindir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin desteklenmiştir.
YAZIM VE NOKTALAMA	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini bozmaktadır.	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini kısmen etkilemiştir.	Metinde genel olarak dil bilgisi, yazım ve noktalama kurallarına uyulmuştur.	Metinde yazım, noktalama ve dil bilgisi hatası yoktur.

Çalışma ile ilgili

Öğrenci görüşü:

Öğretmen görüşü:

İKNA EDİCİ METİN YAZMA İÇİN DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI (BİRDEN FAZLA GÖRÜŞÜ ÇÜRÜTMEME YÖNELİK)

YÖNERGE: Yazma çalışmasından önce puanlama anahtarı öğrencilere verilir. Öğrenciler puanlama anahtarındaki açıklamalar ile nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrenir. Yazma çalışmasından sonra öğrenciler kendi çalışmalarını her bir başlık için 1 ile 4 arasında puanlar (x2 olanlar için 2 katı puan verilir). Sonrasında öğretmen de öğrenci çalışmasını puanlar. Puanlama anahtarının sonunda yer alan görüşler öğretmen ve öğrenci ile değerlendirilir.

	Geliştirilmeli (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)	Öğrenci	Öğretmen
İÇERİK	Konuya ilişkin düşünceleri net değildir. İfadeleleri içerikle ilgili değildir.	Metin, içerik ve çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İçerik konuyla ilişkilidir. Çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İkna etmek istediği konuya ilişkin ifadeleri, kelime çeşitliliği yönünden oldukça zengindir. İçerik konuyla tam olarak ilişkilidir.		
METİN YAPISI	Metnin bölümleri(giriş- gelişme- sonuç) oluşturulamamıştır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulamamış. Bölümlerde eksikler var. Metinde bölümler arası geçiş net değildir.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuş ancak bölümler arası geçişlerle kısmen hatalar bulunmaktadır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuştur. Bölümler anlatım yönünden beklentiye karşılamaktadır. Bölümler arası geçişler oldukça başarılıdır.		
ÖNERMEDE BULUNMA (X2)	Önerme veya önermeler konuyla ilgili değildir.	Önerme veya önermeler kısmen konuyla ilgili ve tutarlı ancak gerçekçilik, mantık ve işlevlilik açısından yetersizdir.	Önerme veya önermeler konuyla doğrudan ilgili, mantıklı ve tutarlıdır. Ancak işlevlilik boyutunda problem ve engeller barındırmaktadır.	Önerme veya önermeler konuyla doğrudan ilgili, gerçekçi, tutarlı, mantıklı, işlevlilik özellikler göstermektedir.		
GEREKÇELENDİRME (X2)	Gerekçeleri konuyla ilgili değildir.	Konuyla ilgili gerekçeleri mantık ve tutarlılık yönünden yeterli değildir.	Konuyla ilgili mantıklı, tutarlı gerekçelendirmeler yapmıştır ancak bu gerekçeleri kanıtlarla desteklememiştir.	Konuyla ilgili mantıklı, tutarlı gerekçelendirmeler yapmıştır. Gerekçelerini kanıtlarla desteklemiştir.		

KARŞIT GÖRÜŞLERİ ÇÜRÜTME (X2)	Karşit görüşü anlayamamıştır. Bu nedenle önerileri tutarsızdır. İkna edici, çürütücü ifadeler kullanmamıştır.	Karşit görüşleri kısmen anlamamıştır. Görüşlerin açıklarını, eksiklerini kısmen tespit etmiştir, ancak bunları çürütmeye yönelik ifadeleri tutarlı değildir.	Karşit görüşleri net olarak anlamamıştır. Görüşlerin açıklarını, eksiklerini tespit etmiş, bunları çürütmeye yönelik destekleyici ifadeleri kullanmamıştır ancak ifadeleri kısmen tutarlı değildir.	Karşit görüşleri net olarak anlamamıştır. Görüşlerin açıklarını, eksiklerini tespit etmiş, bunları çürütmeye yönelik destekleyici, tutarlı ifadeler kullanmamıştır.
DİL VE ANLATIM	Metin açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmamıştır. Akıcı bir dil kullanılmamış ve etkili bir anlatım yoktur.	Metin kısmen anlaşılır bir dil ile yazılmıştır. Metinde söz sanatlarına ve düşünceyi geliştirme yollarına yer verilmemiştir.	Metinde anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlatım ve akıcılık yönü etkilidir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin kısmen desteklenmiştir.	Metin oldukça anlaşılır ve akıcı bir dil ile yazılmıştır. İçerik yönünden oldukça zengindir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin desteklenmiştir.
YAZIM VE NOKTALAMA	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini bozmaktadır.	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini kısmen etkilemiştir.	Metinde genel olarak dil bilgisi, yazım ve noktalama kurallarına uyulmuştur.	Metinde yazım, noktalama ve dil bilgisi hatası yoktur.

Çalışma ile ilgili**Öğrenci görüşü:****Öğretmen görüşü:**

İKNA EDİCİ METİN YAZMA İÇİN DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI (TEK GÖRÜŞÜ SAVUNMAYA YÖNELİK)

YÖNERGE: Yazma çalışmasından önce puanlama anahtarı öğrencilere verilir. Öğrenciler puanlama anahtarındaki açıklamalar ile nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrenir. Yazma çalışmasından sonra öğrenciler kendi çalışmalarını her bir başlık için 1 ile 4 arasında puanlar (x2 olanlar için 2 katı puan verilir). Sonrasında öğretmen de öğrencinin çalışmasını puanlar. Puanlama anahtarının sonunda yer alan görüşler öğretmen ve öğrenci ile birlikte değerlendirilir.

	Geliştirilmeli (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)	Öğrenci	Öğretmen
İÇERİK	Konuyla ilişkin düşünceleri net değildir. İfadeleleri içerikle ilgili değildir.	Metin, içerik ve çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İçerik konuyla ilişkilidir. Çeşitlilik açısından sınırlıdır.	İkna etmek istediği konuya ilişkin ifadeleri, kelime çeşitliliği yönünden oldukça zengindir. İçerik konuyla tam olarak ilişkilidir.		
METİN YAPISI	Metnin bölümleri (giriş-gelişme-sonuç) oluşturulamamıştır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulamamış. Bölümlerde eksikler var. Metinde bölümler arası geçiş net değildir.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuş ancak bölümler arası geçişlerle kısmen hatalar bulunmaktadır.	Metnin bölümleri net olarak oluşturulmuştur. Bölümler anlatım yönünden beklentiyi karşılamaktadır. Bölümler arası geçişler oldukça başarılıdır.		
ÖNERMEDE BULUNMA (X2)	Önerme veya önermeler konuyla ilgili değildir.	Önerme veya önermeler kısmen konuyla ilgili ve tutarlı ancak gerçekçilik, mantık ve işletilebilirlik açısından yetersizdir.	Önerme veya önermeler konuyla doğrudan ilgili, mantıklı ve tutarlıdır. Ancak işletilebilirlik boyutunda problem ve engeller barındırmaktadır.	Önerme veya önermeler konuyla doğrudan ilgili, gerçekçi, tutarlı, mantıklı, işletilebilir özellikler göstermektedir.		
GEREKÇELENĐRME (X2)	Gerekçeleri konuyla ilgili değildir.	Konuyla ilgili gerekçeleri mantık ve tutarlılık yönünden yeterli değildir.	Konuyla ilgili mantıklı, tutarlı gerekçelendirmeler yapmıştır ancak bu gerekçeleri kanıtlarla desteklememiştir.	Konuyla ilgili mantıklı, tutarlı gerekçelendirmeler yapmıştır. Gerekçelerini kanıtlarla desteklemiştir.		

DİL VE ANLATIM	Metin açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmamıştır. Akıcı bir dil kullanılmamış ve etkili bir anlatım yoktur.	Metin kısmen anlaşılır bir dil ile yazılmıştır. Metinde söz sanatlarına ve düşünceyi geliştirme yollarına yer verilmemiştir.	Metinde anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Anlatım ve akıcılık yönü etkilidir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin kısmen desteklenmiştir.	Metin oldukça anlaşılır ve akıcı bir dil ile yazılmıştır. İçerik yönünden oldukça zengindir. Söz sanatları, düşünceyi geliştirme yolları ile metin desteklenmiştir.	
YAZIM VE NOKTALAMA	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini bozmaktadır.	Metinde dil bilgisi, yazım ve noktalama hataları vardır. Bu hatalar metnin anlaşılabilirliğini kısmen etkilemiştir.	Metinde genel olarak dil bilgisi, yazım ve noktalama kurallarına uyulmuştur.	Metinde yazım, noktalama ve dil bilgisi hatası yoktur.	

Çalışma ile ilgili

Öğrenci görüşü:

Öğretmen görüşü:

DİNLEME BECERİSİ DÜZEY BELİRLEME KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır
Dinleme stratejilerini (seçici, not alma, eleştirel, empati kurma, katılımcı, yaratıcı) kullanmıştır.		
Dinlediklerini günlük hayatla ilişkilendirmiştir.		
Dinledikleri ile ilgili çıkarımlar yapmıştır.		
Dinledikleri hakkında eleştirilerde bulunmuştur.		
Dinlediklerinde tespit ettiği problemlere çözüm yolları üretmiştir.		

KONUŞMA BECERİSİ DÜZEY BELİRLEME KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır
Konuşmasında telaffuzu doğru şekilde uygulamıştır.		
Dinleyici düzeyine göre konuşma yapmıştır.		
Konuşmanın amacını ve türünü belirlemiştir.		
Konuşmasında konu bütünlüğüne dikkat etmiştir.		
Konuşmasını farklı kaynaklarla destekleyerek zenginleştirmiştir.		
Konuşmasına yapılan eleştirilere cevap verebilmiştir.		
Konuşma konusunda problemlere ilişkin farklı çözüm yolları üretmiştir.		
Empati kurarak konuşma yapmıştır.		
Konuşmasında konu ile ilgili çıkarımlarda bulunmuştur.		

OKUMA BECERİSİ DÜZEY BELİRLEME KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır
Farklı türlerdeki metinleri kurallarına uygun okumuştur.		
Okurken noktalama işaretlerine ve duraklara dikkat etmiştir.		
Okuduğu kelimeleri doğru telaffuz etmiştir.		
Okuduklarını günlük hayatla ilişkilendirmiştir.		
Okuduğu metinlerde benzerlikleri tespit etmiştir.		
Okuduğu metinlerde farklılıkları tespit etmiştir.		
Okuduğu metinde çatışma unsurlarını tespit etmiştir.		
Okuduğu metinde ironileri tespit etmiştir.		
Metindeki imgeleri belirlemiştir.		
Metindeki karakterleri tahlil etmiştir.		
Okuduğu metinde zaman ve mekân unsurlarını tespit etmiştir.		
Okuduğu metinden hareketle özgün fikirler üretmiştir.		

YAZMA BECERİSİ DÜZEY BELİRLEME KONTROL LİSTESİ

	Evet	Hayır
Yazdıklarında anlatım biçimlerini kullanmıştır.		
Özgün ifadeler kullanmıştır.		
Yazılarında mantık sıralamasına uymuştur.		
Yazının türüne göre yer, olay, kişiler ve zaman unsurlarını dikkate almıştır.		
Metnin türüne göre bölümleri dikkate alarak yazmıştır.		
Yazılarında söz sanatlarına yer vermiştir.		
Türün özelliklerini dikkate alarak yazmıştır.		
Dil bilgisi kurallarına uygun yazmıştır.		
Yazısının türüne göre anlaşılır/sanatlı/sade/uzun/devrik/eksilteli cümle yapılarından uygun olanlarını kullanmıştır.		
Yazdığı türün özelliklerine göre betimlemelerden ve söz sanatlarından yararlanmıştır.		
Metne uygun anlatım biçimini kullanmıştır.		
Metne uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanmıştır.		
Atasözü, deyim ve söz kalıplarından metin içinde doğru şekilde yararlanmıştır.		
Öge dizilişine ve sözcüklerin görevlerine dikkat ederek cümleler oluşturmuştur.		
Kavram ve nesnelere yeni anlamlar yükleyerek yaratıcı imgeler oluşturmuştur.		
Türün özelliklerine uygun özgün ürün oluşturmuştur.		
Yazma konusuyla ilgili ön araştırma yapmıştır.		
Konuyla ilgili akademik çalışmalardan yararlanmıştır.		
*YAZMA BECERİSİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR		
1. Yaratıcı yazma		
2. Eleştirel yazma		
3. Betimleyici yazma		
4. Güdümlü yazma		
5. Bilgilendirici yazma		